

Kitap Tanıtan Kitap (1)

Bu kitap Derin Düşünce Fikir
Platformu'nun okurlarına
armağandır.

www.derindusunce.org

Kitap tanıtım kitap (1)

İçindekiler

Önsöz.....	6
Yeni Başlayanlar İçin Mesnevî	7
Duvar (Jean Paul Sartre).....	12
Manevî Enerji - Energie Spirituelle (Henri Bergson).....	18
Nefesler (Ganiyy-i Muhtefî).....	21
İbn Arabî'nin Fususundaki Anahtar Kavramlar (Toshihiko Izutsu)	26
Zafer Yahut Hiç (Mustafa Kutlu)	28
Türklüğü ölçmek (Nazan Maksudyan)	30
Sis (Miguel de Unamuno).....	34
Endokrinasyon ve Türkiye'de Toplum Mühendisliği (Serdar Kaya)	41
Acemi bir yazarın ilk romanı: Dağların Adamı Barnabo (Dino Buzatti)	43
Türk ordusu neden (artık) darbe yapamıyor? (Darbe Tekniği - Curzio Malaparte).....	47
İman ve Aksiyon (Necip Fazıl).....	51
Kitab Keşf al Mânâ 'an sır asmâ' ALLAH al-Hüsna (Muhyiddin İbn Arabî Hazretleri)	55
Şiirler-Erdem Bayazıt	60
Genel Kurmay bu kitabı okusaydı hayatta olacaktın : Counterinsurgency Field Manual.....	64
Er-Risâletü't-tevhîd (Hz. Gazâlî).....	69
Dar Kapı (André Gide).....	72
El-munkizu Min-ad-dalâl (Hz Gazâlî)	76
Tatar Çölü (Dino Buzzati)	81
Dante ve İslam: Mirac kıssasından İlâhî Komedyaya.....	86
Hikmetler Kitabı (Hz Gazâlî).....	88
Albert Camus, Yabancı (L'Étranger).....	92
Bir elma, iki ayna (Taşkın Tuna).....	96
Akıl-Vahiy uyumu ve İman Kitabı – Gazâlî Hazretleri	98
Ötekiler için sivil itaatsizlik rehberi (Ümit Kardeş)	103
Kapital Manga - 1 ve Karl Marx	105

Kitap tanıtan kitap (1)

MOSSAD için çalışmak ister misiniz? - Hile Yolu (Victor Ostrovsky).....	108
Ahret Kitabı - Gazâlî Hazretleri	115
Çözümün Şafağında Kürt Sorunu.....	117
Lâ, Nazan Bekiroğlu	118
Huzursuz Bacak (Mustafa Kutlu)	121
Paşaların Hesaplaşması (Kazım Karabekir)	125
Medyasenfonu (Fatma K. Barbarosoğlu)	127
Uzak Ülke ve Fatma Karabıyık Barbarosoğlu	132
Deliliğe Methiye : İçi Dışıyla Batının Kültür Dünyası (Nermi Uygur).....	136
Liberalizmin Felsefi Temelleri, Liberalizm ve Etik (Francsco Vergara).....	138
Yeraltından Notlar (Dostoyevski)	141
Yeni Osmanlı Düşüncesinin Doğuşu (Şerif Mardin).....	147
Terör ne zaman duracak? Giap ve Clausewitz.....	149
Demokrasiler intihar edebilir mi?.....	151
Düz Dünyadan Kaçış Yok.....	155
A'mâk-ı Hayâl (Filibeli Ahmet Hilmi).....	157
Türk Korkusu.....	162
Osmanlı'yı Yıkan Cephe - Filistin.....	166

Kitap tanıtan kitap (1)

Önsöz

Yürüyen merdivenlerde yürüyenlerden, asansör beklerken saatine bakanlardan mısınız? Son 10 yıldır biriktirdiğiniz 9 dakika 22 saniyeyi nasıl değerlendirmeyi düşünüyorsunuz?

“Saati olan adamın Zaman’ı yoktur” der bir Kenya atasözü. İnsanlık hi bu kadar hızlı yaşamamıştı ama hiç bir asırda da bu kadar vakit darlığı çekmemiştik. İnternet ve TV sayesinde dünya elimizin altında ama hayatımız parmaklarımızın arasından yumurta akı gibi kayıp gidiyor. **Haberleşmek öldürüyor iletişimi.** Herşeyden haberdar olan insanlar nasıl oluyor da birbirlerini bu kadar yanlış anlayabiliyorlar? Bırakın başka milletleri, kısa mesajlara sıkışan bayram tebriklerine bakın. SMS-leştirdiğimiz, Twitter-laştırdığımız, FaceBook-laştırdığımız özel(?) hayatlarımıza bakın. Artık bize özel olmayan, genel, objektif ve na-mahrem olan mahremiyetimize. Suç (eğer varsa) teknolojinin değil. Zaman ile kurulan o sağlıklı ilişkiye çevirmek gerek bakışlarımızı.

Görünen o ki insanlar artık matematiksel bir T zamanı içine, saatin tik-tak’larına hapsedular. Sürekli yenilenen, Zaman’dan ve Mekân’dan kopuk yaşıyorlar camdan fanusların içinde. Öncesi ve sonrası olmayan, hep “şimdi” olan bir hayat. Kurtuluş yolu? Zannediyorum Zaman’a vakit ayırmaktan geçiyor kurtuluş. Hızlandırılmayan bir işe meselâ Müzik’e vakit ayırmak:

“...Bir tabloya şöyle bir göz atabilirsiniz ama Mozart’ın 40cı senfonisine “şöyle bir” kulak atamazsınız. Ne kadar sürüyorsa o kadar. Biraz hızlı çalınabilir ama saniyelere sıkıştırıramazsınız bir senfoniye. Oysa resim yapıcının eseri göz sahibinin insafına kalmış. Meselâ Louvre müzesini koşarak gezer bir çok ziyaretçi. **“Parasını verdik, hepsine BAKALIM”**. İtalyan Rönesansı, Hollanda okulunda ışık, Eski Mısır hiyeroglifleri, Selçuklularda maden işlemeciliği, Osmanlı çinileri... **“Koş hanım koş! Daha otele dönüp üstümüzü değiştirecez. Lido var bu akşam”**. Turistler televizyonda ve internette defalarca BAKTIKLARI şeylerin orijinallerine BAKIYOR şimdi. Sayar gibi, bir süper markette salça ve makarna kutularının envanterini yaparcasına. **“Hah, bu da burada. Tam da ilkokul kitabındaki gibi. Ah! Ne kadar küçükmüş. Ben daha büyük sanıyordum”**. Mona Lisa’nın önünde bir kuyruk. “Makul” bir süre BAKAN çıkıyor. Genelevde bir aşk(!) kuyruğu sanki. 16 numarada Mona Lisa Bacı sesleniyor müşterisine Japonca, Almanca, Arapça: **“Hadi Aslanım, elini çabuk tut! Akşama kadar daha on bin kişi BAKACAK... Sıradakiiii! Uyuma!”**...” [[Sanat’ta ayrıntı \(1\)](#)]

Veya kitap okumak... Jean Paul Sartre, Nazan Bekiroğlu, Toshihiko Izutsu, Henri Bergson, Mustafa Kutlu, Dostoyevski, Elif Şafak, Clausewitz, Sadık Yalsızuçanlar, Alber Camus ile sohbet etmek... Tik-Tak Zaman’dan kurtulup kendi Zaman’ını yaşaması insanın. **Suyun resmine bakmakla yetinmeyen, su içmek isteyenler için var kitaplar.** Mesnevî var, El-Munkizü Min-ad-dalâl, Kitab Keşf al Mânâ ‘an sır asmâ’ ALLAH al-Hüsna, Er-Risâletü’t-tevhîd var.

Kitap okumak bir eylem ya da bir fiil değil. Eser, Okur ve Yazar arasında kurulan, çok özel bir ilişki, bir yansıma adeta. Yazarın yaşadığı çağ, hayatı, vermek istediği mesaj kadar okurun kimliği de bu üçgenin bir parçası. O kitabı okumak için eline almış olan insanın beklentileri de kitabı okuyuş ve anlayışın bir parçası. Tıpkı kulaklarımızın müziğin bir parçası olduğu gibi.

Elinizdeki bu kitap Derin Düşünce yazarlarının seçtiği kitapların tanıtımlarını içeriyor. Bizdeki yansımalarını, eserlerin ve yazarların bıraktığı izleri. Farklı konularda 44 kitap, 170 sayfa. Zaman’a ayıracak vakti olanlar için...

[Yeni Başlayanlar İçin Mesnevî](#)

[Mehmet Yılmaz](#)

- - Baba, Aşk'ı da ALLAH mı yarattı?
- - Evet kızım.
- - O Aşk'ı yaratmasaydı biz birbirimizi sevemezdik değil mi?

Afallamıştım. Ruhânî ve cismanî alemlerden kim bahsetmiş olabilir kızıma?

Mesnevî'yi okudukça ellerimin arasında tuttuğum şeyin bir **öğrenme** değil **hatırlama** kitabı olduğunu fark ediyorum. Ufacık kızımın henüz unutmadığı akdini hatırlama kitabı. 5-6 yaşında pırıl pırıl bir akla sahip olan bizler büyüdükçe nasıl da körleşiyoruz. Ölçülebilir, alınıp satılabilir şeylerle uğraşmaktan Aşk gibi, Vicdan gibi kavramları görmez oluyoruz.

Mevlânâ Hazretleri'nin Mesnevî'sini ilk elime aldığımda bu körlükten dolayı hiç bir şey görememişim. Okul kitaplarında görmeye alıştığımız fabl tarzı hikâyelere bakıyorum, kıssadan hisse yok. Gaddar bir hükümdar var, hikâyenin sonunda başına kötü bir şey gelmiyor. Bir sürü metafor, okyanuslar, boyalar, papağanlar... Boğulanlar ve evi yıkılanlar kurtuluyor! Bir de dilim devrilmiş ben altında kalmışım ki "eski" kelimeleri hiç anlamıyorum.

Aradan yıllar geçti. [Şefik Can'ın tercümesini](#) buldum. Daha "çağdaş" bir Türkçe. En azından benim gibi 20ci yüzyılda doğup da Dil Devrimi'nin altında yamyassı olanların bile anlayacağı kelimeler. Tabi bu yeterli değil. Açıklayıcı dip notlar var.(2) Beyitlere ilham olan ayet ve hadisler, bu konularda Şefik Bey'in düşünceleri, aynı konuda yazılmış başka eserlerden küçük alıntılar... Azimli okuyucular için iyi bir başlangıç.

Ama yine yeterli değil. Neden?

Kitap tanıtan kitap (1)

Tabi önce **“neden okuyayım Mesnevî’yi madem bu kadar zor?”** diye sorulabilir. Bu soruya en kısa cevap (bence) yaşamayı ve ölmeyi öğrenmek için...

Zira yaşamak zannettiğim şeyin yaşamak, ölmek zannettiğim şeyin de ölmek olmadığını bu kitaptan öğrendim. “Ben” hakkında en ufak bir fikir sahibi olmadan öteki “benler” hakkında teoriler hatta ideolojiler üretmenin çok sakıncalı olduğunu da Mesnevî’yi okuduktan sonra düşünmeye başladım.

Peki Mevlânâ Hazretleri bu kitabı neden yazdı? Öyle ya, biletle girilen Semâ Gösterisinden(?) Kozmik insan kardeşliği satan sahte peygamberlere kadar herkes Mesnevî’yi kendi masasına meze yapma gayretinde. Siyasetçiler **“Hümanizmi Vahşi Batı’dan evvel biz icad ettik”** diyerek Mesnevî’ye sarılıyor. Kimi **“Anadolu’da İslâm’ı yaymak için icad edilmiş soft/sevimli bir felsefeden”** bahsediyor. Akademik ünvan sahibi uzmanlar(?) **“Yok! Yok! Olsa olsa Neo-Platonizm’in etkisi bu”** diyorlar.

Zannediyorum Mesnevî’nin birinci cildine Hz. Mevlâna’nın yazdığı önsözünü okumuş olsalardı bu kadar zahmete girmezlerdi:

*“Bu kitap, Mesnevî kitabıdır. Mesnevî, hakîkate ulaşmak ve ALLAH’ın sırlarına âgâh olmak, akıl erdirmek isteyenler için bir yoldur. Mesnevî, din asıllarının asıllarının asıllarıdır. ALLAH’ın en büyük şaşmaz şerâti, hakîkate giden nûrlu yoldur. Mesnevî, içinde kandil bulunan kandilliğe benzer. Sabahlardan daha nûrlu bir sûrette parlar. Hakîkati arayan gönüller için bir cennettir. Mesnevî’nin pınarları var, dalları var, budakları var, bu pınarlardan bir tanesine “Selsebîl” derler. Burası makâm sahiplerince, kalpleri uyanık insanlarca en hayırlı duraktır. En güzel dinlenme yeridir. Hayırlı insanlar, iyi kimseler, orada yerler, içerler, neşelenirler, ferahlanırlar. **Mesnevî imanlılara şifâ, imansızlara hasrettir.** Nitekim, HAKK: “Kur’ân-ı Kerîm ile çoğunun yolunu azıtır, çoğunun yolunu doğrultur. Hidâyete eriştirir.” demişlerdir. Şüphe yok ki **Mesnevî, temizlenmiş kişiler için gönüllere şifâdır.** Hüzünleri giderir. **Kur’ân’ı açıkça anlamaya yardım eder.** Huyları güzelleştirir. Gönülleri temiz insanlardan, hakîkati sevenlerden başkalarının Mesnevî’ye dokunmalarına müsâade yoktur...”*

Bazı kısımları özellikle koyu harfle yazdım zira en çok bu noktaların göz ardı edildiğini görüyorum:

1° Kur’an’ı açıkça anlamaya yardım etmesi,

2° imanlılara şifa, imansızlara hasret olması,

3° Huyları güzelleştirmesi,

4° Gönlü temiz ve Hakikat’i seven insanlar dışındakilerin *Mesnevî’ye dokunmalarına müsâade olMaması.*

Şimdi bu noktaları biraz irdeleyelim: Öncelikle Mesnevî Kur’an’ı anlamaya yardım etmek yazılmış. Yazarın kendisi söylüyor bunu. Yani **“dert etmeyin ateist bile olsanız, hepimiz Cennet’e gideceğiz nasılsa”** demek için yazılmış bir kitap değil. Okudukça zaten kendiniz de göreceksiniz, Hadislere, Sahabeye ve peygamberlerin yaşamlarına dayandırılıyor neredeyse her harfi. Sünnî İslâm’a alternatif üretmek ya da İslâm’ın “Ortodoks” yorumlarını yumuşatma çabası da yok Mesnevî’de.

Ama (bence) çok ciddî bir anlaTma ve hissetTİRme gayreti var. Bir başka deyişle “naklen” iman edilmiş bir çok şeyin aklen ve kalben tasdik edilmesi var. Bu tasdiki mümkün kılacak argümanlar var. Buna ek olarak kelimelerle **ANLATILAMAZ** bazı şeyleri **KALBEN** hissettirecek teşbihler çok. Bu

Kitap tanıtan kitap (1)

bakımdan özellikle yeni başlarken Kur'an'ı da masaya koymak lâzım. Hatta mümkünse bir kaç tefsir. Artık internet sayesinde çok kolay bu tabi. Arapça, Osmanlıca vb sözlük, ALLAH ne verdiyse. Ağır toplanızı hazırlayın.

Kur'an'ı anlamaya yardım ediyor mu peki? Eh, Mevlânâ Hazretlerine kusur bulacak değiliz ya. Soruyu şöyle soralım: Benim gibi sıradan bir Müslüman, ilâhiyat vb doktorası yapmadan Mesnevî sayesinde Kur'an'ı daha iyi anlayabilir mi? Tek kelimeyle EVET. Ancak bunun bazı koşulları var. Bunlar da yukarıdaki önsözde verilmiş zaten. Ben şahsi tecrübeme dayanarak konuyu biraz açmak istiyorum sadece.

Nedir? İmanlı olmak. Yani ALLAH'a inanmayan birisi için Mesnevî şifa olmuyor. Yazar öyle buyurmuş. Ateist imanı haiz okuyucularımız bu sebeple Mesnevî'nin şifasından mahrum kalacaklar ama dürüst agnostikler için durum biraz farklı. Onlar için biraz umut var. Tecrübeyle sabit. Neden?

Mesnevî'yi okuyup Platoncu, varoluşçu, fenomenolojik arayışlara girmiş bir sürü dostum oldu. Bu insanlarla her tartıştığımızda şöyle bir tez savundum(3):

“Bizim dünyamızda omlet yapma bilgisi bilinir, Güzel bir kadına(erkeğe) karşı aşk hissedilir ve ALLAH'a inanılır. İyi insan olunur, kötü insan olunur. Bilmek, Aşık olmak, İman etmek ve Olmak 4 ayrı fiildir. Oysa anladığım kadarıyla İslâm'da Bilgi, Aşk ve İman mertebelerinde ilerledikçe aynı körfeze açılan 3 ırmağın birbirine yaklaşmasına benzer bir durum çıkıyor ortaya. Siz inandıkça bildiklerinizi hissetmeye, hissettiklerinizi bilmeye, iman ettiklerinizi anlamaya başlıyorsunuz. Bilgi, Aşk ve İman karışarak AYNI-TEK(?) bir şeye dönüşüyor: OLMAK. Samimi bir gayret ile ALLAH'ın emrettiği gibi OLMAYA çalıştıkça bazı bilgiler size doğru geliyor. Yani hiç bir kitap okumadan bazı şeyleri bilmeye başlıyorsunuz.”

Sözlerimi agnostiklere yakışır bir şüphecilikle karşıladılar.Önce deli olduğumu düşündüler. Ben de onlara asıl deliliğin **“görmediğim/ölçemediğim şey yoktur”** şeklindeki pozitivist amentü olduğunu söyledim ve “denemesi bedava” dedim. Bazı (eski)agnostik dostlarım başarılı çıktılar bu denemeden. Artık Mevlânâ Hazretleri'nin kasdettiği şifayı buldular.

Mesnevî'yi okuyup anlama konusunda son bir nokta daha var ama bu konuya girmek için Mesnevî'den bir alıntı yapalım:

“...Sen iki parmağının ucunu götür de iki gözüne koy. Dünyadan bir şey görebilir misin? İnsaf et de söyle.İşte sen, gözünü kapadığın için bu dünyayı görmeden de, bu dünya yok değildir. Dünyayı görmemek ayıbı, hakikati göstermemek kabahati, ancak uğursuz nefsin parmağına âittir. Sen aklını başına al da, önce gözlerinden parmaklarını çek, ondan sonra dilediğine bak, gör. [...] İnsan, gözden ibârettir. Geri kalan deridir, cesedir...”

Evet, insanın kendi nefesine karşı mücadele etmesi, kötülüklerden uzaklaşması zaten ALLAH'ın emri. Ama Mevlânâ Hazretleri burada bir müjde veriyor, nefse karşı mücadele ederek daha ölmeden bazı şeyleri görmek, idrak etmek mümkün olabilir diyor. Hatırlayın önsözdeki ifadeyi: **“Huyların güzelleşmesi ve gönlün temiz olması”**. Aslında bu iki şey birbirini besleyen, destekleyen iki sebep-sonuç gibi görülebilir. Ne demek? ALLAH'a yönelen, “doğru” yönde ufacak bir adım atana ALLAH bunun misliyle yanıt veriyor. Baştan beri yaptığım gibi bu paragrafta da kişisel tecrübelerime dayanarak yazıyorum. Elbette eli kanlı bir katil ya da çalıp çırpan bir hırsız olmadım hiç. Ancak bir gün

Kitap tanıtan kitap (1)

Gazalî Hazretleri'nin bir kitabında (mealen) şunu okudum: **“ALLAH ilmini hak edene verir, kıymetli şeylerin temiz yerlere konması gibi”**. Bu sözler Mevlânâ Hazretleri'nin önsözünde nasıl da örtüşüyordu. Aslında bunu daha önce de anlayabilirdim belki ama her şeyin bir zamanı var demek ki. Geçelim. İlmine talip olduğum âlimlerin ahlâkına da talip olmalıydım. En azından benim hissiyatım buydu.

Düzenli olarak Mesnevî okumaya ama bu arada hayatıma da biraz çeki-düzen vermeye başladım. Meselâ İhya gibi bir eserde ziyadesiyle bulabileceğiniz, özetle her inanan insanın yapması gereken şeyler. Ama nedense ihmal ettiğimiz, ertelediğimiz mevzular. İşte benimkisi biraz daha dikkat etmekten ibaretti. Bu “bahar temizliği” neticesinde ilmî mevzularda bir çok şeyin netleştiğine tanık oldum. Olur olmaz şeylerle “enerji” kaybetmek yerine daha sakin, rüzgârsız ve bulutsuz bir kalp!

Doğal olarak temizlik yapma isteğim daha da arttı. İşte **“birbirini besler”** derken kastedtiğim bu. Tabii tertemiz kalpli, mertebe sahibi, süper bir gönül adamı olmak ile meraklı ve iyi niyetli sıradan bir Müslüman olmak arasında çok fark var ama Hacca (?henüz) gitmemiş bir insanın yüzünü Kible'ye dönüp bir kaç adım atması da güzel bir şey.

Kitap okuyarak futbol oynamayı öğrenmek mümkün müdür? Çamurun, suratınıza çarpan topun “lezzeti” kelimelerle anlatılabilir mi? Bütün derinliğine rağmen Mesnevî bir teori kitabı değil. Uygulayarak, yaşayarak öğrenilecek bir eser bu.

Evet, Mesnevî'yi okuyup anlamak mümkün. Ama bitirmek? Mesnevî kanaatimce bir hayat projesi. Hayatımın değişik dönemlerinde elime aldığım da bulduklarım da değişiyor. Bir kaleidoskop gibi değişken, onunla kurduğum ilişki üzerinden bana beni yansıtıyor Mesnevî. Zannediyorum ki bu kitaptan öğrenilecek şeylerin hepsi kelimeye dökülebilir, objektif bilgiler değil. Aşk da İman da ilim öğrenmenin birer kanalı, penceresi. Haliyle Mesnevî ile onu okuyanlar arasında kurulacak öznel, sübjektif bir ilişki var. Son olarak Zaman Gazetesi'nde [Nazan Bekiroğlu'nun kaleminden çok net, açık bir dille yazılmış bir yazı var](#) Aşk üzerine. Tavsiye ederim.

Dip notlar

1° Gazalî Hazretleri'nin Mişkat-ül Envar adlı kitabından istifade edelim:

“Bil ki iki âlem vardır, ruhanî ve cismanî. İstersen bunlara hissî ve aklî veya ulvî ve sufî diyebilirsin. Bunların hepsinin mânâsı birbirine yakındır. Farklılık sadece bakış açısıyla ilgilidir. (ikinci faslın başlangıcı) [...] Ayrıca sana gizli kalmaz ki izhar edilen, izhâr edilenle beraber olmakla birlikte ondan önce ve onun üstündedir. Ancak onunla beraberliği bir yönden ve ondan önceliği bir başka yöndendir. Bu sözün çelişik olduğunu zannetme. [...] Elin hareketinin nasıl hem elin gölgesinin hareketiyle beraber hem de ondan önce olduğunu düşün. Artık kimin idraki bunu anamaya kâfi değilse ilmin bu çeşidini terk etsin. Nitekim her ilmin kendine göre adamları vardır ve her şey ne için yaratıldıysa o onun için kolaylaştırılmıştır.” (Birinci faslın sonuç bölümü)

2° Ne yazık ki Şefik Can bile pozitivismden ve ulus devletin millî eğitiminden yakasını kurtaramamış. Az da olsa bazı dip notlarda dini “rasyonalize” edici arayışlar, bazen de Süleyman Nazif'in “benim dinim kinimdir” sözüne atıf yapıldığı yer gibi milliyetçi/militarist kokular olabiliyor. Dikkat etmek lâzım.

Kitap tanıtan kitap (1)

3° Bu tezin üç ilham kaynağı Mesnevî, Gazalî Hazretleri'nin Mişkât-ül Envar'ı, İbn Arabî Hazretleri'nin Füsüs'u oldu. Bu yaklaşım MUTLAKA anlaşılması gereken TEK bir YOL olarak görülmemeli. Her insan bu eserleri okuyup kendi sonuçlarını, tezlerini üretmeli ve gerektiği gibi yaşamalı.

[Duvar \(Jean Paul Sartre\)](#)

[Suzan Başarslan](#)

Duvar, Jean Paul Sartre(1905-1980)[1]’ın yazdığı bir hikâye kitabıdır. Duvar, beş ayrı hikâyeden oluşur: Kitaba da ismini veren, Duvar, Oda, Herosratos, Özel Yaşam ve Bir Yöneticinin Çocukluğu.

Sartre’ın varoluş felsefesine göre “tüm insanlar birbirinin aynıdır; bir kahraman ya da bir alçak olmak tamamıyla onların elindedir; insan önceden-tanımlanmamıştır; ne bir kahraman olarak doğar, ne de bir alçak”tır. Duvar adlı hikâye kitabında da toplumun içinden özellikle seçilen kahramanlar -özellikle toplumun anomalili tipleri- kendi hayatlarıyla, seçimleri/tercihleriyle toplumun içinde varoluş mücadelesindeki kişilerdir. Duvar’daki hikâyeler, bir nevi, rüzgârla dalından kopan yaprağı değil; rüzgârsız dalından yere atlayan yaprağı anlatmaktadır. Doğu edebiyatının çark-ı feleği/yazgısı/kaderi -hatta kahpe feleği- değildir sonuçları inşa eden -Duvar hikâyesinin beklenmedik sonucu hariç-, bireyin kendi seçimleridir.

1920-1930’lu yılların anlatıldığı bu hikâyelere tek tek bakalım:

DUVAR

İlk hikâye olan Duvar’da İspanya İç Savaşı sırasında(1926) İspanya’yı kurtarmak isteyen Pablo İbbieta’nın Falanjistler tarafından yakalanarak arkadaşı Ramon Gris’in saklandığı yeri söylemesi için mahkûm edildiği bir geceyi ve onun ertesi gününü anlatmaktadır. Söylemediği takdirde duvarın önünde kurşuna dizilecektir İbbieta. Hücre arkadaşları Tom Steinbock ve Juan Mirbal’dır. Bir de onların ölümüne verdikleri tepkileri izleyen ve onları bir deney faresi gibi gözlemleyen Belçikalı doktor. Bu gece, İbbieta ölümü düşünmesi gerekirken hala süre olduğunu düşünerek önce ölümü görmezden gelir. Ölüm ona hala uzaktır. O, hücre arkadaşlarını ve doktoru gözlemlemektedir. Kendi tepkileri bir uyuşukluğun ardına gizlenmiştir. Daha önce izlediği ay bile şu an ona hiçbir şey anımsatmamaktadır (s:22) hatta ölümle odadaki diğerlerine benzeyecek olmasından nefret etmektedir. Ölümü düşünmese de eşyaların silikleşmesi, bedenini hissedememesi, zamanın geçişini fark edememesi... ile

Kitap tanıtan kitap (1)

aslında adım adım ölüm psikolojisini yaşamaktadır. Sabah arkadaşları kurşuna dizildikten bir saat sonra bir kez daha sorguya götürüldüğünde, sırf Falanjistlerle alay etmek için Gris'in yerini kafasından uydurur İbbieta. Roman Gris'in hayatını korumak için ölmüyordur o, başkasının hayatına karşılık kendi hayatını -o kişi kendisinden üstün olduğu için de- feda etmiyordur. Çünkü onun için "Hiçbir hayatın önemi yoktu"r (s:35); amacı, duvarın önüne dizilerek insanların öldürülmesine karşı oluşudur. İdealist bir karşı-duruştur onunki. Ancak öyle garip bir şey olur ki; Gris, yerinin keşfedildiğini düşünerek eski yerini terk edip İbbieta'nın kafadan uydurduğu mezarlığa saklandığı için Falanjistler tarafından öldürülür. İbbieta kurşuna dizilmekten kurtulmuştur ve sebebini bilmemektedir, öğleden sonra Gris'in başına gelenleri başka bir mahkûmdan öğrenene değin. Öğrendiğinde de gözlerinde yaşlar kahkahalarla gülmeye başlar.

Yaşamın traji-komik sahnesi. Bir ilke için ölümü beklerken, bir alay için hayatın seninle alay etmesi. Daha büyük idealler için ölüme adım atarken, ideale sırt çevirmiş biri gibi yaşamaya mahkûm olmak. Varlığını, terk edeceğin seçimin; senin hatan yüzünden, dünyayı küçümsemem, onu alaya alman, başkalarından daha farklı olduğunu sanman yüzünden... yerle bir olması.

Duvar, kahraman anlatıcı bakış açısıyla -İbbieta'nın gözünden- sunulmuş. En başarılı yönü ise, kısacık bir hikâyede gözlerimizin önüne serilen karakter yaratımı. Duvar, bir metafor olarak kullanılarak, anlamsız bir ölüme mahkumiyetin simgesi olarak verilmiş. Ve bu anlamsızlığa başka herhangi birinin feda edilmemesi için birinin seçiminin traji-komik sunumu olarak karşımıza çıkan bir anlatı bu. Sonuç, beklenmedik ve şaşırtıcı. Tıpkı hayat gibi. Seçimlerimizle bir şey oluruz ama bazen yine seçimlerimizle başka bir şeye dönüşürüz. Sartre bunu çok güzel hatta ironik olarak okuruna sunmuş Duvar'da.

ODA

Sıradan hayatları olan insanların, toplumsal beklentinin önlerine sürdükleri şartları adım adım gerçekleştirirken, buna karşı çıkan aykırılıklarını anlatan bir hikâye Oda. Hikâye, Janette ve Charles Darbedat, kızları Eve ve onun sevdiği adam Pierre arasında geçmektedir. Darbedatlar klasik Fransız ailesidir. Karı ve kocanın alışıldık tepkileriyle birbirinden uzaklaştığı, aynı seramoninin/rutin her görüşte gerçekleştiği, kendi özellerinden çok, genel sorunların dile geldiği bir aile. Ne olduğu belirsiz bir hastalıkla odasına ve yatağa mahkûm Bayan Darbedat, sıkıcı hayatına anılarını düşünerek katlanmakta, kendisini "...bir cam kırığı gibi yaralayan..." kocasının sözlerini ve kızının tercihini anlatamamanın verdiği sıkıntıyla gittikçe hayatın canlılığından uzaklaşmaktadır. Bay Darbedat'ın derdi ise kızının bir psikolojik rahatsızlığı olan/şizofren Pierre ile yaşamasıdır. Kızını bundan vazgeçirememekte ve Pierre'in bir ruh hastanesine yatırılmasını kabul ettirememektedir. Eve, kendisine Agatha diyen, halüsinasyonlar gören birine aşıktır ve aslında ondan vazgeçebileceken, - kendisini normal insanlardan farklı gördüğü ve onlarla bir saat bile yaşayamayacağına inandığı için "...duvarın öte yanında yaşamaya ihtiyacı..." olduğuna inanan biridir- Pierre'den vazgeçmez. Duvarla kastettiği; kişiler arasında ve kişilerle toplum ve sosyal hayatın gerekleri arasındaki engeldir ve o, duvarın diğer tarafında da onu isteyen birilerinin olmadığına inanmaktadır. Pierre'in deliliğine normalin üstünde olma anlamı yüklediği gibi, kendi konumunu da farklılık/özellik kazandırmaktadır. Pierre'le bir şizofrenin dünyası verilirken, ona bakan Eve'le de onun için feda edecekleriyle kendine seçtiği hayatın sıkıntısı dile getirilmektedir.

Tekdüzelik ve anomali. Standart bir aile ve standartın, normalin, olağanın dışına çıkmaya çalışan bir bireyin seçiminin dile getirilişi ve bu verilirken, şizofren bir insanın bakış açısından dünyanın gözler önüne serilişi. Merkezine bireyi, anomaliyi ve normal alan, Tanrısal bakış açısıyla yazılmış bir hikâye.

Kitap tanıtan kitap (1)

HEROSTRATOS

Toplumdan ve insanlardan nefret eden, mizantrop, hastalıklı, yabancılaşmış bir karakter, Paul Hilbert anlatılır Herostratos adlı hikâyede. Anlatıcı, kahramandır yani Paul.

Altıncı katın balkonundan insanlara kuşbakışı bakan, onların ayakta olma durumuyla alay eden, olaylara karşı tepkisizleşmiş ve yabancılaşmış, toplumu düşman olarak gören, bu yüzden kendisine gidip bir tabanca alan, tabancayla korkularından kurtulup güçlü olma saplantısına kapılan, emretmeyi seven, herkesi şaşırtmak isteyen ve bu yüzden sokakta birkaç kişiyi öldürmeyi göze alan, cinayet hayalleriyle tatmin olan, yıkıma inanan, 33 yaşında, her işi yarım bırakmış bir karakterdir Paul Hilbert.

Toplumun içindeki bir başka anomalidir. İçinde olduğu toplumdan ve insanlardan nefret eden, onların varlığının önemli olmadığını hatta zaten ölü oldukları için tekrar öldürmenin önemli olmadığını düşünen bir karakterdir.

Yıkımdır onu çeken ve bir arkadaşından Herostratos'un öyküsünü duyduktan sonra kısa, dokunaklı bir hayatın ama herkes tarafından tanınan biri olacağına hayali içine girer:

...Masse araya girdi.

“Ben sizin kahramanınızı anladım,” dedi bana. “Adı Herostratos. Tanınmış biri olmak istiyordu; bunun için dünyanın yedi harikasından biri olan Efes Tapınağı'nı yakmaktan başka bir şey bulamadı.”

“Ya tapınağı yapan mimarın adı neydi?”

“Pek anımsamıyorum,” diye itiraf etti, “sanıyorum adı bilinmiyor.”

“Sahi mi? Herostratos'un adını anımsıyorsunuz ama? Görüyorsunuz ki pek de yanlış hesap yapmamış.” (s:86)

...Öleli iki bin yıldan fazla olmuştu, yaptığı işe siyah bir elmas gibi parıldayıp duruyordu derken Paul, şiddetli ve kısa bir alevle dünyayı aydınlatma hayalleriyle yaşadığı toplumdan, işinden, insanlardan iyice uzaklaşmaya başlar.

Beş kişiyi vuracaktır ve bunun sebebini 102 yazara gönderdiği 102 mektupta şöyle açıklar:

“...yarım düzinesini hemen şimdi öldürebilirim. Belki kendi kendinize sorarsınız: Neden yalnızca yarım düzine diye? Çünkü tabancam altı mermi alıyor.” Birini de kendisine saklamaktadır, eğer yakalanırsa kendisini vuracaktır.

Suçta meyilli bu karakter incelenirken, suçun insana olan etkileri de verilir hikâyede. Cinayet öncesi ve sonrası, artık insan aynı insan değildir. İşleyeceği cinayet, onun insanî iğrençliğini yerle bir edecektir. Bu suçla “Bir suç, onu işleyenin yaşamını ikiye böler.” dediği gibi, önce suçunu işleyecek, hayatını ikiye bölecek; sonra bunun zevkini ve ezici ağırlığını hissedecek ve ardından intihar edecektir. Oysa Paul, suçunu işlememişken bile suç deliliğinin varlığıyla -henüz kullanmadığı tabancası- korku yaşamakta, odasına kendisini hapsederek geçirdiği üç gün içinde kendisinden üçüncü kişi olarak bahsederek sadece topluma değil kendisine de yabancılaşmaktadır.

Kitap tanıtan kitap (1)

Sonunda hayalini gerçekleştirip, insanlara ateş ettiğinde bir hata yaparak yanlış yola girer ve bir tuvalete gizlenir. Kendisini öldürmek istese de bunu gerçekleştiremez ve tuvaletin kapısını açar.

Ne yaptığı işten zevk alabilmiş, ne de planlarını doğru uygulayabilmiştir. Artık hayatının ikinci yarısındadır, yaptığı hafifletmeye çalışan savunma mekanizmalarıyla. Siyah bir elmas gibi parılayamamış, şiddetli ve kısa bir alevle dünyayı aydınlatamamıştır Paul Hilbert.

ÖZEL YAŞAM

Lulu ve iktidarsız kocası Henri'nin ilişkilerine Tanrısal bakış açısıyla, kısa bir bakış Özel Yaşam adlı hikâye.

Lulu ilginç bir karakter. Henri'nin kendisine olan sevgisini değerlendirirken her zamanki bakış açımızdan daha farklı düşünen biri:

“Beni seviyor, bağırsaklarımı sevmiyor, bir cam kavanoz içinde ona apandisitimi gösterecek tanımadı... insanın birini her şeyiyle, yemek borusuyla, karaciğeriyle, bağırsağıyla sevebilmesi gerekir. Bekli de insan onları alışmadığından sevmiyor; onları da ellerimiz ve kollarımız gibi görseydik belki de severdik...” İlginç takıntıları vardır Lulu'nun, insanların onları görmediği zamanlarda kendisine bir şeyler yapacağından hoşlanmadığı için, sırtının olmasından hoşlanmaz. Henri uyurken onu başka erkeklerle karşılaştırır. Arkadaşı Rirette'e yakınlık duyar ama söylediklerini bir şey sanmasından dolayı canı da sıkılır. Kılız erkeklerden hoşlanır. Bedene yönelik iğreti duygusu yaşar. Seksten uzak durarak cinsel yaşamın olmadığı bir hayat diler, hekimin ifadesine göre de firijittir, yinede de alfa tipi erkeklerden hoşlanır. Sonunda Henri'yi bırakıp başka bir adamla/Pierre gidecekken bu kararından da vazgeçer ve Nice'ye Texierlerle gitme kararı alır ve gider.

Yaşam, Lulu'ya göre onu Henri'den uzaklaştıran bir dalgadır ve hayatı şöyle tarif eder:

“Sizi sürükleyen dalgadır, yaşam bu; ne yargılanabilir, ne anlaşılabilir, bırak gitsin demekten başka yapacak bir şey yok.” Aslında bu dalga dediği karar, kendi seçimidir ve Henri'den ayrılırken babasının tabutu üstüne atılan ilk toprak gibi bir ayrılık acısı hissetse de bu kararından vazgeçmez.

Lulu, elindekiler kendisine yetmeyen ve ne yapacağını bilemeyen, sevse de sevgisini korumak yerine kendi hayatının içinde sürüklenmeyi seçen bir karakter. Farklı evet, tıpkı Sartre'ın diğer karakterleri gibi, toplumun içinde göze çarpmayan, iç dünyası, alışkanlıkları, seçimleriyle ayrıkotu olan bir başka karakter.

BİR YÖNETİCİNİN ÇOCUKLUĞU

Lucien Fleurier, kız çocuğu gibi yetiştirilen bir erkek çocuğu. İlginç bir çocuk Lucien: ... olma oyununu seven ve her şeye şüpheli yaklaşan, büyüklerinin tepkisine göre kafasında iyi-kötü kavramları oluşturan, büyüdükçe görünmez olduğuna inanmaya başlayan... Sonraları bu görünmezlik onda “Ben kimim?” sorusuna neden olacak ve varlığını sorgulamaya başlayacaktır. Hikâyenin neredeyse tamamına yayılan bu düşünce-hikâyenin leitmotifi-, Lucien'in bütün edimlerinin, ahlâki sorgulama ve yönelişlerinin temelini oluşturacaktır. Bu varlık yolculuğunda, yahut hiçliğinin keşfinde, aşama aşama şu eserlerle yola çıkar: Werther (Genç Werther'in Acıları [2] ile Goethe); Sainte-Helene'in Anıları; Psikanalize Giriş, Günlük Yaşamın Psikopatolojisi (Freud); Illuminations (Arthur Rimbaud);

Kitap tanıtın kitap (1)

Maldoror'un Şarkıları^[3](Comte de Lautréamont); Marquis de Sade'nin kitapları; Action Française(siyasi gazete); Colette Baudoche (Maurice Barres); Gurbetçiler (Andre Lemordant)...

Kendisini şöyle tarif eder: "Oidipus kompleksiyle başladım, sonra sadiko-anal oldum, şimdi de eşcinsel oldum, nerede duracağım acaba?" Hakikaten orada durmaz, "Benim sağlam bir ahlâkım var." diye tekrarlayarak içinde bulunduğu durumdan uzaklaşır, eşcinselliğinden nefret eder ve bu nefreti bambaşka bir alana kaydırır. Yahudi nefretine. Tüm bu ilerleyişte aslında kendinin kim olduğundan çok başkalarının gözünde kim olduğu, nasıl görüldüğü, değerli olup olmadığı... derdindedir. Başkalarının gözünde saygın, değerli, sözü dinlenen biri olmayı istemektedir. Bir yönetici nasıl olmalıysa öyle olacaktır, hayatının anlamı bu olmuştur. Fransa Fransızlarındır, diye nida atan bir milliyetçilikten ırkçılığa kayar. Hatta fikri planda kalmaz bu yeni düşünce, bunu şiddete de çevirir. İrkçılığa kayarken, arkadaşlarının onu yargılamak yerine ona ses çıkarmamaları onun kendi haklılığının ispatı olarak görüldüğü için, yaptıklarında kendisini haklı çıkarmaya başlar. En son geldiği beni şudur: Yahudilere katlanamayan biri.

Nefretini kutsamaya bile başlar Lucien, kendisine saygısı artar durdurulmadığı ve hatası yüzüne vurulmadığı için. Bambaşka biridir artık. Egosantrik bir merkezde, kendisinin hakları olduğuna inanan ama başkalarının da aynı haklara sahip olduğunu görmeyen yeni biri. Kendi ifadesiyle: "Fransızlar arasında bir yönetici, bir erkek, bir önder!"

Kendisini hayvanlara yahut nesnelere benzeterek betimleyen, 'kimim ben' sorusunu 'neyim ben'e çeviren, daha düne kadar siyasetle uğraşmayan, kendini tanımlama çabasında olan bir gencin trajik çöküşü. Başkalarının gözünden kendisine bakarak, kendisine hayranlığı artan, kendisine saygıyı başkalarını ezerek ifade eden, kendini beğenme ve yüceltme ile hiçliğini kim'le değil 'ne' ile tanımlayan yeni Lucien, yahut bir yöneticinin prototipi Lucien.

Sistir Lucien, boşluğun ardındaki sis kendisidir ve o, bu sisin ardından kendisini, tüm o kendini tanıma yolculuğunun sonunda, işte böyle tanımlandırır. "Lucien, yani ben! Yahudilere katlanamayan biri!" İlginç olansa, Lucien'i bu noktaya getirenin kendisi, yani yaptığı seçimler olması. Her adımını kendi tercihleriyle atan Lucien, oidipus kompleksinden, sadiko-anala, oradan eşcinselliğe, oradan heteroseksüelliğe ve nihayetinde nefret söylemli bir ırkçılığa uzanan bir "ben" inşa eder. İnşa ettiği ben'ine aşık olacak kadar da kendisini kutsar ve beğenir.

Sartre, bu beş hikâyeye, hepsi birbirinden ilginç, farklı, toplumun görünmeyen yüzünün yansıması olan karakterlerle, ayrıkotu dediğimiz ama hepimizin içinde onlardan bir parça onlardan olan kişileriyle, anomalilerimize, tercihlerimize, varlık inşamıza, benliğe, aileye, topluma, insana... değinmiş. Bu hikâyeler; başarılı betimlemeler, ayrıntıları yakalamadaki ustalık, kısa ama derin hikâyelerindeki karakter yaratma başarısı ile dikkati çekiyor. Okur olarak bu karakterlerin dünyasına girerken ilginç şekilde onları yargılamadan, sadece iç dünyalarındaki nedenler ve nasıllarla bu insanlara yaklaşıyorsunuz, onları ve dünyalarını tahlil ediyorsunuz. Karakterin dünyasını öğreniyorsunuz; sonuç, istemediğiniz bir nokta olsa bile -Lucien'deki gibi- bunun ciddi bir analizin yansıması olduğunu fark ediyorsunuz.

Özetle denebilir ki, bu hikâyeler sadece Sartre'in varoluş felsefesinin özeti değil; -ki denen şey hep bu- aynı zamanda Sartre'in insan ve topluma dair objektif/nesnel gözlemlerinin, analizlerinin, ayrıntıları yakalamadaki başarısını edebi bir şekilde ortaya koymasının da ifadesidir.

---

[1] http://tr.wikipedia.org/wiki/Jean-Paul_Sartre

[2] http://tr.wikipedia.org/wiki/Gen%C3%A7_Werther%E2%80%99in_Ac%C4%B1lar%C4%B1_%28kitap%29

[3] <http://epigraf.fisek.com.tr/index.php?num=1039>

[Manevî Enerji - Energie Spirituelle \(Henri Bergson\)](#)

[Mehmet Yılmaz](#)

Evet... Türkçemize “**Manevî Enerji**” diye çevirebiliriz(1) bu şahane kitabın başlığını. Ne anlatıyor peki?

Akıl... İnsan... Evrim... Hayat... Şuur ... Beden... Ruh... Madde ve Mânâ gibi “derin” konulardaki tefekkürlerin derlendiği bir eser(2) söz konusu. Derinlere dalıyor ama büyük düşünür Bergson her zamanki gibi çok büyük bir zerafet ile bugün hâlâ “moda” olan bazı fikir akımlarını alt-üst etmeyi de ihmal etmiyor geçerken:

- İnsan aklının Hakikat’i araştırmada yetersiz olduğunu söyleyen Kant’ın kritik felsefesi,
- Hakikat’i algılardan, deney ve gözlemden ibaret sayan **Auguste Comte** pozitivismi,
- **Darwin** ve **Spencer**’in mekanik evrimciliği...

Kanaatimce Pozitivism’i yeterince eleştirdik [Bir pozitivism eleştirisi](#) isimli kitabımızda. Evrim senaryolarının felsefeye devşirilmesiyle ortaya çıkan siyasî/ahlâkî duruşları ise [Maymunist imanla nereye kadar?](#) adlı ortak çalışmada okurlarımızla birlikte irdeledik.

Bu sebeple Bergson’un Manevî Enerji isimli kitabını tanıtırken özellikle Kant’ın “kritikleri” üzerine söylediklerinden bahsetmek istiyorum. Aslında bu kitap bir altın madeni gibi, belki 10-15 değişik yazı yazmak gerekir ama bir yerden başlayalım yine de...

Bildiğiniz gibi Immanuel Kant’ın çalışmaları arasında isimleri “**Kritik der ...**” diye başlayan üç eser adeta düşünürün adıyla özdeşleşmiştir:

Kitap tanıtan kitap (1)

- Saf Aklın Eleştirisi, 1781 (Kritik der reinen Vernunft)
- Pratik Aklın Eleştirisi , 1788 (Kritik der praktischen Vernunft)
- Yargı Kabiliyetinin Eleştirisi, 1790 (Kritik der Urteilskraft)

Tabi “kritik” ya da “eleştiri” deyince günlük hayattaki karşılıklarını değil Kantçı anlamlarını düşünmek gerekir. Zira:

*“...**Kant** kapısı ve penceresi olmayan betonarme bir bina gibi. Elinize kazma, kürek, darbeli matkap ne varsa alın da gelin. Kant’ı çözebilmek için fihrist tarzı ufak bir defter tutabilirsiniz. Kantça-insanca bir sözlük yazmanız gerekiyor kendiniz için. Kelimeleri o çağdaki anlamlarında değil etimolojik kökenlerine göre kullanıyor. Meselâ **kritik** dediği şey eleştiri değil varoluş koşullarını ve ilkelerini anlama çabası. Amacı eleştirmek değil arkeoloji yapmak. Bu sebeple çevirmenler Kant’ın üç büyük eserini “...-nin **eleştirisi**” diye değil de sırasıyla “**akıl nedir? ahlâk nedir? Güzellik nedir?**” şeklinde çevirselerdi Türkçe okuyacak olanlara büyük iyilik yapmış olurlardı. Kant’ın çıkış noktası hiç de hafife alınmaması gereken şu üç soruyla özetlenebilir:*

- Neyi bilebilirim?
- Neyi yapmalıyım?
- Neyi umud edebilirim? (=? hangi umuda müsaade var?)

*Bir başka zorluk ise her üç eleştirisinde ortak ve çok soyut kavramlar bulunması. Her üç Kritik’i birden (paralel olarak) okuyan birinin anlayabileceği bazı şeyler var ki bunları tek tek okuyanların anladıklarının toplamından fazla. Meselâ “**mutlak kötü**” ve “**köksel kötü**” kavramları üzerine yazdığı denemelerden kötünün bir insan özelliği olmadığı sonucunu çıkarabiliriz. Kötü iyiye bir direniş, bir atalet, iyinin eksikliği gibi sunuluyor. Bu vizyon elinizde olmadan **Pratik Aklın Eleştirisi**’ni anlamak zorlaşabilir. Kant yıllar boyunca aynı “proje” için ter dökmüş, tutarlılık kaygısı onu örneklerden ve genellemelerden alı koymuş. Bunu hiç bir zaman akıldan çıkarmamak gerekir. ...”(Bkz. [Güzellik Matkabı Zekâ Duvarını Deler mi?](#))*

İşte Bergson Manevî Enerji’nin ilk bölümünü teşkil eden Şuur ve Hayat adlı kısma bu **eleştirel** yaklaşımı **eleştirerek** başlar:

“Felsefenin amacı her insanın kendine sorduğu hayatî sorulara yanıt aramaktır: Kimiz biz? Nereden geliyoruz? Nereye gidiyoruz? Normalde bu sorunlar ve aradığımız cevaplarla bizim aramızda bir şey yok, onlarla yüz yüzeyiz. Ama fazla sistematik bir düşünür sorunlarla bizim aramıza yeni sorunlar sokuyor:

“Bir şey aramadan önce onu nasıl arayacağınızı bilmeniz gerekmez mi? Düşünmenin, bilmenin ve eleştirmenin ne olduğunu bilin ki bunları kullanarak temel felsefî sorulara yanıt arayın.”

Böyle vaktinden önce doğmuş bir sorgulama insandaki ilerleme arzusunu baltalayabilir. Yola çıkmadan önce bütün engelleri saptama ve çözüm arama gayreti yerine sadece ilerlese engel sandığımız bir çok şeyin birer serap gibi dağılıp gittiğine tanık olacağız.

Hakikat’in doğal karmaşıklığı/dinamikliği yerine kendi ihdas ettikleri ve kontrolleri altında olan kavramların basitliğini görüyorlar bu filozoflar. Hakikat’i tecrübe etmek yerine kendi prizmalarından, pencerelerinden gözlüyorlar. Böyle sistemci yaklaşımların avantajları var tabi: Sahiplerinin gururlarını okşuyor, işlerini kolaylaştırıyor ve mutlak bilgiye eriştiği vehmini oluşturuyor onlarda.”

Kitap tanıtan kitap (1)

Evet... Kant gibi felsefî sistemler mi yoksa Bergson gibi Hakikat’i tecrübe etmeye yarayan “sezgi” mi? Batı felsefesinin bu iki büyük isimi arasında hakemlik yapmaya kalkmak elbette yersiz. Ama yine de kişisel bir tercihim var ve size [Fizikçilerin Zaman’ı](#)ndan bir ipucu bırakarak tanıtım yazısını noktalamak istiyorum:

“...Ama bu tanımlar bile Zaman’ı içerir veya Zaman’ın halihazırda var olduğu kabulünden hareketle yapılmıştır. Bu sebeple yukarıdaki tanımların birer metafor olduğunu ve Zaman’ı bütün olarak tarif edemediklerini de söylemek gerekir.

Kanaatimce bu çaresizlikten bizi kurtarabilecek tek kişi Ludwig Wittgenstein olabilir:

“Kelimelerin anlamları bizim dışımızda ve bizden bağımsız bir güç tarafından verilmez ki onların gerçek anlamları üzerine bilimsel araştırmalar yapılabilir. Bir kelimenin anlamı ona kullanan kişinin verdiği anlamdır”.

Demek ki kelimelerin anlamları onları kullanma şeklimizden başka bir şey değil. Bir kelimenin “arkasında” kesin bir gerçeklik olduğundan emin olamayız. Bir kelimenin gerçek anlamını ya da sakladığı anlamları sorgulamak yersizdir...”

Dipnotlar

(1) [Sanat’ın amacı ve Henri Bergson: Sanat’ta Ayrıntı\(9\)](#) isimli makalede **spirit/psüke/nefes/üfleme/ruh** kavramı üzerine iki not düşmüştüm. Fransızcadaki « **sprituelle** » kelimesini çevirirken benimsediğim bakış açısı neden “**sprituelle**” kelimesinin “**manevi**” diye çevildiğini de açıklıyor:

- Bu metinde “Ruh” kelimesi daha çok İslâm’daki nefis gibi değerlendirilmeli. Bergson’un Fransızca metninde kullandığı “**âme**” hem **ruh** hem de **nefs** yerine kullanılır. Ruh ve nefis kelimeleri gerek batı aleminde gerekse İslâm alimlerince kaleme alınmış kimi eserlerde Yunanca İncillerdeki veya İbranice Eski Ahit’teki karşılıklarının (**ψυχή** psüke, - nefes) tercümesi olarak kullanılıyor. Nefs genellikle canlı kalmamızı sağlayan hayvanî dürtüleri, yaşamsal ihtiyaçları ifade ederken ruh insan’ın Ahiret’e dönük olan, dünyada bulunduğu müddetçe gurbet hissi duyan yanını ifade eder. (ALLAH’ın “**Ruh’undan üflediği...**”)
- Fransızca’da “**sens-**” kökünden türetilen kelimeler hem anlam, hem **mânâ**, hem hissiyat (5 duyu) hem de yön anlamına gelebilir. Metinde Bergson bu kelimeleri nispeten net, açık bir anlamda kullanıyor. Yine de Fransızca orijinalindeki güzelliği Türkçe’ye aktarmak mümkün olmadı. (Abdülkadir Geylânî Hazretleri’nin ifade ettiği üzere **mânâ** ALLAH’a kavuşmaya, Vuslat’a ermeye mani olan Ben’liği sıyıran, Ben’i Kendim’den ayıran şeydir.)

(2) Bu konularda çeşitli vesilelerle verdiği konferans bildirimlerinden oluşan kitap **Birmingham Üniversitesi**’ndeki bir konferansta sunulan **Şuur ve Hayat** (1911) ile başlıyor, **Cenevre Felsefe Kongresi**’nde sunulan **Beyin ve Düşünce** (1904) ile son buluyor. Metnin orijinali 131 sayfalık bir WORD dosyası halinde [buradan ücretsiz olarak indirilebilir](#). Bir çok kitabın ücretsiz olarak sunulduğu bu siteyi dikkatle incelemenizi tavsiye ederim.

[Nefesler \(Ganiyy-i Muhtefi\)](#)

[Mehmet Yılmaz](#)

Ekmek yapmaya merak sarmıştık bir zaman. Ama öyle ekmek makinasıyla filan değil. Kendimiz, elle yoğuracaktık hamuru. Sanayi mayası da kullanmayacaktık. Araştırdık, ekşi maya yapmayı öğrendik. Hani şu eski kadınların komşudan ya da mahallenin fırıncısından aldığı maya. Daha neler öğrendik. Kepekli un kolay kabarmıyordu. Tuz ekmeğin rengini koyultuyor, şeker kabuğunu kalınlaştırıyordu.
Ekmek yaparken içine İlim katılması mecburiydi!

Hamuru kardıktan sonra dinlendirmek ve sonra yeniden karmak gerekiyordu. Fırına koymadan da beklemek gerekiyordu. Beklemek... beklemek ve yine ... beklemek ... Beklemek çok ama çok zordu. Hamurun hızlı kabarması ve ekmeğin hızlı pişmesi için yollar bulduk. Ama hız daha doğrusu Zaman eksikliği kalitenin düşmanıydı. Sürülen toprak tohumu bekliyordu. Tohum yağmuru bekliyordu ve sonra güneşi. Sonra biçilmeyi bekliyordu. Murada ermiş buğday (yani un) çokça Zaman içeriyordu. Bunun için hızlı yapılan ekmek de güzel olmuyordu. Yani Zaman ekmeğin muhtevasıydı. Un, tuz, su kadar vazgeçilmezdi Zaman. **Ekmek yaparken içine Zaman katılması mecburiydi!**

Kitap tanıtan kitap (1)

Sonunda başardık. İki arkadaş o son ekmeği fırından çıkardığımız günü hiç unutmadık. Evin içini enfes bir koku dolduruyordu. O kadar uğraşmış, o kadar emek vermiştik ki ekmeği tutmaya kıyamıyorduk. Yeni doğmuş bir bebeği kucaklar gibi havluya sardık. Ekmeğin soğumakta olan kabuğu çıt çıt...çıt... diye çok hoş bir ses çıkarıyordu. Kulağımızı yaklaştırıp dinledik ekmeğimizi. Tam kitaplarda tarif edildiği gibiydi. Kabuğun rengi mükemmeldi. Pişmeden önce üzerine un serpip jilette yardığımız kısımlar şişmiş, kabaran yerlerdeki hava kabarcıkları sertleşmişti.

Ürkek dokunuşlarla okşadık ekmeği. Arkadaşımın yüzünde adeta şefkât ifadesi vardı. Güzelliğine bakmaya doyamıyorduk. Bebeğine bakan bir anne-baba gibiydik. Kahkahalarla güldük halimize. Gözlerimizden yaş gelmişti. **Ekmek yaparken içine Aşk katılması da mecburiydi!** Aşk'sız ekmek yapılmıyordu.

Soğuduktan sonra birer parça kopardık ve tadına baktık. Tam istediğimiz gibi ekşi bir lezzeti vardı. Daha önce yaptığımız **“yenilebilir”** ekmekleri ev halkına tattırmaya uğraşırdık. İsterdik ki **“çok güzel olmuş”** desinler, emeğimizin karşılığını **“ötekinin”** dudaklarına asmıştık çünkü. Ama bu kez öyle olmadı. Çünkü mutluyduk. Eski ekmeklerin nispi başarısı bizi tatmin ediyordu, **“alkış”** arıyorduk, **“yeniden, yeniden”** diyorduk. Ama bu kez farklıydı. Bu kez mutluyduk. muRaDımıza ermiştik. Buğdayın ekilmesinden, sulanmasından, ezilip un edilmesinden bizim “bebeğimize” uzanan gayret ağacı meyvasını vermişti. Ekmek müKeMmeL idi. Biz ekmeği yapmıştık, ekmek bizi terbiye etmişti. İlim'in, Zaman'ın ve Aşk'ın, bir başka deyişle Mânâ'nın Madde'ye girmesine, sokulmasına tanık olmuştuk. Ah keşke Descartes yanımızda olsaydı da görseydi bu mucizeyi!

[Leibniz'in “Monadologie” adlı o minicik kitabını](#) okuduğunuzda kocaman bir incir ağacının tepesinde ballı incirleri yiyormuş gibi hissedersiniz kendinizi. Kocaman ağaç ve o minicik incirler... Ne tezat. Koskoca Leibniz ve o 25 sayfalık Monadologie. Ne tezat. Leibniz'in annesinin doğum sancıları, okula gidişi, matematikle, bilimle, diplomasıyla ve daha bir çok şeyle doldurduğu hayatı... Bütün bunlar Monadoloji'yi yazmak içindi. 25 sayfa. Ama ne 25 sayfa! Belki de ALLAH'ın Leibniz'i yaratma sebebiydi bu 25 sayfa?

ALLAH bir şeyi yarattığı zaman müKeMmeL yaratır. Bu mükemmellik aslında bir çok şeyin tecellisidir ama aynı zamanda O'nun muRaDının bir işaretidir... akıl (=göz) sahiplerine tabi. Meselâ kar tanesi mükemmeldir. Elinizin sıcaklığına direnecek kudreti yoktur. Ama kar taneliği konusunda olgunlaşmış, kemale ermiştir. Deniz kabuğu da mükemmeldir. Onu kırabilirsiniz ama mükemmel olduğu gerçeğini değiştiremezsiniz. Böceklerin gözü ve dikkat etmeden bakıp geçtiğimiz daha bir çok şey mükemmeldir Tabiat'ta.

Leibniz'in Monadologie'si gibi meselâ [El-munkizu Min-ad-dalâl \(Hz Gazâlî\)](#) vardır. Tabi büyük bir alimin hayat ağacı bir çok meyva verebilir. [Er-Risâletü't-tevhîd](#), [Mişkat-ül Envar](#) da Gazâlî Hazretleri'nin bize miras bıraktığı birer bal damlasıdır. Yine “minnacık”, yine devasa! Zaten o kadar bilgiyi o kadarlık sayfaya kim sığdırabilir başka?

Bazen bu “sığdırma” daha da muCiZevî haller alabilir, aklımızı iyice aCiZ bırakabilir. Meselâ resim sanatını kullanarak gözü yetkin biçimde kullanma yollarını aradığımız [Derin Göz](#) kitabını hatırlayın. Bütün bu kitapta anlatılanların TEK bir şiirin mısralarına sığması mümkün müdür?

Kitap tanıtım kitabı (1)

Aynaya baktığında görmektesin kendini.

Lâkin, bu idrâk sırlar vehminin de fendini.

Ayna içine nasıl ediyorsun ki rihlet?

Sen misin aynadaki tecellî? Bir tahlîl et!

İki boyutlu ancak, fehmeyle ki, gördüğün;

Sense üç boyutlusun. Burda, işte, kördüğüm!

Sağ elini kullansan, aynadaki solaktır.

Bunun sırrı aynanın sırrına muallâktır.

Şu hâlde bu tecellî aynın değildir senin.

Ama gayrın da değil! İdrâk et, derin derin!

İşte sana bir misâl, mantıka da aykırı;

Zîrâ, bir şey: bir şeyin ya aynıdır, ya gayrı!

Akl-ı Meâş'a göre yoktur bir üçüncü hâl.

Bu örneğin fehmi de bu Akl'a göre muhâl.

*İşte **Hak** da bu Kevn'i Kendi'ne seçti mir'ât.*

Bu aynada seyretti tecellîsini kat kat.

*Bu kapsamda mahlûkat aynı olamaz **Hak**'kın.*

*Ama gayrı da değil! **Rab**'bim, şu işe bakın!*

İnce bir idrâktir bu. Sakın kaymasın ayak!

"Panteizm"e düşmeden fehmedilsin bu siyâk.

Kitap tanıtın kitap (1)

*Kevn **Hak**'kın aynasıdır, nereye bakarsan bak!*

İnsanı ârif kılan bu sibaktır, bu sibak!

Veya "ben kimdir?" sorusuna yanıt aradığımız [Zaman ışığında Ben'lik meselesi](#) kaç mısradan anlatılabilir?

Bir parçacık balmumu: özel kokusu olan,

Yumuşakça ve sarı, hem kolayca yoğrulan

Bir cisimdir ki sonlu, sınırlı hacma mâlik;

*Onu emrâza karşı eczâ da kılmış **Hâlik**.*

İyice cıvıklaşır ısıtırsan sen bunu,

Hacmı artar, aklaşır rengi de enikonu.

Görünüş de değişir değişince tüm a'râz;

Ama, hüviyyet için, bu aslâ olmaz maraz.

O, hüviyyeti mahfûz, gene bir balmumudur.

Biraz daha ısıtsan bir sıvı eder sūdûr.

Buharlaşır, daha çok ısıtsan: sıvı kalmaz.

Buhar hâlinde bile hüviyyet tâdil olmaz.

Buna benzer bir misâl için düşün insanı!

Yaşlansa, hasta olsa ya da azalsa kanı,

Kitap tanıtan kitap (1)

*Ameliyât da olsa, hattâ taşısı protez,
İnsanlığı değişmez! Elhak, muhkemdir bu tez!*

*Şu hâlde a'râz ile hüviyyet ayrı şeymiş.
A'râzın gizlediği hüviyyeti kim bilmiş?*

*Bir şeyin a'râzı çok ama hüviyyeti bir!
Bunu idrâk etmeli olmadan mütekebbir.*

*Mâdem ki bu a'râzın ardında hüviyyet var,
Ve a'râz perdeleri olmakta sana duvar,*

*Bir kere de sormalı: "Görünen bu âlemin
Nedir ki hüviyyeti ve dayandığı zemin?"*

Evet... Bu hafta dikkatinizi çekmek istediğim kitabın adı [Nefesler. Ganiyy-i Muhtefî Hazretleri](#)'nin irfanla, hikmetle, irşad ile geçen ömrünün, mütevazı bir ömür ağacının altın meyvaları. Sadece akıl (=göz) sahipleri için. Ruhuna el-Fatiha.

[İbn Arabî'nin Fususundaki Anahtar Kavramlar \(Toshihiko Izutsu\)](#)

[Mehmet Yılmaz](#)

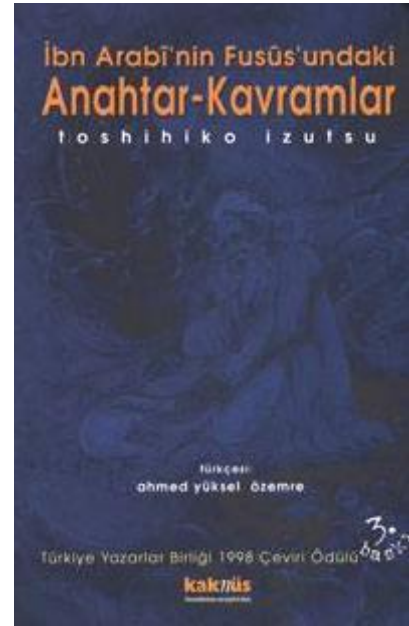
"...Biri M.Ö. VI. yüzyılda Çin'de diğeri M.S. XII-XIII. yüzyılda İspanya'da doğmuş, aralarında yaklaşık 18 yüzyıllık bir zaman aralığı ve yaşadıkları yerler itibâriyle de yaklaşık 9000 km'den fazla bir uzaklık bulunan, biri Çince diğeri Arapça konuşan bu iki insânın birbirlerini, Varlık Âlemi'nin yapısı hakkında aynı şeyleri beyân edecek şekilde etkilemiş olduğunu iddia etmek bir maymunun bilgisayar klavyesinin başına geçip de bir çırpıda Mehmed Âkîf'in bütün Safâhat'ını aynı sıra içinde eksiksiz ve hatâsız yazabilmesi kadar muhâldir..."

Prof. Dr. Ahmed Yüksel Özemre ([Söz konusu eseri indirmek için](#))

Toshihiko Izutsu'nun **A Comparative Study of The Key Philosophical Concepts in Sufism and Taoism / Ibn 'Arabî and Lao-Tzû, Chuang Tzû** başlıklı iki cildlik kitabının birinci cildi

1966, ikinci cildi ise 1967 yılında Tokyo'da "**Keio Kültür ve Dil Araştırmaları Enstitüsü**" tarafından yayınlanmıştır. Bu kitabın varlığından 1967 yılında haberdar olmuş ve aynı yıl Japonya'dan getirtmişim.

Toshihiko Izutsu bu kitabında bir yandan Muhyiddin İbn Arabî'nin Fusûsü-l Hikem isimli eseri ile Kâşânî'nin bunun hakkındaki tefsîrini, diğeri yandan da Lao-Tzû'nun Tao Tê Çing (ya da Batı'daki

Kitap tanıtın kitap (1)

bilinen okunuşuyla Tao Tö King) isimli eseriyle Çuang Tzû'nun bunun hakkındaki tefsîrine dayanarak her iki felsefî sistemdeki anahtar-kavramların önce bir semantik analizini yapmaktadır.

Bir kelimenin semantik değerlerinin, yâni kelimenin etimolojik lûgat mânâsının üzerine zaman içinde eklenmiş olan yeni anlamların ya da vuku bulmuş olan anlam kaymalarının tesbiti demek olan semantik analiz, kelimelerin kullanıldıkları yerde hangi anlamla yüklü olarak neye delâlet ettiklerinin araştırılması, ya da eski deyimiyile **“kelimelerin medlûllerinin teşhis ve tesbiti”** demektir.

Eserin 1. cildi İbn Arabî'nin Ontolojisi (Varlık Bilgisi) ve 2. cildi de Lao-Tzû ve Çuang Tzû'nun Felsefî Dünyâ Görüşü'ne tahsîs edilmiştir. Yazar İbn Arabî'nin felsefesindeki anahtar-kavramlar ile Lao-Tzû'nun felsefesindeki anahtar-kavramların semantik değerlerini (yâni medlûllerini) tesbit ettikten sonra:

- 1) bu kavramlar arasında bire-bir bir tekâbüliyetin var olduğunu,
- 2) her iki sistemin de ortaya koymuş olduğu ontolojinin Varlık Âlemi'nin bir silsile-i merâtibe (hiyerarşî'ye) dayalı katmanlı bir yapı ihtivâ ettiği bir ontoloji olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Biri M.Ö. VI. yüzyılda Çin'de diğeri M.S. XII-XIII. yüzyılda İspanya'da doğmuş, aralarında yaklaşık 18 yüzyıllık bir zaman aralığı ve yaşadıkları yerler itibâriyle de yaklaşık 9000 km'den fazla bir uzaklık bulunan, biri Çince diğeri Arapça konuşan bu iki insânın birbirlerini, Varlık Âlemi'nin yapısı hakkında aynı şeyleri beyân edecek şekilde etkilemiş olduğunu iddia etmek bir maymunun bilgisayar klâvesinin başına geçip de bir çırpıda Mehmed Âkif'in bütün Safâhat'ını aynı sıra içinde eksiksiz ve hatâsız yazabilmesi kadar muhâldir.

Kanaatimce Prof. Izutsu'nun bu araştırması, Cenâb-ı Hakk'ın (hangi zamanda, hangi iklimde ve hangi îtikadın mensûbu olarak yaşamış olmasının hiç önemi olmaksızın) seçtiği müstesnâ insânların gönüllerine, Varlık Âlemi'nin esrârını farklı boylarla boyanmış olsa bile, aynı şekilde ilhâm ettiğini çok bâriz bir şekilde ortaya koyan kıymetli bir çalışmadır.

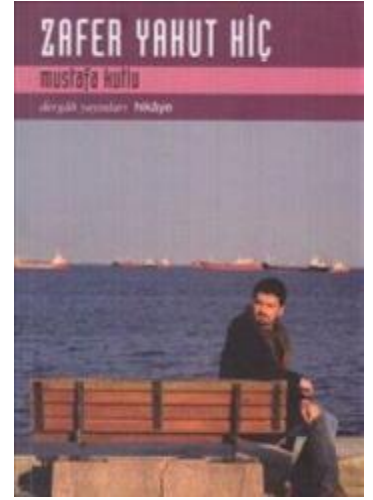
Aslında Prof. Izutsu kolay ve akıcı bir ingilizce kullanmaktadır. Bu bakımdan tercüme herhangi bir güçlük arzetmiş değildir. Bununla beraber konuya yabancı olanların bâzı noktaları daha iyi anlamaları ve teknik deyimlerle ünsiyet kesbedebilmeleri için metinde parantezler içinde de açıklayıcı notlar vardır; bunlar italik olarak dizilmiştir.

[Zafer Yahut Hiç \(Mustafa Kutlu\)](#)

[Suzan Başarslan](#)

Tepeköy, hayattan kaçanların, hayata tutunamayanların... sığınağı ama amaç, kaçmaktan çok, yeni bir başlangıç yapmak. Hayatın köşesinde kırık yaşayanların kırıklarını, kırınlıklarını tamir etme çabasının ifadesi, kimindeyse bir ümit, parlak bir kariyer... yeni bir başlangıç, varoluş, eskiyi yeniye kalbetme, devşirme mücadelesi...

Bürokrasinin hantallığının gölgesinde kurulan Tepeköy'ün aşk üçgeni: Bulut, Oya, Ferit. Ve realizm, bunu aşk üçgeninden -Oya, Bulut, Bulut'un oğlunun/Kerem'in bu uzun hikâyenin sonunda bir silahlı çatışmada ölmesi ile- ayrılık/yokluk/ölüm tekgenine, bire indirecek kadar acımasız. Geriye hiçbir pembediğin kalmadığı; sadece avunmanın, yıkıntıların, eksikliğin ve tamamlanamamanın kaldığı gerçek dünya. Rüyaların dahi anlamsızlaştığı, gerçekleşmediği bir gerçeklik, onlardaki umudu dahi alan acımasızlık, belki bir kara mizah.

Sade, akıcı, günlük dil. Darbimesellerle, şarkı sözleriyle, şiirlerle verilen duygusal devinimler. Kimi yerde metinlerarası göndermeler; bir rüyada karşımıza çıkan Giyom Tell masalı ile iki annenin bir bebeği paylaşmadığı anekdot (158-159); hatta bunun ifade edilişi, bildiğinizi biliyorum ey okur, ama rüya bu, ben de şaşkınlım'ın kahramanın ağzından verilmesi...

Birbirinden ilginç Anadolu insanı: Okumuşundan okumamışına, cahilinden bilgesine, ahlaklısından ahlaksızına, akıllısından delisine, cesurundan korkağına... her renk. Tepeköy, küçük bir Türkiye, hatta

Kitap tanıtın kitap (1)

daha spesifik ifade edersek, küçük İstanbul. Şehirleşme, şehirleşememe, aksayan hantal bürokrasi, güç savaşı, halk, beklentiler ama beklenemeyenler...

Adım adım örülen bir trajedi. Sohbet eder tarzda verilen cümleler, yer yer sıcak mizahi betimlemeler. Halk bilgeliğinin öğüt şeklinde satırlar arasından verilmesi. Bir nevi hikmet geleneğinin sözlü gelenekle değil ama yazıyla devam ettirilmesi. Karşılıklı ve karşılıksız aşklar, merhametle sarılan sevgiler, huzurlu ve huzursuz aileler ve tıpkı hayatın kendisi gibi öykü/hayat biterken hala eskisi gibi duran sorunlar, dertler, eksiklikler, insanlar, hayat... devam eden hayat...

Trajedinin adım adım sızışı öykünün içine; ama aşk için değil, sevdiklerini korumak için. İşte tam da bu noktada, yapıtın arkasında Abdülhak Hamit Tarhan'ın Eşber adlı manzum piyesinin özeti okuru yanıltır. Beklenen trajedi aşktan kaynaklanmalıdır ama tam tersi olur. Hayat kendisi trajedinin kaynağıdır ve sebepler birleşerek sizi aşktan, aşk acısından, kazanma hırısından uzağa atarak, insani taraflarınızın seçtiği yoldan hayatın hiç ummadığınız tarafına savurur. Geriye ne aşk kalır, ne onun mücadelesi, ne de ideallerle inşa edilmeye çalışılan yeni kentin derdi-tasası, yani yeni bir başlangıcın adımları.

İlahi/Tanrısal bakış açısıyla sunulan, bir uzun hikâye. Bir başka Kutlu klâsiği. Bireyin ve toplumun içinde olduğu ama daha çok topluma bakışın sunulduğu bir geleneksel-modern anlatı.

[Türklüğü ölçmek \(Nazan Maksudyan\)](#)

[Mehmet Yılmaz](#)

Edirne'den Ardahan'a Türkiye Cumhuriyeti'nin toprakları devletin tasarrufundadır. Ya biz, bu toprakların üzerinde doğmuş olan insanlar? Kanımız? Vücudumuz? Etimiz ve kemiklerimiz? Dedelerimizin kemikleri ve doğacak çocuklarımızın vücutları kime aittir?

İlkokulda bağıra bağıra söylediğimiz o yemini hatırlayın:

“Varlığım Türk varlığına armağan olsun!”

Hafife alınacak bir lâf değil, “varlığım”. Devlete verdiğimiz bu açık çekin kimler tarafından, ne gibi projeler için kullanılabileceğini düşündünüz mü hiç?

Avrupa milliyetçiliği Türkiye'ye nasıl bulaştı?

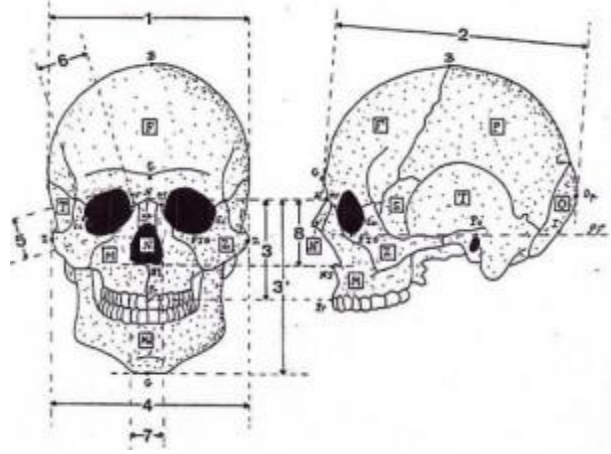
Türkiye Cumhuriyeti'nin doğum sancıları çektiği 1925-1939 yılları arasında dünyanın en saygın(!) devletleri ırkçı, milliyetçi ulus-devletlerdi: Fransa, Almanya, İtalya... Asker doğan milletler, üstün(!) ırklar, kafatası ölçmeler, karışık, “bozuk” ırkların, melezlerin aşağılanması bu dönemin standartları, normalleriydi. Saygın devletler kültürel farklılıklarla değil homojenlikle, tekdüzelikle övünüyorlardı.

İnsanların böyle tek tip oluşu ülkenin iç huzurunun ve uluslararası yükselişinin de garantisiydi resmî ideolojilere göre. Halk, millet, ulus... İnsan Putsal ve Kutsal Devlet'in **şeyiydi**. **Şeyleştirilen**, tektipleştirilmiş insanlar barış zamanında işçi, savaşta askerdi. Devlete mutlakiyet atfeden faşizmdi bu. Mussolini'nin dediği gibi **“her şey devlet için vardır, devletin dışında hiç bir şeyin kıymeti yoktur!”** (Bkz. [Türkiye'nin Ulus-Devlet Sorunu](#))

Bilimin sistematik biçimde siyasî propagandaya alet edildiği meselâ Almanya gibi ülkelerde üstün(!) Alman ırkı suç işlemiş olamazdı. Eğer Almanya'da hırsızlık, cinayet, tecavüz varsa bunlar Yahudiler, Romanlar veya melezler olmalıydı. Pozitivizmin determinist arayışlarının neticesiydi bu ırkçılık.

Kitap tanıtın kitap (1)

Modern insan artık iyi-kötü karşısında hür seçim yapamazdı, kaliteli(!) ırklardan gelen insanlar iyiliğe ve başarıya mecburdu, mahkûmdu. Aşağılık(!) ırklar çinse bunun tam tersiydi! Bunun için Avrupalı sömürgeci zenciyi, çekik gözlüyü öldürüp ülkesindeki altını, gümüşü, pamuğu gasp etmekten rahatsızlık duymadı. Asya'ya, Afrika'ya, Güney Amerika'ya uygarlık(!) götüren beyaz adam, bilimde, savaşta, sanatta başarıya ve üstünlüğe mecburdu.

İyi-kötü ayrımı yapma kabiliyetini ve iyiyi seçme gücünü etimize, kemiğimize bağlayan bu teoriler şiddet üretti ve üretmeye devam ediyor. Bütün insanlık tarihinin en kanlı yıllarının özellikle Japon, Alman ve İtalyan ırkçılığının tavan yaptığı İkinci Dünya savaşı dönemi olması gözden kaçmamalı. Aslında Amerika Birleşik Devletleri de bu ırkçı rüzgârlardan nasibini aldı. Dünya barışı için bir tehdit unsuru olan ABD ordusu, Amerikan milliyetçiliği ve silah endüstrisi bu ırkçı zemin üzere eklemelenmiştir. (Bkz. [Amerika Tedavi Edilebilir mi?](#))

Kısaca özetlediğimiz bu tarihi süreçte Türkiye'nin resmî ideolojisi halkın gerçek yapısına, kültürel renklerine, ülkenin ihtiyaçlarına göre değil uygar(!) Batı'nın 1930'daki standartlarına göre inşa edildi.

Mustafa Kemal Paşa ve genel olarak yönetime hakim olan insanlar Osmanlı'nın çöküşünü, Avrupa'nın yükselişini yaşamış, "gururu yaralı" askerlerdi çoğunlukla. Osmanlı okullarında eğitim görmüşlerdi ama Almanya ve/veya Fransa'ya büyük hayranlık duyuyorlardı. Bu askerlerin sosyoloji, ekonomi, siyaset gibi konularda derin bilgisi yoktu. Batıyı anlamaktan aciz, gerçekleri idrakten yoksun, teknik ve askerî üstünlük karşısında sadece hayrandılar. Haliyle Avrupa'nın en görünen, en somut yönlerini alıp Türkiye insanına dayatacaklardı. Orduda bu işler böyle oluyordu. Sivil hayatta neden olmasındı? O halde asker bir millet yaratılmalıydı. Halkın iyiliği için halka rağmen böyle olacaktı.

Avrupa'ya rağmen Avrupalıyız!

Avrupa, Japonya ve Amerika on milyonlarca masum insanı öldürdükten sonra ırkçılığın yanlış bir şey olduğunu anladılar ve özellikle Avrupa devletleri bu hastalığı resmî ideolojilerden çıkarma gayretine girdiler. Bugün Avrupa'da hâlâ bir çok haksızlık yapılırsa da ırkçılığa karşı ciddi bir tavır olduğunu gözleyebiliriz. Gelişmiş devletler meşruluklarını hukuktan, demokrasiden, halka verilen hizmetlerden almaya çalışıyorlar.

2000'li yılların Avrupa'sı insan hakları sözleşmesiyle, ırkçılığı frenleme uğruna basın özgürlüğünü dahi kısıtlayabilen hatta siyasî parti kapatabilen bir Avrupa. Elbette yabancı işçilere karşı saldırılar ve kurumsal haksızlıklar var ama 1930'ların Avrupa'sıyla tam bir tezat teşkil ediyor bugünkü manzara.

Oysa İkinci Dünya Savaşı'nın çalkantıları ve iç sorunlar sebebiyle "bizim" Türkiye içine kapandı. 1930'ların faşist Avrupa'sı örnek alınarak kurulan Türk ulus-devleti Avrupalı örnekleri gibi reformlara tabi tutulmadı. "Vatandaş Türkçe konuş, Ne mutlu 'Türküm' diyene, Türkiye Türklerindir" gibi gaz

Kitap tanıtın kitap (1)

vermeler milli eğitim ve ordu gibi beyin yıkama merkezlerince zihinlerimize kazınmaya devam ediyor. Bugün Türkiye Cumhuriyeti 1930 model bir Avrupa devletidir bir çok yönüyle.

Yani Kürtlerin ana dil eğitimi, üniversitede başörtüsü yasağı, Hırant Dink cinayeti, Ermeni soykırımı gibi konularda yasakları müdafaa edenler Avrupa'ya karşı yine Avrupa'yı savunuyorlar... 1930'ların Faşist Avrupa'sını. Hitler'in, Mussolini'nin, toplama kamplarının, fişlemelerin Avrupa'sını...

Atatürk kafatasçılık yaptı mı?

Doğru cevap: Siz okuyup karar verin. Ne okuyun?... [Nazan Maksudyan'ın "Türklüğü Ölçmek" adlı kitabını](#) elbette! Maksudyan siyasetbilim, uluslar arası ilişkiler ve tarih alanlarında faaliyet gösteren bir akademisyen. Yazar bilimin siyasi propagandaya alet edilmesini öyle güzel gözler önüne seriyor ki. Türkçü propagandaya, Türk milliyetçiliğine zemin hazırlamak için çıkarılan bir Türk Antropoloji dergisi var. Dergide yok yok! Kafatası krokileri, el, burun vb organlar ölçülerek SAFKAN Türkün nasıl saptanacağı, "Başbuğ Atatürk'ün" fotoğrafları...

1930'lar geride kaldı ama delinin kuyuya attığı taş misali milliyetçilik hâlâ başa belâ. Bugün yine Ermeni ya da Kürt olmak kolay değil Türkiye'de. Kâh halk tarafından kâh devlet tarafından bir haksızlığa uğrayabiliyorsunuz. Çünkü 1930'ların Türkiye'sinde inşa edilen bazı şeyler hâlâ dimdik ayakta.

Yazar Maksudyan akademisyenliğin gerektirdiği ciddiyet ölçüsünde kitapta verilen bilgilerin referanslarını hatta bazı krokilerin kopyalarını da sunmuş. En çarpıcı olanlar "**üstün Türk ırkının**" tarif edildiği çizimler ve rakamlar. Elektrik çarpmış gibi oluyorsunuz. Açıkçası ilk okuduğumda böyle bir kitabın yasaklanmasına şaşırımdım. Aslında Nazilerin yaptığını pek âlâ Türk devleti de yapabiliirdi. Sadece teknik yetersizlik buna engel olmuş diye düşündüm. Zaten Dersim katliamı ve Tansu Çiller döneminde OHAL bölgesinde işlenen suçlar bile milliyetçiliğin; kafatasçılığın varabileceği noktaları tahmin etmek için yeterli değil mi?

Kitapta gülererek okuduğum ama aslında ağlanacak çok şey var. Meselâ:

- Dünyadaki bütün dillerin Türkçe'den türediğini iddia eden Güneş dil teorisi (sf. 66)
- Bilimsel mutlakiyet ve pragmatizm (sf. 72)
- Pazarda domates seçer gibi örneklenen, eşantiyon seçilen yüzlerce insan (sf. 94)
- Kaliteli(!) Türklerin göz kapağı, burun ve kafatası şemaları (sf. 122)

Kitap tanıtan kitap (1)

- Türk kafalarını ötekilerden ayırmak için kafa kemiklerinin eklemleme farkları (sf. 138)
- Hangi şehirlerin Türk özelliği taşımadığını (katledilebilir?) listeleyen raporlar (sf. 170)

Filmin sonunu söylemeyeyim. Kitabı alın, okuyun. Bugün Türkiye’de hâlâ bir çok haksızlığın sürmesine sebep olan, ülkemize enerji kaybettiren sorunların arka planını anlamak için oldukça faydalı bir kitap. Derin Düşünce okurları için ise **MUTLAKA OKUNMASI GEREKEN** bir kitap.

Not: Yıllardır çok kaliteli kitapları ve çevirileri Türkçeye kazandıran, özgün içerik üreterek Türk fikir hayatını destekleyen **Metis** yayınlarını saygıyla selamlıyorum.

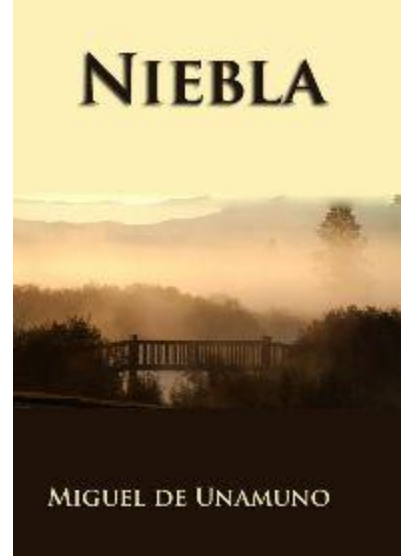
Sis (Miguel de Unamuno)

Suzan Başarslan

Sis / La Niebla^[1]

“Bize ne ad verilerse adımız odur. Homeros zamanında insanların ve nesnelere ikiye ad vardı: birisi insanların taktıkları ad, öteki de tanrıların verdikleri ad. Tanrı beni nasıl adlandıracak?”^[2]

Miguel De Unamuno (1864-1936), İspanyol bir yazardır. 20.yy olan yaşadığı dönemde önce diktatör Rivera ardından da Franco'ya tavır alması yüzünden hayatı sürgünde ve ev hapsinde geçmiştir. Şiir (Poesias), deneme, hikâye ve romanları (Niebla/ Sis, Abel Sanchez/Bir Tutkunun Öyküsü, Tres novelas ejemplares y un prólogo, La tía Tula, La novela de don Sandalio, Jugador de ajedrez, Un pobre hombre rico/Yaman Adam, San Manuel Bueno, Mártir/ Ermiş ve Kurban) vardır. Felsefeyle (Del sentimiento trágico de la vida, ^[3] / Yaşamın Trajik Duygusu) de uğraşmıştır^[3]. Özellikle varoluşçuluk üzerinde durmuştur.

Sis, 1914 yılında yayımlanmış bir romandır. ^[4]

Eser Victor Goti'nin önsözüyle başlar. Goti; Don Miguel Unamuno'nun Augusto Perez'in gizemli ölümünü anlattığı kitabına önsöz yazmasını istemesi üzerine, bu önsözü yazar. Perez'in özelliği Hamletvari bir şüpheyle varlığından şüphe etmesidir. Bu kısımda kitaplara önsözün neden yazıldığı, novela^[5] veya nivola tanımı, Unamuno'nun gazetede çıkan yazılarına gelen yazılar, yazım kurallarında ve üslubunda yaptıklarını kabul etmeyenler, Unamuno'nun mizaha ve Cervantes'e bakışı, varlığa ait düşünceleri, pornografiye olumsuz bakışı, erotizm metafizik ilişkisi, dindarlık ve savaşçı olma arasındaki ilişki...den bahsedilmektedir.

Kitap tanıtan kitap (1)

Önsöz'ün ardından bir Son-Önsöz kısmı gelir ki burada da Unamuno, Victor Goti'ye cevaplar vermektedir. Burada giriş kısmında ilginç bir cümle dikkatinizi çeker. Unamuno şöyle der: "Önsöz yazarım Victor Goti'nin kimi düşünceleriyle ilgili bir tartışmaya girmek isterdim, ama varoluşunun -Goti'nin varoluşu- gizemini bildiğim için, bu önsözde söylediklerinin bütün sorumluluğunu kendisine bırakmayı yeğliyorum." Ve ilk soru işareti atılır romanda, Goti kimdir, gerçekten var mıdır yoksa kurmaca bir karakter midir? Cevabını da sadece yukarda söylediği gibi Unamuno bilmektedir. Bu kısım da okuyucu için ancak eser bittiğinde anlamlı hale gelmektedir. (Bu kısmı eseri okumadıysanız paragrafın sonuna kadar okumayın.) Eser tamamlandığında şu gerçekle karşılaşır okuyucu. Unamuno, romana kendisini kattığı gibi, roman kahramanını da -Victor- gerçek hayata aktarmıştır. Romanın gerçekliği Unamuno'nun romana girmesiyle soru işaretine neden olduğu gibi, gerçek hayatta da olmayan Victor'un

yazdıkları bu hayatın gerçekliğine dair soru işaretine neden olmaktadır. Yani ilk defa sadece bir yazar kurguya müdahale etmekle kalmayıp kurmaca bir karakter de gerçek hayata müdahale etmiş, aramıza girmiştir. Romanın yazıldığı yılı düşünürse -1914- bu gerçekten de çok başarılı bir buluştur. Son-Önsöz'de yine eserin sonunda anlam kazanan cümleler şunlardır: "Dostum ve önsöz yazarım Goti'nin benim düşüncelerimi çok dikkatle ele alması gerekir, çünkü beni çok kızdırırsa, sonunda, dostu Perez'e (Perez'in de kurgu karakter olduğu ortaya çıkmaktadır.) yaptığımı ona da yaparım ve onu ölmeye terk ederim ya da doktorların yaptığı gibi öldürebilirim. Okurlarımın bildiği gibi doktorlar ikilem içindedirler: Ya hastayı öldürmekten korktukları için ölüme terk ederler ya da ölür kalır korkusuyla onları öldürürler. Ben de Goti'yi elimde ölüp kalırsa diye, ya öldürürüm ya da onu öldürmek zorunda kalmaktan korktuğum için ölmeye terk ederim." Victor da Perez gibi roman kahramanı olduğu için yazar onu da öldürebilir, yani Victor'un varlığının sadece kurgu olduğu her iki biçimde de ortaya çıkacaktır. Yazar, kurmaca gerçekliği bozmuş, kurmacadaki bu bozumla kendi hayatındaki gerçeklik algısına gönderme yapmış ve onu sorgulamıştır. Çünkü, " İster yaşamdan kitaplara olsun, ister kitaplardan konuşmalara, gerçeği bir alandan başka bir alana aktardık mı bir şeyler oluyor ve gerçekliği bozuluyor." [6] Unamuno'nun da yaptığı tam olarak budur. Hatta bir adım daha öte gider Unamuno, bir başka roman karakterini kurmaca gerçekliğine sokar: Don Juan Tenorio. Tenorio, Tirso de Molina'nın "El Burlador de Sevilla" adlı yapıtının başkahramanıdır. Burada da kahramanını farklı bir gerçekliğin içine dahil etmiş olur. "... bir anlatıda, bir başka romandaki karakterin bir romana girişi ya da bir oyuna girişi, neredeyse bir gerçeklik işareti işlevi görmektedir. Rostand'ın Cyrano de Bergerac'ında ikinci perde sonundaki durumu buna örnek gösterilebilir. Kurmaca karakterler bir metinden ötekine göç edebildiklerinde, gerçek dünyada yurttaşlık hakkı elde etmiş ve onları yaratan anlatıdan bağımsız hale gelmiş olurlar. [7] Böylece Tenorio'ya gerçeklik vererek kendisini sorgulatmış olur.

Roman, Augusto yağmurlu bir günde yürüyüşe çıkışı ile başlar. Ancak kararsızdır, yaşamda yolculuk etmeyen, yaşamın çevresinde dolaşan bir kişidir o, bu yüzden bir köpeğin oradan geçmesini ve onun gittiği yöne gitmeyi kafasına koymuştur ama köpek yerine bir genç kız -anne ve babası olmayan, halası ve eniştesiyle yaşayan, piyano öğretmeni olan Donya Eugenia Domingo- geçer önünden ve Augusto'nun yolculuğu başlar. Yalnızca gözlerini hatırlayabildiği genç kıza aşık olur. Augusto Perez, annesi altı ay önce öldüğü için varsıl ailesinden kalan evde bir uşak (Domingo) ve aşçıyla (Liduvina) beraber yaşamaktadır. Evine döner dönmez Eugenia'ya mektup yazar. Mektubu vermeye gittiğinde

Kitap tanıtan kitap (1)

kapıcı kadından sevdiğinin taliplileri olduğunu öğrenir ve savaşıma kararı alır. Ancak aşk, varlığıyla Eugenia'nın önündedir, aşkı düşünürken yanından geçen Eugenia'yı tanıyamayacak kadar kendi dünyasındadır ve aslında merkezinde kendisi vardır. Eugenia onun yaşamın sisinin sıkıntısına bulduğu yeni bir çözümdür. Amacı aşık olmaktır ve bu yüzden aşkı/Eugenia'yı değil onunla ilgili konuşmayı tercih eder. Eugenia'yla ilgili bilgi almaya her gittiğinde iç konuşmalarıyla hayata dair düşünceleri, anıları, yetiştirme tarzı... karşımıza çıkar. Yine bu yürüyüşlerde küçük bir köpek bulur ve adını Orfeo koyar. Bir gün şans eseri, Eugenia'nın oturduğu kattan kanarya kafesi düşer, Augusto kafesi yakalayıp Eugenia'nın evine adım atar ve neden evin çevresinde dolaştığını Eugenia'nın halasına (Ermelinda) ve eniştesine (Don Fermin) itiraf eder. Ancak Eugenia'nın Mauricio'su vardır ve aslında Eugenia, müzikten dahi nefret eden, onun kafasında hayal ettiği karakterin çok dışında bir insandır. Kendisi, Eugenia için ötekidir. Dertleşmek için gittiği Victor onun durumunu şöyle değerlendirir:

“Kuşkusuz sen ayırımında olmadan ne şuna ne buna, kadına, soyuta aşıkta; Eugenia'yı görünce, bu soyut somutlaştı ve kadın kadınlıştı ve sen ona aşık oldun ve şimdi onu bırakıp gitmeden, onda hemen hemen bütün kadınlara aşık oluyorsun ve karşı cinsin hepsine birden aşık oluyorsun. Şu halde soyuttan somuta, somuttan karşı cins, kadından bir kadına ve bir kadından kadınlara geçtin.”

Augusto, Eugenia tarafından reddedilir ve bunu düşündükçe aslında onun bir simge olduğunu keşfeder: Aradığı şey, ruhtur. Ama aradığı ruhun istediği, o değildir. Onunla belirsizlikler içinde gitgeller yaşarken Rosario'ya/ütücü kıza bile aşık olduğunu düşünmeye başlar. Eugenia'ya evlilik teklifi yapar ve bu, Eugenia tarafından Augusto'nun parası için kabul edilir. Amaç para kopartmaktır ve daha da ileri giderek eski sevgilisine iş ayarlatır. Düğüne üç gün kala Eugenia, Mauricio ile kaçar. Victor'la konuşurlarken, Victor hayatı ile deney yapmasını tavsiye eder, yani intihar etmesini. Victor bu süreç zarfında hep nivola kahramanı olduğunun bilincindedir. Augusto da bunu kesinleştirmek için kendisini yazan yazarın evine gider ve (31. Bölümde) Unamuno'yla görüşür. Bu kısım çok ilginçtir, çünkü yazar ile kahramanı bir araya gelirler ve yazar tarafından Augusto'ya sadece bir kurgu karakter olduğu söylenir, yani varlığının gerçek olmadığı. Gerçeklik sorgulaması ile geçen diyaloglardan sonra roman kahramanının ölmesi ile Unamuno'nun ölümü arasında paralellik kurularak Unamuno'nun varlığı sorgulanırken; yazarın, kendisini romanın kurgusuna katmasıyla Augusto'nun varlığı sorgulanır. Augusto, varlığının hiçlik olduğu kuşkusuna kapıldıktan sonra birdenbire ölür (çok yemek yiyerek intihar etti olarak durum açıklanır) ve ölürken bunun bilincindedir. Augusto'nun ölümünden sonra Unamuno bir rüya görür ve rüyası beyaz bir sisle başlayıp, siyah bir sisle biter. Yazar, Augusto'yu yeniden canlandırma kararı almıştır ve sonra isterse yeniden intihar eder diyerek okuruna Augusto'yu canlandıracağını söyler ve hakikaten rüyada Augusto karşımıza çıkar, yeniden romana girmiş olur.

Sondayış'te bizli konuşma hakimdir ve bir nevi özet şeklinde olayların bitişi verilir. Orfeo bile bu bölümde düşüncesiyle romandadır ve efendisinin ölümüne dayanamayarak o da ölür.

Romanda işlenen kavramlar:

Romanda; yolculuk, nesnelere anlamı, yaşam(ki sis anlamına gelir), mantık ve rastlantısallık, zaman, aşk, sıkıntı, aile, ölüm, yas, Esperanto ve dil, anarşizm, sonsuzluk ve gün, mülkiyet, düş, umut, düş

Kitap tanıtın kitap (1)

kırıklığı, anı, evlilik, ruh, romanların toplum üzerindeki tesiri, yaşlılık, filozoflar, bilim adamları, kadın, delilik, sinizm pornografi karşılaştırması, kuşku ve düşünme arasındaki bağlantı, aldatılma, yazar ve kurgu kahramanı, gerçeklik ve varolma, sanat... konularına değinilmiştir. 225 sayfalık bir roman için bu kadar kavrama değinilmiş olması eserin başarılı yönlerinden biridir.

Romanda işlenen kavramlardan bazıları:

Eser, Unamuno'ya göre, roman değil nivola'dır. Victor karakterinin nivola yazacağını ve bunu nasıl yapacağını Augusto'ya anlatması ile kurgusal gerçeklikten nivola'nın ne olduğu okura aktarılır. Burada kendisini eleştiren edebiyat eleştirmenlerine de bir gönderme vardır: "...evet, evet, nivola! Böylece türünün kurallarını çiğnediğimi hiç kimse söyleyemeyecek... Türü ben bulmuş oluyorum, bir türü bulmak, ona yeni bir ad takmaktan başka şey değildir ve kuralları istediğim gibi koyuyorum."(s.106)

Gerçeklik sorgulanır romanda. Augusto, Orfeo'yla(köpeğiyle) konuşurken şöyle der: "Birçok kez Orfeo, var olmadığını ve öteki insanların beni görmeyeceklerini sanarak sokaklarda dolaştığım olmuştur. Kimi zaman da beni, benim kendimi gördüğüm gibi görmediklerini düşlerdim." (37) "Tek başına, tek başına, tek başına aynı uykuyu uyumak! Yalnız insanın uykusu bir kuruntudur, görüntüdür; iki insanın uykusu ise hakikattir, gerçektir. Gerçek dünya, hepimizin düşlediği uyku, ortak uyku değildir de nedir?" (S:71) Yine başka bir yerde, bir kez daha romanın gerçekliği Augusto'ya sorgulattır: "Peki benim yaşamım, novela mı, nivola mı, yoksa başka bir şey mi? Benim başımdan geçen ve benim çevremdeki insanların başından geçenler gerçek mi, kurgu mu? (ki bunu bir kurgu kahramanı soruyordur, SNB) bütün bunlar Tanrı'nın ya da uyanır uyanmaz buharlaşan bir başka varlığın düşü olmasın? Bunun için mi ona dua ediyoruz, onu uyutmak ve düş görmesini sağlamak için, ona şarkılar, ilahiler söylüyoruz? Bütün dinlerde yapılan ibadetler, Tanrı'nın düşünüyü sürdürmesi ve uyanmaması ve bizim de düş görmemizi sağlaması için değil mi?" (s.106-107)

Zaman hakkında kahraman Augusto şunları söyler: "Olan oldu. Peki yarın ne olacak. Yarın Tanrı'nın günü. Peki dün kimindi? Kimindi dün? Ah dün, güçlülerin hazinesi! Kutsal dün, her günkü sisimizin özü!" (s:14) yine Augusto köpeği Orfeo ile konuşurken bir Hamletvari bir sahne okuyucunun gözlerinin önüne serilir: "...Her yeni saatte, önceki saatlerin beni ittiği düşüncesine kapılıyorum, geleceği hiç bilemedim. Ve onu sezinlemeye başladığım şu an, geçmişe dönecekmişim gibi geliyor bana... Geçip giden bu günler... bu gün, geçen bu sonsuz gün, iç sıkıntısının sisinde kayıp gidiyor. Bugün dün gibi, yarın bugün gibi. Bak Orfeo, babamın şu küllükte bıraktığı küle bak... Bu sonsuzluğun, Orfeo, korkunç sonsuzluğun ortaya çıkması. İnsan tek başına kalınca ve gözlerini geleceğe kapayınca, sonsuzluğun o korkunç uçurumu ortaya çıkıyor. Sonsuzluk gelecek değil. Biz ölünce, ölüm bize çevremizde yarım daire çizdiriyor, o zaman geriye, geçmişe, geçip bitmiş olana doğru yürümeye başlıyoruz. Ve böylece yazgımızın yumağını çöze çöze, bize hazırladığı bir sonsuzluk asla var olmadığı için, hiç ulaşmadan hiçliğe doğru yürüyerek gidiyor, gidiyoruz. Yaşantımızın bu akıntısı altında, onun içinde, ters yönden gelen başka bir akıntı var; burada, dünden yarına gidiyoruz, orada yarından düne gidiliyor. Bir anda hem örülüyor hem çözülüyor. Ve arada bir öteki dünyadan, bizim dünyamızın içinden esintiler, buharlar ve hatta gizemli gürültüler bize kadar geliyor. Tarihin derinlikleri bir karşı-tarihtir, izlediği tarihin ters yönünde bir süreç. Yer altı ırmağı denizden kaynağa gider." (s:38)

Sıkıntı için şunları söyler: "Hemen hemen hepimiz bilinçsizce sıkılıyoruz. Sıkıntı yaşamın temeli; oyunları, eğlenceleri, romanları ve aşkı bulan sıkıntıdır. Yaşamın sisi, tatlı bir sıkıntı, ekşimtirak bir likör damlatıyor. Bütün bu günlük ve anlamsız olaylar; vakit geçirdiğimiz, yaşamı uzattığımız bütün bu tatlı söyleşiler dünya tatlısı sıkıntıdan başka nedir ki?" (s:21)

Kitap tanıtın kitap (1)

Romanda mülkiyete ait görüşler Eugenia'nın anarşist eniştesi Don Fermin tarafından şöyle dile getirilir: "Zamanı gelecek, bütün toplumsal uzlaşmacılıklar ortadan kalkacak. Özel mülkiyetlerdeki çitlerin ve duvarların hırsız dediklerimiz için yalnızca biraz özendirici olduklarından eminim, aslında hırsız olanlar ötekilerdir, mal sahipleridir. Çitsiz, duvarsız olan, herkesin erişebileceği mülkiyetten daha güvenli mülkiyet yoktur. İnsan iyi olarak doğar, doğal olarak iyidir; toplum onu bozar, yoldan çıkarır..." (S:62) Ayrıca burada insanın varlığına yönelik "insanın iyi olarak doğması" açıklama da vardır.

Erkeğin gözünden kadını tasnif eder Augusto, buna göre kadınlar, imleme ve kafaya hitap eden kadınlar(Eugenia); yüreğe hitap eden kadınlar(Rosaria) ve mideye hitap eden kadınlar(Liduvina) olarak üç türdür. Birinci kısımdakiler zeka ve düşün'e; ikinciler duygu ve duyumsama'ya, üçüncüdekiler ise istenç ve sevme'ye hitap etmektedir. Ruhun üç yetisine zeka, duyumsama ve sevmeye tekabül ederler ve yapıt, kadın'dan kadın kavramına kayar bu kısımlarda.

Romanın teknik incelemesi:

Romadaki letif-motif "Eugenia, Eugenia, Eugenia, benim Eugenia'm, yaşamımın amacı, sisler arasında iki yıldızın tatlı ışıltısı, savaşaçağız?" cümlesidir. Savaş, yeryüzündeki yaşantıdır ve Eugenia'da kazanılması gereken bir savaştır yani yaşamın amacıdır. Diğer leitmotiflerse, "Yazgının yolları gizemlidir." cümlesidir, yani kesinliksizlik ve belirsizlik; ve nivola kelimesidir.

Romanda bakış açısı tanrısal bakış açısı gibi görünse de anlatıcı kişi kimi zaman romanın akışına kendi düşünce ve izlenimlerini de aktarmıştır. Eugenia'nın sevgilisi Maurico ile yaptığı diyalog esnasında anlatıcı kişi araya girerek şunları der: "Zavallı kız, açıkça ayırımına varmadan, müziğin sonsuz bir hazırlanma, hiçbir zaman erişilemeyecek bir amaca hazırlanma, hiç bitmeyen bir sonsuz başlangıç olduğunu belli belirsiz duyumsuyordu." (51) Hatta burada sadece araya girmekle kalmaz anlatıcı kişi, kahramanın ne hissettiğini bilmediği bir duygunun tarifini vererek kahramanını silikleştirir. Victor ile Augusto'nun diyaloglarından birinde (s:167) yazar, okura seslenir ve romanın kahramanlarının şüphelendiği gerçeği ve okurun da fark ettiğini fark ettiğinden belki, romana birkez daha müdahale eder. Bu, romanda teknik bir kusurdur ama Unamuno'nun yazdığı roman değil, kurallarını kendisinin belirlediği bir nivola'dır. Ve şöyle der yazar: "Augusto ile Victor bir nivelesk söyleyişi yaparlarken ey okur, senin elinde tuttuğun bu romanın yazarı olan ben, roman kişilerin beni savunduklarını ve davranışlarını haklı göstermeye çalıştıklarını görünce, gizemlice gülüyorum ve kendi kendime şöyle diyordum: Bu mutsuz insanlar, benim onlarla yapmakta olduğum şeyi haklı göstermekten başka bir şey yapmadıklarını düşünmekten ne denli uzaktalar. Böylece bir insan, haklı çıkmak için nedenler aradığı zaman aslında Tanrı'yı haklı çıkarmaktan başka bir şey yapmaz. Ben de bu zavallı iki nivelesk şeytanın tanrısıyım." Romanın 31. Bölümünde kahraman/ben anlatıcıya geçilir ki, burada konuşan kişi artık tamamen yazardır. Bu bölümde Augusto ile Unamuno'nun diyalogları vardır. Tanrısıyla buluşan nivola kahramanı. Sondeyiş'te bizli anlatıma geçen yazar, bu bölümün sonunda tekrar ilahi bakış açısına döner. Bu kadar teknik kusuru bilerek seçtiyse yazar- ki bunu nivola olarak adlandırır- gerçekten tamamen pervasız yazmaktadır.

Romanda La Celestina ile Fernando de Rojas'ın, Tragicomedia de Calixto y Melibea yapıtına; Gran Galeoto ile Jose Echegaray'ın aynı adlı dramına; Othello ile Shakespeare'e; Gil Blas ile [Alain-René Lesage](#)'e, İlahi Komedi ile Dante'ye; Eneida/Aeneis ile Virgilius'a; Renan'ın Jouarre'li Rahibe'sine... metinlerarası göndermeler vardır. Portekiz efsanesi, Sokrat'ın öleceği günden bir anekdot, Buridan'ın eşeği benzetmesiyle Jean Buridan'ın deneyine gönderme, Pindaros'un cümlesi, Descartes'in düşünüyorum öyleyse varım'ı, özdeyişler ve şiir, telgraf, İbni Sina'nın fikirleri... de aktarılmaktadır.

Kitap tanıtan kitap (1)

Nivola ile karşılaşan okur, ilk defa yeni bir kelime ve bunun tanımı ile karşılaştığında anlatıcı kişinin 150. Sayfada bahsettiği Homeros örneğiyle, okuru apax(ilk kez rastlanan sözcük ya da herhangi bir dil olgusu) hakkında bilgilendirir ve okurun bu durumu tanımlamasına da imkan sağlar. Nivola, bir apax'tır çünkü.

Eserdeki en önemli buluşsa, roman kahramanı ile yazarın buluşturulmaları ve gerçekliğe ve varoluşa yönelik sorgulamalardır ki, sis kelimesinin tanımı ve yazarın amacını açıkladığı cümleler yazarın gerçekleştirmek istediği şeylerdir. Sis, hayat, yaşamın küçük olayları, sorun, sıkıntı, üzüntü, karışıklık... anlamlarına gelmektedir. Ve yazar romandaki amacını Victor'un bir diyalogunda şu cümlelerle açıklar : "Karıştırmak gerek. Özellikle karıştırmak, her şeyi karıştırmak. Uykuyu uyanıklıkla, düşü gerçekle, özgünü sahteyle karıştırmak; bütün her şeyi tek bir siste karıştırmak. Sis romanıyla yazar gerçeklikle kurmacayı, gerçek kişiyle kurmaca kişinin hayatlarını, uyku ile uyanıklığı... karıştırmış ve hepsini, dediği gibi bu romanda bir araya getirmiştir.

Unamuno'yu, 1998'de Cemil Meriç'i okurken, "Yalnızlık, kutsal yalnızlık." cümlesiyle tanıdım ama ancak, yıllar sonra 2010'da okuma şansına kavuştum. Nasıl gülmenin ve ağlamanın, konuşmanın ve susmanın... bir vakti varsa, kitapların da bir vakti var. O vakit gelmeden de güzel yüzlerini ve içlerini göstermiyorlar/açmıyorlar. Bize düşen de o vaktin gelmesini beklemek oluyor; elbette vakti gelmiş olan kitaplarla, gelecek olanı bekleyerek.

---

[1] Miguel De Unamuno, La Niebla, Çev. Yıldız Ersoy Canpolat, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2006.

[2] Miguel De Unamuno, La Niebla, Çev. Yıldız Ersoy Canpolat, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2006, s:9.

[3] <http://www.felsefeekibi.com/site/default.asp?PG=1914>

[4] "Büyük bir evde uşağı ve aşçısı ile yaşayan, zengin, kimsesiz, genç bir adamdır Augusto. Yegane dostu Victor ile [satranç](#) oynamaktan başka neredeyse hiçbir uğraşısı yoktur. Ta ki günlerden [bir gün](#), her zamanki gibi amaçsızca evden çıktığında, sisler içinde önünden süzülüp giden güzel bir [kadın](#) silüetinin ardına takılana kadar. Bu karşılaşma bütün hayatını değiştirir; Augusto aşık olmuştur. O güne kadar [kadınlar](#) doğru dürüst tanımazken, kendine tekrarlaya tekrarlaya büyüttüğü bu aşk sayesinde önüne çıkan tüm [kadınlar](#)a karşı aşkla dolar. Nasıl tuzaklı bir "sis"in içinde dolaştığını, küçük köpeğinden başka çevresindeki herkesin rol aldığı bir oyunun "aldanan"ı olduğunu çok geç fark edecektir." (<http://www.kitapyurdu.com/kitap/default.asp?id=69574om>)

[5] Unamuno'nun eserlerinin eleştirmenler tarafından roman sayılmaması üzerine Unamuno'nun eserlerine verdiği isim.

Kitap tanıtan kitap (1)

[6] Forster E.M., Roman Sanatı, çev.Ünal Aytür, Adam Yayınları, İstanbul, 1985, s.150.

[7] Eco Umberto, Anlatı Ormanında Altı Gezinti, çev.Kemal Atalay, Can Yayınları, İstanbul, 1995,s.142-143.

Endoktrinasyon ve Türkiye’de Toplum Mühendisliği (Serdar Kaya)

Mehmet Yılmaz

Kemalizmin tarih sahnesinden silinmeye yüz tuttuğu şu günlerde bizi yeni sorunlar bekliyor. Neden? Çünkü Türkiye’deki fanatik Kemalistleri ya da milliyetçi solcuları eleştirirken sürekli içine düşülen bir hata var. Özellikle **MÜTEYEDDİN / İSLÂMCI /MÜSLÜMAN** gençlerin yakasını bırakmayan bir saplantı bu: Osmanlı fetişizmi. **“En uzağa biz gittik, en çabuk da biz döndük, en güzel saksafonu Osmanlılar çalardı”** şeklinde özetlenebilecek bu kolektif kibir nereden geliyor?

Sanırım bir beyin yıkama süreci ve bunun doğurduğu aşağılık kompleksinden. Ne yazık ki bu fikrî hastalıktan muzdarip Müslüman gençler de dünyayı **“biz ve ötekiler = iyiler ve kötüler”** gözlüğünden okuyor. Daha doğrusu bu isli, sisli, pis puslu gözlükten baktıkları için tıpkı Kemalistler ve Ulusalçı solcular gibi hiç bir şey anlamıyorlar etraflarını çeviren dünyadan. [Çirkin Cumhuriyet ve Mânâ’sız Maneviyat](#) makalesinde anlattığımız gibi akıllar ve vicdanlar hâlâ uykuda. Çiçekler, Gönüller, Bahçeliler, ve Pamukoğullar hâlâ pistte kıvırmaktalar.

Derin Düşünce Sitesinde yorum yazan, makale gönderen herkesin MUTLAKA okuması gereken bir kitaptan bahsedeceğim bu hafta. Daha önce kitaptaki bilgilerin küçük bir kısmı Derin Sular sitesinde yazı dizisi olarak yayınlanmıştı. Sağolsun Serdar Kaya bu bilgileri zenginleştirerek, örneklerle açarak kitap haline getirdi.

Bu kitap neden önemli? Çünkü insanlar kadın, erkek, Türk, Ermeni, Hristiyan, Müslüman, ateist olsalar da ta içlerinde (içimizde) bazı mekanizmalar var. Sosyal psikolojinin konusu olan bazı “kırmızı düğmelere” gerektiği gibi basılırsa en masum insanları bile birer katil, birer işkenceci yapmak mümkün. (Bkz. [Kötü insan nasıl üretilir?](#) Ve [O Gün Bebek Nasıl Katil Oldu?](#))

Kitap tanıtan kitap (1)

Nedir bu düğmeler? Hangi mekanizmaları nasıl faaliyete geçiriyorlar? Nasıl korunabiliriz ve ülkemizi nasıl koruyabiliriz bunlardan? Makbul vatandaş tahayyülünden Millî eğitime, basına, hükümetlere... Toplum Mühendisliği nasıl işliyor?

Kitap matbaadan çıkmış ve 24 Mayıs Pazartesi gününden itibaren Ankara'dan başlanarak kitabevelerine dağıtılmaya başlanmış. [Idefix](#) ve [Kitap Yurdu](#) başta olmak üzere pek çok siteden de kitabı sipariş etmek mümkün. Beklemek istemeyenler için [Pandora](#)'nın aynı gün teslim opsiyonu da var.

İşin güzel tarafı Serdar Kaya kitabı "kapatmıyor" açık bırakıyor. Çok sayıda insanın okuyup katkıda bulunması halinde yeni çalışmalara vesile olabilecek bir tartışma zemini olabilir:

"Yazı dizisi 16,000 kelime civarındaydı. Kitap ise 52,000 kelime seviyesinde. Ancak ilk 16,000 kelimelik kısmın da önemli bir bölümünü ya kitaptan çıkardım ya da yeniden yazdım. Onuncu bölüm gibi çoğunluğu itibariyle değişmeden kalan bölümler epey az. Gerek detaylandırmalarda gerekse konu çalışmalarında mümkün mertebe bugüne kadar sitede değinmediğim örnekler kullanmaya da çalıştığımndan neticede "yeni" bir çalışma ortaya çıkmış oldu.

· Kitabı okuduktan sonra "Kitabın ötesi" sayfasına tavsiye linkler göndererek katkıda bulunabilirsiniz.
· Yazı dizisini aradan iki üç yıl geçtikten sonra bir kitap projesi çerçevesinde geliştirmek üzere yeniden ele aldığımda metnin pek çok eksikliğini tamamlamam gerektiğini fark ettim. Muhtemelen önümüzdeki yıllarda da birinci baskıdaki metnin kimi yerlerini değiştirmek ve geliştirmek isteyeceğim. Bu nedenle, sitenin [kontak formunu](#) doldurarak tavsiyelerinizi, göreceğiniz hataları ve olumlu olumsuz eleştirilerinizi paylaşırsanız çok sevinirim. (Aksi yönde bir talepte bulunmamanız durumunda eleştirilerinizi - isminizin tamamını vermeden - [ne dediler?](#) sayfasında paylaşabilirim.)"

Serdar Kaya *Tasfiye* dergisinden Beytullah Emrah Önce'nin kitap ile ilgili sorularını cevaplamış, Derginin Eylül-Ekim sayısında yayınlanacak olan bu çok faydalı röportaja şuradan [ulaşabilirsiniz](#).

Acemi bir yazarın ilk romanı: Dağların Adamı Barnabo (Dino Buzzati)

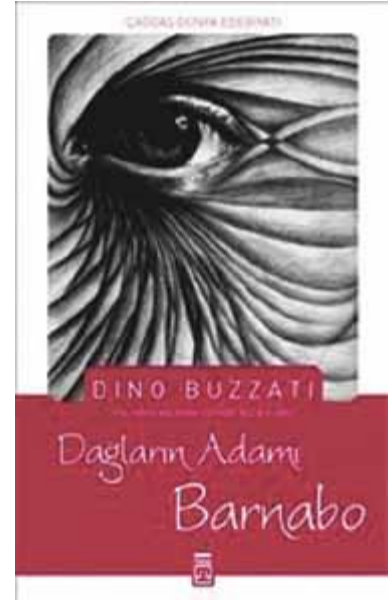
Suzan Başarslan

Her yazar okur için farklı bir yolculuktur ve her yazar farklı bir yolculuk yapar. Kimi tek bir romanla[1] o'dur; kimi yıllarca süren bir arayışın sonunda o olur. Dino Buzzati[2] yıllarca süren yolculuğuyla, arayışıyla adını kabul ettiren yazarlardan biridir. Tatar Çölü'yle önce Fransa'da sonra da yirmi dile çevrilerek tüm dünyada tanınan ve hala baskısı yapılan bir romanın[3] sahibidir Buzzati. Tatar Çölü; roman tekniği, üslubu, iki düzlemle ilerleyen kurgusu, betimlemeleri, kazandırdığı Drago karakteri ile gerçekten ölümsüz romanlar arasında özel bir yere sahiptir.

Buzzati'nin ilk romanı, üzerinde iki yıl çalıştığı, birkaç kez düzeltme yaptığı ve -hala kusurlu bulunduğu- 1933 yılında basılan Dağların Adamı Barnabo adlı romanıdır. Bu romanın özelliği, -romanın içinde değil tam tersine dışında- tüm kusurlarına rağmen, bir yazarın başlangıç noktası hakkında okuyucuya çok şey anlatmasıdır.

Dağların Adamı Barnabo'nun konusu; yol yapımı için kullanılması gereken cephaneliği korumakla görevli olan orman bekçilerinin haydutlara karşı cephaneliği yıllar boyunca korumaları'dır. Del Corre, Berton ve Barnabo roman içinde karşılaşılan roman kişileridir. Ama karakterden çok tip olarak karşımıza çıkarlar. Derinliğine ruhsal betimlemeye girilmez. Sadece Barnabo'nun başına gelenlerden onun kahraman olma hayalini, korkularını, edilgenliğini çıkarırsanız.

Silahlı çatışmaya girmeyip kovulan, beş yıl çiftçilik yaptıktan sonra San Nicola'ya dönen ve eskiden ormancı olarak çalışırken dönüşünde sadece, cephaneliğin gereksizliği anlaşıldığı için kapatılmasıyla boş kalan ormancı evine bekçilik yapmaya başlayan Barnabo. Döndüğünde hala yaşadığı utancı telafi etme arzusu ve tam bunu telafi edeceği an geldiğinde, haydutların da kendisi gibi yaşlandığını, artık koruyacak hiçbir şey kalmadığını ve hayalinin anlamsızlığını fark eden Barnabo... hayallerini kaybeder,

Kitap tanıtın kitap (1)

kariyerini kaybeder, sosyal statüsünü kaybeder, ümitsizdir, başarısızlığa uğrayan her birimiz kadar ümitsiz...

Buzzati romanlarında roman kişileri, her yerde karşımıza çıkan kişilerdir ve romanların bir diğer özelliği de budur ama burada bu özellik ham olarak karşımıza çıkar. Dıştan gözlem olduğu için -yer yer kahramanın ağzından konuşmalar ve monologlar olsa da- karakter yaratma ve karakter tahlili konusunda zayıf kalır roman. Barnabo, derinlemesine işlenmemiştir ama Drago'nun ön-habercisidir de bir yandan.

Roman teknik kusurlarla doludur. Günlük dil, kimi yerde özentisiz bir şekilde karşımıza çıkar. Eserin girişinde Del Colle'nin anlattığı yavan hikayeler düşük cümlelerle verilir. Anlatıcı kişi olayların içindedir, gözlemci bakış açısı gibi görünse de kimi yerlerde kahraman anlatıcı bakış açısına geçişler olduğundan ikisi arasında düzensiz geçişler akıcılığı bozar. Kimi yerde okuyucuya dahi seslenen bir anlatıcı ile karşı karşıyadır okuyucu. Betimlemeler çok da başarılı değildir. Zamanda geri dönüşler ise ciddi anlamda başarısızdır.

Teknik anlamda başarısız olan bu romanın içeriğine baktığımızda, Tatar Çölü yazarının işlediği konuların ham halleriyle karşılaşırız. Mardenlerin evinin çürümesiyle, hayata bakış açısının, gidememenin, takılı kalmanın, edimsizliğin ve edilgenliğin işaretini verir okuyucusuna Buzzati. Bunu Barnabo'nun haydutlarla çatışma hayali kurarken çatışmadan kaçması, işinden kovulması, hep bu utancı telafi etme hayali kurması ve yıllar sonra bunun anlamsızlığını fark etmesi ile de pekiştirir.

Barnabo'nun Del Corre'nin ölümüne üzülmemesi, "hayatının işte böyle... evinin yakınında ve sonsuz hikâyelerle son bulması" hele ki kimsenin anlayamayacağı "hayallerle" son bulmasını daha iyi kabul etmesi, cenazede farklı kaygıların ortaya çıkması ile yabancılaşma'ya dair -çok da belirgin olmayan- bir ipucu verir.

İşe yaramayan bir cephaneliği beklemek, korumak, onun için ölmek, büyük zafer kazanmak... amacının anlamsızlığının fark edilmesi ama bir şekilde işsiz kalmamak, bir değişikliğin beklentisiyle her şeyin farklı, daha iyi olacağına inanmak gibi sebeplerle bu "bekleyiş", bu "farkına varış" yıllara yayılır ki Buzzati romanlarında zaman dilimi çok uzun yılları kapsamaktadır. Bu romanda da Barnabo'nun San Nicola'yı terk ettikten sonra geri dönüşüne kadar geçen süre dahi beş yıldır.

Dağa yönelik yazarın duyduğu sevgi ve özlem özellikle betimlemelerde kendisini göstermektedir ki bundan sonraki romanlarında da bu sevgiyi mutlaka işlemiştir yazar.

Romanda yaralı karga, olacak olan şeylerin habercisi olarak karşımıza çıkar. Kimi yerde kötü bir olayın, kimi yerde özlemin, kimi yerde ayrılığın işaretidir. Özellikle Tatar Çölü'nde bu işlevi rüyalar yoluyla ortaya koymayı tercih etmiştir yazar. Hayata dair özellikle günlük yaşantımıza dair tespitler de yer alıyor romanda ki bu, yazarın ayrıntıları yakalama başarısını işareti olarak karşımıza çıkar.[\[4\]](#)

Büyük zafer kazanma hayali, beklentisi, bekleyişin uzaması, hayalin gerçekleşmemesi, hayal kırıklığı, hayalin anlamsızlığı...ve teslimiyet. Buzzati romanlarında karşımıza çıkan bu konular, bu romanda Barnabo'nun hayatı ile vücut bulur.

"Her şey zaman içerisinde yok olacaktı; aptalca utancı, karga, Bersaglio kasabası, Berton'un yola çıkışı... her sabah güneş dağları aydınlatacaktı. Sonbahar gelecek, kar yağacak, sonra da ilkbahar şarkıları söyleyecekti..." [\[5\]](#)

Kitap tanıtan kitap (1)

Ve hayalin bitişi:

“İşte Barnabo geri dönüyor. Az önce dağlarda bir nevi büyü bozuldu. Dağlar artık tamamen yalnız kaldı; ne haydutlar ne cinler... Bunların hepsi bitti. Yavaş adımlarıyla ormanın arasından ilerliyor...” [6] “Tüm yeryüzünde hayat kesintisiz geçmeye devam ediyor.” [7] Hayatın kabulü. Hayallerle harcanan ve uzun bekleyişlerle geçirilen edilgen bir hayatın sonunda olduğu gibi kabul edilmesi... Bu noktada çoğumuzun kişisel hikayesi aslında bu roman. Hepimizin değil ama.

Şu bir gerçek ki, bu romandan Tatar Çölü’ne kadar olan dönemde yazar kendisini gerçekten her anlamda -üslup, biçim, içerik- geliştirmiş. Yazar “Gerçekten çok uzun ve yorucu bir çalışma oldu. Bugün baktığımda bir-iki kusur buluyorum; ama benim için özellikle zor olan, bir dil arayıştı. Yazmanın ne demek olduğunu bu şekilde anladım. Asla yayımlamayacağını düşünerek yazdığım tek kitap oldu.” der.

Uzun bir yolculuğun başındaki romandır Dağların Adamı Barnabo. Size bir okur olarak bir yazarın yolculuğunu, yazma uğraşısının zorluğunu, vazgeçmemeyi, başlangıçların hayallerdeki gibi kolay ve mükemmel olmadığını anlattığı gibi, hayatın zahmetli tarafının ve bu zahmete katlananların aldıkları yolu da gösterir.

Her kahraman yazardan bir parçadır, bazen zıttı bazen aynısı. Drago ya da Barnabo’da yazara dair çok şey buluruz ama yazarın tüm bu yazma sürecinde aldığı yola baktığımızda, yazarın kahramanları Drago ya da Barnabo gibi olmadığını da anlarız.

Bu roman, hele de Tatar Çölü’nü okuduysanız, size çok tat vermeyebilir. Ama bu roman, yazmanın aslında ne kadar zahmetli ve kıskanç olduğunu kabul ediyorsanız size bir okur olarak çok şey anlatacaktır.

Başta da söylendiği gibi, her yazar okur için farklı bir yolculuktur ve her yazar farklı bir yolculuk yapar. Kimi tek bir romanla o’dur; kimi yıllarca süren bir arayışın sonunda o olur. Dağların Adamı Barnabo ile Tatar Çölü’nü art arda okuduğunuzda “o” olmanın bir yazar için hiç de kolay olmadığını fark edeceksiniz.

Ve fark etmek okurun payıdır.

---

[1]

http://kitapzamani.zaman.com.tr/kitapzamani/newsDetail_getNewsById.action?sectionId=99&newsId=1340

[2] http://tr.wikipedia.org/wiki/Dino_Buzzati

[3] <http://www.derindusunce.org/2010/05/07/tatar-colu-dino-buzzati/>

[4] Dağların Adamı Barnabo, sayfa 100.

Kitap tanıtın kitap (1)

[5] Dağların Adamı Barnabo, sayfa 147.

[6] Dağların Adamı Barnabo, sayfa 148.

[7] Dağların Adamı Barnabo, sayfa 149.

Türk ordusu neden (artık) darbe yapamıyor? (Darbe Tekniği - Curzio Malaparte)

Mehmet Yılmaz

Hiç bir yeri işgâl edemeyecek kadar **beceriksiz ordular kendi ülkelerini işgâl edip** ganimet toplarlar. Budur darbe. Geniş çaplı bir silahlı soygundur. Bu kanlı soygunu başarabilmek için de ülke içinde ve dışında her güçle suç ortaklığı yapar darbeciler. Fakat darbe bile yapamayacak kadar beceriksiz ordular ne yaparlar? Sarıkız? Ayışığı?

Uzun zamandır bahsetmek istediğim kitaplardan biri **Darbe tekniği**(1) :

“Bu kitaptan nefret ediyorum. Bütün kalbimle nefret ediyorum. Bana şöhret getirdi. Adına şöhret dediğimiz o değersiz şeyin kaynağı olan bu kitap aynı zamanda bütün dertlerimin de kaynağı oldu. Aylarca hapiste kaldım. Polisten eziyet ve taciz gördüm. Arkadaşlarımla ihanetine uğradım....”

Böyle diyor Malaparte kendi kitabı hakkında. İyi ama neden bu kadar çok belayı üzerine çekti? Ne yazıyor bu kitapta? Kanaatimce yazarın suçu(!) fazla açık sözlü, fazla tarafsız ve fazla öğretici olması: **“Modern bir devlet nasıl ele geçirilir ve muhtemel bir darbe girişimine karşı hükümet nasıl korunur?”** Kitabın konusu bu. Ne bir ideoloji, ne sınıf kavgası, ne üstün ırk, ne kapitalizm, ne emperyalizm.

İşte tam da bu yüzden bu minnacık kitap bizi ilgilendiriyor. Türkiye’de olup bitenlere, başbakan asmalara, başarısız darbelere, andıçlara, Gülen Cemaatinin devlete, özellikle de polise “sızmasına” ışık tutuyor.

Kitabın yazarı Curzio Malaparte (ki gerçek adı Kurt Erich Suckert) **İtalya’nın Toskana bölgesinde** Alman bir babanın çocuğu olarak dünyaya gelmiş. Malaparte’nin hayatı (1898-1957) adeta düşmüş bir uçağın kara kutusu gibi. 1900’lerin Avrupa’sının ulus-devlet kavgasının tam göbeğinde yaşıyor yazar. Etnik farkların, ulusal sınırların, faşizmin kan gölüne çevirdiği bu yıllar Malaparte’yi ve düşüncelerini

Kitap tanıtan kitap (1)

savuruyor ordan oraya: Toskanalılar arasında büyüyor, 16 yaşında Fransız ordusuna katılıyor, bir de madalya kazanıyor. 1918 baharında kimyasal silahlarla akciğeri sakatlanıyor. Diplomaside kısa bir durak, Versailles Barış konferansına katılıyor. 1921'de İtalya'ya dönerek Faşist Parti'ye (*Partito Nazionale Fascista*) katılıyor. Sosyalist fikirlerine ve askerî cesaretine aldandığı Mussolini ile "kayışması" gecikmiyor... Hikâye uzun. Ama Malaparte hep doğru yerde ve doğru zamanda bulunuyor. "Modern" devletlerdeki başarılı ve başarısız hükümet darbelerini gölge gibi izliyor yazarımız: Polonya, Fransa, İtalya, Almanya...

Tabi "modern devlet" derken 1930'lerdeki modernliği anlamak gerek. Demiryolları, telgraf ve fabrikalarla, işçisi, mühendisiyle endüstrilemiş "modern" devletler söz konusu. Endüstrileşme çok büyük önem taşıyor zira dev bir makineye dönüşmüş olan bu ülkelerde halkın "**karnının doyması**" tarım toplumlarına kıyasla çok daha merkezî bir yapı sayesinde gerçekleşiyor. Bürokrasi, devletin demir yolları, devletin postası, devletin ordusu... 1930'lardaki "olgunlaşma" ile doruk noktasına varan Avrupa tarzı ulus-devlet modeli özünde dönemin teknolojiyle de doğrudan ilişkili.

- Milyonlarca işçiyi bir günde askere çeviren makineli tüfek ve top,
- Büyük birlikleri eşgüdüm içinde hareket ettirmeyi sağlayan tren ve telgraf,
- "Ulus bilinci" denen propagandanın önünü açan matbaa ve ulusal gazeteler,
- Azınlık dilleri yasaklanırken ulusal dillerin zorunlu olması,
- Zorunlu askerlik,
- Grev yapan işçilerin öldürülmesi...

Bütün bunlar bir kaç asıra yayılan ve iki dünya savaşıyla neticelenen bir fikrî ve vicdanî dekorun parçaları. Ne yazık ki Türkiye'ye de bulaştı bu "Frenk" hastalığı ve 1915 Ermeni katliamı, 1938 Dersim katliamı gibi faciaları mümkün kıldı. (İlgilenen okurlarımız "[Türkiye'nin Ulus-Devlet Sorunu](#)" isimli kitabımızda hem Avrupa açısından hem de Türkiye açısından detaylı bilgi bulabilirler)

Darbe nasıl yapılır?

1917 Devrimi'nin önde gelen isimlerinden biri Lev Troçki (Лев Давидович Троцкий). Bu kitabın da belki en önemli kişisi, anahtarı. Troçki'nin darbe teorisi çok net bir biçimde anlatılıyor kitapta:

"Darbe politik değil teknik bir iştir. Sınırlı bir alanda, devletin hayatî organlarına dosdoğru ve sert bir şekilde vuracak teknisyenler gerekir. Dolayısıyla darbeyi mümkün kılmak sosyal ve politik çabalarla olmaz. Organizasyon, taktik ve teknik bilgi ister."

Potemkin Zırhlısı gibi propaganda filmlerinin etkisindeki zihnimiz 1917 devrimini bir halk ayaklanması, geniş halk yığınlarının başarısı gibi görür ama Malaparte'nin gözünde hadise çok daha "teknik". Troçki Moskova'yı küçük bölgelere ayırmış ve stratejik noktalar belirlemiştir. Tren garları, elektrik, gaz dağıtım merkezleri, telgraf büroları... **Kısaca devletin işlemlerini sağlayan her şey.** Plan nispeten basittir. Bu stratejik noktaları ele geçirmek, devleti durdurmak, darbeyi yapan ekibin (kendini ispat etmek) istediği anda yeniden işletmek. Böylece "yeni hükümeti" halkın gözünde meşru, devrilen hükümeti ise beceriksiz ve hain göstermek. (Bilmiyorum [Atatürk'ün İngilizler hesabına çalışmak istemesi ve Vahdettin'in "hainliği"](#) ile ne derecede örtüşür?)

Moskova'da darbe hazırlıklarının kokusunu alan güvenlik güçleri elbette alarma geçmişler ama bürokrasi kendisinin vazgeçilmez olduğundan o kadar emin ki savunma hatları Troçki'nin stratejik

Kitap tanıtan kitap (1)

noktalarında kurulmuyor. Bunun yerine meclisi, bakanlar kurulunu, önemli yöneticileri vs korumaya çalışıyorlar. Yani devlet makinesi değil de devlet memurları koruma altında.

Sonuç malum. Ancak dikkat edilmesi gereken bir nokta var. Stalin bu dönemde Troçki'nin metodunu çok iyi gözlemliyor ve kendi başa geçtiği zaman böylesi "teknik" darbeleri durduracak önlemler koyuyor uygulamaya.

Aslında önemli ayrıntılar saymakla bitecek gibi değil. Kitabı okurken önemli gördüğüm yerlerin altını çizmeye başlamıştım ama bir zaman sonra hemen her satırı çizdiğimi fark ettim! Hitler, Mussolini, Napolyon gibi liderlerin hataları, zayıflıkları, devletleri kırılgan yapan özellikler, Avrupa'da amacına ulaşmış ve yarım kalmış darbelerin otopsileri... 200 sayfa okuyorsunuz ama kitabın neredeyse her sayfasından bir makale, bir tartışma konusu çıkar.

TSK neden artık darbe yapamıyor?

2010 yılındayız. 10 yılda bir düşman askeri görmeden kendi ülkesini işgal etmenin rehabetiyle uyuşmuş bir ordumuz var. Ama bu ordu artık darbe yapamıyor. "Yapacaam" diyor, muhtıra veriyor, gizli planlar yapıyor ama... yok. Neden?

Birincisi Türk Ordusu içinde darbeye karşı olan subaylar "kritik" bir sayıya ulaştı. Bu subaylar ellerinde tuttıkları silahları kimin parasıyla aldıklarını biliyorlar ve maceracı, ahlâkî frenleri tutmayan meslektaşlarını frenliyorlar.

İkincisi polis teşkilatı içinde yine TSK'da olduğu gibi darbe karşıtı bir ekip var. Yanlış anlaşılmasın, bütün polislerin birer demokrasi abidesi olduğunu savunmuyorum. Ama yeterince önemli sayıda olmak üzere bir çok polis "darbe kokusunu" alıyor ve gerekeni yapıyor.

Üçüncüsü Türk basını eskisi gibi %100 postal yalayıcılardan oluşmuyor. Darbeci subayların kulaklarını tırmalayan "çatlak sesler" en olmadık yerlerden yükselebiliyor. Ayrıca günlük okuyucusu bir kaç yüz ila bir kaç bin arasında değişen ama sayıları on binleri bulan internet siteleri, tartışma forumları, arkadaşlık ağları kontrol edilemeyen ve okuyanların aynı zamanda yazar olduğu "anarşik" bir medya oluşturdu. Eskisi gibi bir manşetle savaş çıkarmak kolay değil. "**Büyük**" gazete ve **köşe kapmış** yazarlarının vurucu gücü çok azaldı.

Dördüncüsü Türkiye Troçki'nin "modern" devletine benzemiyor. Tarım toplumu, endüstri toplumu ve hizmet toplumu aşamasını aynı anda yaşıyor ülkemiz. Ekmeğini kazanmanın bu derecede renkli olabildiği bir ülkede halkın devletiyle olan ilişkisi de son derecede karmaşık. Dolayısıyla darbe yapmak ciddi bir stratejik zekâ istiyor ki internet sitesi fişlemekle, cami bombalamakla uğraşanların bu zekâ seviyesinin çok gerisinde olduklarını müşahede ediyoruz. Ergenekoncular kalifiye eleman sıkıntısı içindeler.

Beşincisi ve **EN ÖNEMLİSİ** dünya değişti. Troçki'nin teknik darbesini yapmak artık mümkün değil. Aslında teori yine doğru. Ama stratejik yerler eskisi gibi garlar, limanlar değil. "Küreselleşme" demeye alıştığımız ama özünde entegrasyon bulunan bir olgu var. Yani trenler, gemiler yine önemli ama bilgi ve para internet üzerinden ışık hızında hareket ediyor. Bu sebeple Türkiye büyüklüğündeki bir ülkede darbe yapmak için bankaları, yabancı borsaları, internet hizmet sağlayıcıları, uzaydaki haberleşme uydularını da kontrol altına almak gerek. Teorik olarak mümkün olan bu tür bir "küresel darbe" ancak

Kitap tanıtım kitabı (1)

ABD’li bir ekip tarafından yapılabilir. Peki **küresel hedefler** için **küresel imkânlar** kullanılarak bir darbe yapmak gerçekten mümkün mü?

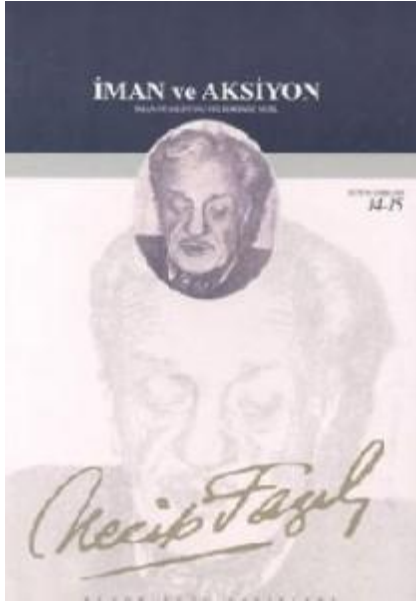
- Irak’ın işgali için bu ülkeye komşu bile olmayan Afganistan’da saklandığı iddia edilen bir teröristin(?) bahane edilmesi,
- Irak’a 160 bin askerin yollanması,
- ABD bütçesinden yüz milyarlarca dolar askerî harcama yapılması,
- Başlatılan korku kampanyasında **Fox TV** ve **CNN**’nin aldığı rol,
- Irak işgalinden kazançlı çıkan firmaların siyasî bağlantıları...

Gibi faktörler dikkate alındığında Küresel darbeler dönemine girdiğimizi söylemek sanırım yanlış olmaz. Küresel darbelerin tıpkı ulusal darbeler gibi fikrî ve vicdanî bir zemine ihtiyacı vardır. Vicdanları uyutmak için **“Biz iyiyiz ama ötekiler bizim kötülüğümüzü istiyor”** demek ve dedirtmek gerek. Bugün için bu zeminin adresi Amerikan milliyetçiliğidir. Bu ülkenin saldırganlığının sebeplerini konu alan **“Amerika Tedavi edilebilir mi?”** adlı kitabımız ilgili okurlara Amerikan milliyetçiliği üzerine detaylı bilgi verecektir.

1° Bedir yayınevi 1969’da basmış. Varlık’tan yeni bir baskısının çıktığını duydum ama görmedim. Benim okuduğum [Grasset’den çıkan fransızca baskısı](#). Kitabın orijinali italyancadır.

[İman ve Aksiyon \(Necip Fazıl\)](#)

[Kübra Nur Ayar](#)

Necip Fazıl'ın [İdeologyya Örgüsü](#)'nü okuyordum. Zaman zaman, yabancılaştığımız dilimizin has kelimelerinden oluşan bir cümleyle karşılaşınca duruyor ve kendime şöyle soruyorum: bu cümleden ne anladın? Anlayıp anlamadığımı kafamda ölçüp biçerken aklıma bir misal ve bu misaldeki ince cevap geliyor:

Vaktin birinde Avrupalı Hristiyan bir vatandaş, televizyon kanallarını gezerken, uydu kanallarından birinde takılı kalır. O kanal bir Müslüman kanalıdır ve o anda yayınlanan programın konusu da Mevlana ve Mesnevi'sidir. Yayında Mesneviden bol bol beyitler okunur ve hristiyan izleyiciyi yayına bağlayan da işte bu noktadır. Dilini, dinini dahi bilmediği, daha önce duymadığı bu birkaç satır, kelimelerin dizilişindeki ahenkten olsa gerek bir hristiyanı etkileyebilmiştir. Neden bu kanalı izlediği sorulduğunda ise izleyicinin verdiği cevap ilginç ve

düşündürücüdür: 'anlamadık ama zevk aldık vesselam...'

Yıllar önce kitaplığın tozlu taraflarından bulup çıkarmıştım İdeologyya Örgüsünü, yanılmıyorsam 1970li yıllara ait bir basımdı. Kitabın üst kısımlarını fareler kemirmiş olmalı, farklı şekiller çıkmıştı ortaya. Önce bir kapladım, sonra pek anlamayarak da olsa okumuştum kitabı. Şimdi o temel kitabın etrafında şekillenen diğer kitapları okuyarak ideali daha iyi kavramaya ve gençliğe hitabına muhatap olmaya çalışıyorum. Son olarak okuduğum ve inceleyeceğim kitabı [İman ve Aksiyon](#), iki konferansının kitaplaştırılmış hali.

Kitap tanıtan kitap (1)

“Bu konferanslar, büyük doğu idealinin ana kitabı olan İdeolojyaÖrgüsü etrafında, bir meydan yerindeki saray çevresini kuşatıcı caddeler ve binalar gibi aynı idealin müşahhas planını hendeseleştiiren, eşya ve hadiselerle tatbikini nakışlandıran, zıt kutuplarını hedeflendiren ve yığınlara hitap şeklinde (dinamik) cephesini misallendiren 3 ciltlik bir kelam serisinin dördüncü kitabı...”

Diye başlıyor İman ve Aksiyon kitabı. Erzurum’da ve Kayseri’de yaptığı iki konferanstan oluşuyor. İlk bölümde, “Kardeşlerim!” diye hitap ettiği Erzurum halkına sesleniyor üstad.

Neden aksiyon kelimesini kullandığını ve bu sözün özünü açıklamış yazar konuşmasında. Lügat anlamıyla teşebbüs, hamle, şuurlu hareket’in karşılığı aksiyon. Fikrin, eşya ve hadiseler üzerinde nakış, durağan değil sürekli hareket hali. Fransızca bir kelime olan aksiyon’un, Türkçe’de tam olarak karşılığı yok. Aynı ifadeyi vermek için lisanımıza yakın ve dinimizin de baş kelimelerinden biri olan amel’i kullanabiliriz ancak. Anlam üzerinde bu kadar durulmasının sebebi zannediyorum, kelime manasındaki hareketliliği, heyecanı ve dinamizmi bize aşılatabilmek. İslam alemleri bir zamanlar ilimde, fende icatlar yaparken şimdi üretici olamayan toplumlar haline gelmesinin, bu durgunluğun sebebi aksiyon ruhunun kaybolması. Üşengeçlik ve boş durma hastalığı. Konferansın bir yerinde belirtiliyor yine ‘*Kur’an emirlerini yerine getirseydik, bugün füzeyi biz icad etmiş olacaktık.*’ Emre yüzümüzü dönseydik “boş kalınca hemen başka bir işe koyul” (inşirah s.-7) ayetini uygulaysaydık en azından, bugün daha vasıflı insanlar ve toplumlar olabilirdik. Günümüzde en söz geçiren alim kimselere baktığımızda bile bir uzmanlık alanında yetkili olduğunu görürüz. Geçmiş dönemlerle karşılaştırsak, İbn-i Sina’nın [geometri](#), [mantık](#), [fıkıh](#), [sarf](#), [nahif](#), [tıp](#) ve [doğabilim](#) alanlarında, el-Harezmi’nin [matematik](#), [gökbilim](#) ve [coğrafya](#) alanlarında uzman olduğunu hangimiz yabana atabilir? Birden fazla ilmin mensubu insanlar, aksiyon adamları... Biz bugün üniversitelerde bir bölümü bitirince oysa amel sahibi olduk sanıyoruz, boş durmaya zaman arıyoruz.

Aksiyon ruhu konuşmada sürekli geçiyor. Maddeden ziyade manadaki aksiyon üzerinde duruluyor. Verilen örneklerden birinde **“mesela, bir makinenin keşfi, işine ve makinesine göre aksiyon olabilir de, hiçbir makinenin işi aksiyon olmaz”** deniliyor. Gerçekten de bu misali ruhçuluğumuzun muhteşem bir hücceti olarak da kullanabiliriz. İşte keşfin önemi ve fenne verilen değer.

Teknolojide ve fende ilerlemek için diğer ülkeleri örnek almanın haddini aşip hayranlık derecesine gelenler var. İnsanlık tarihinin bilgi birikimine ecdadının mirasından habersiz illa batı diye üstelleyip rol modelliği hayat önderliğiyle karıştırıyorlar. Necip Fazıl bu yanlışa Erzurum’dan en iyi cevabı veriyor: **“bizde batı’yı gaye gösterenler, bir hastanede hademelik edip de köyde doktorluk yapmaya kalkan ukala cahillere benzerler.”**

Şey’ler, verilen isimler hep Esmâ-ül Hüsnâ’dan tecelli edenlerdir aslında. Kitap boyunca geçen aksiyon kelimesi de Allah’ın “Fa’al” isminden alınan paydır. Ebedi ve ezeli fa’al olan kamil kudretin kamil işidir, aksiyon. Kitap bu bakımdan da “ya Fa’al” isminin mevkiini anlatıyor. Yine yazarın deyişle garp taklitçisinin asla göremeyeceği bu ahlak bize; mutlak aksiyoncu olan Allah ve hamle, hedef, azm sahibi olan peygamberlerden geliyor.

Kitapta bir de Kıbrıs ile alakalı bir anlatı var ki, Kıbrıs deyince hareketlilerden, anlaşmalardan, politikadan önce akla gelmesi gereken ve dahi bu sorunların çözümünü barındıran. Muaviye devrinde sefere gidileceğini duyan doksan yaşındaki sahabe sefere katılmak ister. Oğulları, torunları karşı çıkar ama Kur’an’ı açar sahabe, cihada ait ayetleri görür. Silahlarını kuşanır, orduya ulaşır. Harekat, Kıbrıs’adır. Sahabe gemiye biner ve henüz yolculuk bitmeden şehit olur. Yedi gün kalır naşı gemide ve kokmaz. İslam ordusu Kıbrıs’a ilk şehidiyle beraber çıkar. Necip Fazıl buradan sonra diyor ki: **“hani bir**

Kitap tanıtan kitap (1)

aralık 'Kıbrıs bizimdir, Türk'ündür!' filan davaları?.. Kıbrıs bu mananıdır! Bu manayı kim temsil ediyorsa onundur! (aksiyon) bu..."

Kitap böyle devam ediyor. Aksiyon konusunda başka çarpıcı örnekler de var. Garp taklitçilerine hitaben yine, **"biraz daha beklersek, Garp, dönüp dolaşıp, -her şey İslamiyet'te, diye bize haber gönderecek, biz de ondan sonra, Müslümanlığı, -ne hazin!- anlayabileceğiz! "** diyor. İlerlemek için idrak noktasını, aksiyon ruhunu bu sözlerde kavramamız gerekiyor.

Birkaç fasılda tamamladığı Erzurum konferansını, aksiyon ruhunun, Türkiye'nin her tarafını Tortum Şelalesi gibi kamçılacak bir mikyasa ermesi dileğiyle bitiriyor.

Kitabın diğer bölümü, özlediğimiz nesil konferansı, Kayseri'de yapılmış. Bu konuşmada daha çok zaman kavramı üzerinde duruluyor.

Başlarken deniliyor ki, *hiçbir cins kafa gelmemiştir ki, Sokrates'ten Bergson'a kadar, zaman üzerinde cinnet buhranları çekmemiş olsun.* Din ile alakalı kader ve kaza konusunu anlamak için de zaman üzerinde düşünmek gerekiyor. Allah'ın eşya ve madde üzerine attığı bir ağıdır, zaman. Bu ağın içinde olmayan hiçbir şey yoktur. Her saniye, her an zamanın içinde, zamani. Işık hızı keşfedilse, aşılabilir de bu da zamani olur. Daha hızlı olmak mümkün ama zamani aşmak mümkün değil.

Kitapta anlatıldığı gibi, dini gözle bakmaya başlayınca zamani kavramak değilse bile, hisseder gibi oluyoruz. Ve yine denilmiş ki, bu hissiyatta derinleşmek bile Allah'ın büyük azameti önünde erimeye yeter.

Zaman mevzuundan sonra zaman ötesi bir boyutun kapısından, ölümden bahsediliyor. Pascal'dan bir alıntıyla yalnızlık vurgusu yapılıyor: "yapayalnız ölürüz". **Kitaptaki çarpıcı örnek ise şöyle; bütün insanlar diyor, anlaşılabilir aynı anda tetiği çekseler, bu hayal bir an tahakkuk etse ve herkes aynı anda ölse, yine herkes ayrı ayrı ve tek başına ölür. Filmlerdeki ayrılık sahnesi gibi dünyayı, sevgili bildiğimizi arkamızda bırakır ve yapayalnız ölürüz.** Yalnız mü'min için ölüm korkulacak bir olay değildir. Hayatı gördüğümüz ölümler vardır örneğin." *burada, dünyada zaman içinde inerken orada zaman üstü huzura ereceksin.*" diyor yazar, müjde veriyor.

Konuşmanın devamında gençlikten, madde ile beraber ruh adalesi bakımından da genç olanlardan bahsediyor. İskender, Alparslan, Napolyon, tarihimizden Fatih, Yavuz, Kanuni'yi anlatıyor. Genç kalmakla alakalı, **"hakiki genç, mustarip insandır"** deniliyor. Genç adam öyle bir halde olmalı ki, bir davanın derdiyle dertlenmiş, yerinde duramayan, dinamik, aksiyon insanı... Hakiki genç, bir şeylerin izdirabıyla rahat olmamalı, dert çekmeli.

Konferansın devamında aradığımız genç diye başlıyor ve madde madde özlediği nesli anlatıyor. Sadece başlıklarından bile yola çıkıp bünyemize aksiyon ruhu katabiliriz. Maddeler şöyle: aşk, üstün akıl ve sır idraki, nefis muhasebesi, eşya ve hadiseler tahakküm ve onları tasarruf mizacı, aksiyon ruhu, gözü karalık, fedakarlık ve disiplin, en derin merhamet içinde en keskin şiddet, başta samimiyet, her şubesiyle O'nun ahlakı, zarafet ve estetik, tek ümmet modeli olarak sahabiye almak. Anlatılanların bir kez daha özetlenmesiyle bitiyor konferans.

Kitabın bir bölümünde denilmiş ki, *"(absent) diye bir kelime var Fransızcada... olup da burada olmayan, demek... mesela toplantımızda filan efendi yoktur ama, hakikatte vardır."*

Kitap tanıtan kitap (1)

Absent diye bir kelime varmış, böyle de hoş bir anlamı varmış... Ne yalan söyleyeyim ben bu yazıyı yazarken “Büyük Dava Adamı!, belki hakikatte buradasındır”, diyerek yazdım.

Kitap Keşf al Mânâ 'an sır asmâ' ALLAH al-Hüsna (Muhyiddin İbn Arabî Hazretleri)

Mehmet Yılmaz

Birbirine aşk ile mi dolanmıştır o iki sağ el yoksa dua mı etmektedir? Neden iki sağ el? Bir aşk mümkün olsun diye iki elin iki farklı kişiye ait olduğu mu anlatılır yoksa tek bir sağ el aynada kendini mi seyretmektedir? [Rodin müzesini](#) gezen bir [göz \(=akıl\)](#) zannediyoruz “**La Cathédrale**” isimli o heykeli unutamaz kolay kolay.

Başlangıçta sıradan insanların gözünde kocaman, şekilsiz bir taştı belki... Ama Rodin o mermere, maddeye baktığında bitmiş eserini, maddenin surete bürünmüş hâlini görüyordu... Bomboş bir tuval karşısında ressam da neticeyi, maksadını, muradını, eserinin kemale ermiş hâlini hayal eder.

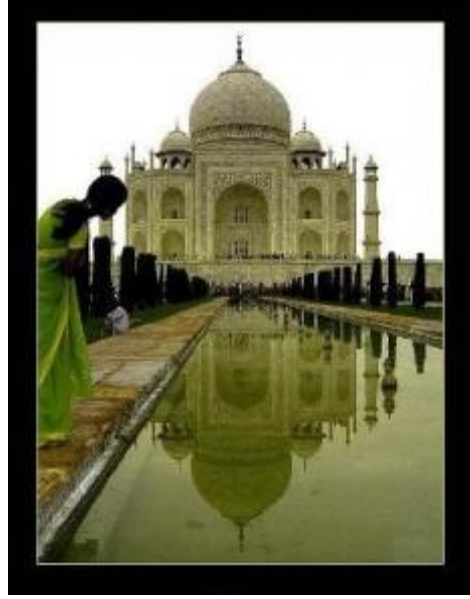
Sanatçıların zâhirî “yaratma eylemi” aslında bu tasavvur halinde, hayal aleminde zaten “**yaratılmış**” olan bir şeyin maddî alemde de **VAR** edilmesidir. Bir başka deyişle MADDE yani mermer, tuval, boya veya şairin, yazarın kelimeleri işte bu mânânın surete bürünmesi, maddî alemde tecellî etmesidir.

Maddî ortam sanatçıdaki mânâların yansıdığı bir ayna olur. Aynadaki suret sanatçının anlattığı gerçeğin kendisi değildir. Ama o gerçekten ayrı da değildir. Surete bakarak perde arkasını yani gerçeği görmek için sanatçının **lisanını**, sanatındaki sembolüğü bilmek gerekir. Bu sembolik sanatçıya bağlıdır. Hayat hikâyesi, acıları, umutları, korkuları, kavgaları... Ayrıca eserin yapıldığı dönemi, sanatçıyı etkileyen fikirleri, tarihi olayları bilen kişinin gözü (yani akılı) sanatçının **lisanına** da hakim olur. Sadece akıllı (=gören) seyirciler **lisanı** kullanarak sanat eserine baktıklarından zahirden gerçeğe doğru gidebilirler.

Kitap tanıtın kitap (1)

Aynanın ve yansımanın ne olduğunu bilen göz (yani akıl) baş aşağı duran bir cami gördüğünde bunun suda yansıyan bir akis olduğunu teşhis eder, başını yukarı kaldırır, gözünü (yani aklını) gerçeğe çevirir ve gerçek camiyi bulur. Aynanın ters çevirici yansıma **lisanından** gafil gözler ise baş aşağı duran camiye bakıp şaşırırlar. Başlarını ters çevirmek yoluyla gözlerini (=akıllarını) surete uydururlar. Şekilcidir bu yaklaşım, Hakikat'ten uzaklaşan [boya-sanat'ın yoludur](#) bu. Hedonistlerin, ırkçıların, pozitivistlerin bulunduğu meydana çıkar bu yol. Zira [NE? sorusunu merkezden çıkarıp yerine NASIL? sorusunu](#) koyar.

Kâinat ALLAH'ın "ol!" emriyle var olduğu için bütün varlıklar O'nun sözleridir. Bu bağlamda Kâinat'ın yaratıldığı Lisan'ın dışında bir gerçeklik olamaz. Haliyle **iktisab al nu'ût** yani O'nun sıfatlarıyla şereflenmek de bir bakıma bu "Lisan" ile alâka kurmak, Lisan-ı İlâhi'yi kesbetmek mânâsındadır. (*)

"Varlık bir harftir, sen onun mânâsısın" diyordu Şeyh ül Ekber Hazretleri. Sormadan edemiyoruz kendimize: Bu Lisan(**) ile yazılan Varlık harfinin mânâsına işaret eden aklî emareleri insan gözüyle (=aklıyla) görmek mümkün müdür?

« *Cansız'dan Canlı'ya geçişte zahiren de olsa bir irade var. Çorak, Hayat'sız bir toprağa yağın ilk yağmur damlaları nasıl o toprağın içine işlerse Madde'ye öyle işliyor İRaDe. Hayatiyet dediğimiz şey baş harfi büyük yazılmak üzere bu İRaDe, Madde'ye canlılık veren. Sonsuzluğa erişme MuRaDını, ölüme direnme MuRaDını Madde'ye "sokan" bir İRaDe var. Madde'nin Madde olarak var oluşu bir iradenin neticesi olarak görülebilir. Ama "Canlı Madde" olan bitki ve hayvanlar bizzat o Madde'yi var eden İRaDe'nin minik gölgeleri, yansımaları. » (Bkz. [Hayvan Serbesttir, İnsan Özgürdür...](#))*

Kâinat'a bakarak Hakikat'i görmek için gözümüze yol açabilecek bir Kâinat lisanı var mıdır? Mısır hiyeroglifini ya da Hitit çivi yazısını ilk defa gören arkeologlar gibiyiz sanki. Elimizde bir dizi işaret var. Tıpkı Eski Mısır tapınaklarının duvarlarındaki kuş, timsah, insan ve bitki tasvirleri gibi. Bir maksadı olduğu belli bu işaretlerin. O maksadı anlamak için ise işaretlerin arkasında **gözle görünmeyen / soyut / maNTıKsal / aklî** bir şeyler aramak gerek. Eski Mısır lisanı (gramer, fonetik,...) ile birlikte bu lisanı konuşan toplumun tarihi, gelenekleri, dostları, düşmanları, korkuları, umutları...

"Kâinat'ın lisanını çözmek için bilgi bulabileceğimiz bir kaynak var mı?" diye sorulabilir. Bu konuda Kâinat'ı yaratan Sanatçı'dan ve O'nun Elçisi'nden (SAV) daha güvenilir bir kaynak düşünmek imkânsız doğal olarak:

"En güzel isimler Allah'ındır. O halde, O'na bu güzel isimlerle dua edin ve O'nun isimleri hakkında eğriliğe sapanları bırakın..." (A'râf, 7/180; bk. Tâ-hâ, 20/8; Haşr, 59/24); "Allah'ın 99 ismi vardır. Bu isimleri ezberleyen (hıfz) kimse cennete girer." (Buhârî, Deavat, 68. VII, 169); "Allâh'ın 99 ismi vardır. Bu isimleri sayan (ihşâ) kimse cennete girer." (Müslim, Zikr, 6. III, 2062)

Peki ALLAH'ın isimlerini ezberleyip peş peşe saymak, daha doğrusu o isme tekâbül eden sesi dil ile, diş ile gırtlak ile çıkarmak yeterli mi? Eğer bu soruya **"evet"** diyebilseydik yani **"zikir" (***)** sadece bir

Kitap tanıtan kitap (1)

sesten ibaret olsaydı Müslüman makinalardan ve Müslüman binalardan da bahsetmek mümkün olabilirdi. Şuur olmadan Mânâ olmuyor. Mânâ olmadan da ne zikir, ne namaz ne insan...

Bunun için diyoruz ki göz ve kulak görme/işitme sürecinin özü değil de bir parça, bir uzantıdır. Benzer şekilde dil/diş/dudak gibi organlar da “zikir” sürecinde aklî birer uzantıdır. Esası değildir:

“Nasıl ki dil ile “ateş” demek dili yakmıyor, “su” demek harareti gidermiyor, “ekmek” demek karnı doyurmuyor, “kılıç” demek vücudu kesmiyorsa; aynı şekilde, sadece dille kelime-i tevhidi söylemek de kişiyi kötülüklerden (ALLAH’ın rızası dahilinde olmayan hallerden) alıkoymaz. [...] Söz kabuk, mânâ özdür. Söz sedef ise, mânâ incidir. Öz olmayınca kabuğu neylersin. İncisi olmayan sedef neye yarar. Kelime-i tevhidin sözcükleri ve mânâsı, beden ile ruh gibidir. Ruhsuz beden bir işe yaramadığı gibi, kelime-i tevhid de mânâ olmaksızın hiçbir fayda sağlamaz.” (Er-Risâletü’t-tevhîd Hz. Gazâlî)

Bu gün tanıtacağımız kitabın tam adı **Kitab Keşf al Mânâ ‘an sır asmâ’ ALLAH al-Hüsna** yani ALLAH’ın en güzel isimlerinin sırrının mânâsının keşfi.

Şeyh ül Ekber Hazretleri kitabın isminden başlayarak bazı hususları okurun nazarına veriyor. Neden keşif? Çünkü özgün bir fikrî eser, bir icad, bir üretim, bir inşa değil söz konusu olan, önceden var olan bir şeyin, bir sırrın keşfi. 99 isimi kapsadığı halde başlıkta çoğul olarak “sırlardan” değil de tekil olarak **TEK BİR SIRDAN** bahsedilmesi yine dikkate değer.

Nedir o sır? Bu sorunun cevabını İbn Arabî Hazretleri’nin bir başka eserinde, **Tadbîrât İlâhiye**’de verdiğini görüyoruz. ALLAH’ın yeryüzündeki halifesi olarak yaratılan İnsan’ın bu maksada, bu kemale(?) erişmesi hakkında bilgi verirken şöyle diyor:

*“Halife kendisine bu mertebeyi Emanet Eden’in vasıflarıyla bezenmeli, donanmalıdır. Öyle ki bu donanım onun eylemlerine, yaşantısına aksetmelidir. Bu vasıflarla donanma sürecinin mânâsını **Kitab Keşf al Mânâ ‘an sır asmâ’ ALLAH al-Hüsna**’da açıklamıştık.”*

Esmâ-i Hüsna konusundaki eserleri incelemiş olan okuyucularımız şüphesiz fark etmişlerdir ki mevcut eserlerin çoğu mevzunun bir ya da iki yönü ile ele alırlar. Yani Esmâ-i Hüsna’yı **Ta’alluk** (alâka kurma, bağlanma), yahut **Tahakkuk** (gerçekleştirme), veyahut da **Tahalluk** (ahlâklanma) veçhelerinden sadece biri ya da ikisi üzerine odaklanırlar. Bu yazıda tanıtmaya gayret ettiğimiz **Keşf al Mânâ** bu üçünü de açıklaması bakımından zannediyoruz bir orijinallik arz ediyor. Şeyh ül Ekber Hazretleri’nin Marifet’i her bir isim için üç veçheden ele alması ve her bir isim için tek tek bu üç veçheyi nazarlara vermesi gözden kaçmamalı.

Keşf al Mânâ kitabında Marifet’e **Ta’alluk**, **Tahakkuk** ve **Tahalluk** veçhesinden aynı anda bakılması bir kaç sebeple önem arz ediyor ama teori ve pratiği birbirinden ayırmayan Hikmet ile ilgili kısmın altını çizmek isteriz.

İnsan eğer öğrendiklerinin etkisiyle davranışlarını değiştiriyorsa gerçek anlamda bir öğrenme sürecinden bahsedilebilir. Ama ya insan tersini yapıyorsa? Meselâ sigara içen bir doktor düşünün; ya da depremde yıkılma ihtimali olan evinden taşınmayan bir mühendis? ALLAH’a inanmış ama günahlardan uzak durmayan biri? **Bu bilgilerle donandıkları halde bilgiyi eylemlerine yansıtmayanların hâli ne acayip. Sirtında kitap taşıyan bir eşeğe benzemiyorlar mı bu insanlar?** İlimleriyle amel etmedikleri için, teori ile pratiği ayrı tuttukları için bilgi hamallığı yapıyorlar.

Kitap tanıtan kitap (1)

"Bizim dünyamızda omet yapma bilgisi bilinir, Güzel bir kadına(erkeğe) karşı aşk hissedilir ve ALLAH'a inanılır. İyi insan olunur, kötü insan olunur. Bilmek, Aşık olmak, İman etmek ve Olmak 4 ayrı fiildir. Oysa anladığım kadarıyla İslâm'da Bilgi, Aşk ve İman mertebelerinde ilerledikçe aynı körfeze açılan 3 ırmağın birbirine yaklaşmasına benzer bir durum çıkıyor ortaya. Siz inandıkça bildiklerinizi hissetmeye, hissettiklerinizi bilmeye, iman ettiklerinizi anlamaya başlıyorsunuz. Bilgi, Aşk ve İman karışarak AYNI-TEK(?) bir şeye dönüşüyor: OLMAK. Samimi bir gayret ile ALLAH'ın emrettiği gibi OLMaya çalıştıkça bazı bilgiler size doğru geliyor. Yani hiç bir kitap okumadan bazı şeyleri bilmeye başlıyorsunuz." ([Yeni başlayanlar için Mesnevî](#))

Keşf al Mânâ okunup bitirilebilecek bir kitap mıdır? Sanmıyoruz. Bazı kitaplar insanlara hayat boyu eşlik eder. Sırlarının kesafeti, ilimlerinin bereketi sebebiyle yaşantının her anında, geçlikte, yaşlılıkta, bir doğumhanede ya da ölüm döşeginde başka başka mânâlar keşfedersiniz.

[Mevlânâ Hazretleri'nin Mesnevî'sinden bahsettiğim yazıyı](#) bitirirken şöyle demiştik ki aynı sözler **Keşf al Mânâ** için de geçerli:

"Evet, Mesnevî'yi okuyup anlamak mümkün. Ama bitirmek? Mesnevî kanaatimce bir hayat projesi. Hayatımın değişik dönemlerinde elime aldığım da bulduklarım da değişiyor. Bir kaleidoskop gibi değişken, onunla kurduğum ilişki üzerinden bana beni yansıtıyor Mesnevî. Zannediyorum ki bu kitaptan öğrenilecek şeylerin hepsi kelimeye dökülebilir, objektif bilgiler değil. Aşk da İman da ilim öğrenmenin birer kanalı, penceresi. Haliyle Mesnevî ile onu okuyanlar arasında kurulacak öznel, sübjektif bir ilişki var."

Dipnotlar

(*) Makalemizde eser hakkında verilen bilgiler [bu eşsiz kitabı](#) Fransızcaya kazandıran Pablo Beneito ve Nassim Motebassem'in takdim, dipnot vb katkılarından derlenmiştir. Bizim istifade ettiğimiz, [Beyrut'ta hazırlanmış olan bu Fransızca-Arapça baskı](#) çok faydalı, açıklayıcı takdimler, fihristler de içeriyor. İstanbul İslâm Eserleri Müzesi ve Beyazıt Kütüphanesi'deki el yazmalarından da istifade ederek hazırlanan baskıda orjinal eserden alınmış imajların (fotokopilerin) bulunmasının kitaba ayrı bir güzellik kattığını düşünüyoruz.

(**) Namaz kılan Müslümanla bir filmin senaryosu icabı namaz kılıyormuş gibi yapan aktör arasındaki mesafeyi idrak edebilen akıldır. Kâinat'a, Eser'e bakarak Sanatçı'yı görme potansiyeline sahip olan da akıldır (=gözdür). Bu madde-mânâ arasındaki mesafeyi idrak etmeye başlamak kanaatimce ilk önemli adım. Kâinat'ın Şiiri'nden (lisanından, sembolliğinden) bahsetmiştik daha önceki görme-akıl ilişkisini ele alan bir yazımızda ve şöyle demiştik:

"[...] Tabiat bilimleriyle ve analitik zekâ ile erişemeyeceğimiz ama başka türlü okuyabileceğimiz bir Hakikat var. Vehimlerimizden Gerçek'e, gerçeklerden Hakikat'e geçiş mümkün ama bu bir takım simgeler, rumuzlar ve metaforlar vasıtasıyla olabiliyor ancak. Bunun için "Kâinat Şiiri" diyorum. Bu Şiir'in kendine özgü bir sembol sistemi var ve Görmek-Anlamak fiillerinin birleşmesi (tevhidi?) bu sembol sisteminin bir parçası. [...] Hegel'in Estetik yani sanat felsefesi adlı eserinde isabetle teşhis ettiği gibi:

Kitap tanıtan kitap (1)

“Sanat bu kusurlu ve dengesiz dünyanın yanıltıcı, aldatıcı şekillerinden görünenin içindeki Gerçeklik’i çekip alır... O gerçeklik zihnin keşfettiği üstün bir Hakikat ile donanır. Aldatıcı görüntülerin tersine Sanat günlük gerçeklikten daha üstün ve daha gerçek bir Hakikat içerir”

Çölde ve sıcak asfaltta su görür insan. Ama bu “su” aslında seraptır. Biri sıcak diğeri soğuk (=farklı yoğunluktaki) iki hava katmanının yan yana gelmesinden kaynaklanan bir yansımadır gerçekte. İnsan güneşe baktığında onu parmaklarının arasına alabileceğini görür. Ama gerçeğin böyle olmadığını da bilir. Çünkü GÖRMEK (=ANLAMAK) aklî bir işlemdir, et-göz sadece bu sistemin küçük bir parçasıdır. İşte çöldeki serapların peşinde susuzluktan ölmek için “Kâinat Şiiri” üzerine düşünmek gerekir.

*Bu yolla vehimlerden, zahirî (görünen) alemde **Kâinat Şiiri** sayesinde Gerçek’e yükseliriz. Bu sayede aklettiğimiz gerçeklerden de Hakikat’e geçiş yine “Kâinat Şiiri” yoluyla olur. Yoksa Akıl (=göz) kendini Yaratan’ı akledemiyorsa (görmüyorsa) neye yarar?”([Şalgam suyu varsa Tanrı’ya lüzum yoktur](#))*

(***) ALLAH’ın isimlerinin anlaşılması, öğrenilmesi, bu mânâlar üzerinde tefekkür edilmesi veya isimlerin dua içinde zikredilmesi başka şeydir, **nefs ile mücadele gayesiyle tesbih edilmesi bambaşka bir şeydir**. Bu tesbihat insanların yalnız başlarına karar verip yapabileceği bir iş değildir. Meselâ geçim sıkıntısı içinde olan bir kişi **“haydi ben her gün şu kadar EL-REZZAK çekeyim de rızım artsın”** derse avuç avuç antibiyotik, uyku ilacı, vitamin vs yutan bir insana benzer. Doktorlar bile muhtevasını, etkisini çok iyi bildikleri halde ilaçları değişik hastalara değişik dozlarda ve sürelerde verirler.Yaşı, cinsiyeti ve geçirdiği hastalıklar sebebiyle aynı ilaçlar farklı insanlar üzerinde çok farklı tesirler yapabilir. Bir kaç Esmâ-ı Hüsna kitabı okuyup **kendi başına zikir yapmaya kalkışmak SON DERECEDE SAKINCALIDIR**.

Şiirler-Erdem Bayazıt

Kübra Nur Ayar

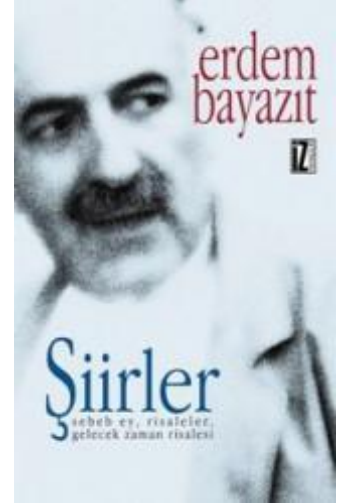
İki yıl kadar önce vefat haberiyle tanıdım şairi. Gazetede haberin altına bir de şiirini eklemişlerdi. Kültür sayfasına şöyle bir göz atıp geçmeyi düşünürken o sayfanın aylarca duvarda asılı kalacağı, parlayan gözlerle defalarca okunacağı aklıma gelmemişti. Şiirin olduğu yeri kestim, o küpürü sararana kadar duvarda beklettim. Gittim geldim okudum şiiri. Başım sıkışınca okudum, mutlu olunca, hasta olunca okudum. Her gece yatmadan önce okudum. O satırlara çarpılmışım ve anladığım kadarıyla benim kaybettiğim bir şeyi bulduğundan bahsediyordu şair.

“Buldum” şiiriydi beni çarpan. Yeryüzünden söz ediyordu, sevdiğinden, gözlerinden, bazı sözlerden ve ölümden. Şiirin sonu şöyleydi:

“ölüm bize ne uzak bize ne yakın ölüm

ölümsüzlüğü tattık bize ne yapsın ölüm”

Ölümden böylesine sevinçli bir hüznle bahseden şairi ölümüyle tanıdım bende. “Biliyorum sadece bir emanetsin” dediği dünyadan ayrıldığı vakitte. Geçtiğimiz günlerde başka bir şairin iki satırındaki mana, bana rahmetli Erdem Bayazıt’ı hatırlattı. Şöyle denilmişti: “utandırıyor artık hayatı gördüğüm her ölüm” Bana da hayatı hatırlatan ölümünü anarak şairin, utandım. Şiirlerini baştan okumaya başladım ve satır aralarında yeni manalar “buldum”.

Kitap tanıtan kitap (1)

Çıkardığı üç şiir kitabını bir arada toplamış yayınevi, hacimce fazla olmayan ama içeriği bakımından oldukça kıymetli bir kitap. Modern zamanda yani bu ızdıraplı şehirde; inançsızlığın, erdemden uzak olmanın kederindeyken insan ruhunda çıkılan bir hicrettir onun şiirleri. Maddeden kaçış, şehre karşı bir başkaldırıdır. Beton yığınları arasında kurşuni renge aşına olmuş gözlerimizi kaldırıp bir kez gökyüzüne bakmamızdır onun amacı. **“adamın göğe bakmayı unutmaması bu beni boğacak”** demiştir bir keresinde. **“nereye gitsem hep apartmanlar çıkıyor önüme/ alıp başımı duvarlara çarpıyor bu yollar”** satırlarıyla binalara önünden çekilmelerini söylemiştir.

Şehrin ölümü şiirinde de, şehrin elbisesinin çalındığından, duvarların ardında hiçbir sırrın kalmadığından bahsediyor şair. **“göçen son kuşların sedef gagalarından dökülür/ şehir bir mahşer gibi içimizde ölür”** satırlarıyla tamamlıyor şiirini.

Şehrin artık anlamsızlaşan yüzünü anlattığı şiirlerin ardından yüzlerinde şehirler taşıyan kimseler de anlatılıyor. Güneşçağ Savaşçıları'nda betimliyor böyle insanları; gözlerinde gök sancısı vardır diyor, “yüzleri Mekke ülkesi, gözleri Medine çeşmesi, elleri altınçağ mimarı” olmuştur onların. Altınçağı inşa eden ellere şiirlerini ithaf etmiş şair.

“ve yakıştırmasını bil üstüne ey ademoğlu/ usta bir makasla biçilen toprağı” sözlerinin geçtiği ölünün kıyıları adlı o müthiş şiiri M.Akif İnan'a ithaf olunmuş.

Birazdan gün doğacak adlı ümitvari şiiri de Nuri Pakdil'e diyerek yazmış. **“Sizin bahçenizde büyüyecek, aşkın ve inancın güneş yüzlü çocuğu”** diyerek bitirmiş o şiirini de.

İlk şiir kitabına ismini veren sebep ey şiiri ise Fethi Gemuhluoğlu'nun aziz hatırasına adanmış. Sebepler âleminde yaşarken kader ve zaman üzerine düşünürken özellikle, hep kaçırdığımız bir noktayı anlatmış şair. Sebebe ey, demiş. **“zamanın idrak incisi ses döner döner döner de, yönelir sebebe”** demiş bir yerinde. Bugün anlaşılması zor bir nokta sebep. Bazı kişisel gelişim kitaplarında örneğin sınava girecek bir öğrenci için o sınıftaki herkes senin için toplanmış, sırf sen sınava gir, bu soruları çöz diye, herkes senin için gelmiş, derler. Burada öğrencinin itildiği sebepler âleminde çok narsisizm belasına benziyor. İnsanları düşünüp olayları, durumları bir sürü mevzuyu akla getirip, bunların hepsi benim için oldu demek doğru değil. Benmerkezcilik, kendini üstün görme, bu bizi enaniyete iter. Şairin bahsettiği ve burada sebep gördüğü başka bir incelik var. Aynı örnek üzerinden düşünürsek, ben bu sınavı kazanacaktım, ders çalıştım ama çalışmasam da Allah buna kadirdir ben yine sınavı kazanırdım. Sebep olsun diye önümüze sınavlar, dersler konmuş, görünen bir kanıtı olmuş, demek lazım. İşte sebep ey şiirinde bahsedilen sebebe yönelme hali bu. Hatta daha doğru bir düşünce, bir vesileyle sınavı kazandım ama benim çalışmam yeterli değildi, O inayet etti de kazandım diye düşünülmesi. Bu örnekteki gibi hassasiyetleri kavramada şair başka bir alemden sebepler âlemine sesleniyor, sebebe ey, diyor bunun için.

Ölümünü saygıyla andığım şair, şiirlerinde sürekli ölümü anıyor. Özellikle risaleler bölümündeki ölüm risalesinde ölmeyi bir güzel özetlemiş şair. Kalbe farklı durumlar nasip olunca eşyanın da dili çözülürmüş. Şair de öyle yapmış, saatin tik-tak sesini dinlemiş ama bir hakikati duymuş. **“tekrarlayıp duruyor saat/ vakit de mahluktur/ vakit de mahluktur”** Yine aynı derin gözle bakınca görmüş ki:

“bir de bir örümcek ağının ortasına düşmüş

bir sineğin titrek bacaklarında seyretmişim ölümü”

“Ölümü sıkça anınız” emrine muhatap olmak, eşyaya bakıp hakikati görmek, bir fanide baki olanı seyretmek... “Ben görmediğime inanmam” demişti, Hz.Ali (r.a.). Ölümü görmek de sanırım böyle bir şey. Ölümü görünce ancak, öleceğine böylesine inanabilir insan. Bilmiyorum kendi ölümü üzerine yazan başka bir şair var mıdır ama Erdem Bayazıt “kendi ölümüne ait bir deneme” şiirinde bundan bahsediyor:

“bir gün öleceğim biliyorum

bunu her an ölür gibi biliyorum”

Bu bilme hali şüphesiz ki, herkes ölüyorsa ben de öleceğim gibi bir tümdengelim yönteminden çok farklı. Bir gün olup da öleceğini, herkes biliyor. Ölüm sonrası hayata inanan da inanmayan da, ölüm sebebiyle hayatı saçma olarak tanımlayan Albert Camus gibi felsefeciler de, ölmeden önce ölenler de... Demek ki bilmeden bilmeye fark var. Bu bilinç ve hayatın son bulacak olma gerçeği bizi son bulmayan hayatlara ulaştıracaksa ancak anlam ifade edebilir. Yine kitaptan bir ifadeyle: **“biliyorum oruçlu doğar her insan, bir gün ölümün iftar sofrasına”** gibi bir susamışlık hali ve aynı iftar sofrasındaki gibi nimetlere kavuşacağı anı beklemek, bu kavuşma anına ölüm demek, ölmeden önce ölenlerin işidir.

Bazı gerçeklerin farkına varan insanlara artık gündelik sınırlar dar gelir. Zaman bir başka zaman, mekan bir başka mekan olur onlar için. Bu sırrın kapılarından birini şair bize altmışlı yaşlarında ifade ederek, **“şu zaman çıkmazında alıp beni bir altmış yaşa bağlıyorsunuz”** demiş.

Kitaptan rastgele bir sayfa açtığımızda ölümden, kurtuluşu arayan insandan, maddeden kaçış manaya varıştan bahseden satırlar okumamız muhtemel. Risaleler kısmında ise tabiat, aşk, savaş, ölüm risaleleri var. Bunlar apayrı konular değil elbet; savaş risalesinde aşktan, tabiat risalesinde ölümden de bahsedilmiş.

Şairin beni fazlaca etkileyen bir şiiri de “sana, bana, vatanıma, ülkemin insanlarına dair” adlı şiiridir. Bu uzun ve destansı bir tarzda yazılan şiirinde şair, insanlar arasında bir gezintiye çıkıyor sanki. Evladını kaybeden annelerden, hastane koridorlarından, apartman odalarında büyüyen çocukların bilemeyeceğini baharlardan, yazdan, güzden, havalardan ve memleket havasından bahsediyor. Şiirin son bölümüne gelene kadar büyük bir kısmı “vatanıma ve ülkemin insanlarına dair” yazılmış satırlar. Okuyucu burada, başlıktaki “sana, bana dair” ifadesinin şiirin neresinde saklı olduğunu merak ediyor. Ve son satırlara geldiğimizde şiir öyle bağlanıyor ki tüm satırlar “sana ve bana dair” oluyor. Şöyle denilmiş:

bütün bunların üstüne

hepsinin üstüne sevda sözleri söylemeliyim

vatanım milletim tüm insanlar kardeşlerim

sonra sen gelmelisin dilimin ucuna adın gelmeli

adın kurtuluştur ama söylememeliyim

can kuşum umudum canım sevgilim

Şiirin hepsini okumayan yalnız son satırları okuyan kimselerde zannediyorum aynı etkiyi bırakmaz bu satırlar. Bugün yazılan bazı şiirleri okuyoruz, yazar kişi artık kim için yazıyorsa onun adıyla başlıyor şiire, tüm satırlarda kendisini, onun hallerini anlatıyor. Ben öyle kimseleri az önce bahsettiğim şiirin yalnız son satırlarını okuyup aynı duyguyu almak isteyenlere benzetiyorum. Bir insan bir kimseyi yalnız ona baktığında görüyorsa, çevresinde olup biten diğer olayları o kimseden ayrı tutuyorsa, onun zatından birliğe varması, güzel bir şiir yazması da beklenemez. Ben de bu ayrımı en iyi Erdem Bayazıt'ın şiirinde yakaladım şimdiye kadar. Ve okuduğum başka yüzlerce satırda o son bölümdeki manayı bulamadım.

Ölüm hakkında **“duymak kolay, anlatmak değil”** diyen şairin anlattıklarından, ölümü biraz duyar gibi oluyoruz. Kitabında ölümü anlatmış, duymak vakti gelince de iki yıl kadar önce başka bir diyara göçmüş şair. Rahmet dileğiyle beraber, onun bana hayatı gösteren ölümünü anarak bir kez daha utaniyorum:

“ölüm bize ne uzak bize ne yakın ölüm

ölümsüzlüğü tattık bize ne yapsın ölüm”

3 ekim-trabzon

[Genel Kurmay bu kitabı okusaydı hayatta olacaktın : Counterinsurgency Field Manual](#)

[Mehmet Yılmaz](#)

Türk subayları bu kitabı okumuş olsalardı 30 veya 40 bin insan hayatta olabilirdi. Ne acı değil mi? Türkiye Cumhuriyeti gibi bir ülkede yaşamının fiyatı bu. Merkezî yapı, [ulus-devlet ideolojisi](#) ve sivillere hesap vermeyen bir ordu. Gırtlığına kadar siyasete bulaşmış bir ordu. **Hatta silahlı kuvvetlerin anayasa yapması, bunu halka SİLAH ZORUYLA dayatması.**

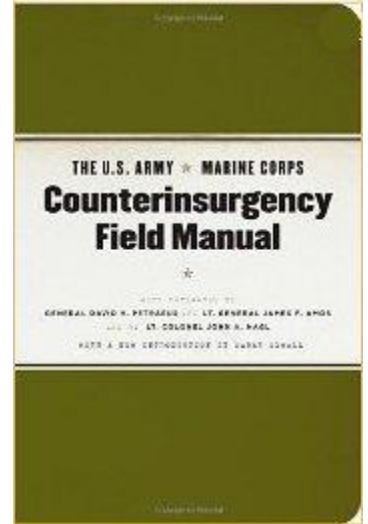
“Bana ne bunlardan, zaten bu süslü kelimelerin yarısını bile anlamıyorum” diyenler biraz düşünmeliler. Hele kardeşleri, amca çocukları, evlâtları arasında terör yüzünden ölmüş insanlar varsa. Hele henüz teröre kurban gitmemiş gençler varsa etraflarında.

Bir tarafından canlı insan giren, diğer ucundan bayraklı tabut ve madalya çıkan bu terör makinesi bundan 30 veya 40 yıl önce durdurulabilirdi. Şayet bu insan kıyma makinesi o zaman dursaydı kaç kişinin hayatı kurtulurdu? Bir dakika düşünün kendi kendinize.

Neden bu kitap? Terör hakkında yazılmış binlerce kitap varken neden bu?

Bir kaç sebebi var. Birincisi **“Counterinsurgency Field Manual”** terör konusunda okuduğum en “teknik” ve en “soğuk” kitap. Bu soğukluğa, bu tekniğe ihtiyacımız var zira Türkiye’de basılan kitaplar ister istemez resmî ideolojinin gölgesinde. Bazen de şimdilerde moda olan Kürt Milliyetçiliğini eski moda(!) Türk Milliyetçiliği karşısına koyma gayretindedeler.

Batı ülkelerinde basılan kitaplar ise terör deyince genellikle İslâmcı(!) terörü anlıyorlar. El-Kaide vs derken konunun özü güme gidiyor. Bask, Kuzey İrlanda bölgelerdeki ayrılıkçı terörü de sağlıklı biçimde analiz etmek kolay değil zira konuyu en iyi bilenler ister istemez “içeriden” insanlar. Tarafsız kalamıyorlar. Ahlâkî zeminde bir tartışma başlıyor: Terör mü yoksa bağımsızlık savaşı mı? Hayatı

Kitap tanıtan kitap (1)

tehlkede olan bir azınlık meşru müdafaa yapamaz mı? Birleşmiş Milletler kriterleri, insan hakları beyannamesi derken siyasî kaygılar, yazarın tutkuları, korkuları, düş kırıklıkları yansıyor yazdıklarına.

Terör gibi binlerce insanın ölümüne sebep olan bir meseleyi ele almak zaten kimse için kolay değil. Ama çözüm istiyorsanız MESELE ile KENDİNİZ arasına bir mesafe koymalısınız. Kendini haklı ilân etmekle, komplo teorisi uydurmakla, **“Şehitler ölmez, vatan bölünmez”** demekle olmuyor, insanlar ölmeye devam ediyor, vatan bölünmeye doğru gidiyor.

İsyan Bastırma Teknikleri

[“PKK... Ters giden nedir? Bundan sonra nereye?”](#) isimli makalede kısaca bahsetmişim bu kitaptan. **Counterinsurgency Field Manual** 'ın 2006 baskısı var elimde. Ama Acrobat/PDF şeklinde [internette de indirilebilir](#). Kitabın övgüye değer bulduğumuz yanı yani soğuk ve teknik bir biçimde terör ile arasına mesafe koyabilmesi bir “manual” yani el kitabı olmasından kaynaklanıyor. Kitabın muhatabı sağcı, solcu, Kürt veya İslâmcı değil. Amerikan ordusunda görev yapan ve bir şekilde gayrı nizamî harp ile karşı karşıya kalan hemen herkesi ilgilendiriyor konu. Ama önce bir kaç anahtar kelimeye açıklık getirelim.

Son zamanlarda eski genel kurmay başkanımız **İlker Başbuğ tarafından yanlış olarak (propagandanın eş anlamlısı şeklinde) kullanılan bir terim var, “asimetrik savaş”**. Bu terim esasında “gayrı nizamî harp” teriminin karşılığı. Yani düzenli iki ordunun, üniforması, bayrağı, binaları vs belli olan iki silahlı gücün savaşması “nizamî”; bunun tersi gayrı nizamî. Ne demek? Asimetrik savaşta:

- 1) Savaşın başlangıç tarihi belli değil,
- 2) Savaşanlar gündüz çoban, gece terörist,
- 3) Bölge halkı düzenli ordunun ve devletin baskısı ile terör örgütü arasında eziliyor,
- 4) Bölgede paralel bir ekonomi oluşmuş ve teröristleri besliyor,
- 5) Terör örgütüne yardım eden komşu ülkeler ile resmen savaş hali yok. Diplomasi ve ticaret devam ediyor.

Balyozla sinek öldürmek

Bütün bu öğeler geleneksel savaş yöntemlerini etkisiz kılıyor ve asimetrik savaşa uygun yöntemleri gerektiriyor. Ülkemizdeki terörle mücadele dili, terimler ve kavramlar da bu çerçevede ele alınmalı elbette. Zira:

“PKK hakkında düşünmek ve konuşmak kolay değil

Bir konuda insanların konuşarak çözüm arayabilmesi için anahtar kavramlara aynı adları vermiş olmaları yani ortak bir dile sahip olmaları gerek. Biz de öncelikle kelimelerin içinin neyle doldurulduğuna bakalım. Türk basını, güvenlik güçleri, yabancı basın ve PKK 'nın kendisi aynı kavramlar için aynı kelimeleri kullanmıyor. Terörist, bölücü hareket, gerilla, ayaklanma, bağımsızlık savaşçısı, direnişçi, [şehit](#). Bu kelimelerin bazıları dünya tarihindeki hatta dinimizdeki “haklı” mücadeleleri çağrıştırdığı için PKK'nın eylemlerine de retorik bir meşruiyet kazandırıyor. Gerilla bunlardan biri. PKK silahlı mensupları için bu kelimeyi kullanmayı tercih ediyor.

Gerilla aslında İspanyolca guerra (=savaş) kelimesinin küçültülmüşü, bir tür “savaşçık”. [Napoleon'a](#) karşı mücadele eden [İspanyol direnişi](#) sırasında ortaya çıkmış. Doğrudan çeviri yaparak Amerikan ve

Kitap tanıtan kitap (1)

İngiliz kaynakları da bu kavrama “small war” (küçük savaş) diyorlar sıklıkla. Anglo-Saxon kaynaklarda yakın anlamda kullanılan bir başka terim ise **insurgency - counterinsurgency** (isyan ve karşı isyan).

Aslında gerilla kelimesinin işaret ettiği önemli bir teknik bilgi var o da orantısız güçlerde karşıya gelmiş iki silahlı grup. Bu olduğu zaman zayıf olanın tek çaresi saklanmak ve vur-kaç taktiği ile büyük orduyu taciz etmek. Büyük ordu genellikle sırtını bir devlete dayadığı için küçük olanı “terörist” ilân ediyor. Küçük olan ise “ezilen-mazlum” kimliğini seve seve kabul ederek “dev bir orduya kafa tutan bir avuç kahraman” rolüne bürünüyor. [“\(PKK... Ters giden nedir? Bundan sonra nereye?\)](#)

Counterinsurgency Field Manual işte bu kavramlara ile arasına gerekli mesafeyi koyabilmiş nadir eserlerden. Başlığınan itibaren “isyan” bastırmayı hedef alan bir **doktrin sunuluyor**. Elbette Amerikan ordusunun giriştiği harekâtların isyan bastırmak değil düpedüz işgal olduğu söylenebilir. Örneğin Irak’taki durumda elbette direnişçilere “isyançı” veya “terörist” denemez. Ama yazının başından beri belli ettiğimiz gibi bu makaledeki amacımız teknik bir analiz, zaten aşikâr olanı ahlâken sorgulamak değil.

Bu bağlamda gerek Irak’ta gerekse Türkiye’deki terörle mücadele sürecinde düzenli bir ordu var. Orduya hükmettiği varsayılan bir devlet ile bütçesi, komutanı, üsleri, tankları ve toplarıyla silahlı bir güç. Karşısında neredeyse görünmez bir ordu: Sivil giysiler içinde dolaşan, hatta maaşlı olarak şu veya bu kurumda çalışan ama zaman zaman **isyan/terör/direniş** hareketinde rol alan insanlar.

Bir başka ortak yön ise doğrudan savaşan terörist/direnişçi sayısından çok daha fazla gözcü, yiyecek vb sağlayan yada en azından “**susan, göz yuman**” bir grup insan bulunması.

Böyle bir savaşta düzenli ordu balyozla sinek öldürmeye çalışan birine benzer:

“Teröre karşı düzenli birlikleri kullanmak son derece hatalıdır, çünkü ordular terörle mücadeleye göre dizayn edilmemişlerdir. Eğer terör örgütleri ülkeyi rahatsız eden bir sivrisinekse, ordular bir ‘balyoz’a benzer. Balyozunuz ne kadar ağır olursa ‘sivrisinek’i yakalamak o kadar zor olacaktır. Sinek bir yere konacak, siz hızla balyozu kaldırıp duvara indireceksiniz. Bir süre sonra bakacaksınız ki sivrisinek uçmaya devam ediyor, fakat duvarlar yıkık dökük olmuş. Üstelik sizde sivrisinek kovalayacak, yani terörle mücadele edilecek hal kalmamış. Onca ağır bir nesneyi kaldırıp indirdiğiniz için incinen, kırılan, ya da çıkan uzuvlarınız da cabası. Bu nedenle terör örgütleri orduların terörle mücadelenin içinde olmasına bayılırlar. Tam da istedikleri şeydir. Tam da dışlerine göre bir hedeftir. Havada sallanan balyozun tepelerine inme olasılığı sifıra yakındır. Onlar balyozu değil, onu tutan eli ısırırlar. Balyozu tutan el sinirlendikçe daha bir sert saldırmaya, kendisini perişan etmeye başlar. Oysa sivrisineğe karşı doğru mücadele aracı balyoz değil, sinekiktir, sinek kovucu tablettir veya sinek ilacıdır. Bunlar hem daha hafiftir, hem de daha esnek. Eli yormaz, çevreye zararı daha azdır.” [\(PKK... Ters giden nedir? Bundan sonra nereye?\)](#)

Peki çare nedir?

Sadece **Counterinsurgency Field Manual** yazılırken değil bütün Amerikan savaş nazariyesi oluşurken etkisi büyük olmuş bir Fransız subayından bahsetmeliyiz önce: David Galula (1919-1967). Başta Cezayir’in bağımsızlık savaşı olmak üzere Fransız ordusunun girdiği bir çok asimetrik savaşta rol almış bir subaydır Galula. Ancak diğer askerlerden farklı olarak terör/isyan/direniş ordularıyla yaşadığı tecrübelerini kitaplaştırmıştır. Bildiğim kadarıyla makale ve kitaplardan oluşan orijinal metinlerin çoğu İngilizcedir. En önemlileri:

Kitap tanıtan kitap (1)

- Pacification in Algeria (İngilizce),
- Classics of the Counterinsurgency Era(İngilizce),
- Contre-insurrection : Théorie et pratique(Fransızca),

Gerçekten de İngiliz ve Amerikan ordularının komuta kademeleri Fransa'da neredeyse hiç tanınmayan bu Fransız el üstünde tutarlar hâlâ. Meselâ Irak ve Afganistan'daki Amerikan işgal kuvvetlerinin komutanlarından [David Petraeus](#) "**O isyan bastırma stratejilerinin Clausewitz'idir**" demiştir David Galula için.

Evet, "çare nedir?" diye sorarak başladık bu bölüme. Çare en başta ağır merkezî emir-komuta zinciri yerine esnek, bireysel inisiyatif dayalı komuta mekanizması koyabilmektir. Tıpkı 19cu yüzyıl devletlerinin ağır bürokratik yapıları gibi o dönemde son şeklini alan düzenli ordular da esnek değildir ve 21ci yüzyılın asimetrik savaşları karşısında çaresizdirler. Peki bu esnek yapı nasıl kurulabilir? **Counterinsurgency Field Manual** sayfalarında David Galula'dan yapılmış bir alıntıyla cevap verelim:

*"Eğer bir organizasyonu oluşturan insanlar aynı zihin yapısına sahip iseler ve eğer her birim aynı karar-davranış kalıbına [orijinal metinde "**pattern**"] göre hareket ederse mesele çözülmüş demektir. Tutarlı, herkesçe kabul görmüş ve iyi anlaşılmiş bir doktrin de bunu amaçlamaz mı zaten? Doktrin dediğimiz şey bütün çabaların aynı yönde yoğunlaştırılması meselesine uygulama bazında verilmiş bir cevaptır"*

Türkiye'nin ve özellikle de bugüne dek Kürt Politikası üretmede tek merkez olan Genel Kurmay'ın en büyük hatası askerî harekâtları bir araç değil bir amaç olarak görmesidir. Yıllardır bir düşman ordusuyla savaşır gibi "öteki" tarafa kayıp verdiren, bununla övünen ve "ölü ele geçen terörist" sayısını başarı göstergesi sayan bir Genel Kurmay'ın kurbanınız ne yazık ki. Oysa öldürülen her insanın yerine Türkiye Cumhuriyetinden nefret eden 5-6 insan geçmiyor mu? Her "**terörist leşi**" bize 5-6 yeni terörist olarak dönmüyor mu?

İnsan öldürerek terörün bitebileceğini düşünen okurlara aşağıdaki yazıları tavsiye ediyorum:

- [Terörist evlatlarımız ve Anzak leşlerimiz\(!\)](#)
- [Son terörist eceliyle mi ölecek?](#)
- [PKK'lıları affetmek](#)

Şu halde sivil güçler ordunun hizmetinde değil ordu sivil güçlerin hizmetinde olmalı değil mi? Yine **Counterinsurgency Field Manual** sayfalarında David Galula'dan yapılmış bir alıntıyla son noktayı koyalım:

Temel düşünce şudur ki; askerî harekât siyasî harekâtın memurudur. Temel amacı siyasî aktörler ile sivil halkın birlikte çalışabilmesi için asgarî güvenliği sağlamaktır."

Counterinsurgency Field Manual okurken neredeyse her sayfasında Türk Genel Kurmay'ının Kürt Politikasında yaptığı hatalı bir uygulamayı görüyorsunuz. "**Sakin şöyle yapmayın yoksa halkın desteğini kaybedersiniz**" tarzı bir çok uyarı var. Yazık ki bizim Genel Kurmayımız ne kendi hatalarından ne de başka ülkelerin tarihinden ders almıyor.

Kitap tanıtan kitap (1)

Son bir soru: Amerikan ordusu bu kitaptan ne kadar istifade ediyor? Irak ve Afganistan'daki durum nasıl yorumlanmalı? Bu konudaki görüşlerimizi [Amerika Tedavi Edilebilir mi?](#) isimli kitapta bulabilirsiniz.

Er-Risâletü't-tevhîd (Hz. Gazâlî)

Mehmet Yılmaz

Bir kitabın fiyatı içindeki bilgilerin kıymetiyle orantılı olsaydı Gazâlî Hazretleri'nin yazdığı 30 sayfalık **Er-Risâletü't-tevhîd**'i satın almaya kimsenin gücü yetmezdi sanırım:

“Nasıl ki dil ile “ateş” demek dili yakmıyor, “su” demek harareti gidermiyor, “ekmek” demek karnı doyurmuyor, “kılıç” demek vücudu kesmiyorsa; aynı şekilde, sadece dille kelime-i tevhidi söylemek de kişiyi kötülüklerden (ALLAH’ın rızası dahilinde olmayan hallerden) alıkoymaz. [...] Söz kabuk, mâna özdür. Söz sedef ise, mâna incidir. Öz olmayınca kabuğu neylersin. İncisi olmayan sedef neye yarar. Kelime-i tevhidin sözcükleri ve mânası, beden ile ruh gibidir. Ruhsuz beden bir işe yaramadığı gibi, kelime-i tevhid de mâna olmaksızın hiçbir fayda sağlamaz.”

Bir bardak çay fiyatına, **Semerkand yayınlarından çıkmış, 2.5 TL!** Ama internette ücretsiz paylaşan **siteler** de var. Ne anlatıyor bu kitap?

Hüccettü'l-İslâm'ın eserlerinin hepsindeki “çekirdek” mânâ var bir kere. Din'in aklî yanı, yönü, kısmı en az naklî kısmı kadar büyük ve en az o kadar önemli. Ezbere kabul edilen değil tersine akledilen ama aynı zamanda haz edilen, kalp ile zevkine varılan bir şeydir... baş harfi büyük yazılmak üzere “Din”. Bunu öğreniyoruz bu merhametli öğretmenden.

Hız Gazâlî çokça övülmüş ve değişik ünvanlara layık görülmüştür. Eğer bana düşseydi ona bir ünvan daha tasavvur etmek, içinde “merhamet” geçen bir ifade arardım. Merhametli Alim veya şefkatli öğretmen gibi bir şey. Neden?

Kitap tanıtan kitap (1)

Hani yeni bir ilaç kullanırsınız da öksürüğünüz pat diye geçer, hemen komşunuza, iş arkadaşlarınıza söylemek istersiniz. Neredeyse nöbet tutarsınız “bir hasta gelse de şu bilgim ona şifa olsa” diye. İşte bu duygu adeta elle tutulur, gözle görülür Hz Gazâlî'nin kitaplarında. ALLAH'a “yaklaştıkça” O'nun sıfatlarının tecellisi olan, O'nun güzellikleriyle şereflenen bu büyük zâtlarda bu merhameti görmez miyiz her zaman? Meselâ [Mevlânâ Hazretleri'nin Mesnevî'sinde](#)?

İstanbul'a son geldiğimde beni çok mutlu eden bir şey oldu. Derin Düşünce'de [Hz Gazâlî'nin kitaplarını tanıtan eski yazılarını](#) okumuş bir kaç gençle tanıştım. **“Bu yazılarınızı okuduktan sonra merak ettik, gittik kitapların hepsini aldık, kütüphaneye dizdik”** dediler. Böylece kendi hesabıma düşen hizmeti yapmış olduğumu düşündüm. Bu büyük alimlerin yerine konuşmak, onların ilimlerini anlatmaya çalışmak ne haddimize? Ama bu güzel kitaplar (ilaçlar) dükkânların raflarında kalmamasını istiyorum. Bu güzel genç okuyucularda bu isteği uyandırabilmiş olmak, bayrağı onlara aktarmak beni gerçekten mutlu etti.

İlim ne kadar muazzam, ne kadar faydalı olursa olsun ancak insanlar ondan istifade ettiği ölçüde yaşar. Biz insanlar bu ilime sahip çıkmalıyız ve zihinlerimizde, vicdanlarımızda yeşertmeliyiz. İlim konuşmak, aramızda tartışmak, büyük alimleri anmak ve onların verdikleri bilgileri yaşantımıza aktarmak... İlimi yaşatmak derken kasedtiğim bu.

İslâm alemi olarak büyük bir hazinenin mirasçılarıyız. Evimizin bahçesine küp küp altınlar gömülükten açlıktan ölmemiz yakışık almaz değil mi? [Müslüman'ın Zaman'la imtihanı](#) isimli kitabımızda detaylı biçimde tartıştığımız gibi coğrafyamızın büyük sorunları var. Ve bu sorunların büyük kısmı da ilime uzak duruşumuzdan kaynaklanıyor:

*“Müslümanlar dünyanın toplam nüfusunun %20'sini teşkil ediyorlar ama gerçek anlamda bir birlik yok. Askerî tehditler karşısında birleşmek şöyle dursun birbiriyle savaş halinde olan Müslüman ülkeler var. Dünya ekonomisinin sadece %2-%3'lük bir kısmını üretebilen İslâm ülkeleri Avrupa Birliği gibi tek bir devlet olsalardı **Gayri Safi Millî Hasıla bakımından SADECE Almanya kadar bir ekonomik güç oluşturacaklardı. Bu bölünmüşlüğü ve en sonda, en altta kalmayı tevekkülle(!) kabul etmenin bedeli çok ağır: Bosna'da, Filistin'de, Çeçenistan'da, Doğu Türkistan'da ve daha bir çok yerde zulüm kol geziyor. Müslümanlar ağır bir imtihan geçiyorlar. Yaşamlarını şekillendiren şeylerle ilişkilerini gözden geçirmekle başlıyor bu imtihan. Teknolojiyle, lüks tüketimle, savaşla, kapitalizmle, demokrasiyle, “ötekiler” ile ve İslâm ile olan ilişkilerini daha sağlıklı bir zemine oturtabilecekler mi?”***

Peki ilim derken neyi kasediyoruz? Fizik? Kimya? Sosyoloji? Siyaset Felsefesi? Kanaatimce bunların hepsi önemli, gerekli. Ancak ilim şayet insanlar için varsa önce İnsan'ı bilmek daha doğrusu İnsan'ın kendi kendini bilmesi gerekiyor. Kâinat'ın ve kendisinin varoluş sebebini bilmeyen bir insanın diğer konulardaki bilgisi ona faydalı olabilir mi? İslâm'ın bilgeliği bize böylesi bir bilişin ilim değil ancak bilgi hamallığı olduğunu öğretiyor. Sırtında kitap taşıyan bir eşeğe o kitapların faydası ne kadar olabilir?

Er-Risâletü't-tevhîd'in Kalple Nefis Arasındaki İnce Fark adlı bölümünden öğrenelim cevabı ve yazımızı bu derin mânâ ile bitirelim:

“... “Allah şüphesiz Allah yolunda savaşarak öldüren ve öldürülen müminlerin nefislerini ve mallarını cennete karşılık satın almıştır” (Tevbe 9/111) âyetinde “kalbin” değil de “nefsin” satın alınması dikkati şayandır. Zira kalp yaratılmış olan hiçbir şeye köle olmaz. Mevcudattan hiçbir şey onu çalamaz. Çünkü kalp Hak'tan gayrisiyle ünsiyet kurmaz, Allah'ın zikrinden başka bir şeyle tatmin

Kitap tanıtan kitap (1)

olmaz. Kalp bu konumu itibariyle alınıp satılamayan, Allah'tan başkasına boyun eğmeyen hür bir kimseye benzer.

Nefis ise böyle değildir. O, şehvanî şeylerle tatmin olur. Zevk ve lezzetlere olan meyli sebebiyle onların esiri olur. Esirin ise alım-satımı caizdir.

Bu anlatılanlar şeriat kabının zahirinden taşan birkaç damla, zahirî ilmin bazı kırıntılarıdır. Bilindiği üzere, sözün akışı vaktine göredir. Sen arındığın zaman sözün de arınır, sen bu-landığın an o da bulanır.

Nefis ve kalp meselesine şu şekilde de yaklaşılabilir: Kalp halkla değil Hak'la; nefis ise Hak'la değil halkla meşgul olduğu için, kalp yerine nefis satın alınmıştır.

Nefis kötü sıfatlar ve bayağı hasletler üzere yaratılmış olduğu için âfet bölgesi, muhalefet yurdu. Kalp ise güzel sıfatlar ve iyi huylar üzere yaratılmış olduğundan itaat ve ibadet beldesi hüviyetindedir. İşte nefsin kötü vasıflarının iyi vasıflara, kalbî özelliklere inkılâp etmesi için nefis satın alınmıştır.

Nefis alım-satım kefesine konulup teslim işlemleri yapılırca, Allah Teâlâ nefsi hayra çağırarak görevli bir meleği ona gönderir. Melek onu daimî surette hayra davet edip serden men eder. Bu hal aralarında bir dostluk kurulana kadar devam eder. Nefis vakur, boyun eğecek bir vaziyete gelince, melek ondan tüm kötü sıfatları alır ve onu güzel sıfatlarla donatır. Böylece o, küfür karanlığından iman aydınlığına, tüm kötü sıfatların zulmetinden iyi sıfatların nuruna ulaşır.

Nefis, küfür karanlığı ve onun vasıflarından kurtulup, muhalefet ve inadından vazgeçince, ilâhî emre boyun eğer; Allah Teâlâ da ondan razı olur.

Nefis bu vakur ve mutmain tavırlarıyla Allah'ın kulları arasına girer ve, "Ey nefis-i mutmainne! Rabbini razı edecek bir halde ve sen de rabbinden razı olacak bir vaziyette O'na dön. Kullarımın arasına ve cennetime gir!" (Fecr 89/27-30) âyetinin müjdesine mazhar olur. ..."

Kitabın içindekiler bölümü şöyle:

[İmam Gazâlî](#)
[Önsöz Niyetine Birkaç Söz](#)
[Mukaddime](#)
[Kelime-i Tevhidin Mânası](#)
[Kelime-i Tevhidin Meyvesi](#)
[Kelime-i Tevhidin Hakkı](#)
[Kelime-i Tevhidin Hâkimiyeti](#)
[Kalple Nefis Arasındaki İnce Fark](#)
[Hidayet Nurunun Misali](#)
[Kelime-i Tevhidle Gelen Saadet](#)
[Gerçek Sevgi](#)
[İrade Nedir?](#)
[Tevhid Nurunun Yansıması](#)
[Evliyanın Makamları](#)
[Kalpler O'nun Elindedir](#)
[Yüce Allah'a Ait Sıfatların Hakikati](#)

[Ariflere Açılan Sırlar](#)
[Bibliyografya](#)

Dar Kapı (André Gide)

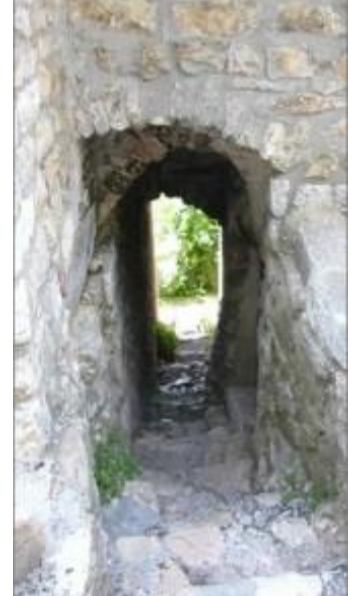
[Suzan Başarslan](#)

André Gide, Dar Kapı^[1]

“Dar kapıdan girmeye çabalayınız. Çünkü kişiyi yıkıma götüren kapı büyük ve yol geniştir. Bu kapıdan girenler çoktur. Yaşama götüren kapı ise dar, yol da çetindir. Bu yolu bulanlar çok azdır.” (İncil’den)

Andre Gide(1869-1951), 1947’de Nobel Edebiyat ödülünü almış Fransız bir yazardır. Batak, Kalpazanlar, Pastoral Senfoni, Dünya Nimetleri, Kadınlar Okulu, Dostoyevski yazarın diğer eserlerinden bazılarıdır. Dar Kapı 1909’da yayımlanmıştır.

Gide kendi hayatına ait kimi parçaları bu romanına yedirerek kendi dünyasındaki sorgulamalarını, aşk ve erdem hakkındaki görüşlerini okurun gözleri önüne sermekten çekinmemiştir. Gide-Madeleine aşkı, Jerome-Alissa aşkında gözler önüne serilmiştir. Tıpkı Jerome gibi o da küçük yaşta babasını kaybetmiş ve aşkla bağlandığı Madeleine romanda Alissa olarak karşımıza çıkmıştır. Hatta romandaki mektuplaşmalar Gide’yle Madeleine’in yazışmalarının romana aktarılmasıdır.

Kitap tanıtan kitap (1)

Aşk, fedakârlık, aşkın dereceleri, erdem, yolculuk, inanç ve üslubu, ayrılık... bu aşk etrafında insanların sorgulamaları gereken kavramlar olarak karşımıza çıkar. Biz bir aşkı okurken aslında, insanın varlığına ilişkin bir sorgulamayı okumuş oluruz.

Jerome küçük yaşta(12 yaşında bile değilken) babasını kaybeder ve annesi ve Bayan Ashburton'la Luxembourg'da küçük bir dairede birlikte yaşamaya başlar. Zayıf yapılı bir çocuktur. Her yaz'ı, dayısı Bucolin'in Havre yakınlarındaki Fongueusemare'daki kır evlerinde geçirir. Kuzenleri Robert, Alissa ve Juliette, yengesi Lucile, dayısı, annesi ve Bayan Ashburton bu küçük dünyanın kahramanlarıdır. Babasının ölümünden sonraki gidişlerinde Jerome, Alissa'ya karşı içinde bazı duyguların değiştiğini fark eder: "Aşk ve merhametle doluydum; hayranlık, fedakârlık ve erdem duygularının belirsiz bir karışımıyla sarhoş gibiydim..." Havre'den Paris'e döndüklerinden kısa bir süre sonra yengesinin başka bir adamla kaçması üzerine geri dönerler ve kilisede karşılaşacakları kuzenleri içinde Jerome için önemli olan sadece Alissa'dır. Vaazda Peder Vautier vaaz konusu için Hz. İsa'nın şu sözlerini seçmiştir:

"Dar kapıdan girmeye çabalayınız."

Vaaz devam ederken Jerome, kalabalıktan uzaklaşması gerektiğini, eğer kalabalıkla adım atarsa bu adımların onu Alissa'dan uzaklaştıracağını düşünürken şunu fark eder, Jerome'nin kapısı Alissa'dır. Ona ulaşmak için ondan uzaklaşarak kararını sınamak ister Jerome. Dar kapı Alissa'ya ulaşmak iken, dar kapıyı bulmak için Alissa'dan uzaklaşmayı seçer. Aşk için sevgiliden kaçmak, onun uzağına düşmek... bu, Jerome'nin aşkının ilk basamağıdır.

On dört yaşındadır ve aldığı Püriten eğitim onu "mutluluktan çok, onu elde etmek için harcayacağı sonsuz çabanın peşine düşürmüştü; mutlulukla erdemi birbirine karıştırmasına" neden olmuştur. Burada çıkış noktası, "senin hayran olduğumu bildiğim şeye hayranlığımın nedeni, seni tam da orada yeniden bulabilmek" şeklinde Jerome tarafından sarf edilen ve Tanrı aşkının Alissa aşkına götüren yol olarak verilmesidir. Hatta şunları ekler Jerome, Alissa'ya:

"Seni orada bulacak olmasaydım, gökler umurumda olmazdı."

Annesi vefat ettiğinde bile, onu sevmesine rağmen, Alissa'ya daha yakın olabileceği düşüncesi ile üzüntü duymaz. Sevdiği, her şeyin önündedir ve onu sevgiliye ulaştıracak her şey -bu, büyük bir üzüntünün yaşandığı ölüm olsa dahi- bir avantaj olarak kabul görür. Annesinin ölümünden sonraki yaz vaktini kuzenleriyle mutluluk içinde geçirir. O yaz Alissa bir rüya görür, rüyasında Jerome ölmüştür ve ona kavuşabilmek için çaba harcarken uyanır. Bu rüyanın tabirini, tekrar kavuşmaları için ikisinin de büyük bir çaba harcamaları gerektiği olarak yorumlar. Alissa'ya göre ölüm, "bütün hayat boyunca ayrı kalmışlar için" kavuşma anlamına gelmektedir.

Jerome lise birdedir ve Alissa'yla ilişkisi mektuplar üzerinden ilerlemektedir. Bu ayrılık sürecinde sevgilinin varlığını yanlarında duyumsarlar, ayrılıkta kavuşmayı yaşamaktadırlar ki bu, aşkta başka bir seviyeye geçtiklerinin göstergesidir. Özellikle Alissa'daki gelişme daha dikkat çekicidir çünkü o, her şeye seninle bakıyorum diyerek kendi varlığından çok, sevgilinin varlığını yaşamaktadır. Hatta mektubunda şunları yazar Jerome'ye:

"İnan bana, yanımda olduğunda, seni şimdikinden daha çok düşünmeyeceğim. Sana acı çektirmek istemezdim ama artık, yanımda olmanı dilemez oldum. Sana bir şey itiraf edeyim mi? Bu akşam geleceğini bilseydim... kaçırdım." Burada sadece sevgilinin yokluğunda onu bulmak yoktur, aynı

Kitap tanıtan kitap (1)

zamanda yokluğu, varlığa tercih etmek de vardır. Ayrılıkta kavuşmayı bulan aşkın diğer aşaması ise, sevgilisi olmadan baktığı her şeyi ondan çalıyormuş hissine kapılmasıdır. Alissa'nın tüm bu bekleyişteki üçüncü aşaması ise, artık sevdiği yanında olmadan dünyanın hiçbir anlamının kalmamasıdır. Dördüncü aşama sevgilisine kavuşacağı anın kendisini korkutmaya başlaması, beşinci aşama ise eğer sevgilisinin işini zorlaştıracaksa gelme işlemlerini daha sonraya almasıdır, yani fedakârlık.

Kavuştuklarındaysa, uzun süren ayrılığın ardından fark ettikleri “değişim” korkusuyla bir tutukluk yaşarlar. Konuşacak çok şey vardır ama bir türlü sessizliği dağıtamazlar. Alissa, tüm bu yazışmaların bir serap olduğunu ve her birinin aslında kendisi için yazdığını keşfeder. Ona göre bu; hayali bir aşk, akla dayanan bir şefkat ve bağlılık inadındır. Uzaktayken onu daha çok sever ve bu yüzden Jerome'den ayrılmak ister. Jerome de Alissa'nın isteğine uyararak -mektuplar onları gerçeklikten uzaklaştırarak kavuştuklarında daha büyük bir yıkıma uğrattıklarından- mektuplaşmaktan vazgeçer. Uzunca bir süre sonra bir araya geldiklerinde, yavaşça birbirlerine alışmaya başlarlar. Alissa için erdem önemlidir, Jerome için Alissa.

Alissa günden güne derinleşen aşk burcundadır ve aşkın ayrılıkla safllaştığı safhaya ulaşmıştır. Şu kısım onun aşkındaki en önemli basamaktır:

“Hoşça kal dostum. Hiç inciput amor Dei (Tanrı sevgisi burada başlar). Ah! Seni ne kadar sevdiğimi hiç anlayabilecek misin?” Aşık olduğundan uzaklaştığın an'ın, asıl sevginin başladığı nokta olması. Maddeden manaya yükselişin ilk ciddi adımı.

Jerome için aşk, erdemleriyle birlikte onu sıradanlığın üstüne çıkartan bir araçken -buna ayrılık da dahil-, Alissa için erdem bir zorunluluktur, aşktan kaynaklanmaz ve onunla yücelmez. Bir iki kez daha yazışır ama artık mektuplaşmalar Alissa için eski değerini kaybetmiştir. Alissa artık **farklı bir kişidir**. Tanrı'ya adım atar ve Tanrı'nın kapısında hiç olma fikriyle O'na ulaşma yolundadır ve bu yeni aşk, Jerome için sorun olacaktır. Alissa dini kitaplar okumaya başlamıştır, değişmiştir ve Jerome bu yeni Alissa'da sevdiği hiçbir özellik bulamaz. Gerçek ayrılık şimdi başlamıştır, **gidilen yol ve düşünceler tamamen ayrı yönlerdir**. Bu noktada Jerome, bağlandığının bir hayalet olduğunu düşünür, sevdiği Alissa gitmiştir artık ve onunla birlikte aşkı da. Bu aşkı kendisi yüceltmış, erdem boyasıyla cilalamış, kendisine bir tanrıça yaratmıştır -tıpkı Halide Edip'in 'Sen hayallerime giydirdiğim esvaptın.' Demesi gibi- ve elinde kalan sadece yorgunluktur. Ve Alissa **Tanrı'yı seçtiği için** onu küçümser ve onu **orta seviyeye düşmekle** itham eder!

Üç yıl sonra karşılaştıklarında Alissa ona -kendisinin verdiği- ametist haçı geri verir. Jerome son bir kez sarılır ona, ikna etmeye çalışır, ama Alissa ilahi aşka yükselmiştir. Jerome'yle ayrıldıklarından kısa bir süre sonra Alissa ölür “Yalnız yürümek için yeterince güçlü değil misin? Hepimiz Tanrı'ya tek başımıza ulaşmak zorundayız” diyen Alissa kendi dar kapısından geçerek Tanrı'ya ulaşır ve Jerome'nin geri almadığı haçla gömülür.

Bu bölümden sonra eser, Alissa'nın günlüğüne geçer ve anlatıcı bakış açısı da değişir. Olaylar Alissa tarafından aktarılır. Günlüğün başlangıcında üslup, Flaubert'in Vadideki Zambak adlı romanının havasını taşısa da sonradan değişir. Bu günlükte Alissa'nın aşkının maddi aşktan manevi aşka geçişinin tüm detaylarını okuruz.

Jerome'yle olamayacağını anladığında şunları söyler:

Kitap tanıtın kitap (1)

“Bize öğrettiğin yol Tanrım, dar bir yol, iki kişinin yan yana yürüyemeyeceği kadar dar.”

Günlük tamamen cümle cümle okunup her bir cümlenin ayrı bir tahlilinin yapılması gerektiği kadar derin anlamlarla yüklüdür. Ve okur olarak günlük, sizi sarsan cümlelerle doludur. Alissa'nın Tanrı'ya dua ederken söylediği:

“Kalbimin pazarlığını yapmak istemiyorum artık.”... cümlesi gibi.

Eser, günlüğün okunmasından sonra, Jerome'nin on yıl sonra Alissa'nın odasını ziyaretiyle son bulur.

Dar Kapı, sohbet havasında bir üsluba sahip. Olayların gelişimi -özellikle manevi değişimler- mektupla ve günlük aracılığıyla okuyucuya verilir. Kahraman anlatıcı bakış açısıyla-önce Jerome'nin sonra Alissa'nın- kaleme alınmıştır. Olayları yetişkin-Jerome anlatır bize, yıllar sonrasında yıllar öncesine olan bu bakışta aynı zamanda yaşanan olay, duygu ve izlenimlerin kritiği de vardır. Her ne kadar yaşananları aktarsa da yetişkin-Jerome şunu itiraf eder bize, “Sözleri tam olarak bunlar mıydı? Bunu tam olarak doğrulayamam, çünkü söylediğim gibi aşkımla öylesine doluydum ki, onun bazı sözlerini ancak duyabiliyordum.” Eserde empresyonist tasvirler de -özellikle eserin sonunda Jerome'nin Alissa'nın odasında yaptığı tasvir-dikkati çekmektedir.

Eserde Goethe'den, Baudelaire'den, Racine'den, Shakespeare'den ve kimi farklı kaynaklardan(Internelle Consolacion) alıntılar(cümleler, şiirler, ilahiler...) vardır. Eserin içinde yazar ve şairlerin karşılaştırmaları (Leibiz, Shelley, Byron, Keats, Hugo, Baudelaire) vardır.

Alissa'da her nedense Mecnun'dan çok Leyla'dır. Cinsiyetleri yüzünden değil. Aşka olan yaklaşımlarından, seçtikleri rollerden. Sessizce büyüttükleri aşk, ölümle/kavuşmayla önce/önden giden olmaları, aşklarını sessizlikle/sessizlikte/sükutta yaşamaları... yüzünden. Mecnun'un mecnunluğu, Jerome'nin çevresine aktardığı aşkı, aşkın diğer yanındaysa aşığa duyulan özlemle büyüyen gerçek aşk. Belki aşkın dereceleri Mecnun ve Alissa'da benzer ama yaşayış şekli Alissa'yla Leyla'yı aynı düzleme getirmekte. Sanki bir Doğu masalı/ezgisi/mesnevisi okumuş/dinlemiş gibi oluyor insan bu romanda. Her nedense ilahi aşk, daha çok, Doğu'ya yaklaşıyor; onun sınırsız, kuralsız, şekilsiz yaşamına. Batı, tıpkı Jerome'nin verdiği tepkiyi veriyor çünkü ilahi aşka, onu küçümsüyor, seviyesini bilimin altına yerleştiriyor ama bir taraftan da onu özlemeye devam ediyor.

Jerome'nin dar kapısı Alissa'dır ve o kapıdan geçemez. Alissa'nın dar kapısı Tanrı'dır ve o kapıdan geçer. Kimi ferah yolu tercih eder, kimi dar kapı'yı ve bu kapı iki kişinin geçemeyeceği kadar dardır.

Bu kapıdan tek başına geçmeye ne kadar hazırız?

---

[1] Andre Gide, Dar Kapı, Çeviri:Buket Yılmaz, Timaş Yayınları, 2009, İstanbul.

El-munkizu Min-ad-dalâl (Hz Gazâlî)

Mehmet Yılmaz

İskoçyalı düşünür **David Hume** gibi iflah olmaz bir şüpheci ile **Aziz Augustinus** gibi, felsefi sorgulamaları için Tanrı'dan özür dileyen bir din adamı aynı zihinde birleşirse ne olur? Felsefi bir Big Bang?

“Biz ALLAH rızası için ilim tahsiline başlamadık. Fakat ilim ALLAH rızası için olmaktan başka bir gayeyi kabul etmedi” (Hz Gazâlî)

Bazı kitaplar vardır, insan onları okurken aklını aCZ bırakan bir muCiZenin kıyısında durduğunu idrak edebilir. Kitabın sayfaları değildir ikiye açılan, Kızıldeniz'in yarılan sularıdır adeta! Çünkü böylesi kitaplar yazıldıkları asırların, coğrafyaların günlük/yerel gerçeklerini delip geçerler ve Hakikat'e dair bir şeylere dokunurlar. Adeta yazan âlim zamanda seyahat etmişçesine kitaptan önceki ve sonraki asırlarda da geçerli olan/olacak şeyler anlatır size. Bu âlimlerin kalemiyle yazıldığında **Hakikat** ile **Gerçek** zeytinyağı ve su gibi birbirinden ayrı durur. İnsan düşüncesi tıpkı Sanat gibi güçlü bir matkaba evrilir, belki de olgunlaşır, varoluş sebebine erişir:

*“Sanat bu kusurlu ve dengesiz dünyanın yanıltıcı, aldatıcı şekillerinden görünenin içindeki Gerçeklik'i çekip alır... O gerçeklik zihnin keşfettiği üstün bir Hakikat ile donanır. Aldatıcı görüntülerin tersine Sanat günlük gerçeklikten daha üstün ve daha gerçek bir Hakikat içerir” (Hegel, **Estetik veya sanat felsefesi [aestheticam sive philosophiam artis], 1820-1829**)*

Kitap tanıtan kitap (1)

Bu “Matkap” kitaplar insana heyecan, hayret ve ardından idrak kazandırır. Gazâlî Hazretleri’nin yazdığı *El-munkizu Min-ad-dalâl* adlı kitaptan bahsetmek istiyorum bu gün. Büyük âlimin kendini ve hayatındaki dönüm noktalarını anlattığı, kısmen otobiyografi sayılabilecek bir eser. Ancak bilimsel yöntemden felsefeye, nübüvvetten tasavvufa, aklın sınırlarından toplum fertlerinin ve alimlerin sorumluluklarına kadar bir çok konu tam 12’den vurmak suretiyle aktarılıyor. Belki 8-10 YTL’ye alabileceğiniz veya [buradan ücretsiz olarak indirebileceğiniz](#) bu kitap nasıl oluyor da 100’ü bile bulmayan sayfa sayısı ile başarıyor bu işi? Dedik ya, muCiZe kitap diye! Başkalarının binlerce sayfada anlat(a)MAdığı şeyler 100 sayfada toparlanmış. Konular ilginizi çekmese bile sırf pedagoji öğrenmek için okumaya değer ...

Fransızların bir sözü var, **“bilgi reçel gibidir, ne kadar az ise o kadar çok yaymak zorundasın”**. Tam tersi de doğru: İnsan bir konuyu Hz Gazâlî kadar derinlemesine bilince böyle bir kaç sayfa içinde toplama, “ışık hızında” öğretme kabiliyetine de erişiyor. Kendisi için ne kadar dua etsek az.

Kitapta önemli gördüğüm yerleri not etmeye başlamıştım ama neredeyse her sayfasında “önemli” bir şeyler bulduğum için uzun alıntılar yapmaya karar verdim. Aslında dediğim gibi incecik bir kitap. Yine de elimden geleni yapayım ve günümüze ışık tuttuğu için önemli bulduğum kısımları konularını belirterek aktarayım. Hem Türkiye’nin hem de genel olarak [İslâm Alemi’nin iç hastalıklarına](#) ışık tutan kısımlar şöyle:

Tasavvuf’a dair

“İyice anladım ki, tasavvuf ehli güzel hâllere sâhib ve kuru sözlerden uzaktırlar. Tasavvufda ilm yoluyla öğrenilmesi mümkün olan şeyleri tahsîl etdim. Benim için, işitmekle ve öğrenmekle elde edilemeyen ancak, tatmakla, yaşamakla, o yolun ehli olmakla kavuşulandan başka bir şey kalmamıştı. Dînî ve aklî ilmleri iyice kavramak için, lâyıkıyla öğrendiğim ilm dalları ve yükseldiğim meslekler, bana, Allahü teâlâyâ, Peygamberliğe ve âhiret gününe, şübhe götürmez, sağlam bir îmân kazandırmıştı. Îmânın esâsları belli bir delîl ile değil, bilâkis sayısız sebeplerle, karînelerle ve tecribelerle kalbime iyice yerleşmişti. Şunu iyice anladım ki, âhiretde se’âdete kavuşmak için, takvâ üzere yaşamak, harâmlardan sakınmak, nefsi hevâ ve hevesinden men’ etmek tek çâredir. Bu işin başı da, bir gurûr ve aldanış yeri olan dünyâdan uzaklaşıp, âhirete bağlanmak, bütün varlığı ile temâmen Allahü teâlâyâ yönelmek, kalbin dünyâdan alâkasını kesmektir. Bu ise, ancak, maldan, makâmdan, yüksek gâyelere ulaşmaya engel olan şeylerden uzak durmakla mümkün olur. Sonra, kendi vaziyetimi tedkîk etdim. Gördüm ki, dünyâ meşgâlelerine dalmışım. Bu meşgâleler beni temâmen sarmış hâldedir. Yapdığım işleri düşündüm. En güzel işim, ders vermek ve talebe yetiştirmekti. Bu işde de âhirete pek fâidesi olmayan, mühim olmıyan bir takım ilmlerle meşgûl olduğumu gördüm. Ders vermekdeki niyetimi araştırdım. Onun da Allah rızâsı için olmadığını, şân ve şöhret kazanmak, makâm ve mevki’ sâhibi olmak arzûsundan ileri geldiğini anladım. Uçurumun kenârında olduğumu, hâlimi düzeltmezsem ateşe yuvarlanacağıma kanâ’at getirdim.”

Müslümanların felsefeye, pozitif bilimlere, İslâm dışı kaynaklara karşı duydukları korku ve içe kapanma hakkında:

“İkinci musîbet, İslâm dîninde samîmî olan kimseler sebebiyle doğmuştur. Bunlar, felsefecilere âid bütün ilmleri red etmeyi dîne hizmet saydılar. Böylece, onların bütün ilmlerini red edip, câhil olduklarını iddî’â etdiler. Hattâ onların güneş ve ay tutulması ile alâkalı sözlerini kabûl etmediler.

Kitap tanıtan kitap (1)

Bu iddi'âların dîne muhâlif olduğunu söylediler. Câhillere yakışan bu iddi'âları, güneşin ve ayın tutulmasını kesin delîllerle bilen kimse işitince, kendi delîlinde şübheye düşmez. Fekat islâm dîninin kat'î delîlleri tanımadığını, câhillik üzerine kurulduğunu zan eder ve felsefeye karşı sevgisi artar. İslâmiyyetden yüz çevirir. Bu ilmleri red etmekle, islâmiyyete hizmet yaptıklarını zan edenlerin, din aleyhinde işledikleri cinâyet çok büyüktür. İslâmiyyetde bu ilmler hakkında müsbet ve menfî bir şey bildirilmemiştir. Bu ilmlerde de dînî mes'elelere dokunacak birşey yoktur."

Niyet okuma, yaftalama, insanların sözüne veya ameline değil "ne olduğuna" bakma

"Hak olan ve bâtıl olan sözleri birbirinden ayırmadan hepsini red etmek, akli za'îf olanların âdetidir. Böyle kimseler, hakkı kişi ile tanır, kişiyi hak ile değil. Akllı olan kimse, bu husûsda hazret-i Alînin "radıyallahü anh" şu sözüne uyar: "Hakkı kişi ile bilemezsin. Önce hakkı bil, sonra hak ehlini tanırsın." O hâlde akllı kimse, önce doğruyu tanır, sonra söylenen söze bakar. O söz hak ise, kabûl eder. O sözü söyleyen, ister bozuk düşünceli, ister doğru düşünceli olsun. Hattâ akllı kimse, doğru olanı sapık düşüncelilerin sözleri arasından alıp, çıkarmaya çalışır. Çünkü bilir ki, altının çıktığı yer topraktır. Bir sarrafın kendi bilgisine güveni olduğu müddetce, hâlis altını kalp [sahte] paradan ayırmasının hiçbir zararı düşünülemez. Kalpazanla alış-verişde ancak köylü (sarraf olmayan) zarar görür. Sarrafa bir zarar gelmez. Deniz kıyısında dolaşmak, yüzme bilmeyenlere yasaklanır, mahâretli yüzücülere değil."

Alimlerin hatalarından cahil halkı korumak için yöntemler

"Câhil kimselere şöyle demelidir: Âlim, ilminin âhîretde kendisine şefâ'atci olacağını kabûl ediyor. Zan ediyor ki, ilmi onu kurtaracaktır. Bu sebeble ilmine güvenip, amellerde gevşek davranıyor. Belki de ilmi aleyhine bir delîl olacaktır. Fekat o lehine olacağına güveniyor. Bu da mümkündür. O, ilmine güveniyor, ameli terk ediyor. Ya sen ey câhil, ona bakıp, ameli terk edersen, ilmin de olmadığına göre, kötü amelin sebebiyle helâk olursun. Sana şefâ'at edecek bir şeyin de yoktur."

Nübüvvet'in Hakikat'i

"İnsanda en önce dokunma duygusu yaratılır. Bu duyu ile soğuğu, sıcaklığı, nemi, kuruyu, yumuşağı, katıyı ve benzerlerini idrâk eder. Bu duyu, renkleri ve sesleri kat'iyen anlayamaz. Bunlar, dokunma duygusuna göre yok demektir. Sonra insanda görme duygusu yaratılır. Bununla da renkleri, şekilleri anlar. Görme duygusuna âid âlem, duyu ile anlaşılabilen âlemlerin en genişidir. Dahâ sonra insanda, işitme duygusu yaratılır. Bununla sesleri, na'meleri işitir. Nihâyet insanda zevk, tatma duygusu yaratılır. Böylece duyu âleminin idrâk vâsıtaları olan duyu organları temâmlanır. Yedi yaşına yaklaştığı zemân, temyîz gücü, ya'nî nesnelere birbirinden ayırma gücü yaratılır. Bu çağ, insan varlığının başka bir duruma girdiği çağdır. İnsan bu çağda, duyu organlarıyla anlayamayan şeyleri de anlar. İnsan, dahâ sonra başka bir duruma yükselir. Kendisinde akl yaratılır. İnsan akl ile, lüzûmlu, mümkün ve imkânsız olanları ayırır. Akl, temyîz ve his kuvvetlerinin, duyu organlarının anlayamadığı şeyleri anlar. Allahü teâlâ ba'zı seçtiği kullarında, akldan sonra, başka bir kuvvet dahâ yaratır. Bununla, aklın bilemediği, bulamadığı şeyler ve ilerde olacak şeyler anlaşılır. Buna nübüvvet ya'nî Peygamberlik kuvveti denir. Temyîz kuvveti, akl ile anlaşılan şeyleri anlayamadığı için, bunlara inanmıyor. Akl da, Peygamberlik kuvveti ile anlaşılan şeyleri anlayamadığı için, bunları n var olduklarına inanmıyor, inkâr ediyor. Anlamadığını inkâr etmek, anlamamanın, bilmemenin ifâdesi oluyor. Bunun gibi kör olarak dünyâya gelen kimse, renkleri, şekilleri hiç işitmese bunları bilmez. Varlıklarına inanmaz. Allahü teâlâ, nübüvvet kuvvetinin de bulunduğunu kullarına bildirmek için, bu kuvvetin benzeri olarak, insanlarda rü'yâyı yarattı. İnsan ilerde olacak şeyi, açıkca veyâ âlem-i misâldeki şekli ile ba'zı rü'yâda görmekteydir."

Kitap tanıtan kitap (1)

Rü'yâyı bilmeyen birine, insan ölü gibi baygın hâle gelip, düşünce ve bütün hisleri gidince, aklın ermediği gayba âid şeyleri görüyor denilse inanmaz. Böyle şeyin olamayacağını isbâta kalkışarak, insan etrafını his kuvvetleri ile anlıyor. Bu kuvvetler bozulursa, birşey idrâk edemiyor. Hele hiç işlemedikleri, fe'al olmadıkları zemân hiçbir şeyi anlayamaz der. Böyle bozuk mantık yürütür. Akl ile bilinen şeyleri his kuvvetleri anlayamadıkları gibi, nübüvvet kuvveti ile bilinen şeyleri akl anlayamıyor.

Peygamberlik kuvvetinin bulunduğu şübhesi olanlar, bunun mümkün olmasında veyâ mümkün ise de, vâki' olmasında şübhe ediyorlar. Bunun mevcûd ve vâki' olması, mümkün olduğunu göstermektedir. Bunun mevcûd olduğunu da, Peygamberlerin aklın ermediği bilgileri haber vermeleri göstermektedir. Akl ile, hesâb ile, tecrube ile anlayamayan bu bilgiler, ancak Allahü teâlânın ilhâm etmesi ile, ya'nî Peygamberlik kuvveti ile anlaşılmalıdır. Peygamberlik kuvvetinin bundan başka özellikleri de vardır. Bir özelliğin benzeri olan rü'yâ, insanlarda bulunduğu için, biz de, misâl olarak bunu bildirdik. Başka özellikleri, tesavvuf yolunda çalışanlarda zevk yolu ile hâsıl olur. Peygamberde bulunup, sende bulunmayan bir özelliği aslâ anlayamazsın. Anlayamayınca, onu nasıl tasdîk edebilirsin? Çünkü tasdîk, anladıkdan sonra mümkündür. O özellik sende tesavvuf yolunun başlangıcında hâsıl olur. Hâsıl olan bu özelliğin mikdârı nisbetinde bir çeşid zevke kavuşursun. Bu zevke kıyâs ederek, benzeri sende hâsıl olmamış hâlleri tasdîk edersin. İşte tek başına bu özellik, nübüvvet için sana kâfidir."

Aklın önemi, sınırları, şüphe, ilim ve ilmî yöntem

"Gençliğimin ilk yıllarından beri, hakikatleri kavramaya çok arzûlu olmam, yaratılışımdan gelen bir âdetimdir. Bu benim elimde değildir. Allahü teâlânın bana ihsân ettiği bir hâldir. Bu sâyede, i'tikâdda taklîdden kurtuldum. Çocukluğumda örf ve âdete dayanan akîdeden sıyrıldım. Çünkü, hıristiyan çocuklarının hıristiyan, yehûdî çocuklarının yehûdî, müslimân çocuklarının da müslimân olduğunu gördüm. [...] Asl yaratılışın hakikatını ve anneyi, babayı, hocayı taklîd etmekle elde edilen akîdelerin, inançların esâsını araştırmayı istedim. Bu taklîd ile inanmanın başlangıcı telkîn ile idi. Telkîn ile başlayan bu taklîdleri birbirinden ayırmak için, içime bir arzû düşdü. Hâlbuki bunların hangisinin hak, hangisinin bâtil olduğu husûsunda ihtilâşar vardı. Bunu nasıl yapabilirim diye düşündüm. Dedim ki, benim asl arzûm, işlerin hakikatini bilmektir. O hâlde, önce ilmin hakikatini bilmem lâzımdır. Öyleyse ilmin hakikati nedir? Nihâyet ilmin hakikati bana şöyle zâhir oldu. Yakîni sağlayan ilm öyle bir ilmdir ki, onunla bilinen şeyler açıkça anlaşılır. Aslâ şübhe kalmaz. O ilmde yanlışlık ve hatâ bulunmaz. Kalb böyle bir ihtimâle imkân bulamaz.

Hatâdan emîn olmak için, ilm öyle kuvvetli olmalıdır ki, birisi bu ilmin bâtil olduğunu iddi'â etse, da'vâsının doğruluğunu isbât için taşı altın, değneği yılan hâline getirirse, bu durum o ilme sâhib olan kimseyi aslâ şübheye düşürmez. Ben on sayısının üç sayısından büyük olduğunu bildiğim hâlde, birisi üç sayısı on sayısından büyüktür. Bu sözüme inanman için, değneği yılan hâline getireceğim dese, bunu yapsa, ben de görsem, bu sebeble bilgimde bir şübhe meydâna gelmez. Ancak o kimsenin bu işi nasıl yaptığına şaşarım.

Dahâ sonra anladım ki, bu şekilde kesin olarak bilmediğim ilme güvenilmez. Şek ve şübhe bulunan ilm, kesin ilm (ilm-i yakîn) değildir. Sonra bilgilerimi inceledim. Kendimde duyu organlarımla elde ettiğim, delîle muhtâc olmayan açık bilgilerden (on sayısı üç sayısından büyüktür gibi) başka güvenilecek kesin bilgi bulamadım. Ümitsizliğe düşdüm. Kendi kendime dedim ki: Duyu organlarıyla anlaşılan ve açık olan bilgilerden başka müşkilleri çözecek başka bir vâsıta kalmadı. O hâlde önce bu bilgileri inceleyip, sağlamlık derecelerini anlamalıyım. Böylece duyu organlarına güvenim, açık bilinen bilgilerde yanılmaktan emîn oluşum ve taklîde dayanan eski bilgilerime güvenim gibi midir. Yoksa pek çok

Kitap tanıtan kitap (1)

kimsenin şübhe götüren ve isbâtı gerekdiren bilgileri gibi midir? Bunların hangisi olduğunu sağlam bir şekilde öğrenmem gerekirdi. Bu sebeble, duyu organlarıyla bilinen ve zarûriyât, ya'nî açıkca bilinen bilgiler üzerinde gâyet ciddî bir şekilde düşünmeye başladım. Kendimi bu bilgiler husûsunda şübheye düşürmenin mümkün olup, olmayacağını araştırdım.

Duyu organları ile elde ettiğim bilgiler hakkında şübhelerim artıp, bunlarla da hatâ yapmanın mümkün olduğu kanâ'atine vardım. Devâmlı artan şübhelerim üzerine, kendi kendime dedim ki: Duyu organlarının en kuvvetlisi gözdür. Göz, gölgenin durduğuna, hiç hareket etmediğine hüküm verir. Hâlbuki bir müddet tecrîbeden sonra, gölgenin hareket ettiği anlaşılır. Gölgenin hareketi fark edilecek şekilde olmayıp, yavaş yavaştır. Öyle ki, hareketsiz kaldığı hiçbir an yoktur. Yine göz, yıldızları bir altın lira büyüklüğünde görür. Hâlbuki astronomi ve hendese ilmleri ile, o yıldızın, üzerinde yaşadığımız dünyâdan dahâ büyük olduğu anlaşılır. Göz yanıldığı gibi, diğer duyu organları da yanılır. Duyu organlarının kendi bilgilerine göre verdikleri hükümlerin yanlış olduğunu, akl, savunmaya imkân bırakmayacak şekilde gösterir. Bunun üzerine, artık duyu organlarına da güvenim sarsıldı. Son derece açık olan aklî ilmlerden başka bir şeye güvenim kalmadı. On sayısı, üç sayısından büyüktür. Bir şey hem var, hem yok ve bir şey hem hâdis, ya'nî sonradan var olan, hem de kadîm, başlangıcı olmayan olamaz. Her aklın tereddütsüz kabûl edeceği husûslarda olduğu gibi, aklî ilmlere güvenilir, dedim.

Buna cevâb olarak mahsûsât, ya'nî duyu organları dedi ki: Aklî ilmlere nasıl güvenebilirsin. Hâlbuki bundan önce duyu organlarına güveniyordun. Akl hâkimi geldi, bizim yanılabilirliğimizi söyleyip, bizi yalanladı. Eğer akl olmasaydı, sen devâmlı olarak ve isrârla bizi tasdik edecekdin. Şimdi muhtemeldir ki, aklın da ötesinde bir başka hâkim vardır. O ortaya çıkarsa, aklın duyu organlarını yalanladığı gibi, o da aklın yanıldığını söyler. Aklın yanıldığını söyleyecek böyle bir hâkimi bilmemen, onun yok olduğunu göstermez.

Bu cevâb karşısında nefsim durakladı. Sonra, verdiği şübheyi kuvvetlendirmek için, şöyle dedi: Görmez misin ki, uykuda iken, rü'yâda bazı şeyleri görüyorsun. Bir takım hâlleri hayâl ediyorsun. Onların hakikat olduğunu kabûl ediyorsun. Uykuda iken, rü'yâda gördüklerin hakkında bir şübheye düşmüyorsun. Fekat uyanınca, rü'yâda inandığın şeylerin hiçbirinin aslı olmadığını anlıyorsun. O hâlde, aklın ile anlayıp, inandığın bilgilerin, sâdece içinde bulunduğun hâl sebebiyle sana doğru gibi gelmiş olmadığını nereden biliyorsun. Mümkündür ki, sende başka hâl meydâna gelir de, rü'yâda gördüğünü uyanınca kabûl etmediğin gibi, aklınla anladığı n şeylerin de aslı olmayan bir takım hayâller olduğunun farkına varırsın. Yâhud da, sana gelecek olan bu hâl, tesavvuf ehlinin hâli gibi olabilir.

Zîrâ, tesavvuf ehli, "Biz istigrak hâlinde [ma'nevî hâllere dalınca], duyu organlarının te'sîrinden kurtulup, akl ile anlaşılamiyan hâlleri müşâhede ederiz (görürüz)," demişlerdir. Belki bu hâl ölüm hâli de olabilir. Zîrâ, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", (İnsanlar uykudadırlar, ölünce uyanırlar) buyurdu. Kesin olarak bellidir ki, dünyâ hayâtı, âhirete nisbetle bir uyku gibidir. İnsan öldüğü zemân, dünyâda göremediği bir takım şeyler ona zâhir olur."

Tatar Çölü (Dino Buzzati)

Suzan Başarslan

Dino Buzzati, Tatar Çölü[1] ([Il deserto dei Tartari](#))

Tatar Çölü İtalyan yazar Dino Buzzati'nin(1906-1972) üçüncü romanı. 1940'ta yazdığı bu roman "Le Desert des Tartares" adıyla Fransa'da yayımlandıktan sonra dünya çapında ünlü olmuş ve yirmi dile çevrilmiş bir "sorgulama" romanıdır.

Konusu Giovanni Drago adlı bir teğmenin ilk atandığı Bastiani Kalesi'ne gidişi, burada kalmak istemese bile zamanla alışkanlıkların rahatlığının etkisi ve Tatar Çölü'nün cazibesıyla bu kalede yıllarca kalmasıdır.

Drago Harp Akademisinden mezun olup da Bastiani Kalesi'ne atanmadan önce gerçek hayata başlayacağı anı beklerken, her yatılı okul öğrencisi gibi etüt akşamlarında sokaktan geçen insanların mutlu ve özgür olduklarına inanmaktadır. Göreve giderken hissettiği şey, mutluluğun onun hayatının dışında bir yerde olduğu ve kendisini yalnız, mutsuz hissettiğidir. Hayata ait en küçük detaylarda hep kendisini diğerleriyle karşılaştıran Drago kendi hayatını kayıp, yalnız, mutsuz, ağır olarak nitelendirmektedir. Bir türlü bulunamayan ve kimsenin pek de haberdar olmadığı yolculuğun ilk ve en önemli anı, Drago'nun kırk yaşlarındaki Yüzbaşı Ortiz'le karşılaşmasıdır. Bu, kendisini kaleye zincirleyecek sayısız bağlantının ilki olması açısından önemini yanında bu kalenin ikinci sınıf bir kale olması ve önemsizliğinin vurgulanması ve Ortiz'in on sekiz yılı aşkın burada görev yapmasını ve alıştığı için sıkılmamasını ifade

Kitap tanıtan kitap (1)

etmesi bakımından da önemlidir. Bir nev’i Drago’nun ihtiyarlamış halidir ve bundan ikisinin de haberi yoktur. Kaleye geldiklerinde Drago, alıştığı yaşamdan çok uzak olduğu için meçhul bir dünyaya gelmiş gibi hissederken; Ortiz, on sekiz yıldır kalede yaşamasına rağmen alıştığı, bildik ve sessiz dünyasını sevinç ve hüzün iç içe, hayranlıkla seyretmektedir.

Drago başlangıçta hemen geri dönmek ister ancak hastalık gerekçesiyle gitmenin mesleğine zarar vermesinden çekinerek dört ay kaldıktan sonra gitmesinin uygun olduğuna karar verir. Kalede en çok merak ettiği şey Tatar Çölü’dür. Çölü izlerken Drago burayı daha önceden hatırladığını düşünür ya düşünde ya da söylencelerde ama alçak kayalıklardan oluşan vadi bir şekilde ruhunda yankılar uyandırır. İlk gecesinde tek bir insanoğlunun kendisini düşünmeyeceğini, herkesin meşguliyeti olduğunu ve herkesin kendisine ancak yettiğini kısacası, yalnız olduğunu hisseder; oysa bu duygudan öte hissettiği şey, önemsenmemedir. İlk gecenin derin sessizliği, kulaklarına ulaşan sarnıcın su sesine duyduğu öfke, kimsenin geçmeyeceği bir boğazı korumak için görev yapan yüzlerce adamın uyanık kalması düşüncesiyle kaleden gitmek istemek ister ve çok saçma bulduğu bir varsayımı dillendirir: **“Ya yıllar ve yıllar boyunca burada durmak ve gençliğini burada, tek kişilik yatakta tüketmek zorunda kalırsa?”**

Göreve başladığında ilk fark ettiği şey, bir gece önce geçici bir konuk olarak gezdiği bu yerde buranın ‘efendisi’ olduğudur. Kalede her şey büyük bir titizlikle gerçekleştirilmektedir: Nöbetler, nöbet değişimleri, topların bakımı... Drago artık hafta sonları da kalede kalmakta, izne çıkmamaktadır. Eşyaları kaleye ulaştığında tıpkı kale gibi yeni bir sembolle karşılaşırız. Pelerin. Bu pelerin, Drago’nun ait olduğunu düşündüğü uzak dünyadır. Ve zamanla pelerini ilk ihtişamını kaybederek zaman içinde eskiyecek, parlaklığını yitirecektir.

Drago, alayın terzisi Prodocimo’nun yanına uğradığında oradaki yaşlı bir terziyle, Prodocimo hakkında şu konuşmayı yapar:

“On beş yıl teğmenim, on beş lanet olası yıldır burada ve hala o bilinen hikayeyi anlatıp duruyor: Ben geçici olarak buradayım, her an gidebilirim... Halbuki asla gidemeyecek... O, alay komutanı albay ve daha pek çoğu ölene değin burada kalacaklar; bu bir tür hastalık, dikkatli olun teğmenim, siz ki yenisiniz... İlk fırsatta gidin, onların çılgınlığına yakanızı kaptırmayın.”

Yaşlı terzinin bahsettiği çılgınlık ise Albay Filimore tarafından başlatılan -kalenin çok önemli olduğu ve bir gün çok büyük olaylar olacağı- sözleridir. Kaledeki tüm askerler, bir gün kahramanca bir yazgının beklentisi içinde sessizliğe gömülü yıllar geçirmektedirler bu yüzden. Sadece bu ümit için, bir gün çok önemli bir şey olabileceği ümidi için. Romanın vurgulamak istediği ise bu konuşmanın ardından Drago’nun düşüncelerinin verildiği satırlarda karşımıza çıkmaktadır:

“Onların talihleri, serüven, herkesin yaşamında en az bir kez çalan o mucize anı kuzeyden gelecekti. Zamanla gitgide belirsizleşen bu uzak olasılık uğruna koskoca yetişkin adamlar yaşamlarının en güzel bölümünü burada tüketiyorlardı... ya gerçekte bilincine varamadıklarından ya da sadece ruhlarının kiskanç çekingenliğiyle birer asker olduklarından, hiç sözünü etmeksizin aynı umutla yaşıyorlardı.”

Yaşamın sonuna gelmiş olsa bile insanın beklemeye değmiş diyebileceği bir olaya/ana tanıklık etmek için kaledeki askerlerin yıllarını harcadıklarını fark etse de bu onun aynı sonu paylaşmasına engel olamaz. Bunun yanında kaleden gidenler de olur, Kont Max Lagorio gibi. O bile arkasına bakmadan giderken kendisinde takıntı halini alan kaleden ayrılabilmesine hayret etmektedir.

Kitap tanıtan kitap (1)

Peki kale ne anlama geliyor tüm bu insanlar için? Kale, kale bir takıntı, beklenen serüvenin gerçekleşeceğine inanılan yer, gizli bir kibirin yansıması, umut, kahramanca bir yazgının beklentisini körükleyen... yer ve aslında kale, edilgence beklemenin, hayatı sana verilecek olduğunu sandığın önemsenmenin kilidini açacak olduğuna inandığın bir sürünceme, zamanın dingince akarken bildik şeylerden, yüzlerden, hareketlerden, eylemlerden, alışkanlıklardan oluşan kozasının güvenli hapishanesi, bir aldatmacanın süslü hayallerle cilalanmış ve kananı kendisine zincirleyen hediye paketi olarak sunulmuş, hiçbir şey yapamadığın, değiştiremediğin bir sistem... kale insanın kendisini adadığı hiçliğin sembolü, yitik bir adadır.

Ve Drago dört aydan sonra şehirle kaleyi karşılaştığında yazgısının görünmeyen kuzeyden yana olduğunu hissederek kaleden gidemeyeceğine karar verir, gitmeyeceğine değil, gidemeyeceğine. Gitme gücünü elinden almıştır kale. Aslında alışkanlıkların uyuşukluğu bağlamıştır Drago'yu, tıpkı çoğumuzun bir kale inşa edip dışarı çıkmaktan korktuğumuz ama bunun sebebini farklı farklı nedenlere bağlayıp oradan hiç çıkamayışımız gibi. Drago'nun nedenleri ise, kaleyi ilk gördüğünde gözüne görünen ihtişamı, sadece kahramanca bir yaklaşım değil aynı zamanda soylu ve iyi niyetli davranarak kendisini umduğundan üstün bir noktada bulmasıdır. Gerçek nedeni es geçer, onun yerine kuzeyden gelecek bir tehlikeyi, bir savaşı, ürkütücü haberlerin hayalini koyar. Zaman geçtikçe şehir, uzaktaki bir hayal olmakla kalmayıp bu hayalin konuşulmasının bile alışkanlık haline aldığı bir sistemin parçası haline gelir. Drago nöbet tutar, yemek yer, uyur, kitap okur, odasının her santimini tanıyacak kadar tüm bu bilinen dünyanın içinde zamanın geçişini anlamadan zaman geçirir ve her seferinde anlatıcı okura bir sonraki olayı haber verir, Drago'nun başına ne geleceğini.

İki yıl sonra Drago bir rüya görür ve rüyasında bile şunu hisseder, **periler bile sıradan çocuklardan kaçıp varlıklı kişilerle** ilgilenirler. **Onlar pencerelerine bile bakmazlarken.** Sonra rüyasındaki bu sarayın önünde duran tahtirevanın Angustina için geldiğini ve bu tahtirevanın yolcusunun geri dönemeyeceğini hisseder.

Daha sonraki günlerde kalede gerçekten ilginç bir olay yaşanır. Lazzari izinsiz kaleden uzaklaşıp bulunduğu bir atla kaleye geri döndüğünde kendi arkadaşı, Arap lakaplı Matelli Giovanni **tarafından giriş parolasını bilmediği için, yönetmeliklere uyma zorunluluğu yüzünden öldürülür.** Matelli, kendisine lakabıyla seslenen arkadaşını vurarak öldürür. Tatarlar yüzünden inşa edilen kale, olmayan bir tehlike için yüzlerce asker ve tüm bu tehlike için kalede harcanan yıllar hatta ölümler. Nihayet bir gün, kuzeyden hareket eden bir karartı görünür, hayal, kuruntu, alışkanlık olan şey gerçeğe dönüşür ve bu, kalenin en önemli olayı olur. Rahatlarlar, boşuna beklemedikleri ve nihayet bir işe yarayacakları için. Ancak tam da hayaller yakinken hissedilen duygu onu karşılamaya cesaret edememek, yeniden hayal kırıklığına uğramamak için hiçbir harekete geçememek olur. Harekete geçtiklerinde durumun aslının Kuzey Devleti'ndeki askerlerin sınır çizgisini bekleyen askerlerinin dağlara doğru yönelmeleri olduğu anlaşılır. Kırk adam Yüzbaşı Monti'nin emrinde bu askerleri takip etmekle görevlendirilirler. Bu görev esnasında Angustina soğuktan ölür -ölümü rüya ve gerçeğin iç içe geçişiyle birlikte aktarılır- tıpkı Drago'nun rüyasında gördüğü şekilde ve cümlesini dahi tamamlayamadan... Çünkü insanoğlu bazen cümlesini tamamlayamadan çekip koparılır olduğu zaman ve mekandan. Kalede Drago'nun dördüncü yıldır ve Angustina'dan kahraman olarak bahsedilmektedir.

İşte tam bu noktada şu fark edilir. Romanda tema olarak iki düzlem vardır ve bu iki düzlem romanı Kafkaesk romanların içine dahil eder.

Birincisi: Kale ve edilgen hayatlara sıkışıp kalmış (kendi kalelerini inşa etmiş) ve hayallere sığınmış insanlar.

Kitap tanıtın kitap (1)

İkincisi: Bürokrasiye/sisteme takılı kalmış ve anlamsız da olsa bunu yerine getiren bürokrasinin/sistemin içindeki insanlar. Kural için arkadaşını öldürme ya da donarak ölümü görev esnasında olduğu için yüceltme/kahramanlaştırma ile, kendini devam ettiren ve varlığını koruyan bir sistemdir bu.

Dört sonra evine izne dönen Drago hayatın onsuz devam ettiğini ve eski hayatına yabancılaştığını hisseder ve yeniden yalnızlık ve önemsenmeme hissini yaşar. Zaman ve mekanın anne-oğul ilişkisinde ayırıcı bir ağ ördüğünü düşünür. Arkadaşı Maria'nın evine gider, burada da düş kırıklığı ve soğukluk yaşar. Bu sahnede dışarıdan gelen piyano sesi ile Drago'nun ruh hali anlatılır ve bu ruh, hüznüldür. Maria ile arasındaki eski sevginin bittiğini fark eder. Daha önceleri içinde olduğu bu dünyaya, sevgiye dışarıdan bakmaktadır artık. Kaleye dönmeden ayrılmak için dilekçe vermeye hazırlandığında kaledeki asker sayısının yarıya indirileceğini öğrenir. Annesinin zoruyla dilekçe verecek olmasına dışarıdan bir neden çıktığı için yani bahanesi hazır olduğu için dilekçe vermekten vazgeçer. Bu durum kendisine haksızlık olarak görünmekten çok, onu rahatlatan hoşnut bir durum olarak görünür. Kaleye geri dönüş yolunda bir gün hayalindeki kahraman kişi olacağını düşünürken ilk defa bir sorgulamanın içine girer: **“Ya, gayet sıradan bir yazgıya sahip sıradan biri olarak yaratılmışsa?”**

Dış dünyada kale artık önemini yitirmiş, sadece bir sınır boyunun boş kalmaması için varlığını koruyan bir yere dönüşmüştür, içinde hiçbir gizi olmayan, gülünç bir yapıdır artık Drago için de. Kaledeki herkes bu sıradanlığın, savaş beklentisinin yaşama anlam vermek için uydurulmuş gerekçeler olduğunu fark edip gitme telaşına düşerler, Ortiz hariç. Tüm bu süreçte Tatarlarla ilgili muhal bir korku zamanla inanılan bir tehlike kabul edilmiş sonra bu, hayata anlam veren bir amaç olarak kahramanlık hayalleriyle sürdürülerek sürgün gönüllü katlanılan bir duruma dönüştürülmüştür, ta ki artık bunu sürdürmenin anlamsızlığı yine sistem tarafından deklare edilene değin.

Yıllar geçtikçe, savaş lakırdıları arada bir, bir ümit ışığı olarak gündeme gelse de hiçbir şey olmadan tam on beş yıl geçtiğinde bir ay izin alan Yüzbaşı Drago, yirmi gününü kullanıp geri dönerken tıpkı kendisinin Ortiz'le karşılaştığı gibi yolda genç bir teğmenle (Teğmen Moro) karşılaşır. Kendisinin Ortiz'le yaşadığını bu sefer tam tersi bir rolde Moro'yla yaşar. Kırk yılı geride bırakmış, yazgısının düşüşe geçtiğini fark etmiş ve güzel hayalleri sönmüştür. Elli yaşına gelmeden nöbet görevini bırakır Drago'nun yüzünde kırışıklıklar, saçlarında grilikler vardır. Teğmen Moro onun gençliği gibidir. Yine de Drago, hala **yaşamındaki güzel şeylerin henüz başlamadığı** inancı içindedir. Elli dört yaşında karaciğer rahatsızlığına yakalanan Binbaşı Drago zayıflamaya başlar. Sonra tüm o hayallerine yeni bir ümit ekler: İyileşme ümidi. Tam da kalede hareket başladığında, düşman tehlikesiyle Kale alarma geçtiğinde Drago, yaşlılığı ve hastalığı yüzünden evine gönderilir.

Geldiği bir han odasında gerçek bir düşmanla karşılaşır, ölüm ve Drago Giovanni, üzerinde üniforması ile camdan dışarı yıldızları son bir kez görmek için bakar ve karanlık odanın içinde kimsenin kendisini görmeyeceğini bilmesine rağmen gülümser. Otuz yılını harcadığı kalede, tam da hayalleri kendisine ulaşacakken bir han odasında üniforması ve yalnız gülümsemesiyle ölümü bekleyen Drago Giovanni.

Tatar Çölü otuz yılı anlatan bir roman. Romanın mekanları şehir ve kale. Kalenin kuzeyi çöl. Issızlığın ortasında yılları harcayan binlerce insan. Drago'yu anlatırken, onun düşüncelerini ve bu düşüncelerdeki eksiklikleri, hataları da aktaran anlatıcı. Romanın kimi yerlerinde belki'li, belirsiz anlatımlar -belki'li, belirsiz anlatımlar anlatılan kişi/ zaman/ mekanın önemli olmadığını, önemli olanın yaşanılan anda hissedilen duygu ve düşünceler olduğunu göstermektedir-, kaleyle insana ve sisteme yönelik sorgulama...

Kitap tanıtan kitap (1)

Eğer Kafka okudunuzsa, Canetti ve Camus'u da okuma dünyanıza ekledinizse mutlaka Buzzati'nin Tatar Çölü'nü de bu dünyaya eklemelisiniz. Drago Giovanni, size sizi sorgulatacak bir karakter çünkü. Onu okurken kendi dünyanıza dönüp neyi beklediğinizi soracaksınız. Hemen mi başlarsınız, dört ay sonra mı, hayatınızın sonuna kadar mı beklersiniz ya da siz bilirsiniz.

Neyi bekler insanoğlu, alışkanlıkların bildik rahatlığını kaybetmemek için mi beklemeyi tercih eder, ya da geleceğini umduğu tek bir önemli anı, olayı, başarıyı, önemsenmeyi... yaşamak için mi beklemeye kendini mecbur eder?

Drago'yu okurken kendinizi okuyan okurlardansanız -benim gibi- sanırım bu kitabın sonunu bir kez daha okumalısınız, bir kez daha, bir kez daha...

Buzzati 1972'de ölmüş. Kimimiz doğmadan önce ya da doğduktan sonra... O İtalya'da biz Türkiye'de. Acaba tahmin edebilir miydi eseri yıllar sonra Türkçeye çevrilecek , Türkiye'de okunacak, hem de kendisi öldükten sonra? Ne tuhaf! Yazmak işte bu yüzden güzel. Önemli olan; yazarın, kimin okuduğunu bilmesi değil, bir gün, hiç bilmediği bir coğrafyada dahi okunabileceği ihtimalinin olması ve oradaki okurun eserin yazarını merak edeceğini bilmesi. Okur, merak eder çünkü.

---

[1] Tatar Çölü, Dino Buzzati, çeviren:Hülya Tufan, İletişim Yayınları, İstanbul.

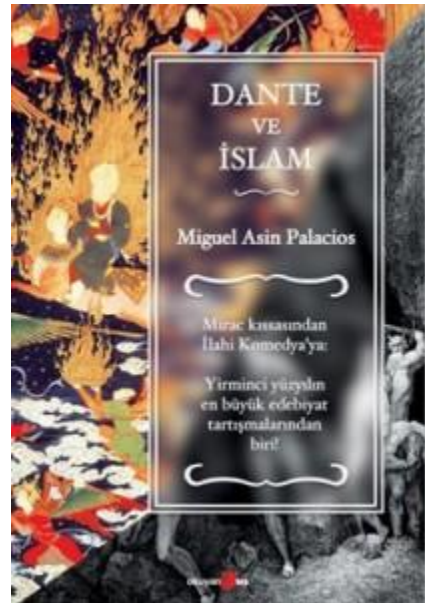
Dante ve İslam: Mirac kıssasından İlahî Komedya'ya

Editörden

Dante ve büyük eseri için, yüzyıllar boyunca sayısız kitap ve makale yazılmış, ancak içlerinden biri, yarattığı şaşkınlık ve hatta öfke dalgasıyla, hepsini geride bırakmıştır: Miguel Asin Palacios'un La Escatologia Musulmana en la Divina Comedia'sı ya da Türkçe çevirisinin başlığıyla: **Dante ve İslam**. Yalnızca İtalyan edebiyatının değil, bütün bir Batı edebiyatının da başyapıtlarından biri olan İlahi Komedya ile, Mirac kıssası ve İbn Arabî'nin eserleri arasındaki çarpıcı benzerlik, Palaicos'a göre Dante'nin İslam kaynaklarından esinlendiği ve beslendiği anlamına geliyordu.

Bu cüretkâr tez, Batı dünyasında ve özellikle Dante araştırmacıları arasında büyük bir sarsıntıya yol açtı ve çürütülmesi için sayısız çalışma yapıldı; ancak tartışmalar asla son bulmadı. Karşılaştırmalı edebiyat çalışmalarının daha da olgunlaştığı günümüzdeyse, ibre Palacios'un tezinin doğruluğundan yana...

Edebiyat tarihinin en ilginç tartışmalarından birini yaratan bu

Kitap tanıtım kitabı (1)

önemli çalışma nihayet Türkçe’de!

“Dante’nin yazdıklarında keşfetmiş olduğumuz, İslami kültüre yakınlık ifade eden sayısız belirti, Dante’nin zihninin İslami modellerin etkisine kapalı olmadığını, aksine onları özümsemeye yatkın olduğunu kanıtlamaktadır... modelle kopya arasındaki benzerliğe işaret eden olguları, modelin kopyadan önce var olduğunu ve ikisi arasında bir iletişimin varlığını kanıtladığımızı göre, taklidin gerçekten vuku bulduğu yönündeki tezimize ciddi bir itiraz yöneltilemez... Bundan böyle, İslami literatürün, Dante’nin şiirinin görkemli müjdecileri arasında hak ettiği onurlu yeri yadsımak da mümkün değildir.”

[DANTE VE İSLAM - MİGUEL ASÍN PALACIOS - OKUYAN US YAYINLARI](#)

Miguel Asin Palacios (1871-1944)

İspanyol oryantalist Palacios, Saragossa’da papazlık yaparken Madrid Üniversitesi’nde Gazali üzerine doktorasını verdi ve aynı üniversitenin Arapça Kürsüsü’ne atanarak akademik kariyerine başladı. İbn Hazm, İbn Meserri, Gazali gibi isimler üzerine yaptığı çalışmalar ve yayımladığı metinler, kendisini sahanın önde gelen isimlerinden biri yaptı. Ancak adını bütün dünyaya duyuran eseri Dante ve İslam olmuştur.

Hikmetler Kitabı (Hz Gazâlî)

Mehmet Yılmaz

- - Bütün bu yediklerimiz kaka !
- - Evlâdım, öyle şey söylenir mi ? Hem sofradayız.
- - Hepsi kaka. İçtiğimiz su da çiş!
- - Güzel kızım, ALLAH'ın nimetleri bunlar, hamd ediyoruz. Hem bak annen ne güzel pişirmiş, uğraşmış.
- - Evet ama sonunda ...
- - Tamam da sen nasıl büyüyorsun? Vücudun gerekli olanı alıyor, gereksizi atıyor. Yoksa boyun hep aynı kalırdı.

O zamanlar sanırım 4 yaşında olan ufak kızımın “terleten” mülakatlarımızdan birini daha yapıyorduk. Bütün söylediklerimize rağmen **“evet ama sonra? Ya sonra? En sonunda?”** deyip konuyu aynı yere getiriyordu. Israr etmedik.

Kalplerin Keşfi'nde Hz Gazâlî'nin aktardığı bir başka mülakatı okuyunca kızımın haklı olduğunu düşünmeye başladım:

“Ebu Hüreyre Hz. Peygamber'in şöyle dediğini rivayet etmektedir: 'Ey Ebu Hureyre! Sana dünyanın tamamını, içindekilerle beraber göstereyim mi?' Ben 'Evet ey Allah'ın Rasûlü!' dedim. Bunun üzerine elimden tuttu ve beni Medine'nin derelerinden birine götürdü. Baktım ki bir mezbelelik... O mezbelelikte insanların kafatasları, pislikleri, paçavra ve kemikleri vardı. Sonra bana şöyle dedi: Ey Ebu Hüreyre! Şu kafa tasları sizin harisliğiniz gibi (dünyaya karşı) haris idiler. Sizin umduğunuz gibi umarlardı. Sonra onlar bugün derisiz kemik kesilmişler, sonra da toprak olmaya yüz tutmuşlar. Şu pislikler, yemeklerinin çeşitliydi. Kazandıkları kaynaklardan kazandılar. Sonra karınlarına attılar. İşte öyle bir hale gelmiş ki insanlar onlardan korunup kaçıyor. Şu çürümüş paçavralar onların kılları ve elbiseleriydi. Öyle bir hale gelmiş ki esen rüzgârlar onları alt üst edecek derecede evirip çevirir. Şu

Kitap tanıtan kitap (1)

kemikler bineklerinin kemikleridir ki o bineklerin sırtında dünyanın dört bucağını gezerlerdi. Bu bakımdan dünya için ağlayan ağlasın.” (Dünyanın zemmi)

Bize haz veren, görüntüsüyle bile ağızımızı sulandıran lezzetli yemeklerin akibetinin 3 saat sonra insanı tiksindirici ve hatta hasta edici bir maddeye dönüşmek olmasının da bir hikmeti vardı! Hz Gazâlî'nin yine Kalplerin Keşfi'nde buyurduğu gibi ölüm düşüncesi bir insanın dünya nimetlerine bağlılığı ölçüsünde ızdırıp verici oluyordu...

Kâinat'ta olup biten her şeyin ve hatta olma şeklinin, hızının, yavaşlığının, güzelliğinin, çirkinliğinin, hoş veya pis kokmasının bir hikmeti var. Güney Amerika'da yaşayan bir sineğin bacağındaki kılların rengi? Onun da var bir hikmeti. Kâinat bir kitap. Karanlık, okumayı bilmeyenlerin cahilliğinden geliyor, Kitap'tan değil!

Hikmet... Hikmet... Hikmet... Bu kelime çok özel bir kelime. Bu kelime bir insanın hiç seyahat etmeden, hiç kitap okumadan, evinin penceresinden bakarak bulutlar, rüzgârın kıpırdattığı yapraklar ve kuşların uçuşu üzerine tefekkür ederek bir çok şeyi öğrenebileceğinin müjdesini taşıyor!

“Bazı eserler vardır, okuyup anlaşılacak için yazılmıştır. Bilgi verir. Ya da bildiklerinize yeni bir bakış açısı sağlar, yeni pencereler açar size. Başka bazı kitaplar vardır. Sanki bir mızrap, bir arşe olmak için yazılmıştır, çalar sizi. kitabın anlamı yazandan değil okuyandan kaynaklanır:

“Roman bir arşedir, sesi çıkaran kemanın gövdesidir. O gövde okuyucunun ruhudur.” (Stendhal, Henry Brulard'ın hayatı)

Kuşlar da kanaatimce Bir'lik gözüyle bakanlar için Stendhal'ın bahsettiği romanlar gibi bir arşe, bir mızrap görevi yapıyorlar. Ses bizden çıkıyor, bir kaç kanat çırpıda ağaçların, evlerin hatta dağların tepesine yükselebilen Kuş'un Mânâ'sı bizde saklı” (Bkz. [Kuşların sırrı](#))

İslâm'ın bir kimlik, bir aidiyet ya da bir folklor, babadan geçen bir gelenek gibi yaşanması büyük bir tehlike ümmet için. Bu bağlamda **Kimlik Müslümanı** olmak ile **Müslüman** olmak arasında çok fark var. (Bkz. [Akıl-Vahiy uyumu ve İman Kitabı - Gazâlî Hazretleri](#)) Dilimizde ve dudaklarımızdaki Kelime-i Tevhid'in kalbe, gözlerle, bütün uzuvlara ulaşması, İslâm'ın eylemlerimizden bile önce içimize işlemesi gerçekten büyük önem teşkil ediyor. Haramdan sakınmak değil haramı istemeyecek noktaya gelmek... Bu bakımdan tefekküre çok büyük bir önem atfediyorum. Doç. Dr. [Şadi Eren](#)'in [sözleriyle](#) açacak olursak, **Tefekkür Nedir?** isimli yazısından:

“Kâinat, muazzam mânâların ifade edildiği muhteşem bir kitap; insan ise, bu kitabın en anlayışlı muhatabıdır. Bir arının çiçekten çiçeğe konup bal yapması gibi, insan dahi kâinat kitabının sayfalarında seyahat ederek, tefekkür balı yapar.

Tefekkür, varlıklara Allah namına bakmaktır. Şüphesiz, pencereye bakmakla pencereden bakmak bir değildir. Pencereye bakanlar lekeleri görür, pencereden bakanlar ise, güzellikleri seyrederek. Tefekkür, mevcudat pencerelerinden Allah'ın isim ve sıfatlarına nazar etmektir. Her bir varlık, Allah'tan bir mektuptur. Bayrak, bir bez olmanın ötesinde devleti sembolize eder; dalgalandığı yerlerin, o devlete ait olduğunu haykırır. Onun gibi, her bir varlık dahi, Allah'ın Rububiyet saltanatını ilan etmektedir.

Kitap tanıtan kitap (1)

Yeryüzü ve semavattaki varlıkları tefekkür nazarıyla temaşa edenler, ilâhi sanatın mükemmelliği karşısında hayret secdesine varırlar. Kalplerindeki iman coşar, yakînleri ziyadeleşir. İnce tefekkür duygularına, hislerini de katabilirlerse, ilâhî sanatı seyir ve temaşadan, tarifin fevkinde bir zevk alırlar. “Her şey bana Seni hatırlatıyor” derler. “

Peki burada anlatılan coşkuya nasıl erişebiliriz? En başta ilmine, mertebelerine özendiğimiz alimlerin edebine, ahlâkına talip olarak. (Bkz. [Yeni Başlayanlar İçin Mesnevî](#)) Az veya çok, ama gücümüz yettiği kadar onlara benzemeye çalışarak. Belki ayaklar kayacak, belki gündüzleri 3 metre tırmanıp gece uyurken 1 metre geri kayan salyangoz gibi vakit ve enerji kaybedilecek. Ama nefsinizin sizi ASLA VE ASLA alıkoyamayacağı bir şey var: **Büyük Cihad ile geçmiş bir ömür!** “Gayret benden, netice ALLAH’tan” diyerek yola çıkan, haddini bilen kul en azından iki menzilden birincisine ulaşır, o da yolun kendisidir, bu garanti:

*“Böyle cesaret kırıcı bir ortamda Müslümanın dinine dört elle sarılmaktan başka yolu yok zannederim. **Zira cehd etmek bizim tasarrufumuzda ama neticeler değil.** Özgürlük kulun haddini bilmesinde saklı. Her şeye başkaldıran insan değil dünyayı kabul eden ve kulluk mertebesine razı olan insan GERÇEKTEN özgürdür. İsyân eden ise resmî otoriteden önce tutkularının ve vehminin kölesidir diye düşünüyorum. Konfiçyüs’ün isabetle teslim ettiği gibi: “Ok ile hedefi vurmak istemek ne büyük bir kibir göstergesi, esas olan okun DOĞRU atılması değil midir?” ...“(Karamsar Müslüman olur mu?)*

Peki bu şekilde teslim olup yüz görümlüğünü verdikten sonra tefekkür ile kapıların açılmasını nasıl sağlayabiliriz? İşte bunun için [Hikmetler Kitabı](#)’ndan bahsetmek istiyorum bu hafta. [Kuşların sırrı](#) isimli makalemi yazarken “**Kuşların yaratılmasındaki Hikmetler**” (sf. 79) isimli bölümden istifade etmiştim.

Öncelikle bu mükemmel tercüme yapan Halil Kendir’e hayır dualarımızı okuyalım. ALLAH kendisinden razı olsun. ilmimi arttırsın. Nice hayırlı kitaplar çevirmesini ve yazmasını Nasib etsin. İslâm uygarlığının her alanda, bilimde, felsefede, hukukta, ticarete ve savaş meydanlarında yenilmezlik sancağını taşıdığı asırlarda tercümanlara ne büyük itibar gösterildiğini hatırlamak gerekir. Bazı Müslüman hükümdarlar tercümanların çevirdikleri kitapların ağırlığına altın vermişler onlara. İlîme önem vermeyen halkların, ümmetlerin diğerlerinin ayaklarının altında paspas olması da ayrı bir tefekkür konusu değil mi? Bu ilişkide de nice hikmetler saklı değil mi?

Artık Hikmetler Kitabı konusunda sözü Hz Gazâlî’ye bırakalım. Bu büyük zât şiir gibi güzel önsözü ile müstakbel okuyucuya söylenmesi gerekeni söylemiş zaten:

*“Hamd ALLAH’a mahsustur. O nimetini kendisine yakınlaştıranların gönül bahçelerine yerleştirmiş ve bu üstünlüğü de kullarından sadece tefekkür edenlere özgü kılmıştır. Yarattıklarında tefekkür etmeyi ise sağlam **gözlemlerde** bulunup derin düşünen kullarının kalplerinde (en küçük bir şüphe bulunmayan) yakîn derecesinde bir imanın sapasağlam yerleşmesinin aracı kılmıştır. Bu kullar ALLAH’ın yarattıklarında tefekkür ederek O’ndan başka ilâh olmadığı, O’nun Bir olduğu gerçeğini **idrak** ederler. O’nun büyüklüğünü ve yüceliğini gözlemleyip O’nu bütün eksikliklerden uzak tutarlar. ALLAH her durumda işleri adalet ile yürütür ve bu kullar **gözlemleri sonucu elde ettikleri deliller ile bu gerçeğin şahitleri olurlar.** [...]*

*Ey Kardeş! ALLAH sana ariflerin başarısını nasib etsin ve sana hem dünya hem de din hayrını versin. Eksikliklerden uzak olan **ALLAH’ı tanımaya çalışmak**, yarattıklarına bakıp O’nun büyüklüğünü düşünmek eserlerindeki insanı **hayrete** düşüren ve hayranlığa sevk eden hususlar üzerinde tefekkür*

Kitap tanıtan kitap (1)

etmek, benzersiz ve örneksiz yaratmasını anlamaya gayret etmek, işte bütün bunlar yakîn derecesindeki imanın sağlamlaşmasının yollarıdır. [...]

*Bu kitabı **akıl sahiplerini uyandırıp akıllarını harekete geçirmek** amacıyla Kur'an ayetlerinin büyük bir bölümünün işaret ettiği hikmetlerin ve nimetlerin farklı yönlerini tanıtmak için yazdım.*

*ALLAH akli yaratmış, doğruya ulaşması için vahiyle onu kemale erdirmiş, ve **akıl sahiplerine de yarattıklarını gözlemleyip incelemelerini** ve eserlerindeki insanı **hayrete** düşürüp hayranlık uyandıracak üzerinde tefekkür etmelerini emretmiştir. Şu ayetlerde ifade edildiği gibi:*

'De ki göklerde ve yerde neler var? Bakın da ibret alın. (Yunus 101) Her canlı şeyi sudan yarattığımızı düşünmediler mi? Yine de inanmazlar mı? (Enbiya 30)'

*[...] Zaten kullarına vaad ettiği mutluluğa ulaşmanın ve nimetleri elde etmenin tek yolu da **O'nu bilip tanımaktır**. [...] ALLAH'ın yarattıklarının tamamı sadece yarattıklarının birindeki hikmetleri söylemek için bir araya gelseler buna güçleri yetmezdi. Dolayısıyla **yaratılmışların bu konudaki idrakleri ALLAH'ın onlara bahsettiği akıl ve anlayış ölçüsünde olur**. ALLAH rahmeti ve cömertliği ile bize fayda vermesini isteyeceğimiz tek makamdır"*

Albert Camus, Yabancı (L'Étranger)

Suzan Başarslan

(Romanın orijinal adı: L'Étranger)[1]

"Anam ölmüş bugün. Belki de dün, bilmiyorum."

Albert Camus'nun[2] yazdığı, 1942'de Fransa'da basılan, Saçma'yı(absurd) anlatırken tam da onun karşısında konumlanmış bir roman olan Yabancı'nın başlangıcı böyledir. Giriş cümlesiyle okur olarak donakalırsınız ve başına geleni, herhangi, sıradan, önemsiz bir olay gibi anlatan kahramanın cümlelerini okumaya devam edersiniz:

"İhtiyarlar Yurdundan bir telgraf aldım: 'Anneniz vefat etti. Yarın kaldırılacak. Saygılar.' Bundan bir şey anlaşılıyor. Belki de dündü..."

"Anam/Annem/Anne/Valide...ölmüş bugün." Vedat Günyol çevirisinde "Anam" geçse de, kimi çevirilerde diğer şekillerde de karşımıza çıkmaktadır bu cümle. Fransızca orijinali şu şekildedir: "Aujourd'hui, maman est morte. Ou peut-être hier, je ne sais pas. J'ai reçu un télégramme de l'asile : "Mère décédée. Enterrement demain. Sentiments distingués." Cela ne veut rien dire. C'était peut-être hier..." [3]

İlk cümleyle doğrudan sunulan "yabancılaşma", hayatta karşımıza çıkan her şeyin "saçma"lığı ve Meursault'un hayatının, bir başkasının ölümüne karşı hissettiği duygu/duygusuzluk yüzünden,

Kitap tanıtan kitap (1)

ummadığı bir noktaya gelmesidir işlenen konu. Meursault'un annesi ölmüştür ve onun ölümünü duyduğunda endişe ettiği şey, ölümün kendisi değil, bu durumdan hoşnut görünmeyen patronunun öbür gün yas elbisesini giydiğinde, başsağlığı dilememesinden pişman olacağı ve böylece annesinin ölümünü ispatlamış olacağıdır. Meursault İhtiyarlar Yurduna giderken her türlü ayrıntıyı, havanın sıcaklığını, benzin kokusunu, sızıp kalışını, karşılaştığı insanların görünüşlerini... tüm netliğiyle betimlemesi, soğuk kanlılığı, bundan öte kayıtsızlığı, yaşanan şeyin/ölümün günlük hayatın sıradan parçalarından biri gibi anlatması, sevgiyi ve ayrılığı sadece alışkanlıklara bağlaması, bencilliğine mantıklı nedenler bulması, tüm bu ölüm/cenaze merasimi esnasında ölümle yüzleşmesi gerekirken ölümden başka her türlü detayı hafızasında taşıyabilmesi ile farklı bir karakter olarak karşımıza çıkar. İlk cümle bizi sarsar ama Meursault'u tanımaya başladıkça ondan uzaklaşmaya başlarız.

İhtiyarlar Yurdu'nda kapıcıyla yaptığı diyalog dikkate değer bir gerçeği vurgular. Kapıcının kendisini yurttaki ihtiyarlardan biri kabul etmemesi ve onlardan, "ötekiler" ya da "ihtiyarlar" diye bahsetmesi. Meursault burada şunları düşünür: "**Oysa, onların bazıları kendinden daha yaşlı değildi. Ama, ne de olsa aynı şey sayılmazdı. Kendisi kapıcıydı ve bir bakıma, onlar üstünde birtakım haklara sahipti.**" Hayatın her alanında bir ötekileştirme, aslında kendini yüceltme/üstün kılma fikri ile mevcuttur ve yazar; bu cümlelerle okura üstün olma fikrinin ötekileştirmeyi doğurduğunu söylerken, Meursault'un bu durumu sadece **tuhaf** olarak karşılaması ve başka bir tepki vermemesi ile Meursault'un karakteri hakkında bize daha çok bilgi verir.

Romandaki leitmotiv, Meursault'un "**...bence bir**" cümlesidir. Birçok cümlenin ardından gelen bu sözcüklerle Meursault'un hayatında bir şeyin olsa da olur, olmasa da olur şeklinde yaşanmasına tanıklık edilir. Tamamen tepkisizdir, edilgendir, hayatı uzaktan seyreder.

Annesinin cenazesinde ilginç bir deneyim yaşar Meursault. Görüntüler nettir ama sesler yoktur ve gerçeklik algısında bir bulanıklık yaşar, oradakilerin varlığına pek inanamaz ama fiziksel kaygıları **yine** baskın çıkar ve dışarıdaki dünyadan çok kendi yorgunluğuna, belinin ağrısına odaklanır, daha sonra da tüm detaylarıyla cenaze işlemlerini ve merasimini anlatır. Ve dönüş yolunda istediği tek şey; Meursault'un ifadeleriyle, kendini yatağına atıp on iki saat uyuyacağını düşündüğü zamanki sevinç'tir yani kendi yaşamına dönme arzusudur.

Döndüğünün ertesi günü denize gitmiş, Marie ile yüzmüş, filme gitmiş, onunla eğlenmiş, kendi dünyasında kendi rutinlerini gerçekleştirmiş, annesini gömmüş ve yine her şey eski tas eski hamam hayatına döneceği düşüncesiyle bir Pazar gününü daha harcamıştır. Marie ile ilişkisi tuhaf ama doğaldır. Maire'nin beni seviyor musun sorusuna: "**Bu anlamsız bir şey, ama sanırım sevmiyorum.**" diyerek cevap verir ya da bir duyguyu yaşarken, "**kendimi mutlu hisseder gibi oldum.**" diyerek hiçbir duyguyu tam anlamıyla hissetmeyen, ya "sanar" ya da "hisseder gibi olan" ama o duyguyu yaşamayan bir karakter olduğunu fark ederiz. Herhalde Marie'yi sevmiyordur ama Marie isterse onunla evlenebilir, evlilik ciddi bir şey değildir çünkü; ya da insan bir silahla ateş edebilir de edemez de, ikisi de birdir. Bir yere gidebilir de gitmeyebilir de... her şeye karşı tepkisi budur : "**...bence bir...**" Hiçbir şey ciddi değildir bu hayatta.

Sonra bir adam öldürür, hiçbir şey hissetmeden, nedeni de gökte kendisini terleten ve rahatsızlık veren güneştir. Tutuklanır, hapse atılır, kendisini bir oyunda **gibi** hisseder, birini kendi elleriyle öldürdüğünü elini birine uzatırken **hatırlar**, avukatına herkes gibi olduğunu **tembellikten** söylemez, sorgu yargıcının ona sorduğu ciddi sorulara değil de onun **siz'den sen'e** geçerek hitap etmesine takılır, pişmanlıktan çok bir çeşit **sıkıntı** yaşar, hapisteyken ilk başlarda zorlansa da bunu da aşmanın yolunu

Kitap tanıtın kitap (1)

bulur. Buradaki kayda değer en değerli fikir, cezalandırmanın felsefesini algılamış olmasıdır: **Yoksun bırakma**. Kimseye kötülüğü dokunmayan herhangi bir şeyi bile yapmaktan yoksun bırakma.

Zaman kavramında da sorgulama yaşar Meursault ve gün, hem uzun hem kısa olabilirken, hücrelerinde geçirdiği beş ay kendisine “yaşanan aynı gün” gibi gelir. Adliye sarayına geldiğinde ve mahkeme süreci başladığında kendisine gösterilen aşırı ilgiye şaşırır, gazeteler aracılığıyla kendi suçunun gündemde daha iyi şeyler olmadığı için gazetede haber olacağını öğrenir, mahkeme esnasında tüm olay gelir ve Meursault’un annesinin cenazesindeki davranışlarına dayanır ve o, ilk defa suçlu olduğunu anlar. Ve Meursault bir adamı öldürmekten çok, anasını gömdüğü için idama mahkum edilir. Tüm bu süreçte Meursault olayları sadece izler, edilgendir, tek kelime edemez. Söylemek ister ama söyleyebilecek tek şeyi yoktur. Aslında bu mahkeme esnasında savcının kullandığı şu ifadeler romanın olduğu kadar bizlerin de sorgulaması gereken bir sorundur:

“Hele, bu adamda rastlanan türde bir kalpsizlik, toplumu içine sürükleyecek bir uçurum halini alırsa!”

Aslında cezalandırılan cinayet değil, Meursault’un duygusuzluğudur. Tüm bu duygusuzluk cezalandırılırken, Meursault’un avukatının Meursault konuşuyormuş gibi, ben’li ifadeler kullanması, Meursault’un uzak tutulması, hiçe sayılması dikkati çeker. Meursault dışında kalanların baştan sona kadar aynı noktaya takılması -annesinin ölümüne verdiği tepkiye/tepkisizliğe- ve onu, işlediği cinayet için değil de sırf bu yüzden suçlu bulması biz okurları da olayların akışına romandaki bir karakter gibi dahil eder. Onu yargılayanlardan biri de biz oluruz. Bu mahkeme esnasında avukatın söylediği sözler üzerine de ne yaptığımızın farkına varır ve tüm bu saçma mahkeme esnasında ilk defa haklı bir eleştiri ile karşılaşırız:

“Bu adamı anasını gömdü diye mi, yoksa birini öldürdü diye mi suçlandırıyoruz, anlayalım!”. Okur olarak şöyle yanıt veririz: **...bence bir (!)[4]**

Fransız ulusu adına, bir meydanda Meursault’un başı kesilecektir. Fransız ulusu adına. Ölen kişi için değil. Yapılan hata yüzünden değil. Fransız ulusu adına. Yazar, bu tutkusuz, hissiz, edilgen adamı, kendisi dışında kalan her şeyi önemsizleştiren, absürdleşiren, onları hiçleştiren, gibi yaşayan bu adamı Fransız ulusu adına ölüme mahkum eder. Makine, kurallar ya da toplum Meursault’u cezalandırır ve Meursault ilk defa önemli olan şeyi keşfeder: Ölüm cezası.

Ölümlerle yüzleşen Meursault, ölümlerle hesaplaşır:

“Ama herkes bilir ki, hayat yaşamaya değmez. Aslına bakarsanız, insan ha otuzunda ölmüş ha yetmişinde, pek önemli değildi. Çünkü, her iki halde de, pek doğal ki, başka erkekler de, başka kadınlar da yaşayacaklardı, hem de binlerce yıl. Sözün kısası, hiçbir şey böylesine açık değildi...”

Her şeyden emindir, isteklerinden, yaşadığından, ölümden... Tanrı’yı uzağına atmıştır. Papazla konuşurken ve kendi haklılığını ispatlamaya çalışırken ilk defa **gibi** olmayan, “**tam**” bir his yaşar: **Öfke**. Bu öfkeyi dindirdiğinde geriye hiçbir duygu kalmaz; ölümü kabullendiğinde, eski kayıtsızlığına, mutluluğuna geri döner, çünkü umut etmekten vazgeçer.

Roman bize yabancılaşmayı anlatır, saçmayı anlatır, toplumu uzağına itmiş bir adamı anlatır (toplumun uzağına ittiği bir adamı değil ki bu bir seçimdir) ve bu seçimi yüzünden toplum tarafından cezalandırılan bir adamı anlatır. Saçma kavramını/duygusunu işleyen felsefesinin temeline

Kitap tanıtan kitap (1)

insan ve yaşam sevgisi yerleştiren ve yaşamın yaşanmaya değer olduğu sonucuna ulaşmış bir yazar olarak Camus, sanki Meursault'un her şeyin anlamsız olduğunu özetleyen son anlarındaki düşüncelerine bir cevap verir ve saçma kavramını/duygusunu aşmak için şunları önerir:

“Saçma, yalnızca bir çıkış noktası sayılabilir. Ne olursa olsun, her şeyin anlamsız olduğu, her şeyden umudu kesmek düşüncesiyle kalamaz insan. Çünkü her şeyin anlamsız olduğunu söylediğimiz anda bile anlamlı bir şey söylemiş oluyoruz. Dünyanın hiçbir anlamı olmadığını söylemek, her çeşit değer yargısını ortadan kaldırmak demektir. Ama yaşamak bile kendiliğinden bir değer yargısıdır. Ölmeye yanaşmadığı sürece, insan yaşamayı seçiyor demektir. O zaman da, görece de olsa, yaşamaya bir değer verilmesi söz konusudur.” [\[5\]](#)

Özetle Camus, her şeyin anlamsız olduğunu söyleyen bir karakter yaratarak aslında bunu söylemenin/yazmanın bile bir anlamı olduğunu, yani anlamsızlığın olmadığını söylemektedir. Bu yüzden de Yabancı -üslubundaki akıcılık, sadelik, asla göze batmayan ve ilginç bir şekilde akıcılığını koruyan betimlemeleri, kahraman anlatıcı bakış açısı ile farklı bir karakterin dünyasını daha rahat izleyebilme, kısa ama içinde hayat, ölüm, ötekileştirme, toplum, adalet, öldürme, sevgi, alışkanlık, cezalandırma... kavramlarına ışık tutması gibi artılarının yanında- sadece bu yönüyle bile okunması gerekli romanlar arasındaki yerini almaktadır.

Sadece giriş cümlesi bile okunması için yeterli merak uyandırmıyor mu?

“Anam ölmüş bugün. Belki de dün, bilmiyorum.”

[Almak için](#)

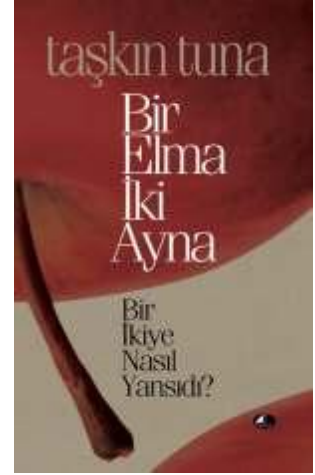
Bir elma, iki ayna (Taşkın Tuna)

Aisha Benghazi

- “Peki hepsi iyi güzel de biz Allah’ı nasıl arayacağız?”
-“Sen insana ulaşmadan Allah’ı boşuna arıyorsun” dedi Rabia Hatun gülerek.
-Biz senin bu düşüncelerini kolay kolay anlayamayacağız galiba
-Haklısın, ama şu kafana iyice bir bak!Niye Allah onu yuvarlak yapmış dersin?
-Bilmem sen söyle!
-Başın yuvarlak çünkü eskiden beri alışageldiğin bütün köhne düşüncelerin yön değiştirdin diye!
-Bizim kafamız bu kadar ince düşünceleri kavrayamıyor
-Ne yapayım, maşrapan küçükse deryayı suçlamaya hakkın yok!Boş bir kafa şeytanın çalışma odasıdır.Çünkü kavrayamadığın şeyler senin değildir.

Bir derviş içini çekerek söylendi:

- Senin söylediğin bu konular çok derin!Nerede bizde bunları anlayacak feraset?
-Dikkat et!Derin olan kuyu değil,kısa olan iptir!Eğer ırmakta su kalmamışsa, bu kanalın değil, kaynağın suçudur.Sen de kaynağını ara bul!
Şimdiye kadar hiçbir soru sormayan sadece sessizce konuşulanları dinleyen dervişe Rabia hatun sordu:
-Sen niçin konuşmuyorsun, niye sormuyorsun?
Dervişten dudak bükmekten başka cevap alamayan Rabia Hatun alçak sesle söylendi:

Kitap tanıtın kitap (1)

-Sormaz ki bilsin,sorsa bilirdi!Bilmez ki sorsun,bilse sorardı!

Bir derviş atıldı:

-İyi ama Allah'ın isimlerinde bu kadar çokluk varken,biz"Vahdet" dediğimiz bir'liği nasıl anlayacağız?

-Çokluk demek,kesret demektir.Bu kainat,kesret alemidir.Kesrette vahdeti bulasın ki,'ilmel yakın' mertebesine ulaşabilesin.Bu şuna benzer.Evin penceresinden giren güneş ışığını düşün.Ne kadar çok pencere varsa o kadar da ışık var demektir.Bu sizi yanıltmasın.Aslında ışık bir tanedir, güneş de bir!Anlaşıldı mı?

<http://www.kitapyurdu.com/kitap/default.asp?id=76624&sa=57581748>

[Akıl-Vahiy uyumu ve İman Kitabı – Gazâlî Hazretleri](#)

By [Mehmet Yılmaz](#) on Nis 5, 2010 in [Akıl](#), [Hz Gazâlî](#), [Kitap Tanıtımı](#), [Vahiy](#), [İslam](#) | [Edit](#)

“Ateşin haberini alan değil yanında oturan ısınır” (Gazâlî Hazretleri, Mişkat-ül Envar)

Uygarıktan uzak yaşayan bir kabiledede pislik ile bulaşan bir hastalık baş göstermiş. Gönüllü bir doktor köye ulaşmış, onlara sabun dağıtmış. Mikroplardan, bakterilerden bahsetmiş. Kabileyi yemekten önce, tuvaletten sonra sabun kullanmaya alıştırmış. Doktor şehre dönmüş, aradan yıllar geçmiş. Kabile mikropları unutmüş ve doktordan kalan sabunlara tapmaya başlamış.

* * *

Çoğumuz Müslüman ailelerin çocuğu olarak geldik dünyaya. Taklit yoluyla, babamız, annemiz yaptığı için, onlar kadar, onlar gibi Müslüman olduk. Diğer dinleri veya dinsizliğı inceledikten sonra reddedip İslâm'ı seçmiş değiliz. Kimilerimiz nasibi derecesinde bir şeyleri idrak etti ve hayat tecrübeleri, akılları artarken imanları da kuvvetlendi. Şahsen bu “şanslı” ekipten değildim başlangıçta. Sorduğum sorulara cevap alamadıkça İslâm gözümde folklorleşti. Sabuna tapanlar gibi hissediyordum kendimi. Mutlaka yapılması gerekenler vardı, yasaklar vardı. Ama bunları birleştiren akli bir zemin göremiyordum. Gitgide bir aidiyet, bir kimlik oldu İslâm benim için. “Bizim takım” oldu. Fenerbahçe'yi tutmak, filan müzik grubunu sevmek gibiydi bayramlaşmak meselâ. Sonra da iyice soğudum, dinin kapsamına giren ve girmeyen konular olarak hayatı bölüp parçalamaya başladım. Zaten bize verilen pozitivist eğitimin amacı da buydu. İslâm cenazeden cenazeye aklımıza gelen bir şey hâlini aldı. Kayıp yıllardı bunlar.

Kitap tanıtan kitap (1)

ALLAH bana acımış ki daha sonraları karşıma Hakikî İslâm'ı anlatacak insanlar çıktı. Hamdolsun. Uzun tartışmalar, sorgulamalar, okumalar neticesinde kendimi Müslüman hissetmeye başlamıştım. Öğrendikçe susuzluğum arttı. Ben de içtim. O günlerden beri de değişen bir şey olmadı. Neden paylaştım bütün bunları? Bu hafta özel bir kitaptan bahsetmek istiyorum. Gazâlî Hazretleri'nin [İman Kitabı](#). Akıl-Din veya Din-Bilim çatışması(!) gibi Batı'dan ithal problemlerin Türkiye fikir hayatını kirletmesine karşı sağlam bir kalkan. Fakat daha da önemlisi benim gençliğimdeki gibi virajlı yollara girmiş arkadaşlara kestirme bir çıkış yolu:

"...Temel yaklaşım olarak, akılla ortaya konulan delillerin yalanlanmaması gerekir. Aynı şekilde akıl da dini yalanlamaz. Fakat akıl dinle ilgili bir yalanlama yoluna girmişse, bu ancak dinin ispatı alanında söz konusu olabilir. [...] . Çünkü dini akılla biliriz. Hal böyle olunca akılla dini birbiriyle çelişen olgularmış gibi göstermenin hiç bir anlamı yoktur. Yalancı bir müzekkî (şahitlik yapacak kişi hakkında mahkemeye bilgi veren) ile şahidin doğru sözlü olduğu nasıl bilinebilir ki! Din bir çok konunun şahidi, akılda onun müzekkîsidir. Yani dinin düzenlediği meselelerin hakikatlerini ancak akılla biliyoruz..." ([İman Kitabı](#), sayfa 83)

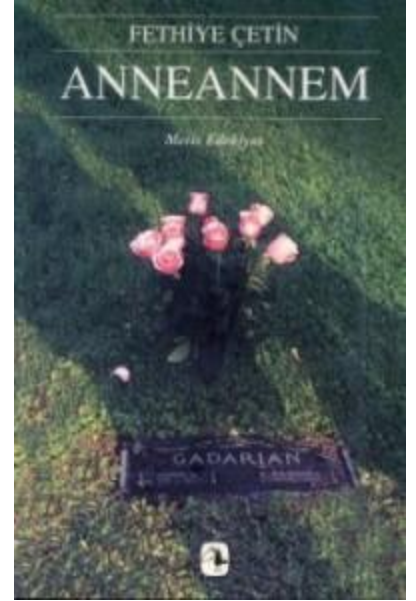
Daha önce yine Gazâlî Hazretleri'nin yazdığı [Ahiret Kitabı](#)'ndan bahsetmiştim. Bu kitabın tercümesi de yine Ayhan Ak tarafından yapılmış. Ve o kadar güzel yapılmış ki asıl metni okuyormuş gibi oluyorsunuz. Bir kere daha ALLAH Ayhan Bey'den razı olsun diyorum. Bunca İslâm aliminin ömürlerini adanarak inşa ettikleri bir hazinenin mirasçılıyız. Yetenekli ve gayretli tercümanlar sayesinde artık çok kolay okunabilen bu kitaplar 5-10 YTL gibi rakamlara satılıyor. [İman Kitabı](#) 90 sayfa. Bir iki gece vakit ayırmak yeterli. Öyle ağır bir felsefe kitabı filan değil. Her insanın zaman zaman aklını kurcalayabilecek sorgulamalar. Tabi cevaplarıyla!

Okuyanlar bilirler, Gazâlî Hazretleri'nin kendine has bir anlatım şekli vardır. En zor konuları bile kolayca anlaşılır hale getiren, bol örnekli açıklamalar yapar. Mütevazî bir dil kullanır. Okuyucusuna (öğrencisine) neredeyse acıyacak derecede şefkat gösteren bir öğretmen edasıyla verir dersini. Sizi ondan ayıran yüzyıllar ve kilometreler bir anda kapanıverir, o büyük zâtın dizinin dibinde oturuyormuş gibi hissedersiniz kendinizi. Lafı fazla uzatmayalım. Övülmeye layık insanların övülmeye ihtiyacı yoktur. İslâm alemini geri bırakan en büyük düşman cahillik. Siz de okuyun o halde ve okumamış olanlara anlatın. Hizmet için. ALLAH rızası için.

[Anneannem](#)(Fethiye Çetin)

Aşağıdaki metni, beş vakit namazındaki anneannesinin aslında Türkleştirilmiş ve müslümanlaştırılmış bir Ermeni kızı olduğunu öğrenen Fethiye Çetin'in, 2004 yılında Metis Yayınları'ndan çıkan "[Anneannem](#)" adlı kitabının 43 ila 46. sayfalarından alıntılıdım.

"Anneannem", Fethiye Çetin'in, anneannesinin geçmişi hakkındaki gerçeği öğrenmesinin ardından yaşadığı şaşkınlık sonrasında ondan 1915 ve sonrası hakkında öğrendiklerini aktardığı, anlaşılması son derece basit gerçeklikleri tasvir eden ve bu şekilde o dönemi ve çekilen acıları anlamayı kolaylaştıran önemli bir kitap. Aşağıda aktarılanların tamamı ailenin Ermeni Tehciri esnasında yaşadıklarından derlenmiş olup, pek çok yerde yaşanan benzeri hadiselerin bir tek köy özelindeki ifadesi gibidir. (S.K.)

* * *

ANNEANNEM'den...

Heranuş, o yıl üçüncü sınıfı da başarıyla bitirmişti. Çok çabuk öğrenen ve sorumluluk sahibi bir çocuk olduğundan ev işlerinde annesine yardım etmekle kalmıyor kardeşleri ile ilgileniyor, onlarla oyunlar oynuyor, okulda öğrendiklerini onlara da öğretmeye çalışıyordu. Onun üzerine aldığı işler konusunda kimsenin gözü arkada kalmazdı.

Havaların ısındığı ekinlerin büyüdüğü günlerden bir gün, jandarma köyü bastı. Çok iyi Türkçe konuştuğu için o güne kadar vergi tahsildarlarıyla ve diğer yetkililerle köylüler adına ilişki kuran köy

Kitap tanıtın kitap (1)

muhtarı Nigoros Ağa, köy meydanında toplanan köylülerin gözü önünde öldürüldü. Daha sonra, köy meydanında toplanan yetişkin erkeklerin hepsi götürüldü. Jandarma erkekleri götürürken onları ikişer ikişer birbirlerine bağladı. Heranuş'un dedeleri, iki amcası, dayısı da götürülenler arasındaydı. Bu erkeklerin Palu'ya götürüldüğü söylendi. Ancak, gittikleri yerden bir daha dönmedikleri gibi akıbetleri hakkında kesin bir bilgi edinilemedi.

Artık sadece kadınlar ve çocuklardan oluşan köy ahalisi, bütün erkeklerin, yaşlı-genç demeden dipçiklenerek, tartaklanarak toplanıp götürülmesinin dehşetini uzun süre üzerlerinden atamadılar, evlere giremediler, işlerine dönemediler, köyün meydanında toplanıp olan biteni konuştular, ağlaştılar, bağıştılar, ağıtlar yaktılar, yaşlılara sordular, tartıştılar. Kimse, erkeklerin nereye ve niçin götürüldüklerini, ne zaman döneceklerini bilmiyordu ancak rivayet muhtelifi.

Heranuş'un babaannesi diğerlerine, "Kaygılanmayın, her şey düzeldir, gidenler geri gelir," dedi ve devamla, "Siz o zaman çocuktunuz, çoğunuz bilmezsiniz, yirmi yıl önce de köylerimiz böyle basıldı, boşaltıldı. Hepimiz sürgün edildik," diye açıkladı.

Başka bir kadın araya girdi. "Yollarda, dağlarda çok kişi öldü, dağlara gömdük."

Babaanne devam etti:

"Aramızda ölenler oldu ama çoğumuz uzunca bir süre dağlarda yaşamayı başardık. Sonra bir gün köyümüze dönmemize izin verildi ve döndük."

"Döndüğümüzde kiliselerimiz, okullarımız, evlerimiz yıkılmıştı, yakılmıştı."

"Yıkılan, yakılan evlerimizin ve okullarımızın yeniden yapımı birkaç yılımızı aldı ama gördüğünüz gibi herbirini daha güzel daha sağlam inşa ettik," dedi babaanne. Diğer yaşlı kadınlar ona katıldıklarını başlarını sallayarak belirttiler.

Genç kadınların çoğunluğu ise, babaanne kadar iyimser değildi. Bu saldırıların yirmi yıl öncekilere benzemediğini, toplayıp götürdükleri erkeklerin bir daha dönemeyeceklerini söylüyorlardı. Heranuş, babaannesinin söylediklerinin gerçek olması, dedesi, dayısı ve amcalarının geri dönmesi için bildiği bütün duaları sessizce mırıldanıyor, götürüldükleri dağları tahmin etmeye çalışıyordu. Köyün diğer çocukları gibi, bütün dikkatini konuşulanlara veriyor, olanları ve olacakları anlamaya çalışıyordu.

Kaynanasının sözünü ettiği sürgün olayını dokuz yaşında yaşamış olan Heranuş'un annesi İsguhi de, çocukluk deneyimlerine dayanarak yaklaşan tehlikenin öncekilerden farklı olduğunu öngörmüş olmalı ki, kız kardeşlerini topladı ve onlardan saçlarını kesmelerini, yüzlerini çirkinleştirmelerini, dikkati çekmeyecek kötü elbiseler giymelerini istedi.

En küçükleri olan Siranuş dışında diğerleri, beş örgüyle topladıkları saçlarını kestiler, ablalarının diğer isteklerini de yerine getirdiler. Siranuş, saçlarını kesmeyi de kötü giyinip suratını çirkinleştirmeyi de reddetti.

Erkeklerin götürüldüğü günün akşamında, köy birtakım adamlarca basıldı. Bu adamlar, köyün güzel, genç kızlarını, kadınlarını kaçırdılar. Kaçırılanlar arasında Siranuş da vardı. Siranuş ve diğer kaçırılanlardan ertesi gün ve öbür günler haber alınamadı. Görenler, Siranuş'u kaçırılanların onu örüklerinden kavrayıp ellerine doladıklarını ve böylece sürüklediklerini söylediler.

Kitap tanıtan kitap (1)

İsguhi, jandarmaların komşu köylerden bazılarını, bu arada eltisinin köyünü de basmadıklarını, bu köylerin ahalisine bir şey yapılmadığını öğrenir öğrenmez üç çocuğunu, Heranuş'u, Horen'i ve Hırayr'i yanına alıp, eltisinin köyüne gitti. Ancak, çok geçmeden jandarma bu köye de geldi ve bu kez köyün kadın-erkek bütün ahalisini toplayıp Palu'ya götürdü. Palu'ya götürülenler arasında Heranuş, annesi ve iki kardeşi de vardı.

Palu'da kadın ve erkekleri ayırdılar. Kadınları kilisenin avlusuna soktular. Erkekler dışarda kaldı. Bir süre sonra dışarıdan canhıraş çığlıklar gelmeye başladı. Kilise avlusunun duvarları yüksek olduğundan içerdeki kadınlar ve çocuklar, dışarıda olanları göremiyorlardı, ancak korkudan kocaman olmuş gözbebekleri ile bakışları buluşuyor, buluşan bakışlar birbirine öylece takılı kalıyordu. Anneler, neneler, çocuklar, birbirlerine sokulmuş titriyorlardı. Avlu, titreşen yumak yığını gibiydi.

Diğer kardeşleri ile birlikte annesinin eteğinden ayrılmayan Heranuş, bir yandan korkuyor diğer yandan merakını da yenemiyordu. Bir genç kızın dışarıyı görebilmek için ötekinin omuzuna tırmandığını görünce, onların yanına gitti. Arkadaşının omuzuna basıp duvarın üstünden dışarıya bakan kız, aşağıya indikten epey sonra, gördüklerini söyleyebildi. Bu kızın ağzından duyduklarını Heranuş ömür boyu unutmayacaktı: "Erkeklerin boğazlarını kesiyorlar, sonra da nehre atıyorlar!"

Sesler kesildikten bir süre sonra iki kanatlı büyük kapı açıldı ve avludaki kalabalığı, iki sıra oluşturmuş jandarmalar arasından geçirip Palu dışına çıkardılar. Burada, köylerine dönmeleri için izin çıktığını, bu nedenle herkesin kendi köyüne dönmesi gerektiğini söylediler. Köye döndüklerinde, evlerinin yağmalandığını gördüler. Evleri, hiç vakit kaybetmeyen civardaki müslüman köylülerce yağmalanmış, yatak-yorganları dahi götürülmüştü.

Köye gelen kadınlar, erkeklerin yasını tutma lüksüne sahip olmadıkları gerçeğini anlayarak, aç karınlarını doyumak için tarlalara, bahçelere koştular. Olgunlaşmış ekinlerin birkaç gün yemelerine yetecek kısmını elbirliği ile topladılar, damlarda dövüp bulgur yaptılar ve kaynatıp karınlarını doyurdular.

Bundan sonra yapacaklarını düşünmeye fırsatları olmadı. Çünkü jandarma tekrar köye geldi ve köyde kalan bütün nüfusun, yatalak kadınlar dahil olmak üzere sürgüne gönderileceğini söyledi ve hemen toplanmalarını emretti. İşte bundan sonra o uzun, acılı ölüm yürüyüşü başladı.

Çermik Hamambası'na geldiklerinde azalmışlardı. Küçülen kabile, orada mola verecek, ertesi gün yola devam edecekti. Küçük oğlu Hırayr'i bir bohça ile sırtına bağlayan İsguhi, yol boyu, arkalara düşmemek için adeta koşturarak yürüyor, diğer çocukları Heranuş ve Horen'i de ellerinden sımsıkı kavramış iki yanında sürüklercesine çekiştiriyordu. Yol boyunca pek çok çocuk ölmüştü ama o, çocuklarını buraya kadar sağ salim getirmeyi başarmıştı. Yorgunluktan, açlık ve susuzluktan adım atacak mecalleri kalmamıştı. Oldukları yere yığılıverdiler sonunda.

O sırada, etraflarını saran Çermikliler, ekmek ve su veriyorlar, karşılığında altın ve ziynet eşyası istiyorlardı. Oysa açlıktan avurtları çökmüş bu insanlar, bütün paralarını, altınlarını ve takılarını ölüm yolculuğunun daha ilk günlerinde yitirmişler ellerinde bir şey kalmamıştı.

Kaynak: Çetin, Fethiye. 2004. Anneannem. İstanbul: Metis. Satın almak için:

<http://www.idefix.com/kitap/anneannem-fethiye-cetin/tanim.asp?sid=KMKDOOVJ831L6OT00VNP>

[Ötekiler için sivil itaatsizlik rehberi \(Ümit Kardaş\)](#)

Burhan Yüksekkaş

Ülkenin geleceğiyle ilgili kafa yoran, sağduyulu pek çok kişinin aklındaki soru bu: “Demokrasiyi militarizm’den nasıl koruruz?”

Ümit Kardaş’ın demokrasi, cumhuriyet, yargı, iktidar, ordu, polis, sivil toplum gibi hayatımızı en çok etkileyen kavramlardan bazılarını bozulmalarının kökenleriyle birlikte sorguladığı, “daha az devlet, daha çok toplum” yaklaşımıyla çözüm önerileri oluşturduğu [Ötekiler İçin Sivil İtaatsizlik Rehberi](#)’nde de bu soru esas mesele.

Hukuk devletindeki adaletsizlikler, laik devletteki açmazlar, sosyal devletin perde arkasındaki faşist uygulamaları... Demokrasimiz neden gerçek bir demokrasi değil de suni bir sistem, anlatıyor. İktidar, muhalefet, asker, polis, yargı neden kutuplaşmaları tetikliyor?

Kitapta bana en ilginç gelen cümlelerden biri: “1982 Anayasası Türk milletine bir deli gömleği gibi giydirildi.” Ve tahmin ettiğim gibi de oldu; kitapta 12 Eylül zihniyetinin çürük yanları eleştiriliyor. Sivil itaatsizliği gerektirecek, Türkiye’de de sivil itaatsizliğe sebep olmuş iki konu olan zorunlu askerlik ve 301. madde sorgulanıyor, alternatifler sunuluyor.

Kitap tanıtın kitap (1)

Evrensel hukukun yasalarla, yazılı metinlerle değil de insanın insanca yaşaması için gerekli olan 'ilkelerle' inşa edilmesi gerekir diyor Ümit Kardaş ve bahsettiği ilkelerden bir kaçını sıralıyor. Ülkemizde yanlış işleyen pek çok sistemin, kanıksanmış olan pek çok adaletsiz tutumun aslında Osmanlı'yı çöküşe götüren süreçte toplum hafızamıza yerleştiğini ve şimdiki demokrasimizin hastalıklarını aslında "Hasta Adam"dan kaptığına da değiniyor.

Uluslararası alanda "bir küresel gücün tek yanlı bir tutumla oluşturduğu ve dayattığı, gayrimeşru ve hesap vermeyen" yeni yönetim düzenini karşısında küresel demokrasinin tesisi için tek yol olan, şiddet tekeli elinde bulunduran ulus-devlet eğer hukuk dışına çıkıp şiddeti halkın arasındaki 'öteki'lere uygulamaya kalkarsa karşısında durmak için tek yol olan, Mandela'nın, Gandhi'nin, Muhammed Ali'nin yolu sivil itaatsizliği anlatıyor.

Bir arada yaşayabilecek miyiz? Birbirimizi kabul etmeye, hoş görmeye nereden başlamalıyız?

Bu rehber yapmanız gerekenleri maddeler halinde sıralayan bir rehber değil! Çıktıktan bir ay sonra süpermarket raflarına düşecek popüler zayıflama kitaplarından ya da sabun köpüğü siyasi palavralardan değil! Sizi dünyadaki bütün 'öteki'lerin, hor görülenlerin arasına sokacak yolda bir anahtar. Olaylara tarafsız bakabilmek için mahallemizden, şehrimizden, ülkemizden de çıkıp kendimizi dünyada sürgün etmemiz gerektiğini ortaya koyan bir anahtar. Ve öylesine ezber bozucu bir yapısı var ki, otoriter, darbeci, devlet baba imajının 'öteki'yi nasıl itaate zorladığına, itaat etmeyenlerin askeri cezaevlerinde, mahkeme salonlarında "halkı askerlikten soğutma" gerekçesiyle süründürüldüklerine de değiniyor.

Ümit Kardaş 80-81 yıllarında Diyarbakır'da askeri savcılık yapmış, emekli bir albay, askeri yargıç. En çok eleştirdiği konu ise Türkiye'de özellikle yargı alanında görülen asker-sivil çiftbaşlılığı. Bu konudaki eleştirileri emekli askerler arasında da istenmeyen adam yapmış. Çünkü emekli bir asker olan Kardaş, Türk Silahlı Kuvvetleri'ne en sağlam eleştirileri yapan biri, böylesine de ezber bozan biri. Daha önceki kitapları da askeri yargı ve demokrasi kavramı üzerine, pek çok yerde yazıları yayınlanmış bir isim ve bu son kitabı gerçekten çok dikkat çekici.

[Kapital Manga - 1 ve Karl Marx](#)

Burhan Yüksektaş

Çizgi romana çevirilen klasik eserlerin tüm dünyada yükselişi kısa süre önce Türkiye'yi de etkisi altına aldı. NTV'nin öncülüğünde Machbeth'in çizgi roman halinin Türk okuyucusu tarafından yoğun ilgiyle karşılanması sonraki aylarda Kafka'dan Dava ve Dostoyevski'den Suç ve Ceza'nın raflarda yer almasını sağladı. Yordam Kitap ise dünyada da bir ilki gerçekleştirerek kısa sürede ilgi odağı haline gelen Japonya çıkışlı bir çalışmayı yani Kapital Manga - 1'i Türkiye'de çıkarttı.

Dünyanın önde gelen eleştirmenleri arasında genel kanı bu tür çalışmaların uzun, bilgi verme amaçlı ya da bol betimlemeli klasik eserlere önyargılı davranan çoğunluğu genç bir kitleye eserlerin orijinaleri hakkında fikir verebilmek açısından çok yararlı olduğu yönünde. Kapital Manga'nın da bu amaçla hazırlandığı çok açık.

Pek çok kişinin gözünü korkutan bu devasa eserin okunması günümüz ekonomi, siyaset ve sosyal hayatını anlamak için zaruri aslında. Elbette Kapital boyutları ve yoğun içeriği gibi sebeplerden günümüzde herkesin adını bildiği ama çok az kişinin okuduğu kitaplardan biri, Japon yayınevi East Press de bu duruma çok güzel bir çözüm getirerek Kapitalist sistemin üretim süreçleri hakkında Marx'ın teorik olarak verdiği bilgileri bir öyküye yerleştirerek somutlaştırıyor, böylece bilgi bombardımanı açısından seyreltilen kitap edebi ve görsel özellikleriyle geniş bir kitleye kısa sürede yayılıyor.

Kitap tanıtan kitap (1)

Arka kapakta çalışma şöyle özetlenmiş : *“Kapital’in özü ve temel kavramları, bir peynir fabrikasındaki üretim süreçleri etrafında gelişen çarpıcı bir öyküyle iç içe anlatılıyor ve böylece genellikle göz korkutan bir eser olarak görülen Kapital çok geniş bir okur kitlesinin ilgi odağı haline geliyor.”*

Eğer Kapital’i okuduysanız bu eseri bir çeşit özet, seyreltme olarak görmekte haklısınız, zaten amaç insanlara kapağını açmayı bile gözlerinde büyüttükleri o eserin içinde ne bulacaklarını azıcık da olsa anlatmak. Ancak kitaba başlar başlamaz farkına varacağınız şey Bilimsel Sosyalizm’i teorik olarak okurken kafanızda sistemin belirli araçlarına yerleştirdiğiniz tanımların sizi hiç zorlamayacak somut bir biçimde karşınızda olması. Bu sebeple Kapital Manga, orijinali okumuş olanlara da manga kültürünü sevdirecek bir kitap.

***

Babasıyla yaptığı peyniri civar köylerin pazarlarında satarak zar zor geçinen Robin kitabın ana karakteri. Robin’in derdi, çok masum çok insancıl olsa da bunun için kapitalist sisteme ödemesi gereken bedeller onu yapmak istemediği şeyleri yapmaya zorluyor. Bu anlamda sadece köyün fakir ve hastalıklarla dolu hayatından kopup kazandığı parayla daha iyi standartlarda yaşamak isteyen Robin kendini Marx’ın bahsettiği üretim süreçleri ve işçi-işveren ilişkilerinin ortasında buluyor. Kitap bir anlamda da Robin’in kendi ve sevdiklerini daha iyi yaşatma uğruna bencilleşmeye başlaması ancak bir taraftan da vicdaniyla olan hesaplaşmalarını anlatarak sistemin iyi ya da kötü niyetli olmayla alakasız bir şekilde bencil, vurdumduymaz davranan güç sahipleri tarafından devam ettirildiğini anlatıyor. Köy köy dolaşan peynir satıcısı Robin’in fırsatını bulduğu anda yükselmeyi, daha çok kazanmayı kabul etmesi ve bunun en kısa yolu olan insan emeğini sömürme yoluna başvurmasını da bu bencillik kavramına bağlayabiliriz. Yükselmek için adım attığı yolda başladığı seviyeden de aşağıya inmekte olduğunu anlayan kahramanın çaresizliği insanı ve emeğini bir mal olarak görmesine ve bu bakış açısının onu daha da çaresiz kılarak işçilerinin daha çok emeğini daha az paraya alabilmek için şiddet de dahil her türlü yola başvurmasına sebep oluyor. Basit bir köylü olan Robin, bir patrona dönüşme sürecinde işçi, emek ve para kavramlarını daha çok sorguluyor, vicdanını dinlemeyi bile bırakıyor ve işçileriyle yatırımcıların arasında kalarak hem kurban hem de suçlu oluyor.

Arka planda genç yatırımcı, Robin’e destek olarak verdiği parayı kurtarmak adına bütün fırsatları deniyor. Vahşi kapitalizmin simgesi olarak öyküde kullanılan Daniel adlı yatırımcı genç adam, yatırımlarını yalnızca daha fazla para kazanmak için yapıyor ve bunu yaparken kesinlikle riske girmiyor ve herkese acımasız davranıyor.

Bütün ailesi çok yoğun çalışan ancak yine de sefaletten kurtulamayan baba, işverenlerin zulmüne daha fazla seyirci kalamayarak köle olmadığını, insanca yaşama arzusunu dile getirmeye çalışıyor.

Oğlunun hırslarına yenik düşmeye başladığını gören baba ona dönüşü olmayan bir yola girdiğini anlatmaya çalışıyor.

***

Sayfa kenarlarında bir veya iki cümlelik tanımlar da öykü karakterlerinin aşama aşama ilerlemelerinde kavramları daha rahat anlamak için okuyucuyu öykünün atmosferinden koparmadan rehberlik ediyor. Öykünün bu kadar ustaca ve kavram kargaşasına yol açmayacak şekilde kurgulanması da kitabın çok fazla kişiye hitap etmesinde önemli bir etken. Çizimler ise gerçekten

Kitap tanıtın kitap (1)

hikayeye ayrı bir güzellik katmış; küçük detaylar hikayenin vermek istediği duyguyu kavramak açısından çok yararlı, manga kültürünün karakteristik özelliği olan konuşmanın olmadığı durumlarda da mimiklerin ayrı ayrı karelerde gösterilmesi okuyucuya Tommiks ya da Zagor'dan farklı bir çizgi roman deneyimi sunuyor .

Kitabı Japonca aslından Türkçeye Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Japon Dili ve Edebiyatı bölümü öğretim üyesi H. Can Erkin çevirmiş.

Birinci cildi 1867'de yayınlanan Kapital'in Almanca aslından çevirisini, iktisat alanındaki iki yetkin çevirmenin, Nail Satlığan ve Mehmet Selik'in imzasıyla, önümüzdeki aylarda okurlarla buluşturmayı planlayan Yordam Kitap, Kapital Manga'nın 2. cildini ise 4 Ocak 2010'da yayınlayacak. Yayınevi ayrıca, sosyalizmin en yaygın eseri sayılan Komünist Manifesto'yu da İtalyan grafik sanatçısı Rodolfo Mercenaro'nun çizgileriyle önümüzdeki haftalarda okurlara sunacak.

Kapital Manga Cilt: 1

Orjinal isim: Şihon-ron

Karl Marx

Yordam Kitap / Manga Dizisi

192 syf.

2. Hamur,

Ciltsiz

Çeviren: H.Can Erkin

ISBN: 97889944122917

[MOSSAD için çalışmak ister misiniz?](#) - [Hile Yolu](#) (Victor Ostrovsky)

[Mehmet Yılmaz](#)

Ortadoğu'nun BaşPsikopatı İsrail sizden ufak bir yardım istese kabul eder misiniz?

Çevrenizde böyle bir teklife evet diyebilecek insanlar var mı? Farkında olmadan yardım etme ihtimaliniz hiç mi yok? Asla? O halde rahat uyuyalım, ülkemiz dahilinde siyonistlerin eli kolu bağlı demek ki...

Bir kitaptan bahsetmek istiyordum uzun zamandır, eski MOSSAD ajanı Victor Ostrovsky'nin ağzından bu örgütün çalışma (ve çalışTIRma) yöntemlerini anlatıyor. Kitabın orijinal adı "[By Way of Deception](#)". Türkçe'ye [Hile Yolu](#) adıyla çevrilmiş. Orijinal başlık içindeki "deception" (=düş kırıklığı) kelimesi dikkate değer. Birazdan sebebine geleceğim.

Bu tür kitaplara temkinle yaklaşırım, gerçekleri çarpıtma, dezenformasyon amacıyla yazılmış bir çok kitap gördüm. Ama bu kez farklı. Kitabın yayınlanmasını engellemek için İsrail'in giriştiği yasal ve yasadışı eylemlerle katlandığı riskler göz önüne alınırsa içerik gerçekten dikkate değer olabilir diye düşünmüştüm daha okumadan... Okudukça Ostrovsky'nin "içeriden" yazdıklarını hakikaten inandırıcı buldum. Meselâ 1981'de Iraktaki bir nükleer santralin vurulduğu [Mivtza Opera](#) (אופרה מבצע) gibi olaylar o günlerin aktüalitesiyle örtüşüyor.

Fakat bundan çok daha önemli bir kaç nokta var ki üzerinde durmaya değer:

Kitap tanıtın kitap (1)

- 1) Eski ajan Victor Ostrovsky'nin MOSSAD'dan ayrılma sebebi,
- 2) Dünyadaki Yahudilerin MOSSAD tarafından sömürülme yöntemleri,
- 3) Yahudi olmayanların MOSSAD'a hizmet etmesinin sağlanması,
- 4) Bütün bunların Türkiye'nin çıkarları açısından değerlendirilmesi.

1) Eski ajan Victor Ostrovsky'nin MOSSAD'dan ayrılma sebebi

Ostrovsky önce İsrail ordusuna sonra da gizli servise son derece "romantik" hislerle giriyor. Kutsal Topraklarda kurulan kutsal(!) devlete, ulusuna hizmet edecek, yeryüzünde iyiliğin son kalesi(!) olan bu ülke uğruna gerekirse canını bile feda edecek.

Ancak zamanla uyanıyor Ostrovsky. Bir kere MOSSAD içinde kişisel ve politik çekişmeler var. İkincisi örgüt içinde yükselmiş kimi liderler elemanları "**özel işleri için**" kullanıyor. Bir anlamda Ergenekonlaşmış bir MOSSAD çıkıyor karşımıza. İsrail'in "yüksek" çıkarlarıyla ilgisi olmayan hatta bazen çelişen operasyonlar yapılıyor.

Ostrovsky bu konuyu gündeme getiren ilk kişi değil. MOSSAD ajanlarının devlet denetiminden uzak işler çevirdikleri, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı yaptıkları, kara para akladıkları uzun zamandır biliniyor. Afrika ülkelerinde darbe ya da soykırım olmadan bir kaç gün önce faaliyet gösteren İsraili ajanların resimleri yayınlanmıştı Fransız gazetelerinde. MOSSAD aslında bütün gizli örgütlerin izlediği yolu izliyor: **Güvenlik sebebiyle oluşturulan "resmî denetimsizlik" ve bunun yol açtığı bir tür mafyalaşma, devlet eliyle beslenen bir terör örgütüne dönüşme**. Kimin elinin kimin cebinde olduğu belli olmayan bu "dumanlı hava" içinde gizli örgütler kendi hükümetlerini deviriyor, seçim öncesi askerî operasyonlara zemin hazırlamak için sahte terörist saldırılar düzenliyor, yabancı ülkelerin terör örgütlerine eleman ve silah ödünç veriyorlar...

Bir de MOSSAD'ın özel bir durumu var: CIA ya da eski KGB gibi ağır bürokrasilerin tersine bu örgütte hiyerarşi çok zayıf. Bu bilinen ve istenen bir şey. Örgütün manevra kabiliyeti yüksek, tehlike halinde feda edilmesi gereken ajan sayısı az, ... Ancak bu dağıtık (distributed) örgütlenme herkesin kendi başına iş çevirmesini de kolaylaştırıyor.

İşte Ostrovsky'nin kitabı [By Way of Deception](#) (Türkçesi [Hile Yolu](#)) bu yozlaşmayı, içten çürümeyi son derecede elle tutulur bir biçimde aktarıyor.

2) Dünyadaki Yahudilerin MOSSAD tarafından sömürülmesi

Yahudiler Siyonist propagandanın etkisiyle kendilerini her an yok edilmesi muhtemel bir topluluk olarak görüyorlar. Bizim ülkemizde de "**Türk'ün Türk'ten başka dostu yoktur**" sloganıyla simgeleşen bu "yanlızlık" saplantısı bütün milliyetçi-militarist hareketlerin ortak noktası. Can korkusuyla kendi ırkına, ordusuna ve devletine sarılıyor insanlar. Bu da eleştiriden, çok seslilikten hoşlanmayan güçler için rahat bir çalışma ortamı hazırlıyor.

Ancak İsrail için yine özel bir durum söz konusu. Ülke nüfusu kadar yani 7 milyon Yahudi yaşıyor dünyada. Meselâ Almanya'daki 2-3 milyonluk Türk vatandaşı gibi dünyanın bütün ülkelerinde bir Türk azınlık yaşadığını farz edelim. Türk gizli servisinden bir ajan bazı özel yardımlara ihtiyaç duyabilir zaman zaman:

- - Kimlik göstermeden kalacak bir otel odası bulmak,

Kitap tanıtan kitap (1)

- - İz bırakmadan yüklü miktarda para transfer etmek,
- - Polis tarafından yakalanmışken serbest bırakılmak,
- - Hastahaneye gidip dikkat çekmeden kolundaki kurşunu çıkarmak,
- - Vs.

Böylesi durumlarda Türk asıllı bir otel görevlisi, bir bankacı, bir polis memuru ya da bir hemşire çaktırmadan herşeyi halledebilir. İşte Sayanim (=yardımcılar) dediğimiz örgütlenme böyle çalışıyor. MOSSAD ajanlarını gittikleri her ülkede bir İsrail dostu “vatanseverler listesi” bekliyor.

Tabi böyle bir örgütlenmenin işlemesi için Yahudilerin nispeten bir baskı-korku-suçluluk içinde yaşamaları gerek. Yoksa meselâ bir hemşire **“neme lâzım kardeşim, ben bulaşmam böyle işlere, yasalara göre polis çağırمام gerek”** diyebilir. Ama bir Yahudi Kanadalı, Fransız ya da Türk vatandaşı oluşunu ikinci plana atıp dinsel aidiyetini öne alıyor. İsrail’in “kutsal çıkarları” uğruna bu riskleri alıyor. Neden?

- - **Batı medyasında birçok yönetici bu davaya gönül vermiş insanlar.** Her fırsatta Hitler’in yaptığı katliamları hatırlatacak bir film, belgesel, kitap, resim sergisi vb üretiyorlar. Öyleki meselâ Fransa’da istesem günde 24 saatimi bu konuyla ilgili YENi TV programı, kitap vb okumaya, seyretmeye ayırabilirim. Hatta şu anki cumhurbaşkanı Sarkozy her ilkokul çocuğuna bir katliam kurbanını eşleştirmek ve yıl boyunca çocuğa o olayları yaşatmak suretiyle bu beyin yıkamayı daha da ileri götürmeyi teklif etti.
- - Filistinli direnişçilerin yaptıkları en ufak bir eylem İsrail’in varlığını ve milyonlarca Yahudinin hayatını tehdit eden bir saldırı gibi gösteriliyor. Bu da İsrail dışında yaşayan Yahudilerin endişesini ve suçluluk (=İsrail’e borçluluk) duygusunu arttırıyor.
- - Mahmud Ahmedinejad gibi insanlar Filistin’i iç politika malzemesi yapıp **“İsrail’i haritadan sileceğiz”** dedikçe Siyonistlerin ekmeğine yağ sürülüyor. Ölüp gitmiş bir Hitler, “terbiye edilmiş” bir Almanya yerine kanlı-canlı bir Ahmedinejad ve nükleer füze yapmaya çalışan bir “kaka-pis” İran Siyonist propaganda için çok daha kullanışlı. Bu tür ucuz kahramanlıklar soyut Siyonist korkuları bir anda somutlaştırıyor, yalanlar gerçek(!) oluyor.

3) Yahudi olmayanların MOSSAD’a hizmet etmesinin sağlanması

MOSSAD ajanları çok sık biçimde Müslüman ülkelerde faaliyet göstermek zorundalar. Hem komşuları hem de İsrail’in düşmanları önemli ölçüde bu coğrafya dâhilinde. Sorunsuz biçimde çalışabilmek için MOSSAD operasyonları sıradan günlük işler şeklinde küçük parçalara bölüyor. Bir otelde oda ayırmak, bir kitabın fotokopisini çekmek, araba kiralamak... Tabi bu bölünmüş işlerin içinde bir kısmı yine de silah, bomba vs kullanmayı, gece gizlice bir büroya girmeyi gerektiriyor ama “masum” işleri “ötekilere” yaptırmak çok daha ucuz ve güvenli.

Bir de “gri” işler var. Ne yasal ne de tamamen yasadışı. İşte Ostrovsky’nin kitabında başlıktan itibaren çok iyi işlenmiş en iyi nokta bu: insanın doğası. Nasıl oluyor da Iraklı bir mühendis ülkesindeki nükleer santralin planlarını MOSSAD ajanlarına veriyor meselâ?

İnsan hayatı usul usul akan bir nehir değil. Her zaman iniş çıkışlar, dertler, düş kırıklıkları bir yerlerde bizi bekliyor olabilir. Bir yakınımızın ağır hastalığı, bir boşanma, bir ölüm... Ağır bir borç, terfi etmeyi beklerken torpilli birinin yerimizi kapması... Yurtdışına görev için gönderilenleri de bu tür bir imtihan bekler. Arkadaşlarından ve ailesinden izole olan bir insan normalde olduğundan çok daha kırılığandır.

Kitap tanıtan kitap (1)

Tuhaf bir raslantıyla(!) hayatına girebilecek bir “dosta”, beklenmedik yerden gelecek bir paraya ya da kaçamak bir sevgiliye kapıları ardına kadar açılmış olabilir.

İnancı ve özgüveni olan, çevresinden destek gören insanlar bu tür imtihanlardan güçlenerek çıkarlar. Ama bir kez başarmış olmak sonrakiler için bir garanti değildir yine de.

Bu gibi durumlardaki insanları kullanmak için MOSSAD ajanlarının kullandığı ilginç bir öğüt var: **“Birini uçurumdan aşağı yuvarlamak mı istiyorsun? Önce onu uçurumun kenarına getirmelisin”** .

Tahmin edebileceğiniz gibi örgüt ajanları ihtiyaç duydukları kimselere kendilerini tanıtırken İsrail ile ilgili hiç bir şeyden bahsetmiyorlar. Daha çok profesyonel bir amaçla meselâ Brezilya ile Arjantin arasında yapılacak ticarî bir anlaşmada kullanmak için **ufak(!) bir bilgi** rica edilebiliyor. Karşılığında da oldukça iyi bir ödeme yapıyorlar. MOSSAD’a (bilmeden) yardım etmek için illâ ki bir nükleer santralde çalışmanız ya da füze sistemlerinde uzman olmanız gerekmiyor. Bazen çok sıradan bir işte çalışanlar bile bu örgütün hedefinde olabilir. İşyerinizde çalışanlarının isimleri, telefonları, görevleri, ev adresleri, hobileri, eşlerinin ve çocuklarının isimleri, okudukları okullar bir MOSSAD operasyonu için gerekli olabilir.

4) Bütün bunların Türkiye’nin çıkarları açısından değerlendirilmesi

Az önce “kırılğan” insan tanımı yaptık ve gerek MOSSAD gerekse başka gizli örgütlerin bu insanlardan istifade edebileceğini anlattık.

Bu “kırılğan” insan grubuna dâhil edilmesi gereken bir kategori daha var aslında ki Türkiye için büyük önem taşıyor: **Devlet eliyle ve sistematik bir biçimde** haksızlığa uğramış insanlar. Adaletin yerini bulmadığını, kendilerine karşı ayrımcılık yapıldığını düşünen bütün etnik, siyasî ve dinî azınlıklar potansiyel olarak bu gruba girebilir. Elbette birçok insan **“ne yapalım, bizim memleketimiz de böyleymiş”** diye sineye çekiyordur ama hepimiz insanız.

Bıçak kemiğe dayandığı yerde **“madem bu devlet beni hor görüyor ben de ona karşı sadakat duymuyorum”** deme noktasına gelmek mümkün.

Meselâ Fransa’da bir terör örgütü için en “verimli topraklar” Paris, Lyon gibi büyük şehirlerin fakir banliyöleridir. Çünkü bu yerlerde polis kanunları daha kolay çiğner. Polisin aleyhine dava açmak ve kazanmak daha zordur. Kimliğini göstermeyen biri özellikle zenci ya da Arap ise gözaltına alınabilir. Karakolda şiddet görebilir. Türkiye ile karşılaştırılabilecek seviyede olmasa da **devlet eliyle uygulanan, meşru(!) şiddetin** yargı denetiminden kaçabildiği bu yerlerde Fransa devleti zayıftır. Halk ile devletin arası açıktır.

Değerli dostumuz [Mustafa Akyol](#) bir yazısında (mealen) **“evet, insanın devletini sevmesi gerekir ama o devletin de sevilecek bir tarafı olması gerekmez mi?”** diye sormuştu. Adalet konusunda çok sayıda zaafı var ülkemizin. Ve bu zaafılar hergün yeni “kurbanlar” üretiyor. Ya da [Rasim Ozan Kütahyalı](#)’nın dediği gibi “zenciye zenciye kırdırma metodu” halk ile devletin arasını açıyor.

İsmet İnönü zamanında uygulanan Varlık Vergisi ile Hristiyan ve Yahudilerin mallarına el konulması, [Dersim olayları](#), 6-7 Eylül’de yeniden hedef seçilen Hristiyan ve Yahudilerin öldürülmesi, talan edilen ev ve işyerleri, [Madımak Katliamında](#) hedef seçilen Alevîler, Güneydoğu’da OHAL yoluyla yaşamak dahil bütün hakları çiğnenen Kürtler...

Kitap tanıtan kitap (1)

Dediğimiz gibi hepimiz insanız ve sabrımızın bir sınırı var. Devletiniz sizi sürekli hedef gösterirse, potansiyel düşman, işbirlikçi olarak görürse? Diliniz, ibadetiniz yasaklanırsa? Tutuklanan yakınlarınız kaybolursa? Çocuklarınıza ülkenin resmî dini okulda zorla öğretilirse? Sizin cemaatinize karşı işlenen faili meçhul(!) suçlar cezasız kalırsa? “Ermeni dölü” diye fişlenirseniz? Bir genel kurmay başkanı çıkıp **“Ne mutlu Türk’üm demeyenler bizim düşmanımızdır”** derse, oy verdiğiniz siyasi parti bir belediye kazanınca bakanlar **“bunlar da Ermenistan sınırına dayandı”** diye homurdanırsa...

Bu demek değil ki bütün “azınlıklar” potansiyel birer MOSSAD ajanıdır. Ama Türkiye’nin aleyhine faaliyet gösterecek her örgüt **“içeriden”** olan, dili, kültürü bilen ve sisteme karşı hınç ile dolu insanlara ihtiyaç duyacaktır eylem yapmak için.

Elbette önce vicdanî sebeplerle savunuyorum ki Türkiye kimse kimseye “azınlık” muamelesi yapmamalıdır. Ama buna ek olarak:

- 1) Adaleti zayıflatan bir yasayı değiştirMEYEN her milletvekili,
- 2) Yasalara uymayan her polis ya da asker,
- 3) Bunlara seyirci kalan her savcı, hâkim, gazeteci ve sıradan vatandaş

Bilmeyerek de olsa MOSSAD ve benzeri örgütlere zemin hazırlamış olmaz mı?

İşte Ostrovsky’nin kitabı [By Way of Deception](#) (Türkçesi [Hile Yolu](#)) bunları düşündürüyor insana. MOSSAD’ın ne tür insanlarla çalışmayı tercih ettiğini ve onları nasıl “baştan çıkardığını” görünce korkuldukları kadar güçlü olmadıklarını idrak ediyor insan. Gerek bu örgüt gerekse türlü komplo teorilerine konu olan masonlar, illüminati ve adını bile bilmediğimiz diğer oluşumlar üç şeyden istifade ederek güçleniyorlar:

- a) Devletlerin adaletsiz uygulamalarından,
- b) Cemiyetlerin ahlâkî zayıflıklarından ve dayanışma eksikliğinden,
- c) Bu ilk iki faktörün uçurum kenarına ittiği kırılgan insanlardan.

Kitapta Ostrovsky’nin açıkça belirttiği gibi kendisiyle, devletiyle bir kavgası olmayan, elindekini yeterli bulan, düzgün aile yaşantısı içindeki bir insan **MOSSAD’ın işine kesinlikle yaramayacak bir insandır**. Bu son paragraftan çıkartabileceğimiz bir altın kural varsa şudur: Bu tür “dengeli” insanların yaşadığı adil bir devletin toprakları MOSSAD’in nefes alamayacağı bir iklimdir.

MOSSAD’dan kurtulabilecek miyiz bir gün?

İnsan var oldukça zayıflıkları da var olacak elbette. Gerek MOSSAD gerekse başka yapılar bu zayıflıkları kullanmanın yeni yollarını icad edecekler şüphesiz.

Gelin görün ki Hz. Mevlânâ “Kur’an’ı açıklamak için yazdım” dediği Mesnevî adlı eserinde şöyle söylüyor:

“Ey insan, başkalarından gördüğün zulümler, kötülükler, senin kendi kötü huyunun onlardan aksetmesidir, görünmesidir. Senin varlığın, iki yüzlülüğün, zalimliğin, gafletin onlara aksetmiştir. O sensin, sen kendini yaralyorsun; lânet ipliğini, kendine, kendin dokuyorsun.” (Cilt I, beyitler 1318-1320)

Kitap tanıtan kitap (1)

MOSSAD'ı veya siyonizmin saldırganlığını kendiliğinden oluşmuş bir dış düşman gibi görebiliriz. Ya da **kötülük = iyiliğin ve adaletin eksikliği** diyerek bakabiliriz olaylara. Bir fotoğrafın negatifi, bir heykelin kalıbı gibi... Müslümanların takvadan uzaklaştıkları anların, ihmallerin ve zulümlerin cisimleştiği, ete, kemiğe büründüğü, bombaya işgale dönüştüğü bir hâl olarak da görebiliriz bu “şeytanî” gücü. Eleştiriyi bu şekilde kendimize çevirdiğimiz zaman çözümü de kendimiz üretebiliriz.(Bkz.

[Müslümanların iç hastalıkları](#))

Bu bakımdan özeleştirme yapmayı İsrail ya da Yahudi düşmanlığına göre çok daha verimli buluyorum. Rızık kapısı dükkânına “**Yahudiler, Ermeniler ve köpekler giremez**” tabelası asanların gaflet içinde MOSSAD'a hizmet ettiğini düşündüm ve Yahudilere yönelik nefretin Müslümanlar için bir afyon olduğunu savunageldim hep.

- [Müslümanın afyonu: Yahudi nefreti - Bölüm I](#)
- [Müslümanın afyonu: Yahudi nefreti - Bölüm II](#)
- [Müslümanın afyonu: Yahudi nefreti - Bölüm III](#)
- [Müslümanın afyonu: Yahudi nefreti - Bölüm IV](#)
- [Müslümanın afyonu: Yahudi nefreti - Bölüm V](#)

Çünkü bu özeleştirimler yapılmadığı müddetçe her çağda yeni MOSSADlar, yeni neoconlar, yeni psikopat devletler türeyecektir. ([Bkz. Amerika Tedavi Edilebilir mi?](#)) Meselâ 11ci asırda İslâm coğrafyasını hallaç pamağı gibi atan **Haçlı seferleri ve Moğol saldırıları Siyonistlerin işi değildi**. Filistin'den kat kat büyük bir bölgede asırlarca Müslüman kanı döken bu iki gücün bu yıkımı yapabilmesini **mümkün kılan zemin neydi?** İsrail'in Yahudi olması da bu bağlamda değerlendirilmelidir kanımca.

Bir insan MOSSAD'a karşı kafa tutabilir mi?

Devletin adil olması gerektiğini anladık ama sıradan bir insan MOSSAD'a karşı kafa tutabilir mi? Bence bu mümkün. Öncelikle insanlar içlerindeki korkunun farkında olmalılar. Yani bir Cuma namazı çıkışı İsrail ve ABD bayrağı yakan Türkler, Pakistanlılar ya da İranlılar bunu cesaretlerinden mi yapıyorlar yoksa korkudan mı? Bush'un samanla doldurulmuş bir kuklasını yakan Mısırlılar, Ürdünlüler düşman belledikleri şeyin kendisine saldıramadıkları için bir maketine saldırıyorlar. Burada pagan bir davranış gözlüyoruz. **Tıpkı ALLAH'ı unutanların O'nun yerine paraya, mevkiye yani putlara tapması gibi Cihad yapacak cesareti olmayan korkakların düşman yerine bir tür negatif puta saldırması.**

Müslümanlar içlerindeki bu korkuyu yenmelidirler bence. Yani sadece MOSSAD değil genel olarak bütün komplo teorilerini kasedediyorum. Neden? Farz edelim ki İslâm karşıtı komplo teorilerinin **HEPSİ** gerçek olsun. Üzerine de bilmediğimiz **BİN** komplo daha ekleyelim.

Kur'an'ın verdiği yanıt bellidir. “**Onlar tuzak kurdular. ALLAH da tuzak kurdu. ALLAH tuzak kuranların en hayırlısıdır.**” (Âl-î İmrân 54) (Aynı konuda : Enfâl 30, Yûnus 21, Nahl 127, Târik 15-16)

Benim bunlardan anladığım, Müslüman hayatını komplo teorilerine göre düzenleyemez. Komplo korkusu ALLAH korkusunun önüne geçip Müslümanı O'nun yolundan ayırmamalı.

Şu halde **ümmeğin tuzakları** ne olabilir MOSSAD benzeri hilelerin yaşayamacağı bir iklim oluşturmak için?

Kitap tanıtım kitabı (1)

- Sadece Türkiye Yahudilerini değil ulus-devletin tektipleştirici havanında dövülmüş, mağdur edilmiş herkesi kucaklayacak bir söylem oluşturmak,
- Bu söylemi **önce günlük hayata** sonra toplumsal ve siyasî projelere yansıtmak,
- Kürtlük, Alevilik, Hıristiyanlık ya da “safkan” Türklük üzerinden siyaset yapanların bilerek ya da bilmeyerek MOSSAD’a hizmet ettiğini görmek, onları **oysuz bırakarak hak ettikleri yanıtı vermek.**

Ahret Kitabı - Gazâlî Hazretleri

Mehmet Yılmaz

Yahya Kemal'in « **Ankara'nın en çok nesini seviyorsunuz ?** » sorusuna cevaben **“İstanbul'a dönüşünü”** demesi gibi Hayat'ta en çok merak ettiğim şey Ölüm, Aslî Vatan'a dönüş, Gurbet'in bitişi.

“Suyun içerisine taş attığımızda su yüzeyinde genişleyen dairelerin oluştuğunu görürüz. Aynı taş suyun derinlerine indikçe daha geniş daireler oluşturur, taşın ulaştığı derinlik arttıkça dairelerin çapı da artar.

Attığımız ilk taşta bakarak daire oluşumu devam ederken

attığımız ikinci taşın oluşturduğu dairelerin de ilk taşla oluşan daireler gibi olması gerekmemektedir. Çünkü ilk taş atıldığında su sakindir. Ancak ikinci taş atıldığında hareketlidir. Taşın hareketli suyu şekillendirmesiyle sakin suyu hareketlendirmesi aynı değildir. Etkileyen diğer faktörlere bağlı olarak sebepler aynı olduğu halde sonuçlar aynı olmayabilir....” ([Ahret Kitabı](#), Hz. Gazâlî)

Geçenlerde bir dostum soruyor: **“Öleceğimize inanıyor muyuz sence?”** . Çocukluğumun ağızda eriyen aspirinlerini hatırladım. Üzerlerinde **“Aspirin, çocuklar için”** yazardı. Ama bazen ağzımızın kuruluşundan olacak, pembe aspirin damağa yapışıp kalır, bir türlü yutamazdık. Ahret'e dair **“bilgilerimiz”** de çocuk aspirini gibi dudak ve dişlerimizden çok fazla gerilere gitmiyor sanki. Kalbe inmiyor bir türlü. **“Her nefis ölümü tadacak”** şeklindeki yüce buyruk kolay yutulur bir lokma değil. **“Sana Margarin, özen gösteren anneler için”** yada **“Coca Cola, Hayat bu işte!”** gibi bir sloganı yutmaya benzemiyor.

Kitap tanıtan kitap (1)

“...Ölüm düşüncesi ve insanda uyandırdığı korku hazmedilmesi kolay olmayan bir his. Zira ölüm korkusu köpek ya da örümcek korkusuna benzemiyor. Kaçıp kurtulabileceğiniz bir düşman yok ortada. Bir başka deyişle bilimsel bir tehdit değil söz konusu olan. Haliyle önlenmesi, kaçılması mümkün değil.

İnsanlar ölümlüdür,

Sokrat insandır.

Demek ki Sokrat ölümlüdür.

Ama bu Sokrat için söylenmiş. Sokrat bilir mi annemin sütlaçının tadını? Dibi yanmış tencerenin nasıl koktuğunu? Benim gibi Boğaz'da çay içti mi O? Ya Bebek'te yediğim sarımsaklı köfteleri? Galatasaray'ın şampiyon olduğu sene sokaklarda bağırdı mı benim gibi Sokrat?

Kendi hayat hikâyemizin başrol oyuncusu olduğumuzdan figüranların ölmesine şaşırmayız pek fazla. İnsanlar ölür. Herkes ölür. Ama ben herkes değilim ki! Ben başkayım!...” (Bkz. [Ne yani? Ben de mi?](#))

Bugün bir bardak soğuk su gibi bir gecede içilen ve nice pembe aspirinleri yuttran bir kitaptan kısaca bahsetmek istiyorum. Bir mezarlık ziyaretinden bile daha faydalı! İşleri, projeleri hep yarım kalmışların doldurdukları o mezarlıkları sessizce, sakince, tefekkür içinde ziyaret etmekten...

Yazının başında tırnak içinde aktardığım Hikmet dolu sözler Gazâlî Hazretleri'nin [Ahiret Kitabı](#)'ndan (sf. 120). Türkçesi Ayhan Ak. Kitabın iç sayfalarından öğreniyoruz ki Ayhan Bey Samsunlu, Marmara İlahiyat mezunu ve İslâm Hukuku üzerine doktora yapıyormuş. Kitabın tercümesi o kadar güzel yapılmış ki asıl metni okuyormuş gibi oluyorsunuz. ALLAH Ayhan Bey'den razı olsun.

Son zamanlarda İslâm dünyasındaki önemli fikir eserlerinin çok iyi tercümeleri yayınlanıyor. “[Yeni Başlayanlar İçin Mesnevî](#)” yazısında eski tercümelere (aslında kendi cehaletimden) şikayet etmiştim biraz. Çok şükür Ahiret kitabını basan İlke Yayıncılık yanında Kayıhan, Vadi, Litera, Sufi, Kaknüs, Furkan gibi bir çok yayınevi böyle güzel hizmetlere imza atıyorlar. Yeri geldikçe diğer kitaplardan da bahsedeceğim. Türkçe'ye bu güzel eserleri kazandıran bütün gayretkeş tercümanları dua ile, muhabbet ile selamlıyorum. Hizmet edenleriniz çok olsun.

Çözümün Şafağında Kürt Sorunu

Mustafa Akyol

Özgür Yayıncılık, araştırmacı Enver Sezgin'in benimle yaptığı uzun bir söyleşiye dayanan "**Çözümün Şafağında Kürt Sorunu**" isimli bir kitap yayınladı. Kitapçılarda bulabilirsiniz.

Enver Sezgin'in kaleme aldığı önsözde kitabın esprisi şöyle özetleniyor:

"Mustafa Akyol kendi deyimiyle, 'Üniversite yıllarına kadar Kürt sorunu ile karşılaşmamış'tır. Boğaziçi Üniversitesi'nde okuduğu bir kitapla birlikte, bu sorunu tanımaya başlar. Konuya ilgisi artar. Master tezini 'Kürt sorunu' üzerine yapar. Okulu bitirdikten sonra, Kürt sorununu ele alan bir kitap yazmaya karar verir. 2003 yılında yazmaya girişir. Ve iki yıl zarfında da bitirir. 2006 yılında, Kürt Sorunu Üzerine Yeniden Düşünmek adlı kitabı yayımlanır.

Türkiye'de Kürt sorunu üzerine uzun yıllardır düşünen, yazan ve bu yolda bedel ödeyen, cezaevinde yatan çok değerli fikir insanları vardır. Bu insanlar bugün de bu cabalarını sürdürüyor. Kabul edilecektir ki, Mustafa Akyol'un Kürt Meselesindeki varlığı çok eskilere dayanmaz. Türkiye'deki tartışmaları göz önüne aldığımızda, genç biridir. Mustafa Akyol'u tercih etmemizin en önemli nedenlerinden biri de genç olmasıdır. Daha doğrusu, çok genç yaşlarda bu konudaki düşüncelerini yazıya dökmesidir. Geldiği yer ve şu anda durduğu yer de bir başka faktördür.

Bu kitap, çözüm için en geçerli önerileri sunduğu iddiasında değildir. Burada daha çok, günlük hayattan yola çıkarak yaşadığımız problemler ele alınıyor. Elbette Kürt sorununun değişik alanları ile ilgili önerileri de bulabilirsiniz. Bunları benimseyenler de olacaktır. Kızanlar da çıkacaktır, kimbilir. Ama söylediğim gibi, o geniş özgürlük alanında rahatça konuşabilmektir bütün mesele. Buna küçük bir katkıda bulunabilecekseniz ne mutlu bize."

Lâ, Nazan Bekiroğlu

Suzan Başarslan

Lâ, Nazan Bekiroğlu'nun son eseri. Öyle hemen okunabilecek bir anlatı değil karşınızdaki. Romandan çok mesneviye yakın, nesirden çok nazıma, düzyazıdan çok şiire... bu yüzden her bir kelimeyi yudum yudum içmeniz gerekiyor. Adım adım ilerleyebiliyor ama koşamıyorsunuz.

Adem'in hikâyesini okurken, Adem'de kendinizi okuyorsunuz. Adem her "Rabbim" dediğinde, siz de "Rabbim" diyorsunuz. Kelimeler Adem'in kelimeleri değil, sizin kelimeleriniz. Bir nevi dejalu yaşıyorsunuz, kelimeleri daha önceden okumuş olduğunuz hissine kapılıyorsunuz.

İsyana muktedir olanın, hatasının ardından baş eğişinin kıymetini anlıyorsunuz. Kıymetli olan, başkaldıracak güce muktedirken, itaat'i tercih etmek... bu tercihi seviyorsunuz.

Hatanın büyük ya da küçük olmasının değil, "hata" olmasının, hata işleyebilecek yaratılıştaki ve hatayı anlayabilecek kavrayışta olmanın "adım" olduğunu anlıyorsunuz. Her şey adım. Adem'in adımlarında insanlığın adımlarını fark ediyorsunuz. Adım adım ilk adımları takip ediyorsunuz:

İlk ses, ilk kelime, ilk cümle, ilk yalnızlık duygusu, ilk erkek, ilk kadın, ilk aşk, ilk günah, ilk gaflet, ilk tevbe, ilk affediliş, ilk affediş, ilk gözyaşı, ilk tebessüm, ilk dokunuş, ilk yalan, ilk kayıp, ilk sürgün, ilk hata, ilk kırılış, ilk hüznün, ilk susayış, ilk acıkış, ilk sefa, ilk cefa, ilk yara, ilk tadış, ilk uyku, ilk rüya, ilk hastalık, ilk nimet, ilk ekmek, ilk kan, ilk sevişme, ilk kan, ilk anne, ilk bebek, ilk baba, ilk öpüş, ilk hırs, ilk kin, ilk edep, ilk edepsizlik, ilk dikbaşlılık, ilk kendini beğenme, ilk kibir, ilk ahde vefasızlık, ilk kurban, ilk terk ediş, ilk cinayet, ilk mezar, Azrail'in ilk görevi, bir oğlun babadan evvel ilk ölüşü, bir

Kitap tanıtan kitap (1)

annenin evladını ilk defa yitirışı, ilk ölüm acısı, ilk vicdan azabı, bir kardeşin değerini ilk kez öldürüşü... ve ilginçtir, hem ilkken hem de son olan ilk şey: cennette işlenen ilk/son günah.

Neden Lâ? Lâ, teslimiyetin ve isyanın ilk kelimesi çünkü. Lâ'da kalırsa isyana, tamamlanırsa (...ilâhe illallah) teslimiyete işaret çünkü. Yazara göre, "Adem, İLLÂ'ya giden yolda bir LÂ hecesidir. İsyân tecrübesi onun ilk halidir. Adem, cümlelerin daha başında LÂ diyecek, reddedecek özgürlüğe sahip olduğu halde illallah'a varmasıyla yaratılmışların en güzelidir, mümkünler alemindeki o en esrarlı heceyle, kendiliğinden değil bile isteyebilir. LÂ, hiçlik mertebesi, öyleyse sonsuzluk ekidir." (S:8) İlk kadını, bir kadının anlatması beklenirken, çekimser kalmış yazar, Meryem'in hikayesini dillendirmeMEyi tercih etmiş, aslında Meryem'in hikayesinin ağır yükünü omuzlamamış, Adem'le insanlığı anlatırken, Meryem'i kadın ve ana olarak şahsa indirgememiş, GENELLEMİŞ, ona bir kadınlık ya da annelik rolleri üzerinden bakmayı tercih etmemiş. Bunu da okuyucusuna bildirmiş: "Bu kalem, Havva kalbinin bu hikayedeki gerçeğini çekmez. Bu yüzden bu hikayeye Havva'nın halleri sığmadı, sadece rüyaları kaldı." (S:287) Bu, yazılanların hikaye olduğunu, aynı zamanda yazıl(a)mayan bir hikaye de olduğunu da göstergesi aynı zamanda.

Hikayeci olarak söz alırken, geleneksel anlatının anlatıcı ustaları gibi olayları anlatmış, anlattığını da gizlememiş. Bu noktada gelenekle modern birleştirmiş, tıpkı düzyazıyla şiiri birleştirdiği gibi: "şu cümle yazıcının hiçbir öyküsünde değişmez: Hesabı, bütün masumlar gibi, Hesap Gününün Sahibine havale etti."(s:339) Burada ve diğer yerlerde de (bu kitabın en acı sayfaları bunlar... s:321) karşımıza çıkan anlatıcı kişi/yazar, tam da bu noktalarda modern anlatıdan geleneksel anlatıya kayıp, olaylar hakkında yorumlarda bulunarak anlatısına karşı nesnellikliğini yitirmiş. Oysa tavır, okuyucunun tam da yazarın/anlatıcının o tepkiyi verdiği noktada, kendi tepkisini verebilmesi için -olumlu/olumsuz-anlatıcı kişinin duygu ve düşünceleriyle müdahalesinin "olmaması" olmalıydı.

Yazar, anlatıcı kişi olarak okuyucusuyla sohbet ederken, bu hikayeyi yazma amacının "kıssa üzerinde düşünme niyeti" olduğunu vurgular. Buna da referans olarak, Kur'an'da anlatılan hikayelere değinir: "Her şeyin doğrusunu söyleyen Kitap, manayı verir suret üzerinde durmaz. Esası verir ayrıntıda oyalanmaz. Kıssa anlatır ama maksadı hikaye anlatmak değildir. Esası desteklediği nisbette kıssa muteberdir." Bir nev'i surete takılı kalır, ayrıntıya dalar, kıssa anlatır ama sebebi, bir niyete dayanır. Düşünmek ve ötesinde de düşündürmek. Yoksa ayrıntılar ya da sureti tartışmayacaktır okur, öyledir ya da değildir, kurgu dünyasıdır ve gerçeğin yakınında ya da ötesindedir ama kendi gerçekliğinde amaç, düşünmek'tir. Kissamızdan bize düşen hisse, düşünmektir.

Üslup, yazarın bugüne kadarki en iyi üslubu. Kelimelerle öyle bir evren kurmuş ki okurken hayran oluyorsunuz. Bekiroğlu'nun cümlelerini bilen okurlar, onun normal cümle yapısını kırdığını, devrik, secili bir üslubu tercih ettiğini bilirler. Bu yapı, üslubunun özelliğidir ve bu üslup, en çok da bu son anlatıda belirginleşmiş hatta ustalaşmıştır. Rüyalar, sesler, ağaçlar, çiçekler... cümle tabiat betimlemelerle karşınızda iken; sadece bir hikaye anlatılır görünürken alttan alta insan psikolojisine tek bir hikayeden yola çıkarak ışık tutan(Adem'de ademin hikayesi); kah bir kuşun dilinden, kah bir ağacın duygusundan, kah bir atın rüyasından, kah toprağın acısından... başlayarak kainatla bütünleşen bir eseri binlerce kelimeyle vücuda getirme ve kelime ve kavramlara alışılmadık cümle dizisiyle yolculuk etme şansını buluyorsunuz. Ancak, Bir Rüyanın Tabiri adlı bölümde yazar, adım adım ilerleyen, acele etmeyen, lirik, şiirsel üslubunu kaybederek hikemi(nasihah etme) üsluba yaklaşmış ve eser boyunca kelimelerle büyülediği okuyucusunu, bu büyü'nün dışına taşımış. Öyle göze batar bir tarzda ki bu bölüm, anlatıcı kişi inandıklarını/doğrularını bu kadar doğrudan vermeseydi de -fazlasıyla emir cümleleriyle keskinlik taşıyan bir bölüm- sezdirseydi çok daha güzel olurdu.

Postmodern romanın sorunlarından biri, romanda hiçbir sınır olmamasıdır ve türler arasında geçiş yapabilmesidir ki bu da aynı zamanda onun sonunu hazırlar. "Ortaya çıkan şey roman mıdır?" sorusu ile yüzleşmemiz gerekir ve çoğu yazar bu durumu bu tarzdaki esere roman değil de "anlatı" diyerek çözümler. Bekiroğlu, şekil üzerinde bilgi verirken, "romanla mesnevi arasına düşmüş bir kalemlle hikaye ettim" der. Aslında, tam da bu noktada Bekiroğlu'nun eseri de roman değil, anlatıdır.

Kitap tanıtan kitap (1)

Romandır dersek tartışma kaçınılmaz olur ve eseri gereksiz yere hırpalarız. Bu anlatı hırpalanmayacak kadar uzun bir yolun adımlarından izler taşıyor. Adem'den başlıyor yolculuk, hayır, öncesinden ve gelip gözlerimize değıyor, aklımıza sesleniyor, her türlü duygumuzu hatırlatıyor, kalbimize dokunuyor. Lâ, içimizde olanı yeniden hatırlatıyor, unuttuğumuzu sandığımızı ya da az hatırladığımızı düşünerek kah telaşlanıp kah umursamaz olduğumuzu.

[Lâ, Bekiroğlu'nun en güzel anlatısı](#). İnsan doğasına çırılçıplak bakışın satır satır örülüğü kelimelerle. Bir roman gibi değil, kelime kelime okunacak bir şiir. Bu, kusuru aslında Bekiroğlu'nun, ama aynı zamanda üslubunun da başarısı. Doğası gereğı mesnevi, doğası gereğı roman, ama kelimeleriyle pür şiir, pür kelime, pür insan. Eğer kelimeler üzerine gece-gündüz çalışmadıysa yazar, bu kelimeler bir hediye olarak sunulmuş olmalı kendisine. (Hatta bu romandaki kullanılan kelimelerin bir çalışması yapılmalı ve kullanılan kelime sayısı ve türü ortaya konmalı.) Ayrıntılar, ayrıntıların sıkmayan, tersine yeniden oku beni diyen çekiciliğı. Herbir varlığın kendisini gösterişi ve isim buluşu. İsmiyle varlığını ispatlaması. Ağaçların dahi hikayeleriyle anlatıya girişi ve zenginleşen/varsıllaşan hikaye/varlık dünyası, hikayenin/insanın dünyası.

Lâ, okurken, "Beni oku" diyen bir anlatı. Kenara bıraktığınızda, sizi çağırın ve beni tamamla diyen... Lâ, bir hatırlatışın kitabı. Geriye onu (LÂ) tamamlamak kalıyor. Bu da Lâ'da takılı kalmayanın, devamını getirebilenin nasibi.

Huzursuz Bacak (Mustafa Kutlu)

Suzan Başarslan

Modern anlatının Yunus'udur Mustafa Kutlu. Ne kadar da sade, kolay söylenmiş ifadeler, ne kadar kolay okunuyor dediğiniz anda okuduğunuz cümlelerin anlamını düşündüğünüzde, okuduğunuzun sadece görüldüğü kadar olmadığını anlıyorsunuz.

Kutlu, hikâyelerini daim eylül ayında -eylül'ün doğurgan çocuğudur o- ve daim içimizdeki küçük, sıradan, göze çarpmayan insan üzerinden anlatır. Sokakta yanımızdan geçen biridir anlattığı. Bu noktada Hüseyin Su'yla paralellik gösterir/vardır işlediği konu olarak. Oysa ondan, Su'nun hikâyelerinde karşımıza çıkan lirizmle ve zaman olgusunu kullanım biçimiyle ayrılmaktadır. Kutlu'nun hikâyelerinde gerçeklik tüm çıplaklığıyla verilir ve

Su'da, zamanın durduğu hissini veren an -mekân ve zaman geçmişe hapsolmuş bugünü anlatır- Kutlu'da devinim kazanmaktadır.

Huzursuz Bacak'ın Kutlu hikâyeciliğinden ayrılan ilk yönü eylül değil ağustos ayında ilk baskısını vermiş olması. Biraz daha beklense -çok değil bir ay belki daha az- eylül ayında basılacakken; Huzursuz Bacak, Kutlu geleneğinin dışına çıkarak farklı bir zamanda okuyucusuyla buluşuyor. Diğer bir yönse eserin fikri yönünün ağır basması ve muhafazakâr geleneğin eleştirisi olma özelliği taşıyor olması. Bu sefer

Kitap tanıtın kitap (1)

anlattığı bireyde/bireyle kendini sorgulayan bir kesim, bu kesimin hatalarının tespiti ve bunun sadece bu kesimle sınırlı kalmayarak genel bir sistem sorgulamasına dönüşmüş olması. Ömer Faruk'tan başlayan yolculuk önce bir kesimin geçmişinin ve bugününün sorgulamasını içerirken, sistemin içindeki bireyin sorunlarını nasıl çözebileceği sorusuna bir cevap aramakta ve bunu Türkiye gerçekliğini ortaya koyarak yapmaktadır.

Eserin ilk bölümü "Siz bu hikâyeyi daha önce okumuştunuz" adını taşıyarak anlatının metinlerarası bir gönderme yaptığını ifade ediyor ve bizi Kutlu'nun "Sır'daki "Satılık Huzur" (1990) hikâyesinin ilk bir buçuk sayfasıyla, daha doğrusu, bu hikâyenin kahramanına benzer birinin yıllar sonra memleketine dönmesiyle..."[1] başlayan hikâyesine yönlendiriyor.

Anlatının metinlerarası göndermelerinden bir diğeri de -ki bu çok orijinal aynı zamanda hoş bir buluş- kendi kurgusunun gerçekliğinde -Huzursuz Bacak- kurgu dışındaki gerçekliğine ait ismini ve başka bir hikâyesini -Mustafa Kutlu'nun İp adlı hikâyesini Ömer Faruk'un okuması ve okunan eserin aynen aktarımı- ve okunan bu hikâyeden yola çıkarak "Edebiyat ne işe yarar?" sorusunu okunan bu hikâye ile açıklamaya çalışmış olmasıdır. (s.109-113) Buradan yola çıkarak yazarın Ömer Faruk aracılığıyla bu soruya, en azından okuyanı rahatsız eden, kimin ipine sarıldığımızı hissettiren, bir ipucu veren, adım attıran ve atılan adımın aklen olmasa bile kalben doğru olup olmadığını sorgulatan bir özelliği olması gerektiği fikrine sahip olduğu ortaya çıkmaktadır.

Anlatı Ömer Faruk'un yurt dışından dönüşüyle başlar ama aslında asıl anlatı duvar metaforuyla başlar.

"Biz eskiden duvarlarla konuşurduk. Duvarlar anlatırdı memlekette olup bitenleri. Güç kavgası onların üzerinden yapılırdı. Onların rengi yansırı insanların yüzlerine.

Duvarları yıkmışlar... Tarihin sonu." (s.7) Duvarlar bir dönem siyasetin, fikirlerin taşıyıcılık görevini üstlenen birer sembolken, Ömer Faruk'un gözlerinden; bu duvarların yıkıldığını, yıkılmayan duvarların üzerindeyse konser afişleri, yerli ve yabancı arabalar, piyangolar, mankenler...e ait resimler, yazılar olduğunu göstererek, tamamen değişen memleketi, zihniyeti, bir dönemin sonunun geldiğinin ifadesini duvarlar üzerinden vererek anlatıyı eski-yeni çatışması üzerine oturtur.

Anlatının leitmotif'i "Ne yapmak lazım?" sorusu. Aslında bu leitmotif, arayışın ve arayan bireyin sorgulamasının göstergesi ve anlatının ismiyle de bağlantılı. Anlatıda Ömer Faruk, "Bu huzursuz bacak bana ülkemin hatırası oldu. Ne zaman bir olumsuz durumla, bir düş kırıklığı, dramatik bir hal, bir zulüm, bir soygun, bir haksızlık, bir yanlışlık görsem bacak tıklıyor."(S.38) derken, huzursuz bacak memlekete dair olumsuz bir durumun göstergesi olarak ülkesinin sorunlarına ilgisiz kalamayan, sorumluluk sahibi bireyi/aydını işaret ediyor.

Ömer Faruk'un tespitleri ve ne yapılması gerektiği konusunda cevapları olmasına ve istikbali kurmak için ülkesine dönmesine rağmen, sonunda bir kitap yazmaya karar vererek doğaya dönmesi anlatının paradoksu aslında. Kanaat ekonomisi adlı kitap yazsa dahi bunun benimsenmeyeceği, benimsense de uygulanmayacağı, rafta çürümeye bırakılarak unutulmaya mahkum bir kitap yazmanın anlamını sorgulayıp tüm bu negatif düşünceleri egale ederek, sonunda denize de atacak olsa kitabı yazma kararıyla bacadaki tıklamasını durduran ve kendi çözümünü üreten Ömer Faruk sadece sistemden kaçarak baba yadigarı çiftlikte saklanmayı tercih eder.

Tüm devinin içinde, edilgen bir yolun tercih edilmesi ve kaçış fikri, edilgen aydın geleneğimizin hâlâ devam ettiğinin göstergesidir. Tanzimat ikinci dönemle başlayan sistemle uyşamadığı için uzak yerlere/toprağa/tabiatı kaçma tem'i -özellikle Servet-i Fünûn'da- Eve Dönen Adam tem'iyle bütünleşen Kutlu karakterlerinin içinde Ömer Faruk'u farklı bir noktaya taşımakta. Aslında Kapıları Açmak ve Ya Tahammül Ya sefer adlı hikâyelerinde Eve Dönen Adam'ın yüceltilmesi ile karşılaşırken bu hikâyede eve dönen adamdan beklentilerin sorgulanması ve çözümün aranırken sonucun doğaya

Kitap tanıtan kitap (1)

yönelme olarak sunulması -Dürbünü Çiçek'te de vardır bu tem- ama bu edilgenliğin ortaya çıkarttığı kaçış tem'i, aydın kimliğine ait bir sorgulamayı da içeriyor. Sistemde öğütülmemek için Babil Kulesini inşa eden aydın profili.

Anlatıda, üniversite-gençlik hareketleri, askerlik-olgunluk, İstanbul(aile, mimari, günlük hayat...), muhafazakârlık nedir?, dindarlık-muhafazakârlık ilişkisi, Türk muhafazakârlığı, rektörler, ikinci el mağazalar -ikinci el mağazalar üzerinden postmodernizm sorgulaması ve kitsch hayatın eleştirisi-, siyaset ve ilişkileri, sahte rakı, marka-imza farkı üzerinden sanatkârlık ve hegemonik mistifikasyon, ekonomi, gündelikçiler, Türk esnafı, modern ülkelerle Türkiye'nin farkları, edebiyat, vatan nedir, mimari meseleler ve gökdelenlerin anlamı...sorgulanmış ve aslında tüm bu sorgulamalarda değişen hayatımızın, eskinin yerini alan değerlerin, fikirlerin, hayat tarzının... sorgulaması eleştirel bakış açısıyla hatta yer yer ironik bir üslupla gerçekleştirilmiş.

Özellikle Direk Ali'nin kahvesinin bara çevrilmesiyle yaşanan zihniyet değişimi eserde önemli bir noktayı vurguluyor. İçinde fikri sohbetlerin yapıldığı kahvenin değişimi ve geriye eskiden hiçbir şey kalmayışıyla eski-yeni çatışmasında eski/ideal olanın yitip gittiği, yeni/taklit olanın eskinin yerine konduğu ifade edilmektedir. Eskiye ait olandan/kahveden geriye sadece çerçevesi tozlanmış bir fotoğrafın kalması, geleceği kurmak için ülkesine dönen Ömer Faruk'un geçmişin artık solgun bir anı/eşya olduğunu anlaması ve üzerine inşa edebileceği bir geçmiş/birikim olmadığının göstergesi olarak modernitenin neden olduğu kopuşu ifade etmektedir.

Hayata dair anekdotlarla dolu olan hikâyenin en etkileyici kısımlarından biri ise "Bu Manzara Bizi Aşar" adlı bölümde yer alan inşaat çukurunda çalışan ihtiyar usta ve genç yardımcısının yaşadıkları beklenmedik hadisedir. Her şeyin birdenbire olduğu, kasırganın başlayıp hemen bittiği ama tabelanın koparak genç yardımcının başına düşerek onu bayılttığı sahne ve oradaki ifadeler:

"Bir küçük kasırga, yerinden kopan tabela...

İşte hayat... Ama ne?"

Okuyucusuna hayatın beklenmedik gelişmelerini hatırlatan yazar, okuyucusunu düşünmeye davet ederek okuyucuyu da aktif bir hâle getiriyor ve düşünüyorsunuz. Hayat nedir? Tıpkı İp hikâyesinde Ömer Faruk'un dediği gibi rahatsız oluyor ve sorgulamaya başlıyorsunuz ve yazar bu noktada edebiyat ne işe yarar sorusuna verdiği cevabın karşılığını almış ve bir edebiyat eserinden beklediğini gerçekleştirmiş oluyor.

Anlatının biçim özelliklerine baktığımızda, bakış açısının kahraman anlatıcı bakış açısı (ben anlatım) olduğunu ve yaşananları, Ömer Faruk'un kendi ağzından anlattığını görüyoruz. Anlatının anlatım açısı ve sunuş biçiminde, içe bakış yöntemi (iç monolog ve yaşanmakta olanı aktarım), tasvir ve montaj tekniği kullanılmıştır.

"Yola koyulduk. Kavaklar, tozlu yapraklarıyla yeni dikilmiş çınar ağaçları, akasyalar, zakkumlar yol kenarında esas duruşa geçmişlerdi. Önümüzden yanımızdan geçen araçlar, ağaçlarla birlikte beni sessizce selâmlıyorlardı sanki. Bir daha 'vay canına'... Böyle bir karşılama törenini mümkünü yok hayal edemezdim. Bunlar benim yıllar önce bırakıp gittiğim ağaçlar, yollar ve şöförler değildi..." (S. 6-7) (İç monolog-tasvir)

"Dünya bir gündür, o da bugündür. Çarşambalı Deli Remzi." (Montaj)

Anlatıda; şiir, şarkı, hikâye, halk deyişleri... gibi çeşitli türler bir arada kullanılmıştır.

"Oooooo..."

Sen yana ben yana

İkimizin resmini

Çıkarınlar yan yana" (s.14) (Şarkı)

"Babalar paltolardır; gri, yeşil, lacivert / Her pederin pederi kendi yüreğine dert"[2] (s.50) (Şiir)

"İp

Adam koltuğa oturmuş, urgan kalınlığındaki ipi büyük bir şevkle çekiyor, çekiyor, az sonra ucunu yakalayacağını (bulacağını sanıyordu. İpin ucu pencereden sarkmış, kim bilir nerelere uzanmıştı. Kaç

Kitap tanıtan kitap (1)

saattir çekiyordu ipi, yorulmuştu, ama gevşemiyordu, çekmeye devam ediyordu; nasıl olsa ucu geçecekti eline. İşte o zaman!...” (S.109-113) (Hikâye)

“Men tâ senin yanında hasretem sana” (s.118) (şiiirden bir dize)[3]

Harabat ehlini hor görme şakir / Hazineye malik viraneler var” (s. 56)[4] (menkıbeye gönderme)
Davul dengi dengine (s.31), “Madem öyle, işte böyle”... (s.58.) (halk söyleyişleri.)

Huzursuz Bacak, olanı olduğu gibi anlatan, anlatırken zorlanmayan, zorlamayan, devingen bir anlatı... sıradan görünenin/insanın, sıradan/bildik ifadelerle anlatımının sıra dışı etkisi. Hikâye yazmak roman yazmaktan zordur, azla çoğu anlatmak yetenek işidir ve Kutlu bu noktada, başarılı bir “hikâyecî”. Okuyucusuna herhangi bir şeyi, çok iyi bildiği bir şeyi, acaba bir sayfa sonra ne olacak merakını hiç kaybettirmeden anlatıyor. Anlatılanı dinliyor gibi okuyor, sorguluyor, kendinizce cevaplar veriyor, pasif değil aktif bir okuyucu olarak okur-eser arasında organik bir bağ kuruyor ve kimi yerde tebessüm ederken kimi yerde oturup düşünüyorsunuz. Mustafa Kutlu işte bu noktada çok şanslı bir yazar.

[1] Ayhan Demir, “Mustafa Kutlu’dan Huzursuz Bacak”

[2] Hüsrev Hatemi, Postnişin adlı şiiirden. <http://siir.ozgurask.com/siir.asp?id=5948>

[3] Rabia Hatun

Paşaların Hesaplaşması (Kazım Karabekir)

Yazar: Hakan Cez

Kitap genel anlamda Mustafa Kemal'in "Nutuk"ta yazdıklarına cevap niteliğinde. Olaylar birinci ağızdan, şimdiye kadar ihmal edilen, yakın tarihimizde hak ettiği ilgiyi görememiş, hatta Atatürk zamanında Cumhuriyet yönetiminden uzaklaştırılmış, sınıf arkadaşı İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanlığı döneminde Meclis Başkanlığı'na getirilerek iade-i itibar yapılmış Kazım Karabekir Paşa tarafından telgraf notları ve olayların tanıkları şahit gösterilerek anlatılıyor. Kitapta büyük başarı kazanılan doğu seferi sonrası TBMM'nin ilk siyasi başarısı olarak kabul edilen Gümrü Antlaşması, Milli Mücadele ve Kongreler döneminde, Kazım Karabekir Paşa'nın Mustafa Kemal'e yardımlarından, Mustafa Kemal ile onu yakalaması üzere İstanbul Hükümeti tarafından gönderilen Fevzi Çakmak Paşa arasındaki birbirlerinin hayatlarına son verecek noktaya gelen gerginlik ve bu gerginliğin giderilmesinde Kazım Karabekir Paşa'nın etkileri, Doğu cephesinden Batı cephesine sevk edilen silahlar gibi yakın tarihimizde bir çoğumuzun bilmediği, bir çoğumuzun bilmesinin istenmediği olaylara farklı bir perspektiften ışık tutuluyor.

Milli Mücadele'nin ancak silahla kazanabileceğine inanan [Kazım Karabekir Paşa anılarında](#):

Kitap tanıtan kitap (1)

“İstiklal Harbini yapmak, Kurtuluş için silah kullanmak fikrini ilk olarak ortaya atan bendim. Bu savaşın -daha sonra Mustafa Kemal Paşa tarafından da benimsenerek- siyasi ve askeri esas planlarını ben hazırladım. Bunu, ilk önce 29.11.1918’de İstanbul’da, Zeyrek’te, Süleymaniye Camii’ne bakan ağabeyimin evinin bahçesinde İsmet Bey’e (İnönü) açtım ve onunla tartıştık.”

Kurtuluş mücadelesinin mal edilmeye çalışıldığı gibi belirli bir “zümre” tarafından değil yurdun tamamı tarafından verildiğini ve Kazım Karabekir Paşa’nın da en az Mustafa Kemal ve İsmet İnönü kadar bu mücadelede etkili olduğunu göstermek adına “Hattı müdafaa yoktur, sattı müdafaa vardır.” cümlesinin aslında büyük taarruzdan evvel Kazım Karabekir Paşa tarafından Mustafa Kemal’e 25 Ağustos 1921 tarihinde aşağıda özetleyeceğim telgrafta önerdiği görülüyor (Sayfa: 153):

“Başkumandan Mustafa Kemal Hazretlerine

Cereyan eden meydan muharebesinde düşmanın inhezama (bozguna) uğratılacağı ümidimiz pek ziyadedir. 21 Ağustos tarihli maruzatın Ankara batısında ciddi muharebe verilmemesi değil, bilakis herhangi bir hat veya mevkiin “müdafaa-i mutlakasıyla (mutlak savunma)” meşgul olmayarak, serbest düşünce ile ahvale nazaran Eskişla ve daha güneyinden Sinanlı mıntikasından düşmanın sağ kanadına bir taarruzla sarsmak imkanı görülüyorsa da duruma hakim olan değerli arkadaşlarımız elbette daha iyi takdir buyururlar...”

Yukarda anlatılanlar Büyük Taarruzda harfiyen uygulanmış ancak resmi tarihte bu konuda Kazım Karabekir Paşa en ufak bir atıfta dahi bulunulmamıştır.

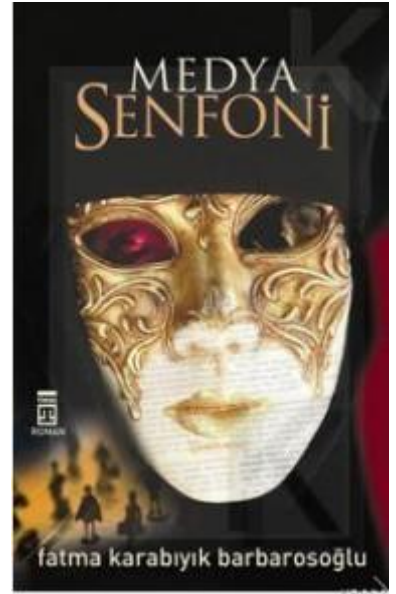
Kitap, Milli Mücadele dönemini daha farklı bir açıdan bakmakla kalmıyor o dönemin bilinmeyen noktalarının aydınlanmasına da katkı sağlıyor. Kurtuluş Mücadelesi’nde Mustafa Kemal Paşa’nın da elbette olumlu bir çok davranışından da bahsediliyor. Ancak şunu da bilmek gerekir ki kimin itibarı yıpranırsa yıpransın “Yanlış tarihle yaşanamaz.”

Medyasenfonisi (Fatma K. Barbarosoğlu)

[Yazan: Asım Öz - Umran dergisinin Kasım 2008 sayısında yayınlandı.]

BİR ROMAN KİŞİSİ OLARAK NAZİRE

Edebiyat kuramlarından hareketle bir romanı kendi yapısına uygun eleştirel yöntemle (ve edebiyat bilgileriyle) incelemek mümkündür. Öte yandan bu kuramlardan herhangi birine takılıp kalmamak da gerekir. Çünkü sanat ve edebiyatın tek bir açıklama tarzına sığmayacak kadar zengin ve karmaşık bir yönü vardır. Bu yüzden romana yaklaşım yöntemini bilinçli olarak biraz eklektik tutmak kaçınılmazdır. Her esere aynı (tek) yöntemle yaklaşmaktansa, her eserin ortaya attığı sorulara en iyi uyum yöntemlerle yaklaşmak tercih edilmelidir. Bir yanda, çok "deklare" olmayan bir biçimde içinde yaşanan zamanın ruhundan hareket etmek var; öte yandan I.A. Richards sonrası gelişen esere yakından bakma disiplini var. Gene Wayne Booth sonrası roman eleştirisinin vazgeçilmez avadanlığı haline gelen "anlatıcı"nın yerini, biçimini vb. tespit etmek var.

Medya eleştirisi

İnsan ömrü kısa da olsa yaşanan bir yığın süreç var ve her süreçten bir sürü hikâye çıkıyor. Ağırlıklı olarak öykü ve deneme yazılarıyla tanıdığımız [Fatma K. Barbarosoğlu](#) tanık olduğu, maruz kaldığı, düşündüğü, kurduğu, hayal ettiği bir sürü şeyi tanımlamak ve ifade etme zorunluluğunu bu kez medya zamanını merkeze alarak ifade etmeyi denemiş. Anlatmak istediklerine roman formu daha

Kitap tanıtan kitap (1)

denk düştüğünden romanı tercih etmiş. Bunu yaparken de doğrudan yani evelemeden gevelemeden medya zamanına çakılı kalmış insanın dramını; bütün o saklanan gizlenen ama aslında en açıkta duran şeyleri doğrudan anlatmaya yönelik bir anlatımla gerçekleştirmiş.

[Medyasenfonu\(2008\)](#) Fatma K. Barbarosoğlu'nun üçüncü romanı. Her biri rüştünü ispatlamış, sahilliğini kanıtlamış, sahiciliğini göstermiş öykü, roman ve deneme kitaplarından sonra, gelen üçüncü roman yazarın seçtiği dil, kurgusal yenilik ve yaratılan romana ait dünya ile, son derece yenilikçi ve başarılı bir metindir. Bu yargının nedenleri, ayrıntılı gerekçeleri ve romanın dilsel kurgusu ve içeriği belki daha uzun bir incelemeyi gerektiriyor. Romanın ismi çarpıcı.Çarpıcı bir manşetin gazete okurlarının dikkatini çekmesi gibi. Okuyucu kitabın sayfalarını çevirir, beğenebileceğini düşünüyorsa alır, yoksa rafa geri koyar. Çarpıcı isimler dikkat çekiyor, her yazar kitabının dikkat çekmesini, okunmasını ister. Bunda yadrganacak bir şey yok. Kitap isimleri bence tek başına romanı açıklamaya yetmez ama kitabı okuyucunun eline aldırır. Yine aynı şekilde kitabın içindeki görsel unsurlar, kapaktaki resim ve kullanılan renklerde anlatıyı çerçeveleyen bir yapıda. Bence kapak, kitabı çok iyi anlatıyor.

Edebiyat akımları açısından *Medyasenfonu* nasıl tanımlanabilir? Romancı yaşadığı çağın tanığı olmalı, derler. Böyle bir endişe yazarın kendisinde olmasa bile, yaşadığı dönemden etkilenmemek olanaksız. Yaşadığı dönemden çok önceleri de yazsa romancı, yaşadığı dönemin etkisiyle yazar. Romanımızda bunun örnekleri çok var. Barbarosoğlu'nun *Uzak Ülke: Fatma Aliye'si* için bu söylenebilir.

Kitabın en önemli özelliklerinden biri, gerçek anlamda bir sır perdesi aralayıcısı olması. Daha ilk sayfalarından itibaren kadınların, kadın yazarların erkekler tarafından nasıl algılandığını görüyoruz romanda. Kadın köşe yazarlarının dünyası Ayda, Zeynep Fişekçi üzerinden anlatılıyor. Erkeklerin ağzından da anlatılsa yazarın feminizme mesafeli oluşunu çıkarmak mümkün. Kadın yazarların bir proje dâhilinde gazete köşelerine yerleştirildiğini bunun da kadın yazarlardan ziyade kadınsı yazarlar üzerinden yürütüldüğü işlenir(s. 9)Türlük tartışmalarından Ermeni meselesine, Hrant Dink'in öldürülmesinden organ mafyasına, TV. Dizilerinden internet yazarlığına değin içinde yaşadığımız zamanın bütün medya sorunları romanın evrenine dahil edilmiş. AGB ölçümleri, reyting uğruna yapılan şaklabanlıklar kadar; sokaklarda sünepe sünepe dolaşan sorular prensinin anlamsız sorularla izleyiciyi oyama teknikleri, zeka seviyesi düşük programlar, Kanal19'un entel sunucusu Selim Seçkin medyatik tipler de romanın ana izleğine katkı yaparlar.*Medyasenfonu* gücün medyasının her şeyi halk için yaptığını iddia ederek toplumsal değerleri dumura uğratmak için giriştiği davranış kodu değiştirme süreçleri ve bunların akıbetine değin medya-güç-toplum üçgenini çözme sürecine anlatı düzleminde katkı yapıyor. Kitap, medyanın hayatımızın bütün alanlarına nüfuz edişini ortaya koyduğu kadar medya eleştirisinin nasıl yapılması gerektiği konusunda da bir şahders (Cours magistral) niteliğinde. Her ne kadar esas olarak olaylar ve kişiler kurgusal olsa da 'Medya aslında bir kandırma/rejting/propaganda aracıdır' tezini, hem mikro hem de makro düzeyde kanıtlamayı başarıyor. Medyanın hangi haberi nasıl, neden kamuoyuna iletip iletmediği ya da uzun vadeli planlamalarla bir haberi nasıl oluşturduğu konusunu sorgulayacak anıştırmalar da kilitli kaldığımız medya zamanının ipliğini pazara çıkarmak bakımından hayli önemli(s. 38) Roman yaşadıklarımızı, yaşayıp da anlatamadıklarımızı, hissedip de söyleyemediklerimizi değişik biçimler ve bir gerilim içinde bize yeniden duyumsatır. Örneğin İslamcılığın medyadaki temsiliyet biçimlerini yani "*İslamcılık eşittir hata*"(s. 67)söylemini anlamak bakımından da ilginç çıkarsamalar yapılabilir romanın dünyasından.

Konuyu Yakalayan Bir Dil

Kitap tanıtın kitap (1)

Bir anlatıda içerik kadar biçim de önemlidir. Bazı romanlar, anlatılar estetik kaygılarla; bazıları da ideolojik kaygılarla okunmaz hâle geliyor. Barbarosoğlu'nun *Medyasenfonu* adlı romanı bir gerçeklik'i, abartısız bir estetik biçimi / biçemi, bir 'telkin'i yakalıyor, bir 'telkin' düzeyini tutturuyor. Pek çoğumuzun yakından tanıdığı bir dünya seriliyor roman evreni olarak *Medyasenfonu*'de önümüze. *Medyasenfonu* için düşündüğüm şey onun baştan başa eleştirel bir roman oluşudur. Çok açılı/mlı bir bakışla medyayı didik didik eden bir yaklaşımla karşılaşıyoruz. Medya zamanında oradan oraya sarkaç salınımıyla gidip gelen bireyler, toplumsal değişimi ele veren birer gösterge romanda. Her türlü ilişki sarmalına açık yozlaşmışlıklar, ikiyüzlülükler... Öte yandan bu roman Mehmet Eroğlu'nun müthiş bir medya ve zenginlik eleştirisini kurgusal metinle okura aktardığı *Kusma Kulübü* ve Gamze Reisoğlu'nun *Yalnızlığınla Kal* adlı romanlarıyla tematiksel anlamda benzerlik taşıyor. Ama medyaya dönük eleştirilerin sertliği bakımından *Medyasenfonu Kusma Kulübü*'ne yakın duruyor. Romanın neredeyse bir senaryo tekniğine dayandığı, bu teknikle yoğrulduğu görülüyor. Nitekim *Medyasenfonu* 'den, çok güzel bir film öyküsü çıkabilir bana göre. Hatta bir dönem filmi de yapılabilir. Yalın, düz, neredeyse sıradan anlatımlarla örülen; küçük ipuçlarıyla, söylenip geçilivermiş izlenimi veren; yerli yerinde ayrıntılarla bezenen roman, asıl bu yanlarıyla ayağa kalkıyor. Bu anlatılanların ardından bir toplumsal değişim, bütün yönsemeleriyle, büyütülmüş olarak önümüze getiriliyor. Ama büyütme sırasında çizgiselleştirmeye kaptırmıyor kendisini yazar.

Medya zamanı içinde kendine ve çevresine yabancılaşan insan denen canlının trajik hikâyelerini anlatmak denilebilir romanın ana düşüncesi olarak. Bu araç, gazetesi, televizyonu, interneti de dâhil olmak üzere toplumsal ve kişisel hayata olumlu ya da olumsuz çok büyük etkiler yapıyor, çok daha fazlasını da yapacak. İnsan orada dudakları uçurtan şeyler görüyor. Yine de günümüzde medyayı bir cümleyle tanımlamak istersek, kişiliklerinden arındırılmış, içinde mutlaka insanın olduğu anlatı eylemlerinin sergilendiği yazılı, görsel ürünlerdir. Romanın dili, günlük dildir. Öncü metinler için bile aynı yargıyı söylemek olasıdır. Tabi bu yargıda karşı metin, ya da karşılaştırma yaptığımız metin şiirdir. Romanın günlük dil ile oluşturulan bir metin olmasına karşın, şiirin dili, en genel söyleyişle üst dildir.

Metne "nesnel" roman diyebiliriz. Bu nesnellik, metin iç kurgusunu ifade için kullanıldı elbet. Belki somut roman da diyebilirdik. Ekleme yerleri belli edilmeden örülmüş bir yaşam mozayığı. Romanda yer alan kimi anlatımları argo olarak tanımlamak haksızlık olur. Tiplerin davranışlarını açıklayabilecek birtakım anlatımlar var. Ama dikkat edildiğinde okuyucuyu anlatım bakımından argo kullanmaya özendircek bir anlatımın olmadığı görülür. Kurgu içinde zorunlu olarak yer alan bu bölümlerle okur kendi istediği biçimde ilgilenebilir. Türkçeyi iyi kullanan Barbarosoğlu anlatısını alttan alta şiirsel göndermelerle de pekiştiriyor.

Anlayış Cehenneminde Bir Kahraman

Barbarosoğlu'nun bu romanı zamanımızın eleştirel gerçekliğini sunması bakımından iz bırakan bir romandır. Öyle kolay kolay aşılacağını da sanmıyorum. Romandaki kurgu, yaratılan atmosfer, zamanın kullanımı, anlatımın güzelliği yazınsal bir yapıt olarak oldukça etkileyici. Bu romanda yer alan Nazire, canlı bir kişilik ve sahici bir tiptir anlatı evreninde. Kuşkusuz başka örnekler de bulunabilir ve vardır, bu da benim öznel seçimim. Roman kahramanları, öykülerini, peşleri sıra gezdiren kişiler hep. Birbirine bağlı, iç içe öykülerden oluşan bir roman olduğunu belirtebiliriz *Medyasenfonu*'yi.

Yukarıda romanın ana temasının medya ilişkileri üzerine kurulmuş olduğunu belirttik. Medyatik ilişkilerin yanı sıra Müslümanların medyada temsil edilmiş biçimi de anlatılıyor romanda. Romanı sürükleyen unsur olarak öne çıkan boyutlardan biri tesettürlü şaire Nazire'nin ölümü. Nazire roman sanatının kurallarına uygun biçimde yaşayan ve bu yönüyle gerçeklik kazanan bir tip olmasına rağmen bir ölü kahraman olarak romanda yer alabilmiştir. Nazire'yi yaratan da anlatan da aynı kimse

Kitap tanıtım kitabı (1)

olduğuna göre niye Nazire'yi ölü bir tip olarak yazmaya yönelmiştir anlatıcı? Barbarosoğlu romanın tesettürlü kahramanın neden bir ölü, olduğunu şöyle açıklıyor: *"Bunun cevabı uzun. Ama en kısa olarak şöyle cevaplayabilirim: Türkiye'de giderek erkeklerin pek çoğu ve Kemalist kadınlar sadece "dindar ölü" kadınları takdir edip beğeniyor.(Ah benim ananem böyle miydi?)Ben başörtülünün ölü olanının severim anlayışı hakim. Nitekim romanın ateist kahramanı Neşe de Nazire'nin ancak ölümünden sonra, onun en iyi arkadaşı olduğunu anlıyor."* (Öz;2008)

Romancı ve roman kişiler konusunda başarılı bir örnektir *Medyasenfonu*. *Medyasenfonu'*yi okurken E. M. Forster'ın, *Roman Sanatı*'nda yer alan roman kişileri hakkındaki şu düşüncelerini hatırlamak gerekiyor: *"Roman günlük yaşamda geçerliliği bulunmayan, kendine özgü kuralları olan bir sanat yapıtıdır; romandaki kişiler işte bu kurallara uygun biçimde yaşadıkları zaman gerçeklik kazanırlar.(. .) Roman yazarı bir kişi hakkında her şeyi biliyorsa, o kişi gerçektir. Yazar bildiklerinin hepsini bize anlatmak istemeyebilir; bildiklerinin çoğunu, hatta herkesin açıkça görebileceği şeyleri bile gizleyebilir. Ancak söz konusu kişi hakkında her şeyi açıklamamış da olsa, romancı bizde her şeyin açıklanabileceği yolunda bir duygu uyandıracaktır. Bu duygu ise günlük yaşamda hiçbir zaman edinmeyeceğimiz bir gerçeklik izlenimi yaratır."* (Forster; 2001;102-103)Bu bakımdan toplumcu gerçekçi romanlarda yada muhacir romanlarda gördüğümüz türden klişe roman kişiliklerinden uzak; roman sanatının kurallarına göre, romancının oluşturduğu anlatı atmosferinin gerçekliğine göre yazayan bundan dolayı da gerçeklik kazanan bir tip olarak karşımıza çıkar Nazire.

Nazire ilk olarak 41. sayfada giriyor romana. Bu giriş aslında Nazire'nin anlatıdaki yolculuğu hakkında da ipucu verir. Romanda yer alan tiplerden 'hiçbir olaydan iz taşımayan Günizi' onu hatırlamak istemez, unutmayı tercih eder. Oysa silik bir tip değildir Nazire. Üniversitede başörtüsü yasakları başladığında öğrenciler Nazire'nin başkanlığında Ankara'ya başbakan Bülent Ulusu ile konuşmaya giderler. Üniversitede başörtülü öğrencilerin gerek öğretim üyelerince gerekse bazı öğrenci arkadaşlarınınca nasıl algılandığını somutlaştırır. Saygı duyuyoruz ama ile başlayan ve muhatabını otoriter saygısı ile ezen ve onların birikimini gördükçe her an 'epistemolojik bir kopuş' yaşayarak başlarını açacakları beklentisini her zaman yedekte tutan kibirli bir bakıştır bu. Nazire'nin söz konusu bu otoriter anlayış karşısındaki tavrı romana şöyle yansır: *"Herkes üstüne geliyordu. Fakültenin koyduğu yasaklara felsefe koridoru sırt çevirmişti. Bütün hocalar Nazire'ye "anllllllaaayyyyyiiışışşş" gösteriyordu. "Keşke" demişti "bu tuhaf 'anlayış' yerine karşı çıksalar. Türkoloji'nin onca sağcı muhafazakâr hocaları başörtülülere dersten kovarken. Benim felsefe koridorunda elimi kolumu sallamam ağrıma gidiyor. Karşı çıksalar daha kolay katlanmak Sana saygı duyuyorum, diye başlayan cümleler iliklerimi donduruyor. Bunun ne kadar kötü olduğunu sen hiç bilemezsin Neşe!"*(s. 48) Medyanın sansasyonel dünyasının Nazire'nin ölümünü intihar olarak sunuşu aslında varoluşu ile sahiciliğini ortaya koyan roman kahramanına arkadaşının(Neşe) ihanet edişini de ortaya koyan bir durumdur. Nazire Neşe'yi kendine benzeyen yanlarıyla -hemşehrilik gibi- onu kendine yakın bulur. Ama o bu yakınlığa ihanet eder. Anlatı ilerledikçe Neşe'nin içinde bu ihanetten dolayı hep bir sızı oluşur, Erdemlerle, yüceliklerle dolu olan bir kişilik olarak Nazire'yi intihar etti diye sunan medya aslında onu tanımadığını da ortaya koymuş olur. Barbarosoğlu'nun diğer roman kişilerini ne kadar başarı ile anlattığı hususunda bir şey diyemem. Ama Nazire'yi başarıyla canlandırır/hatırlatır. Onu anlatırken ortaya koyduğu serinkanlılık onu yakından tanımasından kaynaklanır. Neşe'yi ise vicdani sorgulamalar içinde çıkış ararken görürüz. Anlatıcı Neşe'nin kişiliğinde Nazire'nin ölümünün kefarecini ödetmek ister gibidir. Bunu yaparken insan olmanın bütün karmaşıklığını da gösterir anlatıcı.

Romancılara sıklıkla sorulan sorulardan biri roman kişilerinin gerçek yaşamla ilişkileridir. Romancıların her biri bu sorulara farklı yanıtlar verirler. Örneğin Halide Edip Adivar, "Eserlerinizdeki kahramanlar hakiki midir, hayali midir?" sorusunu, "Hem hakikidir hem de hayalidir. Çünkü ekserisi bir tanenin

Kitap tanıtan kitap (1)

değil, birkaç insanın yakından tetkikinden vücut bulmuştur, “diye yanıtıyor. Roman tiplerinin ve kişilerinin oluşturulması yazınsal yaratıcılık, düş gücü ve buluş yetisi gerektirir. Yazar bu noktada yakından tanıdığı bir gazetecinin, bir dedektifin, bir yöneticinin, bir öğrencinin yazınsal fotoğrafını oluştururken onun toplumsal ve eğitsel özelliklerine, alışkanlıklarına, tavır, hareket, inanç ve konuşma biçimlerinin en özgün örneklerini sergileyerek ortaya koyduğunda bir tip oluşturmuş olur. Barbarosoğlu'nun ölü roman kahramanı Nazire hem doğup büyüdüğü çevre(Uşak/Ege) hem okuduğu okul(İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi) açısından yazarın yaşamıyla ilişki kurulabilecek hakiki bir tiptir. Öte yandan onun gündelik davranış pratikleri, tavır hareket ve konuşma biçimi seksenli yıllarda okuyan başörtülü öğrencilerin kişiliğini birebir yansıtan, özetleyen, toplayan özellikleri nedeniyle başarılı bir tip olduğunu söyleyebiliriz. Nazire oldukça kültürlü, alçakgönüllü, kolay kolay sinirlenmeyen, mahremiyet noktasındaki duyarlıkları kendinden sonraki kimi başörtülülerden farklı olan bir tip.Yazar/anlatıcı bu yüzden sık sık onun öğrencilik yıllarına döner, bu günle karşılaştırmalar yaparak bu günün eleştirisini Nazire üzerinden derinleştirir: “*Dün minübüsteydim. Dört tane kız vardı. Başı kapalı. Arka arkaya oturmuşlardı. İkisi öne ikisi arkaya. Önden arkaya dörtlü olarak sohbet ediyorlardı. Yediklerini içtiklerini ulu orta anlatıyorlardı. Patates kızartalım. Şöyle acılı acılı menemen yapalım.Biber de kızartalım. Birbirlerinş dalgaya alıyorlar, lahana da kızartalım. Bir şamata bir gırgır. Yolcular umurlarında değil. Derken kulağıma bir ara iç çamaşır muhabbeti geldi. O noktada başım dönmeye başladı. Hayır, ne söyleyeceğimi bilmiyorsunuz. Geçmişe gittim. Yıllar önce bir arkadaşım-adı Nazire’ydi, hayata karşı en yoğun Nazire’imizdi o bizim-bana darılmıştı. Neden biliyor musunuz? Ben ona belediye otobüsünün içinde sesime mukayyet olamadan ‘iç tülbentin görünüyor’demiştim. Nasıl söylersin böyle bir şey dedi. Ya duyan olduysa. İç çamaşır der gibi iç tülbent. . . “(s. 55-56) Yani düzayak bir kahraman değildir Nazire. Barbarosoğlu, usta bir yazar olarak yapıtına sindirdiği bu iki farklı bakışla, yani gerçeklik ve dönemsellikte doğrusu romanı tam bir anlatıya dönüştürmüş bana göre. Bu başarı yazarın zengin yaşam deneyimleri ve gözlemlerinden bağımsız olarak ele alınamaz.*

Bakhtin “Edebiyat teorisinden dil felsefesine seçme yazılar” alt başlığıyla ve *Karnavaladan Romana* adıyla yayımlanan seçme yazılarında “Romanın bir tür olarak incelenmesinin kendine özgü güçlükleri vardır,” der. *Medyasenfonu* bir roman olarak daha farklı bakış açıları ile okunabilir ama tartıştığı, anlattığı konular bakımından bir çağı, bir dönemi ve o dönemin insanlarını Türkiye özelinde anlatan, evrenseli yakalamaya çalışan bir roman. Çünkü medya zamanı gerçekliğini derin, esaslı, duyarlı ve eleştirel bir biçimde yansıtır.

BARBAROSOĞLU, Fatma K(2008) *Medyasenfonu*, Timaş Yayınları, İstanbul

ÖZ Hale Kaplan (2008) “*Medyasenfonu’nin gizli kahramanı zaman*” Fatma K. Barbarosoğlu İle Söyleşi Yeni Şafak Kitap(10 Eylül 2008)

FORSTER E. M,(2001) *Roman Sanatı* çev. [Ünal Aytür](#), Adam Yayıncılık, İstanbul

BAKHTİN, Mikhail(2001) *Karnavaladan Romana* derleyen ve önsöz: Sibel Irzık, İngilizceden çev: Cem Soydemir, Ayrıntı Yayınları, İstanbul

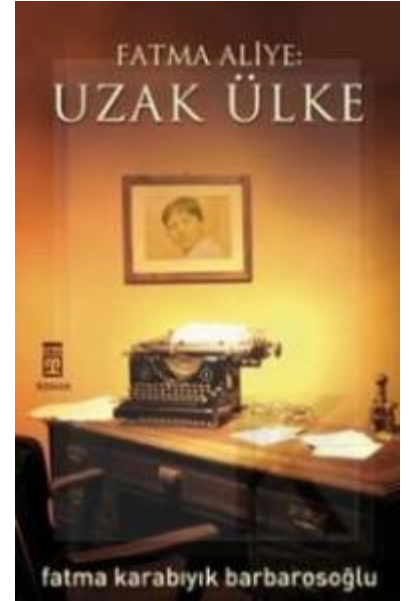
[Uzak Ülke ve Fatma Karabıyık Barbarosoğlu](#)

[Editörden](#)

Sunuş : *Bir süre önce Kemalistlerin son tesellisinden bahsetmiştik “[Kemalistin Yeni Afyonu : AliyeFobi](#)” adlı yazımızda. Değerli yazarımız Nurhayat (Kızılkın) sayesinde Fatma Aliye Hanım hakkında detaylı bir çalışma yapmış olan Uzak Ülke kitabının yazarı Fatma Karabıyık Barbarosoğlu ile tanıştık. Sitemizi çok sevdi, özellikle de “Her Türk Yazar Doğar” sloganını.*

Gelecek günlerde yazılarından örnekler yayınlayacağımız Fatma Hanım’ın Radikal Cumartesi ekinde yayınlanan röportajını beğenilerinize sunuyoruz. Röportajın sonunda yazmış olduğu kitapların küçük kapak resimlerini bulacaksınız. Bunlara tıklayarak daha detaylı bilgi alabilirsiniz.

MY

Fatma Aliye, Türk kültür tarihinde niçin önemli bir yer tutuyor?

1-George Ohnet’in Volante adlı eserini Fransızca’dan Osmanlıca’ya çevirerek “bir hanım” imzasıyla yayınladığında Osmanlı Edebi kamusu bir kadının bu kadar iyi Fransızca bilemeyeceğini hadi Fransızca öğrendi bu kadar iyi bir şekilde Osmanlıca’ya aktaramayacağını tartışmıştı. Fatma Aliye Hanım’ın ilk tercümesinde kimliğini kadın olarak ortaya koyması çok önemlidir. Neden önemlidir. Batıda biliyorsunuz

Kitap tanıtan kitap (1)

ilk eserlerini kadınlar müstear erkek isimleri ile vermişlerdi.George Eliot mesale.Ya da Bronte kardeşler gibi müphem isimler ile imzalamışlardı eserlerini.Fatma Aliye Hanım müstear ismi kadınlığına yaptığı vurguyu ortaya koyuyor.Bu dönemi için çok önemlidir.Ve Fatma Aliye Hanım'ın saygın şahsiyeti Osmanlı edebi kamusuna yazar kadınların batıya nazaran daha kolay katılmalarını sağlamıştır diye düşünüyorum.Yani Fatma Aliye Hanım şu an eli kalem tutan bütün kadınların da büyükannesidir.Sadece Türkiye için değil, bütün Ortadoğu'da yazar kadınlar kendilerine rol model olarak Fatma Aliye hanımı almışlardı o dönemde.

2. İlk kadın romancı olmanın dışında başka hangi ilklere imza attı?

Fatma Aliye Hanım ilk kadın romancımız.Esasında Zehra Toksa Zafer Hanım'ın Aşk-ı Vatan romanıyla ilk kadın romancı olduğunu söyler.Fakat Zafer hanım edebi kamuda özne olmamıştır.Fatma Aliye Hanım yazdıkları üzerinden kabul görüp takdir edilen,yabancı gazetecilerin,diplomatların kendisiyle görüşmek istediği bir kadın idi.Tabi o dönemde bu görüşmelerin yapılabilmesi için Padişahın izin vermiş olması gerekiyordu.Ahmet Cevdet Paşa'nın kızı olması hasebiyle Sultan Abdülhamit bu konuda irade çıkarmıştır.

Fatma Aliye Türk -Yunan Harbi sırasında şehit yakınları ve gaziler için Cemiyet-i İmdadiye derneğini kurarak özellikle kadınları yardım faaliyetlerine çekmiştir.Kendisi aynı zamanda Hilal-i Ahmer'in ilk kadın üyesidir.

Değerli tarihçimiz Prof.Dr.İlber Ortaylı ve yazdıkları ile devirler arasına gümüş köprüler kurmuş olan Selim İleri banknotlara resminin konulması üzerine o kadar da önemli olmadığını söylediler.Ben o kanaatte değilim.Kadın karakterlerin romanlarda sağlıklı tipler olması bakımından Fatma Aliye çok önemli bir romancıdır.Çünkü dönemin erkek yazarlarının bu konuda kafası çok karışıktır.Müslüman kadın karakterler ziyadesiyle naylondur.Hatta Tanpınar bu naylon karakterle ilgili olarak her akşam aynı sofraya oturdukları annelerini ve kızkardeşlerini de mi tanımıyorlardı sorusunu sorar.Nurdan Gürbilek'in ifadesiyle Tanzimat romanında kadınlar ölümcül ve kurban karakterlerdir.İlk defa Fatma Aliye Hanım'ın romanında kadınlar ayakları yere basan,ne istediğini bilen ve bu isteklerini elde edebilmek için olağanüstü mücadele eden kahramanlar olarak edebiyat sahnesine çıkmışlardır.

- Peki neden tanınmıyor?Bir Halide Edip ile mukayese edildiğinde Fatma Aliye isminin neredeyse hiç bilinmediğini söylemek yanlış olmasa gerek?

-Yazdığı romanların hepsi harf inkılabından önce.Bu unutulmuş eserlerini Osmanlıca yazmış bütün yazarların başında olan bir unutulmuş.Diğer taraftan pederi Ahmet Cevdet Paşa'nın Mithat Paşa ile olan zıtlaşmasının faturası Fatma Aliye Hanım'a da kesiliyor.Böylece İttihat Terakki döneminde başlayan itibar kaybı Cumhuriyet döneminde harf inkılabıyla tescilleniyor.Yoksa bazılarının idda ettiği gibi Fatma Aliye Hanım cumhuriyet karşıtı bir hanım değil.Mesela Atatürk'ün eşi Latife hanım'a mektup yazmıştır.

3. Tartışmalı bir kişilik olmasının nedeni ne? Bu noktada Fatma Aliye'nin ailesinden biraz bahsedebilir miyiz?

Fatma Aliye Hanım ünlü tarihçi Ahmet Cevdet Paşa'nın büyük kızı.Oğlu Ali Sedat için Cevdet Paşa konakta bir kimya laboratuvarı kurduracak kadar pozitivist bir eğitim olmasını sağlıyor.Sedat bey ünlü bir mantıkçı.Özellikle Salih Zeki ile yapmış oldukları tartışmalar meşhur.Bu gün modern mantığın

Kitap tanıtan kitap (1)

geldiği nokta Salih Zeki'nin değil Ali Sedat bey'in tezlerinin doğru olduğunu gösteriyor. Fakat Ali Sedat bey çok genç yaşta ölüyor. Ahmet Cevdet Paşa'nın ölümünden sonra sadece birkaç yıl yaşıyor. Enteresandır Fatma Aliye Hanım'ın yazarlığına pederi Ahmet Cevdet Paşa ve eşi Faik Bey destek olurken Ali Sedat bey karşı çıkıyor.

Fatma Aliye Hanım'ın kendinden birkaç yaş küçük kız kardeşi Emine Semiye Hanım da bir yazar. Osmanlı'nın ilk feminist yazarı ve ailenin diğer fertlerinin tersine ittihat Terakki ile sıkı ilişkileri var. Hatta onun İttihat Terakki ajanı olduğu da söyleniyor.

Fatma Aliye Hanım'ın annesi Advieye hanım okuma bilen fakat yazma bilmeyen bir hanım. Bu o dönem için ileri bir durum. Fakat Ahmet Cevdet Paşa zevcesinin yazma bilmesini de çok istiyor ve onun için hoca tutuyor. Nitekim uzun seyahatlerinde eşinin kendi el yazısıyla yazmış olduğu satırları görünce yüzüne sürecek kadar etkilendiğini yazıyor mektuplarında.

-Peki Fatma Aliye Hanım neden tartışmalı bir kişilik?

Tartışmalı bir kişilik olduğunu söylemek çok mümkün değil. Yanlış bilgiler var ortalıkta. Tartışmalı kimliten ziyade şu soruyu sormalıyız muhafazakar bir yazar olan Fatma Aliye Hanım'ın unutulmasına bunca yıl İslamcılar nasıl razı olmuştur. Razı olma sebepleri kızının tanassur edışı diye düşünüyorum. Küçük kızı İsmet 1926 yılında evden kaçmış çok sonra rahibe olduğu ortaya çıkmıştır. Hayatının sonuna kadar kızının bulmaya çalışıyor Fatma Aliye Hanım. Fransa'ya gidiyor. Dedektifler tutuluyor. Ahmet Cevdet Paşa'dan kalan mülkler bu yolda harcanıyor neredeyse. İslamcılar Fatma Aliye Hanım'ın unutulmasından hayır ummuşlardı herhalde diye düşünüyorum. Böylece Ahmet Cevdet Paşa'nın torunun Katolik rahibe olduğu bilgisi de gizli kalmış olacaktı.

4. Onun kadın hakları savunuculuğuyla ilgili neler söylenebilir?

Romanlarındaki kadın karakterler onu ne kadar ele verir?

Birincil kadın karakterler daima güçlü kadınlardır. Eninde sonunda ekonomik özgürlüklerini kazanırlar. Muhadarat'ın Fazılası, Udi'nin Bedia'sı, Refet'in Refet'i böyle kahramanlardır. Diğer taraftan romanlarında baskın bir baba motifi vardır. Onu muhafazakar yapan temel motiflerden birisi baba hiyerarşisine mutlak iteatidir. Mezar taşında bile sadece "babasının kızı" olması dikkat çekicidir. Mezar taşında kendini tanımlayan en önemli ibare tarihçi Ahmet Cevdet Paşa'nın kızı olduğudur. Romancılığı ya da felsefeciliği değildir. Yazdığı dört romanda -ki ben Ahmet Mithat Efendi ile ortak kaleme almış oldukları Hayal ve Hakikat'in roman olarak değerlendirilmemesi gerektiği kanaatindeyim-Refet'in dışında kahramanlar annesizdir. Kendisi de zaten konağın Harem bölümüne değil Selamlık'a aittir.

Fatma Aliye hanım kadınların okumasını, cemiyet içinde söz sahibi olmasını ve ekonomik bağımlılık yüzünden kocalarının esiri olmaması gerektiğini savunmuştur.

5. Fatma Aliye son tahlilde muhafazakâr bir kadın mıydı, yüzü Batı'ya dönük biri mi; gelenekçi miydi, ilerici mi; Cumhuriyetçi miydi, Osmanlıcı mı?.. Bunları bu kadar net çizgilerle ayırmak mümkün mü; o dönemde ve hâlâ?

Fatma Aliye muhafazakar bir kadındır. Ama onun muhafazakarlığı yüzünün batıya dönük olmasına asla engel değildir. Tıpkı Pederi Ahmet Cevdet Paşa gibi . Küçük yaşlardan itibaren engin bir tutku ile

Kitap tanıtan kitap (1)

Fransızca öğrenmişti.Ama Arapça ve Farsça'yı da çok iyi biliyordu.Eğitim gören her kadının eninde sonunda muhakkak modern olacağı için o da dönemi için fazlasıyla öncü ve modern bir kadındı.Ama dinin koymuş olduğu hiyerarşiye asla karşı çıkmayan tutumu ile geleneklere bağlı ve muhafazakardı.Din ile çatışmayan her türlü modernliği benimsemeye ve savunmaya yatkın bir zihniyet dünyası olduğunu söylemek mümkün.

6. Ailesindeki kadınlarla, mesela kız kardeşi Emine Semiye ile ilişkileri nasıldır? Dört kızından İsmet Hanım'ın hikâyesi daha çok biliniyor, ya diğerleri ve onlarla bir anne olarak ilişkisi?..

Emine Semiye ile ilişkileri Emine Semiye Hanım'ın İttihat Terakki ile yakın bir ilişki içinde olmasından dolayı biraz mesafeli olmalı. Elimizdeki mektup bize bunu söylüyor.Ama daha sonra Fatma Aliye Hanım'ın eşi Faik Bey'in ölümünden sonra yazdığı bir taziye mektubu var.Mektup ne kadar gerçeği ele verir bilinmez ama bu mektupta aradaki mesafenin biraz azaldığını görmek mümkün.İki kardeşin karakteri çok farklı.Emine Semiye'nin kadın karakterleri ile Fatma Aliye'nin kadın karakterlerinin anne ve babaya olan mesafeleri bize önemli ip uçları sunar diye düşünüyorum.Ama böyle bir çalışmadan haberdar değilim.

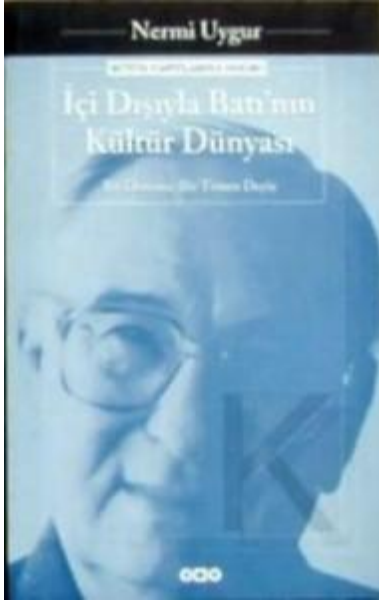
Fatma Aliye Hanım'ın dört kızı var.Büyük kızı Hatice Ada'daki evin balkonundan düşüyor.Beyni hasar görüyor.Mazhar Osman'ın hastası oluyor.İkinci kızı Ayşe edebiyat öğretmenine aşık olup, kaçıyor.Aile onu afetmiyor.Üçüncü kızı Nimet Selen -ki kendisi tiyatrocu Suna Selen'in annesidir- annesi ölünceye kadar evlenmiyor.Annesiyle yıllarca kardeşi İsmet'in izini sürüyor.Dördüncü kızı İsmet evden kaçıyor.Kendisinden uzun süre haber alınamıyor.Çok sonra Katolik rahibe olduğu ortaya çıkıyor.

7. Sizi Fatma Aliye'ye çeken neydi? Ne kadar uğraştınız böyle bir çalışmayı tamamlamak için ve bütün bu sürede sizi en fazla şaşırtan bilgi ne oldu?

Ben Fatma Aliye Hanım'ı doktora tezimi yazarken buldum.Ama bir yanlış düzeltmeliyim.Doktora tezim ya da bitirme tezim değil kendisi.Moda ve zihniyet çalıştım.Osmanlı toplumunda giyim kuşam çalışırken kadınların birbirini alafranga ve alaturka diye tanımlamaları üzerine düşündüm. Bize kalan hayatların daima Alafranga kadınların hayatları olduğunu gördüm.Özne olan kadınlar alafranga kadınlardı.Alaturka diye tabir edilen kadınlar toplu resmin içinde silik birer iz gibiydiler.Nisvan-ı İslam'da Fatma Aliye hanım kadınların yerine göre alaturka da alafranga da giyebileceğini iddia ediyordu.İlk temasım böyle başladı.Sonra arkası geldi.Bütün bu süre içinde beni en fazla şaşırtan bütün meşhur ailelerin evden kaçan kızları oldu.Namık Kemal'in torunu Selma Ekrem de mesela şapkasını özgürce giyebilmek için kılık kıyafet inkılabı yapılmadan birkaç yıl önce Amerika'ya kaçmıştı.

Deliliğe Methiye : İçi Dışıyla Batının Kültür Dünyası (Nermi Uygur)

Özlem Yağız

Batılı insanının üç karakteristik özelliği olduğu söylenir. Nermi Uygur Avrupa'da yaşarken gözlemlediği batı insanının tüm hayatını, yaşam felsefesini, sevinçlerini, korkularını bu özelliklerin etkisi altında şekillendirdiğini anlatır [İçi Dışıyla Batının Kültür Dünyası isimli kitabında](#): Birey, akıl ve bu dünya.

Aydınlanma felsefesinin insanoğluna en büyük vaatlerindendir akılcılık ve bireyi ön plana çıkaran seküler bir dünya. Ancak yine modernizmin eleştirisini yapan düşünürlere göre modern dünya en başta bireye ihanet etmiştir. Akıl, bireysel akıl olmaktan çıkmış, bireyi kendi içinde eritip yok eden bir kolektif akla dönüşmüştür. Kültür ise bireyi yok etme sürecinde dış dünyanın içimize saldırdığı bizi yarı insan yarı robottan ibaret bir cyborga çeviren dış ajandır.” Adorno ve Horkheimer’a göre, *Kültür Endüstrisi çağında düzen, bedenleri serbest bırakır ve ruhlara saldırır. Artık düzen “benim gibi düşün ya da yok ol” demek yerine “benim gibi düşünmemekte serbestsin. Yaşamını ve tüm sana ait olanları da koruyabilirsin.*

Ancak o andan itibaren aramızda bir yabancıdır” demektedir. Modern özne, modernliğin öznesi olduğu için modern değildir; modernliğin ürettiği özne olduğu için moderndir.”(Besim Dellaloğlu)

Yabancı yani toplumca kabul görmeyen tasvip edilmeyen kişi. Anormal derecede normal insanların oluşturduğu bir dünyada bir nevi a-normal. Düzenin dışında davranan kişi modern dünyada Kafka'nın Gregor Samsa' sıdır. Yani meşhur kitabı dönüşümdeki bir sabah kendini yatakta dev çirkin bir böcek olarak bulan karakter. Gregor Samsa kendisini bir sabah yatağında dev bir böcek olarak bulduğu andan itibaren artık ailesinin yüz karası, tüm çekilen sıkıntıların sebebidir. İçinde bulunduğu aile onun dilini anlayamamakta o ise o ailenin içinde yaşaması için gerekli yiyeceği bir türlü bulamamaktadır. Samsa bir böcek olarak yaşayabilir ama kendi odasında gözlerden ırak ve istenmediğinin bilincinde olarak.

Kitap tanıtan kitap (1)

Bizim gibi modernleşme sürecini tam olarak tamamlayamamış toplumlarda ise işler biraz daha karışıktır. Düzen kimi zaman bize sen benim gibi düşünmüyorsan var olabilirsin ama yabancısın der. Kimi zaman eğer benim gibi değilsen var olman mümkün değil ya böyle olacaksın ya da artık içimizde olamazsın der. Bazen de benim gibi değilsen olabileceğin yerler vardır olamayacağı yerler vardır dır bize sözü. Birinci durumda kişinin yaşadığı derin bir bunaltı ve yalnızlık duygusudur. Bu yalnızlığa mahkûmiyet kararını kimi zaman modern toplum verir kimi zaman geleneksel. Bizden değilsen burada olamazsın dediği yerde kişiyi bekleyen güvercin tedirginliğidir. Eğer böyle olmakta ısrar ediyorsan olabileceğin yerler vardır olamayacağı yerler vardır cevabını alanları ise bekleyen mahrumiyet ve kırılan bir onurdur.

Topluma uyan örnek kişiyi bekleyen iltifatlara mazhar olamaz aykırı kişi. O ağızların tadını kaçırandır çoğu zaman. Tüm ecinnilerin aynı peştemali giyerek çarşambadır çarşamba çığırılarıyla aynı yönde döndüğü dev bir hamamda bir kenarda ama bugün perşembe diyen şaşkındır. O hamamın cinlerine uymayı red eden a-normaldir. Derhal normalleştirilmesi gerekir dolayısı ile. Bak senin yaştların günde 500 soru çözüyor sen ise odanda oturmuş saatlerce resim yapıyorsun denilen ya da bak komşunun kızına balkon yıkıyor, camları siliyor nasıl da gayretli seninse tek yaptığın sabahtan akşama roman okumak diye çatılan çocuktur. Diğer kadınlar envai çeşit yemekler yapıp akşama kocasını şıkır şıkır karşılar, en şen şakrak halleri ile sabah programlarındaki iç gıcıklayıcı konulardan bahsederken, suratında ekşimiş yoğurt gibi bir ifade ile birinci sayfa, üçüncü sayfa haberleri, falanca köşe yazarının analizleri ile iç sıkıan kadındır belki de. Her gün aynı saatte kalkan, dakikasında işine varan, hiç hatasız kaşeleri basan, risksiz, tehlikesiz, sürprizsiz, sorumluluk bilinciyle dolu, iyi bir koca, iyi bir baba, iyi bir evlat olmayı ret edip Everest'e tırmanmayı ya da bir barış gönüllüsü olmayı kafasına takmış çatlaktır. Bütün bir eğitim hayatı boyunca bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır, toprak uğruna ölen varsa vatandır diye şiirler okutulduğu halde vicdani retçi olucam diye tutturan densizdir. Gül gibi mesleği varken başını açmayı ret ettiği için eve kapanmış sabahtan akşama kadar altın yaprakları elinde ufalayıp tezhip yapan deli bozuktur. Gürültülü göbek atma ayinlerine tahammül edemediği için en yakın akrabalarının bile düğününe gitmeyen gıcık kadın. Tüm televizyonlar ve radyolar kendisine kapatıldığı halde ben türkülerimi ana dilimde söyleyeceğim diyen haddini bilmez şarkıcıdır. Cumhuriyetin bekçisi, rejimin bekçisi, vatanın bekçisi şunun bunun bekçisi olacakken ben sadece bir gencim hayatımı bildiğim, hayal ettiğim gibi yaşamak istiyorum, neyin bekçisi olmak istiyorsanız buyurun siz olun diye baş kaldırmış zibididir. Kendi iki günlük lokmasının olmadığına bakmadan evdeki bir paket bulgurunu ikiye bölüp depremzedelere yardıma yollayan mantıksız komşu. Ne giyinmesi gerektiği gibi giyinen, ne konuşması gerektiği gibi konuşan, ne düşünmesi gerektiği gibi düşünen, ne eğlenmesi gerektiği gibi eğlenen, ne yaşaması gerektiği gibi yaşayan, ne de ölmesi gerektiği gibi ölen çılgın.

Tez zamanda tedavi edilmesi, olmuyorsa tecrit edilmesi daha da sakıncalıysa yok edilmesi gereken sistem hatası.

Sürü içerisinde sistemleşememiş bir birey. Anormal derecede normal insanların kurduğu çok gaddar ve sıkıcı bir dünyada bir a-normal.

Steril ve homojen hayat tarzımıza baş kaldırmış tehditkar bir deli.

Bizlere sıradanlığımızı hatırlatan bir oyunbozan.

Kısacası bir yudum hava.

Liberalizmin Felsefi Temelleri, Liberalizm ve Etik (Francisco Vergara)

www.cafrande.org sitesinin izniyle, Francisco Vergara'nın Liberalizmin Felsefi Temelleri -Liberalizm ve Etik- kitabının tanıtımı

Yazar: Ali Timuçin

Liberalizm günümüzde belki en çok tartışılan düşünce akımlarından biridir. Liberalizmin günümüzde geldiği noktanın daha iyi anlaşılabilmesi için bu düşünce akımının tarih boyunca geçirdiği evrelerin ele alınması yararlı olacaktır ve böylece günümüzde bu düşüncenin ulaştığı yer daha iyi ortaya çıkar. Francisco Vergara'nın Liberalizmin Felsefi Temelleri çalışması bu bağlamda bir boşluğu giderecek gibi görünmektedir.

İlgili çalışma liberalizmin çeşitli evrelerini okuyucuya verirken, ayrıştırmalı yöntem kullanmıştır. Çalışmanın sıkıntılı yanı da bu noktadadır. Böylece çeşitli liberal düşünceler arasındaki tarihsel bağlar çok fazla dikkate alınmamış, değişik liberal bakış açıları büyük ölçüde birbirinden kopuk biçimde ortaya konmuş, böylece birbirinden ayrı liberal düşüncelerin birbirlerini etkileme derecesi alt düzeyde görülmüştür. Ancak yine de okuyucu temel liberal düşünceleri, dayandıkları ilkeleriyle beraber bu çalışmada topluca bulabilecektir.

Yazar kitabın amacını dile getirirken başlıca iki soru sorar ve kitabın amacının liberallerin bu soruları ele alış tarzını vermek olduğunu belirtir. Bu sorular şunlardır: “Bireye ve girişimlere tanınan özgürlüğün genişliği ne kadar olmalıdır? Devlete hangi rol uygun düşer?” (s. 10). İlk soruyla bağlantılı olarak Vergara özellikle Locke, Pufendorf gibi düşünürlerin köleliği yasallaştırıcı görüşleri nedeniyle bu düşünürleri özgürlüğün karşısında gösterir. Oysa 17. yüzyıl henüz köle gücüne dayalı üretim kalıplarının tam olarak kalkmadığı ve egemen uyruk ilişkisinin olduğu bir yüzyıldır. Oysa ücretli emeğe

Kitap tanıtan kitap (1)

dayalı iktisadi yapı ve yurttaşlık fikri sonraki yüzyılda gelişecektir. Bu nedenle 17. yüzyıl düşünürlerinin kendi dönemlerinin koşullarının getirdiği bakış açılarının dışına çıkmaları zordur. Yazar böylece pre-liberal olarak adlandırdığı 17. yüzyıl düşünürlerini 18. yüzyılın düşünürlerinden ayrı bir yere koyar ve sonraki dönemlere etkilerinden sınırlı biçimde söz eder.

Yazar 18. yüzyıl sonrası liberal düşünceyi üç ayrı akım altında verir. Kitapta ele alınan ilk akım yararçılıktır. Bu bağlamda bu akımla ilgili olarak Hume ve Bentham'ın ilkesi toplumun ulaşabileceği en büyük mutluluktur. Yani genelde halkın mutluluğu bu yazarlar tarafından temel ilke olarak alınır. Mill içinse bu öğretiyi "eylemlerin mutluluğu artırma amacı gütmeleri ölçüsünde iyi olduklarını, tersini hedef almaları ölçüsünde ise kötü olduklarını savunur" (s. 69). Sözünü ettiğimiz gibi bu düşüncenin kökeninde de 17. yüzyıl düşüncesi vardı. Locke benzer biçimde toplum insanlığın mutluluğunu arttıracak biçimde eylemde bulunulmasına izin verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu anlamda mülkiyetin güvenli kullanımı ve edinimi, sağlıklı bir ticaret ortamı yaratılması için gerekli koşulların desteklenmesini ister. Yine bir başka örneği alırsak, Locke'la aynı tarihte doğan bir başka sermaye kesimi düşünürü Richard Cumberland ahlak anlayışını oluştururken temel ilkesinin insanlığın mutluluğu ve genel iyinin korunması olduğunu belirtmiştir. Temelde onun Locke gibi doğa yasasına dayandırdığı ahlak anlayışı sağlıklı bir ticaret ortamı ve mülkiyet düzeni yaratma amacı taşır. Çalışmada yararçı düşünürler üzerindeki dile getirdiğimiz benzer etkiler dikkate alınmamıştır. Yine de yazarın belirttiği gibi yararçı düşünürler liberalizmin öncü düşünürlerinden daha geniş bir özgürlük alanı düşünmüşlerdir. Ama bu durum yine dönemin kendi koşulları içerisinde değerlendirilmesi gereken bir durumdur.

Ayrıca yazar Hume'un görüşlerine dayanarak yararçılıkta olağanüstü durumlarda özel yararın kamu yararına feda edilebileceğini belirtir. Kıtık durumunda birtakım ambarlardaki malların kullanılması buna örnek olarak gösterilebilir. Benzer bir görüşü Locke da Yönetim Üzerine İki İnceleme'de söyler. Locke kentte çıkan bir yangının önlenmesi için birilerinin evlerinin yıkılması gerektiği örneğini verir. Çalışmada bu bağların görülmemesi tarihsel bağları izleyen bir yöntem kullanılmamasıyla ilgilidir. İkinci olarak ele alınan, doğal hukuku yani insanın eylemlerinin siyasi kararları da içerecek biçimde doğaya uygunluğunu esas alan liberal düşünce biçimidir. Yazar doğal hukuk bağlamında özellikle Condorcet ve Turgot'un görüşlerine yer verir. Yapıtta doğal hukuk şöyle tanımlanır: "Doğal hukuk, toplumun düzenli ve huzurlu bir halde varolabilmesi için insanların saygı göstermeleri gereken haklar ve görevler bütünüdür" (s. 129). Yine çalışmada bu konu üzerinde yalnızca Pufendorf'un etkisine kısmen değinilmiştir. Ancak bu düşüncenin kökleri liberal düşünce açısından Pufendorf ve Locke'dan önceye, Grotius'a kadar gitmektedir.

Vergara, doğal hakları insan hakları öğretisiyle birlikte inceler. Bu bağlamda 1789 İnsan Hakları Bildirgesi temel hakları şöyle belirler: "Bu haklar, özgürlük, mülkiyet, güvenlik ve baskıya karşı direnme haklarıdır" (s. 130). 1793'de Condorcet ve Paine azıcık ayrı bir liste verirler. Condorcet der ki: "İnsanın doğal hakları [...] özgürlük, eşitlik, güvenlik, mülkiyet, toplumsal korunma ve baskıya karşı direnme haklarıdır" (s. 132). Saydığımız 17. yüzyıl düşünürleri benzer hakları doğal hukuk çerçevesinde dile getirmişlerdir. Bunun dışında Locke, açıkça zorba yöneticiye karşı zor kullanarak direnme hakkını savunmuştur. Çalışmada bu bilgilerin dikkate alınmadığı görülmektedir. Bununla birlikte yazarın yararçılık ve insan hakları öğretisi arasında yaptığı şu ayrım önemlidir: "İnsan hakları öğretisinde 'başkalarına zarar veren' eylemler kısaca yasaktırlar; yararçı öğretilerde ise 'başkaları üzerinde sonuçlar doğuran ve onların sıkıntı çekmelerine yol açabilecek' eylemler sistemli biçimde yasak değildirler; toplumun yetki alanına girerler; sınırlanmaksızın serbest bırakılmalarına, bir düzenlemeye bağlanmalarına ya da yasaklanmalarına (yararlılıklarını göz önüne alarak) toplum karar vermelidir" (s. 139). Yine de doğal hukukçular olsun yararçılar olsun devletin müdahalesine tümüyle

Kitap tanıtın kitap (1)

karşı çıkmazlar. Vergara bu konuda Condorcet'den şu alıntıyı yapar: "Devletin toplumun genel yararı için düzenlemesi, yönetmesi ya da denetlemesi gereken çalışmalar, kurum ve kuruluşlar vardır. Bunlar, gerek tarımın, sanayinin ve ticaretin gelişmesi için; gerekse de doğanın kaçınılmaz zararlarını ya da beklenmedik kazaların buna eklediği zararları önlemek, hafifletmek için gerekli olan ama kişisel iradelerin ve bireysel çıkarların yarışmasının hemen yerine getiremeyeceği işlerin eksiklerini giderirler" (s. 143-144). Ancak adil olanı öncelikle dikkate alan doğal hukukçuların, yalnızca rekabetin sağlanamadığı durumlarda değil, hayırseverlikle ilgili konularda da devletin eğitimde hak eşitliğini sağlaması gerektiğini dile getirişi çalışmada verilir. Ayrıca yararcılık açısından da devletin müdahalesi hoş görülebilir. Yazar yanlış bilinenin aksine bu bağlamda örneğin adaleti değil, yararı temel ilke olarak alan A. Smith'in de kimi durumlarda devlet müdahalesinden yana olduğunu belirtir.

Vergara'nın üçüncü olarak ultra-liberaller adıyla ele aldığı düşünürler, 19. yüzyıl ve 20. yüzyıl düşüncesinde yer alan kişilerdir (Frédéric Bastiat, Herbert Spencer, Feiedrich Hayek, Milton Friedman vb.). Ultra liberallere göre bireyin ve toplumun çıkarı uyduğundan ve toplum devletin müdahalesi olmadığı zaman doğal uyumunu bulacağından devlet adalet düzeneğini işletmek dışında karışmamalıdır. Yazar haklı olarak ultra-liberallerin klasik liberallerden ayrı olarak temel ölçütü özgürlük olarak ortaya koyduğunu söylüyor. Ancak yazarın anlatımından bu liberallerin daha çok duruma ve koşullara göre karar alınmasını istedikleri ortaya çıkıyor. Bu bağlamda yazar ultra-liberalleri öbür liberallerden şöyle ayırır: "Ultra-liberalleri klasik liberallerden ayıran ilk özellik, onların aynı anda birçok üstün etik ölçütle hareket etmeleri, bir sorundan diğerine geçtiklerinde ölçütler arasında açık bir hiyerarşi kurmaksızın ölçüt değiştirmeleridir. Onlarda her şey, her durumda, retorik açıdan en ikna edici görünen gerekçeyi seçiyorlarmış gibi gelişir; ultra-liberaller söz konusu gerekçenin yararlı mı yoksa doğal hukukla mı ilgili olduğunu bilme kaygısı taşımazlar" (s. 175). Örneğin Hayek herkesten aynı vergi mi alınmalı yoksa zenginden yüksek oranda mı vergi alınmalı konusunda ilkinden yana seçimini kullanır. Burada yarar değil eşitlik ilkesine bağlanır. Ama ultra-liberallerin paralı eğitimi savunurken eşitlik ilkesini temel almayacağı ortadadır. Yazar belirtmese de ultra-liberallerin klasik liberallerden ayrı olarak retoriği kullanan eski çağın sofistlerine benzedikleri açıktır.

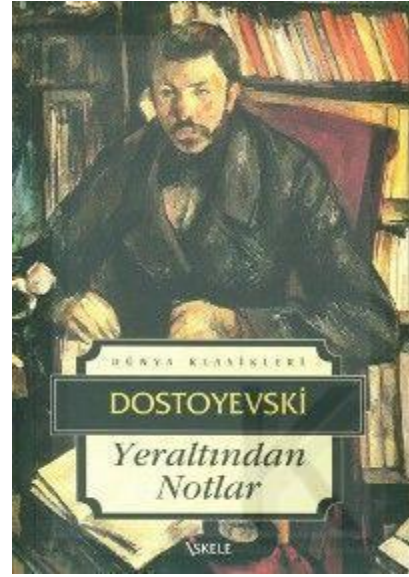
Vergara'nın Liberalizmin Felsefi Temelleri adlı çalışması adından anlaşılacağı üzere, daha çok liberalizmdeki çeşitli düşünce biçimlerinin felsefi temellerini daha çok özgürlük ve devlet müdahalesi üzerinden inceliyor. Bu anlamda yazar liberalizmin iktisadi yönünü yoğun olarak ortaya koymasa da, ele aldığı örnekleri iktisat alanından seçerek çalışmasına bu anlamda da belli bir zenginlik katıyor. Ayrıca Vergara, yöntemi gereği liberalizmin tarihsel bağlarını yeterince ortaya koymamakla birlikte olabildiğince yansız tutumuyla okuyucuya liberalizmle ilgili bir genel fikir veriyor.

Yeraltından Notlar (Dostoyevski)

Suzan Başarslan

”İnsan kendi kendisine karşı tümüyle içten olabilir mi?... Heine öz yaşam öyküsü yazmanın hemen hemen olanaksız olduğunu, insanın kendisinden söz ederken birtakım yalanlar katabileceğini söyler. Heine’ye göre Rousseau ‘İtirafkarlar’ adlı kitabında mutlaka yalan üstüne yalan kıvrımış, üstelik bunları gururu sebebiyle bilerek, isteyerek yapmıştır. Ben de Heine’nin haklı olduğuna inanıyorum. İnsan gerçekten de bazen yalnızca gururu nedeniyle kendisini cinayete kadar uzanabilecek yalanlara bulaştırabilir. Bunun ne biçim bir gurur olduğunu da çok iyi anlıyorum. Ama Heine, itirafını topluma, başkalarına sunan bir kimseden söz ediyordu. Oysa ben yazdıklarımı yalnız kendim için yazıyorum.”(s.55) der **Yeraltından Notlar’da Dostoyevski**.

Hilmi Yavuz Üç Anlatı adlı eserinin birinci anlatısı olan Taormina adlı bölümünde Dostoyevski’nin bu cümlelerini tırnak içinde ama isim vermeden aktarır (metinlerarasılıktır ve bu, dikkatli, zeki okuyucuya bir göndermedir) şöyle der: “Böyle dedim -ve bir gün, nescafeme süt koymayı unutarak, romanıma başladım.”¹ Otobiyografik roman yazacağından bahseder okuyucuya, kendi otobiyografisinin artık roman olacağını ve otobiyografi kabul edilmeyeceğini düşündüğü için. Bu baştan, eserime yalan katacağım ve anlattıklarımın hepsine inanmayın, demenin diğer yoludur ya da otobiyografinin bir yeniden yaratma, kurgu olduğunu söylemenin değişik biçimi. Bu noktada akla gelen soru şudur, Dostoyevski’nin okuyucusuna aktardıklarından ne kadarı gerçektir? Örneğin romandaki kahramanın kendisine iki yıl önce çarpan

Kitap tanıtan kitap (1)

subaydan intikam alabilmek için mektupla onu düelloya çağırması ama mektubu göndermemesi, yolda ona çarparak onurunu, gururunu kurtarmak için planlar yapması, hangi mesafeden ne miktarda çarpacağını düşünerek geceleri uykusuz kalması... ya da Simonov'un evinde karşılaştığı eski okul arkadaşlarına kendisini zorla istenmediği bir yemeğe davet ettirmesi ve orada kavga çıkarmaya çalışması ya da randevu evinde tanıştığı ve -kırılan gururunun acısını çıkarttığı- Lisa?...gerçek midir? Genç Dostoyevski bunları yaşadı mı ve kırk yaşında olanı, olanın ne kadarını aktardı ya da ne kadarına yalan kattı, cevabını bilmemizse mümkün değil. Aslında bu metin geçmişe bakışla hatırat/anı, okuyucuyla içten samimi konuşma ve tartışmalarla sohbet, içindeki olaylarla otobiyografik bir roman birlikteliğinde kompleks bir anlatı özelliği taşımakta. Bu noktada anlatı, birçoklarının dediği gibi sadece bir kurgu/fiction ve kahramanı da bir kurgu-karakter; ya da André Malraux: "Her roman aslında bir otobiyografidir." dediği gibi, gerçeğe biraz daha yaklaşan ya da gerçeği değiştiren bir otobiyografik roman mıdır sorusunun cevabı nedir? Dostoyevski'e göre cevap şöyledir:

"Bu notlar da bunların yazarı da besbelli hayal ürünüdür. Bununla birlikte, toplumumuzun durumunu, yapısını göz önüne alacak olursak, bu notların yazarı gibi kişilerin aramızda bulunmasının yalnızca mümkün değil, aynı zamanda zorunlu olduğunu kabul ederiz. Benim bütün istediğim, pek yakın bir zaman öncesinin tiplerinden birini herkesin gözü önüne daha açık olarak sermektir. Bu tip, henüz tükenmemiş bir kuşağın temsilcisidir."² ve başka yerde de şunu: "...aklı başında ve namuslu bir adamın sözünü etmekten en çok hoşlanacağı konunun ne olduğunu bilir misiniz? Cevabı, kişinin bizzat kendisidir... şimdi ben de size kendimden bahsedeceğim..."(s.12)

Tam kırk yaşında yazmıştır Dostoyevski Yeraltından Notlar'ı.³ Roman kahramanının/kendisinin, kırk yaşın olgunluğundan genç kahramana bakışıdır aslında bu eser. Kırk yaşın yazar için sorgulama dönemi olması ve geçmişine bakışını tamamen değiştirmesidir bu eserin ortaya çıkış nedeni. Dostoyevski anlatısında, "tüm güzel ve yararlı şeyler kırk yaşında bana önemli ölçüde sıkıntı verdi ama bu kırk yaşındayken oldu."(s.31)der ve kahramanının gençlik halinin kritiğine başlar bu sözden sonra.

Yer altı, kendine ait bir alan, bir gizli köşe, dünyayı izlediği gözetleme kulesidir ama bir fildişi kule değildir. "Vardığım sonuca göre, en iyisi hiçbir şey yapmamak! Her şeyden iyisi, bir köşeye çekilip seyirci kalmak. Onun için yaşasın yer altı!" dese de anlatının kahramanı, engel olamaz arzularına ve bir şey yapmadan duramaz, yazar ve yazdıklarını kendine ait odanın dışına, yer altını yer üstüne taşır. Daha fazlasını ister, yazmak değildir sadece istediği, herkesten, çevresinden daha iyidir, üstündür, zekidir ve istediği yerde değildir, geçim telaşı ona istediklerini yapma fırsatı vermez. Kendine ait odası vardır ama o oda kiralıktır. Kızgındır bu yüzden ona hak ettiği değeri ve saygıyı göstermeyen çevresine ve yer altı; sevgiden çok nefret, mutluluktan çok hüznün, acı doludur. Gençliğinin tüm hayalleri, hüznüleri, istekleri, hezeyanları, sorgulamaları, gitgelleri, küstahlık ve pişmanlıkları... hepsi onun gizli kalmış tarafından yer üstüne, kağıda, okurun gözüne sunulurlar -çünkü daha görkemlidirler kağıdın üstünde- tam da okuyucusuyla sohbet eder havasında ama aslında kendisine tam bir iç döküş, günah çıkartma havasında. Kendi soruları kadar okuyucunun kendisine soracağı sorulara da cevap verir. Küstahtır yeri geldiğinde, kimi yerde ise bir örümcekten daha değersiz ve var olma, varlığını ispatlama derdindedir. İkinci bölümün başına şöyle başlar Dostoyevski ve bu ifadeler ilerde Kafka'yı etkileyecek ve onun Değişim adlı (Gregor Samsa'yı anlatan) romanının esin kaynağı olacaktır:

"Değerli okurlarım, şu an siz dinlenmek istesenez de istemesenez de ben sizlere bir şey bile olamadığımı anlatmak istiyorum. Tüm içtenliğim ve ciddiliğimle söyleyeyim, böcek olmayı bile şiddetle istedim. Ama ne yazık ki buna bile ulaşamadım."(s.13) "Oysa orada bana bir böcek kadar bile değer vermediler."(S. 66) "Ben, herkesten daha akıllı ve daha soylu, daha kültürlü olan ben;

Kitap tanıtan kitap (1)

başkalarının karşısında ezilip büzülmekten, onların horlamaları karşısında yıkıla yıkıla, zararlı iğrenç bir böcek durumuna düşmüştüm ve bunu düşündükçe eriyor, kahroluyordum.”(s. 70)

Kendisini böyle önemserken, içine düştüğü durumlarla baş edemeyen ve kendisini istenmeyen, hor görülen, düzeyinin altında muamele edilen bir insan olarak görmek, aslında insan olarak görememek ve bir böcekten aşağı olduğunu vehmederek her şeyden ve özellikle kendisinden nefret etmek. Aslında subay Nevskiy’le yaşadığı aslında yaşamadığı ama yaşamayı çok istediği olayda bu duygunun sebebi bellidir. “Bu subaya karşı sokakta bile eşitmişiz gibi davranmadığım için kendimi yiyip bitiriyorum.”(s.70)derken, hiyerarşinin ezdiği bir egonun eşitsizliğe duyduğu hıncı dile getirir.

Aşk anlayışını tembellik ve boşluk duygusuna bağlar kahraman. “İnanır mısınız? İki kez de böyle aşık olmayı denedim ve bu yüzden olmadık acılar da çektim. Kalbimin bir köşesinde bu acıya inanmamazlık ve hem de bu acıyla alay etmek yeşerirken, yine de acı çekmeyi sürdürdüm. Üstelik sırlısklam bir aşık gibi kıskanıyor ve kendimi kaybediyordum. Bunun tek sebebi can sıkıntısıydı. Maalesef bu bir can sıkıntısı... Tembelliğin ve bir şey yapmamanın verdiği can sıkıntısı beni eziyordu. Bunun sonucu da haylazlığa yöneliyordum. Zaten bu haylazlık, bilincin doğal ürünü olan tembellikten başka nedir ki?” (s.28)

Kahramanın kendisini akıllı ve zeki kabul etmesinin sebebi ise bir hayli ilginçtir: “Değerli okurlarım, belki de benim kendimi akıllı ve zeki sanmamın tek sebebi hayatım boyunca başladığım bir işi bitirmemiş olmamdır. Ben de herkes gibi geveze, boşboğaz, can sıkıcı birisi olayım ne çıkar! Her akıllı ve zeki insanın önce geveze olması, elbette havanda su dövmesi alınına yazılmışsa elden bir şey gelebilir mi?”(s.29)

Ve birçok yazarın da değindiği 19.yy. aydınının psikolojisi, değerleri ve var olma edimlerinin keskin eleştirisi. Kitap boyunca adı olmayan ama aydın olarak betimlenen karakterin kendisini de aynı sınıfa sokarak yaptığı değerlendirmelerden bazıları şunlar:

”Değerli okuyucularım, and içerim ki, her şeyi tam anlamıyla algılamak bir hastalıktır. İnsanın günlük yaşamı için çok daha yalın bir anlama gücünün, şu kadersiz on dokuzuncu yüzyıl aydınının payına düşen anlayış gücünün yarısı, hatta dörtte biri bile yeterlidir. Hele bu insanlar yeryüzünün en duyarsız, en fırsatçı kentlerinden biri olan Petersburg’ta oturmak gibi bir felakete de uğramışlarsa daha azı bile yeter.”(s.13)

”Değerli okuyucularım, sizlerden özür dilerim, dış ağrısıyla iç içe yaşayan şu on dokuzuncu yüzyıl aydınının sızlanmalarına, inlemelerine, hastalığının ikinci, üçüncü, dördüncü gününde bir kulak verin. Artık onların inlemesi, ilk gündeki gibi, yalnızca dış ağrısından ileri gelen, kaba bir köylünün inlemesinden oldukça farklı olduğunu söyleyebilirim. Toprakta ve halkın özünden sıyrılıp uygarlıktan, Avrupa kültüründen bir şeyler kapmış bir insana yakışır biçimdeki inlemelerdir. İnlemesi gitgide çirkinleşerek, sonunda pis bir hırçınlığa dönüşür... Yanlarında çırpınıp durduğu ailesinin, yakınlarının ona hiç inmadığını, usanç içinde bu kişinin şımarık ve yapmacıklı durumundan uzak kalarak acısını daha doğal ve yalın bir şekilde sürdürdüğünü düşündüklerini çok iyi bilmektedir. Bu algılama ve rezilliğini böyle duyumsaması, bu işten aldığı zevkin belki de en yüksek noktasıdır...”(s.24)ve ekler okuyucusuna “bu hazzın tüm içtenliğine inebilmeniz için daha gelişmeniz, üstün bir kavrama gücüne ulaşmanız gerekiyor.(s.24) Siz bunu anlamıyor ve gülüyorsunuz. Ama öyle mi? Sevindim. Şüphesiz ki şakalarımın zevksiz, karışık ve berbat olduğunun bilincindeyim. Ayrıca güvenim de yok. Ama bu benim kendime karşı saygı duymadığım için böyle. Neyse! Tam anlamıyla anlama gücüne sahip bir insan hiç kendine saygı duyabilir mi?...”(s.25)

Kitap tanıtan kitap (1)

”Çağımızın bütün aydınlarınıninki gibi bende de hastalıklı bir zihin gelişimi vardı. Bu aydınların tümü de birbirinden miyimintı, bir sürünün koyunları gibi birbirinin ayındır. Belki de dairemizde emek verenlerin içinde yalnız ben aydın olduğum için, kendini ürkek, köle ruhlu duyumsayan tek kişi de bendim. Yalnız duyumsamak olsa yine iyi, ben gerçekten köle ruhunun, korkağın alçağın biriyim. Çağımızda aklı başında olan her insan korkaktır, köle ruhludur ve ne yazık ki böyle olmak zorundadır.”(s.61)

”Bizler hayata olan alışkanlığı kaybettiğimiz, topallaya topallaya yürüdüğümüz için, yazdıklarım etkili olacak. Bizim hayata karşı duyduğumuz yabancılaşma, canlı hayattan tiksinecek, onun ismini bile duymak istemeyecek derecededir. Üstelik bu canlı yaşamı, bir iş gibi, bir görev gibi kabul ediyoruz ve onu kitaptan öğrenmeyi daha üstün olarak tutuyoruz.”(s.158)

Kalıplara, duvarlara karşı çıkar kahraman ve özgür düşünceye önem verir:”Sözün gelişi, sana maymundan geldiğimizi kanıtlamışlarsa, bu gerçeği yüzünü buruşturmadan kabul edeceksin. Gövdendeki tek bir yağ damlasının senin için yüz binlerce hemcinsininkinden değerli olması gerektiği; erdem, sorumluluk, safsata, boş inanç denen şeylerin hep bu sonuca göre çözümlendiği kanıtlanırsa yine olduğu gibi kabul edeceksin, çünkü matematiğin ‘iki kere iki dört eder’ kesin sonucu vardır bunlarda. Hele bir karşı durmaya kalkın; ‘Aman efendim, nasıl karşı çıkarsınız? Bu, iki kere ikinin dört etmesi kadar açıktır! Doğa size danışmaz, onun sizin isteklerinizle, yasalarının hoşunuza gidip gitmediğiyle işi yoktur. Doğayı olduğu gibi, bütün sonuçlarıyla kabul etmek zorundasınız. Duvar duvardır vb. vb.’ diye bağırlar. Aman tanrım, herhangi bir sebepten ötürü doğa yasaları ile iki kere ikinin dört ettiği hoşuma gitmiyorsa, bana ne bu yasalardan, bana ne aritmetikten? Duvarı delmeye gücüm yetmiyorsa, ‘ille deleceğim’ diye yırtınmam elbette; ama önümde yıkmaya gücümün yetmediği bir taş duvar bulunmasına da razı olamam.”(s.20-21)

Ve kahramanın, yazma ve yazdıklarını okutma isteğinin kendince açıklamaları:

”Ama bütün bunları yayınlatarak, ayrıca sizlere okutacağımı düşünüyorsanız eğer, aklınıza şaşarım doğrusu. Sonra sizlere ‘Sayın baylar, değerli okuyucularım!’ diye niçin hitap ettiğimi de bilmiyorum. Yazmaya başlamak istediğim itiraflar ne yayımlanabilir ne de başkaları tarafından okunabilir. Ya da şöyle söyleyebilirim, ben kendimde bunu yapacak cesareti bulamıyorum, ayrıca buna gerek de duymuyorum. Yalnız içimde şaşılacak bir istek var, bu isteğe boyun eğmeye karar verdim.”(s.54-55)

”Oysa ben yazdıklarımı yalnız kendim için yazıyorum. Okuyucularıma niçin mi sesleniyorum? Bunun daha kolay olduğunu düşündüğüm için böyle yazıyorum.”(s.55)

”Bu yazıları yazmamdaki asıl hedefim nedir? Yazmamın sebebi okuyucular değilse, anılarımı kağıda dökmemin bir anlamı var mı? Beynimde de tutabilirdim. Kağıt üzerinde görkemli duruyor. Öylece etkisi artmış olarak kendi kişiliğim hakkında daha ciddi olarak karar verebileceğim ve anlatımımın keskinliği de artacak, belki de içimdekileri kağıda dökmekle rahatlayacağım... anı yazmak da bir çeşit iş değil midir? Çalışmanın insanı iyi ve namuslu yapacağını söylerler. İyi, hiç olmazsa bu da bir şans.”(s.56-57)

”Notlar’ımı burada bitirsem mi? Zaten bunları yazmakla da yanlışlık yaptım, diye düşünüyorum. Bunları yazarken de utançla dolmaktan kendimi kurtaramıyordum. Belki de benimkisi, edebi bir yapıt yazmak değil de suçlarımın bedelini ödemek oldu...(s.158) Fakat bu çelişkiler içindeki hastanın Notlar’ı burada bitmiyor. O dayanamadığı için yazmayı sürdürmüştü. Fakat zannediyorum ki biz burada bir yolunu bulup durmalıyız artık...”(s.160)

Kitap tanıtan kitap (1)

Dostoyevski, Yeraltından Notlar'da bir anti-karakter yaratır ve kendi ifadesiyle, bir kahramanın karşısı ne varsa, özellikle bir araya getirir. Bu kahramana; 19.yy. aydınını, aşkı, sistemlerin vaat ettiği iyileşme ve kötülüğün ortadan kalkacağı... gibi söylemleri, uygarlık nedir'i, akıl-istek ayırımını, insanlık tarihini, irade nedir'i, insanın yapmak-yıkmak eğilimini, insanın arayışını, öz yaşam öyküsünün yazılıp yazılmayacağını, yazma isteğini, kendine olan nefretini, duygularındaki tutarsızlıkları, Rus-Alman ve Fransız romantiklerinin ayırımını, okuduğu kitapların kişiliğine etkisini, hiyerarşinin bireyde yol açtığı ezik egoyu, hayallerini ve hayallerindeki olmak istediği kahraman karakterini, çocukluk ve gençlik anılarının içindeki sevgisizliği ve nefreti körüklediğini, evlilik hakkındaki görüşlerini, kadın, aile, kadın bedeninin aşkla yükseleceğini ve satılık kadın bedeninin kadını nasıl aşağıladığını ve bu kadınların insanlar tarafından nasıl kullanıldığını, insan nedir'i sorgulatır ve tüm bu sorgulamalarda zıtlıklarla dolu olan ve hayata karşı yabancılaşma yaşayan asosyal bireyi, özellikle de aydın -hatta daha özelde Rus aydını- üzerinden ele alır. Orhan Pamuk, Yeraltından Notlar için anlatının arka kapağında şu tespitlerde bulunur: "Bugün insan anlayışımızda, kendi kokumuz, pisliğimiz, yenilgilerimiz ve acılarımızı sahiplenip sevebilmek ve aşağılanmanın zevklerinde bir mantık olduğunu kabul etmek varsa bu görüşün başlangıcı Yeraltından Notlar'dadır. Modern edebiyatta pek çok yeniliğin, Dostoyevski'nin Avrupa düşüncesine yatkınlığıyla ona duyduğu öfke, Avrupalı olmak ile Avrupa'ya karşı çıkmak arasında hissettiği kahredici gerginlikten çıktığını hatırlatmak gene de rahatlatıcı... Bir yandan Rusya'da işlerin Batılılaşma ile yürütülebileceğini bilmesi, öte yandan da Batılılaşmacı, materyalist ve mağrur Rus aydınlarına duyduğu öfke, ya da Dostoyevski'nin bilgisi ile öfkesi arasındaki gerginlik Yeraltından Notlar'ın tuhaflığı, değişikliği ve özgünlüğünü çıkardı ortaya."

Hayatına baktığımızda, gençken liberal özgürlükçüdür Dostoyevski. Sibiryaya sürgünü, sara hastalığı ile o, sürgün dönüşünde geleneklerine bağlı, dini ve kiliseyi el üstünde tutan, sağcı hatta ulusalcı bir kimliğin sahibidir. Genç Dostoyevski, kırk yaşından fazla yaşamak bence ayıp bir şeydir derken hem de, 100 yaşına dek yaşamış ve dünya edebiyatına Suç ve Ceza, Kumarbaz, Ebedi Koca, Budala, Ecinniler, Delikanlı, Karamozov Kardeşler, Ölüler Evinden Anılar, Beyaz Geceler... gibi başyapıtlar kazandırmıştır. Tüm bu yapıtlar için ne söylenebilir? Hermann Hesse, bir denemesinde Dostoyevski için: "Dostoyevski, ancak kendimizi berbat hissettiğimizde, acı çekebilme sınırlarımızın sonuna varmışsak ve yaşamı bütünüyle alev alev yanan bir yara diye algılıyorsak, eğer artık yalnızca çaresizliği soluyorsak ve umutsuzluğun bin bir ölümünü yaşamışsak, işte ancak o zaman okumamız gereken bir yazardır. Ancak o zaman, yani acıdan yapayalnız kalmış, felce uğramış olarak yaşama baktığımızda, o vahşi ve güzel acımasızlığı içersinde yaşamı artık anlayamaz olduğumuzda ve ondan hiçbir şey istemediğimizde, evet, ancak o zaman bu korkunç ve görkemli yazarın müziğine açığız demektir. Böyle bir durumda artık birer izleyici olmaktan, yalnızca okuduklarımızın tadına varıp onları değerlendirmekle yetinen kişiler olmaktan çıkmış, Dostoyevski'nin eserlerindeki o zavallı ve yoksul kardeşlerin arasına katılmışız demektir; o zaman biz de onların acılarını çekeriz, onlarla birlikte, soluk bile almaksızın, yaşamın anaforuna, ölümün sonsuz öğüten değişimine bakışlarımızı dikip kalırız. Ve yine ancak o zaman Dostoyevski'nin müziğine, bizi teselli etmek için söylediklerine, sevgisine kulak veririz; ancak o zaman onun korkutucu, çoğu kez cehennemden farksız dünyasının anlamını kavrarız."⁴ der, aslında bu sözler, Dostoyevski'nin roman dünyasının özeti gibidir ve Dostoyevski okuyucusu iseniz onun kahramanlarından birinin bir özelliği mutlaka sizi size anlatıyordur hem de hiç taviz vermeden ve ölçülü olmak kaygısına düşüp de gerçeği gizlemeden, çarpıtmadan.

Yazarın, "...sizlerin yarı yolda bıraktığınız şeyleri, sonuna kadar götürdüm yalnızca. Ayrıca siz korkaklığınıza ölçülü davranmak adını veriyor ve böylece kendinizi aldatıyor ve avutuyorsunuz."(s.159) dediği gibi, kendini kandırmaktan çok kendini çözmek isteyen okuyucunun yazarıdır Dostoyevski ve her okurun bir yer altı vardır yer üstüne çıkmayı bekleyen...

Kitap tanıtan kitap (1)

[1] Hilmi Yavuz, *Üç Anlatı*, Can Yayınları, İstanbul, 1995, s.45.

[2] Dostoyevski, "Yeraltından Notlar", İletişim Yay., İst. 2004, s., 15, (Çev. Mehmet Özgül)

[3] Dostoyevsky, *Yeraltından Notlar*, Akvaryum Yayınevi, İstanbul, 2005.(Çev.Zeynep Güleç)

[4] Ethem Baran, *Kafka'nın Böceğinden Yer Altından Notlar'a*, Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, Şubat 2003, Yıl 3, Sayı 36.

[Yeni Osmanlı Düşüncesinin Doğuşu \(Şerif Mardin\)](#)

[Ömer Oduncuoğlu](#)

Türk modernleşme sürecinin en önemli halkalarından bir tanesi, hiç şüphesiz **'Yeni Osmanlılar'** hareketidir. Maalesef ülkemizde hem kendi dönemlerindeki reformistleri, hem de sonraki nesilleri derinden etkilemiş olan bu oluşum hakkında geniş kapsamlı araştırmalar yok denecek kadar az. Bu nedenle pek çok kimse hâlâ Yeni Osmanlıları **Jön Türkler** ile karıştırabilmekte ve aralarındaki temel farklılıkları gözden kaçırabilmekte.

Prof. Dr. Şerif Mardin'in [Yeni Osmanlı Düşüncesinin Doğuşu](#) adlı kitabı, bu bilgi eksikliğini kapatmaya aday nitelikteki birkaç eserden bir tanesi.

Bu çalışmada Yeni Osmanlılar denince ilk akla gelen Nâmık Kemal, Ziyâ Paşa, Şinâsi, Mehmed, Reşad ve Nûri Beyler, Ebüzziyâ Tevfik, Agâh Efendi ve ünlü Çırağan Sarayı Baskını kahramanı Ali Suâvi gibi pek çok renkli sîma hakkında oldukça geniş bilgilere ve ilgi çekici ayrıntılara rastlıyoruz.

Kitap özellikle Türk modernleşmesinin temel mantığını anlayabilme ve bu sayede günümüzün kalıplaşmış sosyal problemlerine bir yorum getirebilme çabasındaki okuyuculara hitap ediyor.

Böyle bir uğraşı içerisindeki bir okuyucu için Yeni Osmanlılar ile ilgili en önemli nokta, hiç şüphesiz bu kişilerin zihniyet yapıları ve derin etkiler yaratan düşünceleri. Nitekim Şerif Mardin, eserinde Yeni Osmanlılar hakkında karşılaştırmalı analizler yapıyor ve bu ihtiyacı giderme noktasında önemli bir adım atıyor. Böylece vatan, hürriyet, meşrutiyet, aydınlanma gibi konularda Yeni Osmanlı aydınlarının bakış açıları, aralarındaki benzerlikler ve ayrışmalar da gözler önüne seriliyor.

Tüm bunların yanı sıra ünlü sosyolog, okuyucunun zihninde tarihsel anlamda bir kopukluk

Kitap tanıtan kitap (1)

yaratmamaya da özel bir önem veriyor. Bu nedenle kitabın ilerleyen bölümlerinde ilk modernleşme hareketlerinin başladığı III. Selim dönemine kadar geri dönerek, bu devreyle Yeni Osmanlıların ortaya çıktığı zaman dilimi arasındaki tarihsel - sosyolojik çerçeveyi tamamlıyor. Bu sayede okuyucu, II. Abdülhamit'in Kanûn-i Esâsi'yi askıya aldığı 1878 yılına kadarki modernleşme süreci hakkında kayda değer ve kesintisiz bir algılayışa sahip olabiliyor.

Böylece elimizde, Jön Türklerin ön plana çıktığı yıllara kadar geçen modernleşme serüveninin öz bir anlatımını sunan değerli bir eser bulunmuş oluyor. Bu noktada belki de tek eksiklik, kitabın burada sona ermesi ve Jön Türklere hemen hemen hiç değinilmemesi. Maalesef Şerif Mardin'in bu yapıtının ardından gelen tamamlayıcı nitelikteki çalışması Jön Türklerin Siyasi Fikirleri de, [Yeni Osmanlı Düşüncesinin Doğuşu](#) kadar doyurucu olmaktan uzak.

Sonuç olarak, Türk modernleşme tarihindeki evrimleşmeyi çözebilmek ve cumhuriyet kadrolarının zihniyetini anlayabilmek, ancak Yeni Osmanlılardan Jön Türklere, oradan da cumhuriyet kadrolarına uzanan uzun soluklu bir süreci irdeleyebilmekle mümkün olabilir.

[Yeni Osmanlı Düşüncesinin Doğuşu](#), böyle bir irdeleme için ideal başlangıç noktalarından bir tanesi.

Terör ne zaman duracak? Giap ve Clausewitz

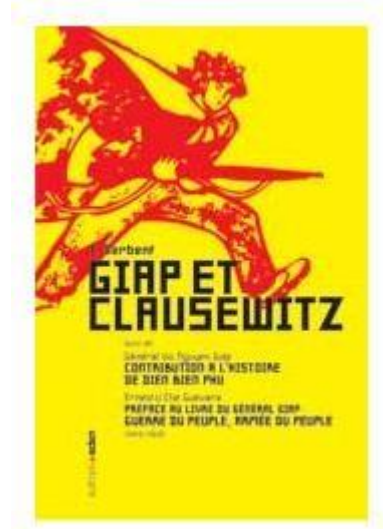
Mehmet Yılmaz

22 Aralık 1944'te genç bir Vietnamlı komünist Vo Nguyen Giap partisi tarafından bağımsızlık hareketinin askerî kolunun başına atandı : 31 erkek, 3 kadın, 2 tabanca, bir kaç tüfek ve bir makinalı tüfek.

Sadece 10 yıl sonra, 7 Mayıs 1954'te Giap'ın ordusu 55 bin savaşçısıyla Fransız ordusunu çekilmeye zorlayan kalıcı bir zafer elde etmişti : 5400 ölü, 10 bin esir. Bu esirlerin 1749'u subaydı: Bir general, 16 albay, ... Bu yıkıcı mağlubiyet Fransa'nın Vietnam'daki askerî varlığının sonuydu. Arkasından gelen Amerikan işgali de aynı biçimde bir hezimetle sonuçlanacaktı.

Acaba Fransız ve Amerikalı subaylar 1ci ve 2ci Dünya savaşlarının **nizamî harp** taktiklerini uygularken Vietnamlı Giap onları **gayri nizamî harp** taktikleriyle nasıl yendi? Sineğin aslanı yendiği bu mücadeleden Türkiye nasıl bir ders çıkarabilir?

Her iki harp türü üzerine teorilerini *Vom Kriege* (Savaş üzerine) adlı eserinde sunan Prusyalı Carl von Clausewitz sadece bir teorisyen değil aynı zamanda bir askeri de. Teorilerini sunduğu gerilla taktiklerini Marxist Giap'a göre çok daha "millî" bir çerçevede uygulama imkânı da bulmuştu 1800'lerde.

Kitap tanıtan kitap (1)

Carl von Clausewitz'in **gayri nizamî harp** hakkındaki sözleri 19cu yüzyıldan bu yana hiç eskimedi. Özellikle de Türkiye'nin en büyük sorunu olan terörle mücadele konusuna ışık tutması bakımından:

“Gerilla buhar gibidir, ne kadar çok yüzeye temas ederse o kadar etkili olur. Düzenli ordu ne kadar geniş bir alana yayılırsa halkın ayaklanması orduyu o derecede taciz eder. Gerilla için için yanan bir yakıt gibi bitmeyen bir gerginlik oluşturur ve hedefini yavaş yavaş tüketir. Yanma tamamlandı da alerler görünmeye başladığında düzenli ordu ya geri çekilecektir ya da o topraklar onun mezarı olacaktır”

Bu yazıya vesile olan kitap kendisi de bir Marxist olan T. Derbent'in Fransızca olarak basılan [Giap ve Clausewitz](#) adlı eseri. Komünist Giap üzerine yazılmış bir çok eser var tabi, [özellikle de ingilizce](#). Ancak Derbent'in kitabı Clausewitz'in “küçük savaş” (isp. Guerilla = Savaşçık) kavramını kullanarak Vietnam'ın bağımsızlık mücadelesine bakması açısından ilginç.

[“PKK... Ters giden nedir?”](#) adlı yazıda gerek Marxist ayaklanmaların teorilerini sunan Mao, Che gibi isimlerden gerekse düzenli ordu tarafında savaşan David Galula gibi subaylardan alıntılar yapmış ve referanslar vermiştik.

Terör, asimetrik savaş, gerilla, isyan ve isyan bastırma üzerine yüzlerce kitap yayınlandı son yıllarda. Ne var ki ABD ordusunun terörle mücadele/isyan bastırma el kitabının son baskısı hâlâ yukarıda ve [“PKK... Ters giden nedir?”](#) makalesinde andığımız bir avuç esere yoğun olarak referans veriyor.

Sitemizde daha önce de gerilla savaşı ve daha özel olarak PKK ile mücadele konularına giren yazılar yayınlamıştık. Terörü stratejik, ahlâkî, dinî, psikolojik açılardan değerlendiren bu yazılardan işte bir kaç:

[Güneydoğu'da ölüm ve Medya Dili](#)

[Bu ülkenin çocukları cephanedir mi?](#)

[Terörist evlatlarımız ve Anzak leşlerimiz\(!\)](#)

[Vatanın bütünlüğü silahla mı korunur?](#)

[PKK'lıları affetmek](#)

[Ax! Welate min - Ah! vatanım](#)

Demokrasiler intihar edebilir mi?

Mehmet Yılmaz

Sunuş: Devlet dediğimiz “aygıt” neticede insanlar arası şiddeti engellemek için var. Özgürlükler ancak devletin sağladığı güven ortamında doyasıya yaşanabiliyor. Ama devlet korumakla mükellef olduğu özgürlükleri korumak için insanları baskı altına almak isterse ne olur? Ya da demokratik yollarla özgürlük düşmanı bir parti seçilirse? Veya demokratik bir rejim “düşman” kabul ettiği bir siyasî partiyi kapatırsa?

Özgürlüğü korumak için özgürlükleri sınırlandırmak... Bütün demokrasilerin karşı karşıya olduğu bir paradoks bu. Tek bir doğru cevap bulmak oldukça zor görünüyor. Ülkelerin hukuksal olgunlukları, tarihleri ve hissettikleri tehditler kantarın topuzunun nereye konacağını belirliyor. Ve bu duruş o ülkenin özgürlükçü ya da totaliter bir ülke olmasını doğrudan etkiliyor.

AKP ve DTP hakkında açılan kapatma davaları aslında hukuk ve demokrasi üzerine önemli bir tartışma başlattı. Türkiye'nin rejim muhafızlarının cömertçe kullandıkları “meşru” bir gücü söz konusu olan: **Parti Kapatma!** İnsanların oylarıyla meşruluk kazanmış bir parti sınırsız özgürlüğe sahip midir? Meselâ demokrasi düşmanı olan ya da teröre açıkça destek veren bir partiyi özgürlük adına meclise kabul edebilir miyiz? Peki kapatılması halinde seçmenlerine nasıl bir mesaj vermiş olacağız? **Demokrasi ile kurumsallaşan diyalog devlet eliyle yok edilirse tarafların şiddete başvurmaları resmen meşrulaşmış olmayacak mı?** Bütün bu sorulara cevap aramak için değerli araştırmacı Dr. Ekrem Ali AKARTÜRK'ün yazdığı bir kitaptan bahsetmek istiyorum. [AVRUPA HUKUKUNA UYUM SÜRECİ AÇISINDAN TÜRK HUKUKUNDA SİYASAL PARTİ YASAKLARI](#). Uzun süren titiz bir çalışmanın ürünü olan kitabın Prof. Dr. Necmi YÜZBAŞIOĞLU tarafından yazılan önsözü ve içindekiler bu bağlantıdan okunabilir. Eser hem Türkiye'deki hem de Avrupa'daki parti yasaklarından bahsetmesi açısından oldukça zengin bir içeriğe sahip. Ancak kanımca en önemli özelliği hukuka

Kitap tanıtan kitap (1)

*felsefî açıdan yaklaşan bölümleri. **Hukuku ve mahkemeleri her sorunu çözen sihirli bir değnek gibi kabul etmek yerine varoluş sebebini ve temel amaçlarını hatırlatan, rejimleri ve bireyleri sorumluluklarının karşısına koyan bir yaklaşım. DTP davasının, AKP konusundaki gerekçeli kararın ve yeni anayasanın tartışıldığı şu günlerde konuya ışık tutması umuduyla kitabın sonuç bölümünü beğenilerinize sunuyorum. MY***

İki yanı keskin bıçak: demokrasilerde parti kapatılabilir mi?

Yazar: Dr. Ekrem Ali AKARTÜRK

Siyasal partilerin çoğulcu demokratik rejim içinde çok özgün bir yere sahip olması ve demokratik işleyişte olmazsa olmaz bir unsur niteliğini taşıması; partilerle demokratik rejimler arasında sıkı bir bağın bulunduğu işaret ediyor. Gerçekten de, günümüzde, çok partili siyasal yaşamın bulunmadığı hiçbir rejim demokratik rejim olarak kabul edilmemektedir. Dolayısıyla, demokratik siyasal çoğulculuğun minimum standartını, serbestçe kurulup faaliyet gösterebilen partiler oluşturmaktadır. Bu nedenle, demokratik siyasal kültürün gelişip yaygınlaşması ile modern partilerin doğuşu ve demokratik işleyişteki artan rolü arasında senkronize bir ilişki bulunmaktadır. Öncelikle, siyasal bir olgu olarak, 19. yüzyıl başlarında ortaya çıkan partiler, liberal bireyciliğin de etkisiyle uzunca bir süre hukuksal tanıma görmemişler ve varlıklarını siyasal bir olgu olarak sürdürmüşlerdir. Ancak, I. ve II. Dünya Savaşları arasında Almanya ve İtalya'da ortaya çıkan totaliter partilerin, demokratik usullerden de yararlanarak iktidara gelmeleri ve demokratik düzeni baskı ve şiddet yoluyla yıkarak demokrasiye son vermeleri karşısında; demokratik rejime tehdide yönelen partilerin, hukuksal düzenlemeler yoluyla kontrol altına alınması ihtiyacı doğmuş ve yapılan hukuksal düzenlemelerle hem demokratik rejimin partilere karşı korunması; hem de partilerin hukuksal güvenceyle donatılması yoluna gidilmiştir.

Demokratik rejimin kendi varlığını, onu tehdit eden ideolojik yapılanmalara karşı koruması, militan demokrasi anlayışını biçimlendirirken; bu anlayış beraberinde bir dizi yeni sorunlar; soru işaretleri de yaratmıştır. Her şeyden önce, temel bir hak olarak kabul edilen parti özgürlüğünün ve ifade özgürlüğünün ya da genel anlamda siyasal faaliyet özgürlüğünün sınırlandırılmasında hangi ölçüt esas alınacaktır? Söz konusu hak ve özgürlüklerin kullanımının sınırlandırılması ile demokratik rejimin korunması arasındaki bıçak sırtı hassas denge nasıl kurulacaktır? Dahası, militan demokrasi anlayışı ile ortaya çıkan ve özünde siyasal olguların bulunduğu bu sorunların çözümünde hukuk nereye kadar anahtar bir rol oynayabilir?

Demokratik çoğulculukla parti yasaklama rejimi arasında gerilimli bir ilişkinin bulunduğu yadsınamaz. Bu gerilimli ilişki, aşırı parti yasaklarının bulunduğu, demokratik siyasal kültürün henüz yeterince yerleşmediği ülkelerde kendini daha şiddetli hissettirebilmektedir. Siyasal düşünce ve faaliyet özgürlüğünün örgütlü kullanım mekânı olan siyasal partiler, çoğulcu demokrasinin ilke ve gerekleri ile çatışmadıkları sürece, demokratik işleyişin en işlevsel mekanizması olarak varlıklarını sürdürebilmelidirler. Ancak, bu aşamada, çoğulcu demokrasinin ilke ve gereklerinin somutlaştırılması ve sınırının iyi saptanması önem kazanıyor. Demokrasi kavramı, belli bir içerik ve nitelikten yoksun usuli yöntemler biçiminde mi algılanmalıdır; yoksa aynı zamanda onun belli değer ve ilkeleri içeren bir niteliğe de sahip olması gerekir mi?Konu, Türkiye açısından da büyük önem taşımaktadır.

Gerçekten de, Türk Hukukunda siyasal partilerin yasaklanması rejimi, öteden beri, Türkiye'nin kendine özgü koşulları ile çoğulcu demokrasinin evrensel ilkeleri açısından yoğun olarak tartışılmaya devam ediyor. Uygulamada ise, 26 siyasal parti hakkında Anayasa Mahkemesi tarafından kapatma

Kitap tanıtan kitap (1)

kararı verilmiştir. Avrupa Konseyi'ne üye devletler kapsamında, kapatılan siyasal parti sayısı açısından Türkiye, büyük bir farkla ilk sırada yer alıyor. AB'ye tam üyeliği hedefleyen Türkiye'nin, parti yasaklama rejimini, Avrupa Hukuku ölçütleri ile uyumlu hale getirmesi ve bu yönde oluşan demokrasi açığını gidermesi; Birliğe üye olabilmek açısından da büyük önem taşıyor. Gerçekten de, 10-11 Aralık 1999 tarihli Helsinki Zirvesi ile birlikte AB'ye aday ülke konumuna gelen Türkiye, 3 Ekim 2005 tarihinden itibaren AB ile katılım müzakereleri sürecine girmiştir. Dolayısıyla, Türk Hukuku, parti yasaklama rejimi alanında da gerek İHAM kararlarını; gerek Avrupa Konseyi nezdinde oluşturulan Venedik Komisyonu ilkelerini ve gerekse AB'ye üyelik koşullarını belirleyen "Kopenhag Siyasal Kriterleri"ni göz önünde bulundurarak; Avrupa Ortak Siyasal Partiler Hukuku ile bütünleşmenin gerektirdiği adımları atmak durumundadır. Şu ana kadar, bu yönde gerçekleştirilen ilerlemeler kayda değerdir. Özellikle, 1995 yılından itibaren parti yasaklama nedenlerinin Anayasada sayılanlarla sınırlanması ve parti tüzel kişiliğine ve mensuplarına görece daha orantılı yaptırımların uygulanması; İHAS gibi uluslararası sözleşmelerin iç hukuka üstün sayılması, hatta İHAM kararlarının yargılamanın yenilenmesi nedeni olarak kabul edilmesi bu alanda atılmış kayda değer adımlardandır. Bununla birlikte, halen gerek mevzuatımızdan gerekse uygulamadan kaynaklanan eksikliklerin bulunduğu kabul edilmelidir. Şu ana kadar, ortaya konan sorunların ve tartışılan çözüm önerilerinin ışığında, ülkemizdeki siyasal parti yasaklama rejiminin Avrupa standartlarına uyumu konusunda bir sonuç değerlendirmesi yapmak gerekirse şunlar söylenebilir:

- Türkiye'de, uzun bir geçmişe dayanan demokrasi geleneği ve bunun yarattığı gelişmiş bir demokratik siyasal kültür henüz yeterince oluşmamıştır. 1923-1945 yılları arasında yaşanan tek parti deneyiminden sonra çok partili siyasal yaşama geçilmesi; siyasal çoğulculuk yönünde atılmış çok önemli bir adımdır. Ancak, o dönemde yürürlükte bulunan 1924 Anayasası'nın, iktidar -muhalafet ilişkilerini sağlıklı bir dengeye oturtacak düzenlemelerden yoksun olması ve uygulanan seçim sisteminin de etkisiyle, hedeflenen çoğulcu siyasal yapı gerçekleştirilememiş ve iktidar çoğunluğunun baskıcı yöntemlerinin yol açtığı siyasal gelişmeler, 27 Mayıs 1960 İhtilali ile sonuçlanmıştır. Böylece, çok partili siyasal yaşamın ilk 15 yıllık dönemi, hem bizzat partilerin de demokratik rejim için tehlike ve tehdit unsuru oluşturabileceğini; hem de özellikle muhalafet partilerinin siyasal iktidara karşı anayasal düzeyde korunması gereğini ortaya koymuştur. Weimar Anayasası'nda olduğu gibi, 1924 Anayasası'nda da siyasal partilere yer verilmemiş olması ve bu eksikliğin demokratik parlamenter sisteme olumsuz yansımaları, ayrıca, partilerin anayasal statü kazanması yönünde Avrupa'da yaşanan anayasal gelişmeler; 1961 Anayasası'nda siyasal partilere yer verilmesi zorunluluğunu doğurmuştur. Bu nedenle, 1961 Anayasası, iktidar ve muhalafet partileri arasında demokratik parlamenter sistemin gereklerine uygun sağlıklı bir denge kurmaya özen göstererek; hem kuruluş ve faaliyet özgürlüğü açısından partileri anayasal güvenceyle donatmış; hem de demokratik rejimi koruma aracı olarak parti yasaklama rejimini devreye sokmuştur. 1982 Anayasası'nda ise, partilere anayasal güvence tanınmakla birlikte, 1961 Anayasası'na oranla yasaklar örgüsü genişletilmiş; devletin korunması, demokratik rejimin korunmasının önüne geçmiştir. Bu açıdan, 1961 Anayasası'nda militan demokrasi anlayışı egemen iken; 1982 Anayasası'nda militan devlet anlayışı baskındır. Her iki Anayasa arasındaki bu fark, parti kapatma pratiğine de yansımıştır. Gerçekten de, 1961 Anayasası döneminde beş siyasal parti Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılırken; 1982 Anayasası döneminde bu sayı beş kat artmıştır. Bu artışta, Anayasa'daki parti kapatma nedenlerine yenilerini ekleyen ve geçici 15. madde engeli nedeniyle 3.10.2001 tarihine kadar Anayasa'ya uygunluk denetiminin dışında tutulan 2820 sayılı SPY'nin de önemli bir payı bulunmaktadır. Tabi buna parti kapatma davalarına bakmakla görevli Anayasa Mahkemesi'nin özgürlük lehine yorum (indubio pro libertate) yerine pozitivist ve statükocu yorum tarzını benimsemesi de eklenmelidir. Buna karşın, AB üyeliği hedefi doğrultusunda 1982 Anayasası'nda yapılan 1995 ve 2001 Anayasa değişiklikleri parti yasaklarını kısmen de olsa çoğulcu demokrasinin standartlarına yaklaştırmıştır. Ne var ki, 1982 Anayasası parti yasakları konusunda da

Kitap tanıtan kitap (1)

halen 12 Eylül Rejiminin izlerini taşımaktadır. 2820 sayılı SPY ise, 4445 sayılı uyum Yasası ile değişikliğe uğramasına karşın demokratik standartlar açısından yürürlükteki Anayasa'nın da gerisindedir. Bu Yasa mutlaka sadeleştirilmeli ve anayasal dayanağı olmayan parti yasakları ayıklanmalıdır. Parti kapatma davalarına ilişkin olarak, AYM ile İHAM arasındaki yaklaşım farklılıklarının giderilmesi herşeyden önce Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerindeki parti yasaklarının Avrupa ölçütleri ile uyumlu hale getirilmesine bağlıdır. Parti yasaklama rejimine ilişkin Avrupa ölçütlerini ise, İHAM kararlarından ve Venedik Komisyonu'nun geliştirdiği ilkelerden çıkarmak mümkündür:

-Demokratik bir toplumda parti kapatma en son çare olarak başvurulması gereken radikal ve istisnai bir önlem olmalıdır. Anayasal düzenin barışçıl ve hukuka uygun yöntemlerle değiştirilmesinin savunulması ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmelidir.

-Parti kapatma yaptırımının uygulanması; bir partinin ancak, şiddeti savunması, teşvik etmesi; yıkıcı ve terörist faaliyetleri desteklemesi durumunda haklı görülebilir. Bu çerçevede ırkçılık, yabancı düşmanlığı, cihada çağrı şiddet savunusunun görünümüleri olarak değerlendirilmektedir. Ancak, şiddet kullanımının savunulması, kapatma yaptırımının uygulanması için yeterli değildir. Aynı zamanda, kapatılması istenen partinin anayasal düzen ve bireysel özgürlükler için gerçek bir tehdit veya tehlike oluşturması gerekir.

-Tehdit veya tehlikenin, kapatma yaptırımına başvurmadan daha hafif ve orantılı yaptırımlarla ortadan kaldırılıp kaldırılamayacağı değerlendirilmelidir. Bu açıdan, tehdidin derecesi ile orantılı yaptırım modellerinin geliştirilmesi gerekir. Her ne kadar, Anayasamızda, "devlet yardımından yoksun bırakma" gibi kapatma dışında bir yaptırım türünün öngörülmesi bu alanda atılmış olumlu bir adım olarak değerlendirilse bile, söz konusu yaptırım ile kapatma yaptırımı arasında önemli bir uçurum bulunmaktadır. Bu uçurumun giderilmesi için orantılı yaptırım modellerinin çeşitlendirilmesi ve kapatma ile kapatma dışı yaptırım nedenlerinin birbirinden ayrılması gerekir.

-Partinin eylemleriyle test edilmedikçe, tüzük ve programa dayalı kapatma yaptırımı uygulanmamalı; bu tür aykırılıkların kapatma nedeni olabilmesi AYM tarafından verilecek ihtar kararına uyulmaması koşuluna bağlanmalıdır.

-Partinin, kendi üyelerinin söz ve eylemlerinden sorumlu tutulabilmesi için; bu üyelerin davranışlarının parti programının, partinin siyasal amaçlarının bir sonucu olması ya da bu yasa dışı davranışların parti tarafından desteklendiğine ilişkin kanıtların bulunması gerekir. Eğer parti ile üyenin davranışları arasında böyle bir bağlantı kurulamıyorsa; bu durumda sorumluluk bireysel olarak parti üyesinin yargılanması ile sınırlı tutulmalıdır.

-Parti yasaklama rejimi özü itibarıyla özgürlükçü demokratik düzenin korunması amacına hizmet etmelidir. Aksi takdirde, doğrudan devletin mevcut anayasal yapısının korunması ve bu yapının değişmez değerler sistemi olarak kabul edilmesi demokratik siyasal çoğulculukla bağdaşmaz. Ayrıca kabul etmek gerekir ki, özgürlükçü demokratik rejimin korunmasında hukuk sınırlı bir işleve sahiptir. Demokratik rejimin en temel güvencesi, hak ve özgürlüklerinin bilincinde olan demokratik toplum modelidir.

Düz Dünyadan Kaçış Yok

Mustafa Akyol

New York Times gazetesinin ünlü köşe yazarı Thomas Friedman'ın "Dünya Düz" ([The World is Flat](#)) adlı kitabını bir köşeye not edin. Mümkünse okuyun veya özetlerine göz atın. Çünkü 21. yüzyılda dünyanın nasıl bir yer olacağına ve bunun bizleri nasıl etkileyeceğine dair isabetli bir sezgiye sahip olmak için, Friedman'ın sözünü ettiği olguyu anlamak, dünyanın giderek "düzleştiğini" kavramak şart.

Friedman'a göre dünyanın düzleşmesi, farklı kültürlerin birbirine bağlanmasını ifade ediyor. Dünyanın "düz" olmadığı çağların - yani 90'lı yıllar öncesindeki tüm tarihin - özelliği, dünyadaki farklı kültürlerin coğrafi engeller ve siyasi sınırlarla birbirlerinden büyük ölçüde izole edilmiş olmaları. Denizler, okyanuslar, vadiler, dağlar veya dikenli tellerle ayrılan toplumların her biri kendine ait bir kültür ve yaşam biçimi geliştiriyor.

Ama 20. yüzyılın sonlarında gelen bir devrim, tüm bu coğrafi engelleri bir anda kaldırıyor. Devrimin adı, kişisel bilgisayar. İnternetle birbirine bağlanan bilgisayarlar, yüz milyonlarca insanın birbirine anında ulaşmasını sağlıyor. Hindistan'ın dağında yaşayan bir genç, sabah uyandığında New York'ta yayınlanan gazeteyi okuyabiliyor veya üye olduğu internet grubundaki Slav, Arap, Çinli ve Latin arkadaşlarıyla yazışıp-tartışabiliyor.

Kuşkusuz insanlığın büyük bir bölümü bu teknolojik devrimin henüz içinde değil. Ama "bilgisayarlılaştırılanların" sayısı ve oranı giderek artıyor. "Düzleşme" yayılıyor.

Zihinsel Sınırlar Kalkıyor

Kitap tanıtan kitap (1)

Bunun en büyük sonucu, insanlar arasındaki zihinsel sınırların giderek kalkıyor olması. Düz dünyaya adım atan insanlar, kendilerini yetiştirmiş olan toplumların sunduğu kültür ve değerlerden daha farklı bir evrenle karşılaşılıyorlar. İnternet üzerinde tüm felsefeler, ideolojiler, inançlar, inançsızlıklar serbestçe dolaşılıyor. Hindistan'ın dağındaki genç, internet olmasa hayat boyu haberdar bile olmayacağı bir fikre, bir "tıklama" ile ulaşıyor.

Bu açılımın kapalı toplumları ve kapalı rejimleri çözülmeye zorlayacağına kuşku yok. "Düz dünya"nın insanları "biz bize benzeriz" söylemlerine inanacak, "kendilerine rağmen, kendileri için" yönetilecek pasif kitleler oluşturmuyor çünkü. Hepsi aktif ve düşünen birer "birey".

Dünyanın düzleşme süreci, geleneksel kültürler içinse hem bir tehdit, hem de - eğer değerlendirilebilirlerse - bir fırsat. Tehdit, çünkü artık geleneksel kültürleri geleneksel yöntemlerle korumak zorlaşıyor. Çocuğunuza sadece bir dizi "doğru" öğretmeniz yetmiyor; iki gün sonra internete girecek ve o doğruların sorgulandığı kaynaklarla karşılaşacak çünkü. Sonra da belki başka doğrulara inanacak veya "kültürel relativizm"de karar kılıp "doğru yoktur, farklı zanlar vardır" diyecek. "Dur şuna bir de ben bakayım" dediğinizde belki de sizin de kafanız karışacak. "Tehdit", burada...

Fırsat ise, düz dünyanın getirdiği yayılma özgürlüğünde. Eskiden coğrafi engeller ve sınırlar yüzünden belirli bir alana sıkışan kültürler ve fikirler, artık dünyanın her noktasına kolayca ulaşabiliyor. Friedman buna "lokal olanın globalleşmesi" diyor. Lokal olanı globalleştirmek için artık Ertuğrul gemisini Japonya'ya göndermeniz gerekmiyor; klavyeyi iyi kullanabilmeniz yeterli.

Google'da Serbest Rekabet

Denebilir ki, tehditlerin ve fırsatların aynı anda bir arada bulunduğu bu "düz dünya", düşünceler kültürler, ve hatta dinler arasında bir "serbest rekabet" alanı. Bu rekabet alanında işlerin nasıl gittiğini görmek için, çok basit bir "araştırma" yaptım. Google, biliyorsunuz, internetin en güçlü ve en popüler arama motoru. Google'ın bir de dünyadaki internet sitelerini içeriklerine göre kataloglayan "Directory"si var. Buraya girdim ve "religion" (din) bölümüne göz attım. Gördüm ki Hıristiyanlıkla ilgili internet sitelerinin sayısı 93 bin 285. Yahudilikle ilgili 2834 site var. İslam'la ilgili site sayısı ise sadece 2477. (Dünyadaki Yahudi nüfusunun Müslüman nüfusunun yüzde 1 veya 2'si kadar olduğunu unutmayın.) Bu, İslam dünyası adına bir çarpıcı geri kalmışlık tablosu.

Kuşkusuz mesele site üretmekten ibaret değil. Önemli olan, modern dünyayı anlayan, doğrularını ve yanlışlarını kavrayan, dinin özü ile onun etrafında inşa edilmiş insani yapıları birbirinden ayrıştırabilen ve sonra da çağın gerek duyduğu yeni yapıları üretebilen bir perspektif geliştirmek.

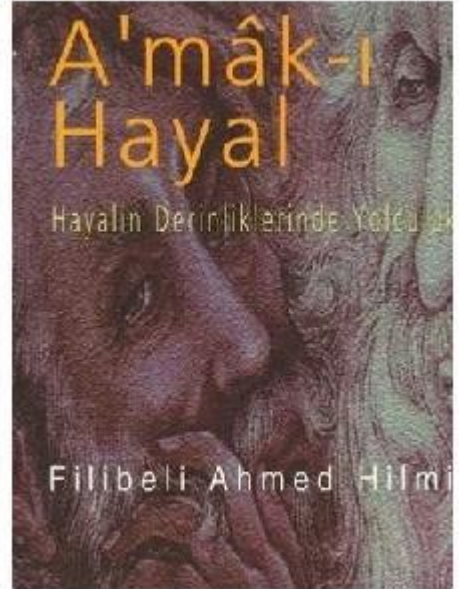
Müslümanlar "düz dünya"da bunu başarabilecekler mi? Başarmaları için ne yapmaları gerek? "Düz dünya" Türkiye için ne ifade ediyor? Bu soruları sonraki yazılara bırakıyorum. Ama şimdilik şunu bir kenara yazın: Düz dünya giderek yayılıyor ve bundan geriye dönüş yok. Gelecek vizyonunu bunu görerek inşa etmek gerekiyor.

[A'mâk-ı Hayâl \(Filibeli Ahmet Hilmi\)](#)

[T.Suat Demren](#)

[A'mâk-ı Hayâl](#)' i okudunuz mu?

[Filibeli Ahmet Hilmi](#) 'nin muhteşem bir eseridir. Bir felsefî hikayeler dizisi diyebileceğimiz A'mâk-ı Hayâl, iyi bir eğitim görmüş, düşünen, arayan, gerçeğe susamış bir genç olan Raci adlı roman kahramanının şahsında bir mürîdin 'seyr-i sülûk'unu anlatır. Raci, Aynalı Dede lakaplı, meczup görünümüne karşın kemal ve irfan sahibi bir rehberin manevi terbiyesi altında, gönül aleminin derinliklerine yaptığı yolculuklar neticesinde, alemde Allah'tan başka bir varlık olmadığını, bu alemin Allah'ın sıfatlarının tecellisi olduğunu anlar. (Tasavvufun bir yorumu) İnsan alemin özü, özeti, meyvasıdır. Alemin yaratılış amacıdır, Rabbinin halifesidir. Alemdeki her varlık, Allah'ın bir adının, bir sıfatının tezahürü iken, varlıkların sonu olan insan, Allah'ın tüm sıfatlarının tecellisine mazhardır.

Filibeli Ahmet Hilmi kitabın(1) girişinde "birkaç söz" başlığı altında şunları yazar:

Bu kitabı, gerçeği arama kaygısı taşıyan yürekler, hayatın sonuyla ilgili konuları seven insanlar zevkle okuyabilirler. Bir asırdır bu memleket ve millet çok Raci'ler yetiştirdi ve daha birçokları yetişecektir.

Kitap tanıtın kitap (1)

Okuyucularımıza sunduğumuz bu hikayeler -hikaye mi acaba?!- ilgi görecektir olursa kendimizi mutlu sayarız. Çünkü bu hikayeye gösterilecek ilgi ciddi konulara ilişkin birer eğilimin bulunduğunu gösterir ki bu, değerli okuyucularımız için hiçte yadsınacak bir durum değildir. Bu büyük millette gerçeğin arayışı endişesiyle dolu binlerce duyarlı yüreğin mevcut olduğunu dost düşman herkes görmüştür.

Filibeli'nin bu temennileri boşa çıkmamış, A'mâk-ı Hayâl büyük ilgi görmüş defalarca baskı yapmış, halen de aynı ilgiyi görmeye devam etmektedir. (Sadeleştirilip kuşa döndürülmüş hali tabii..)

Raci, 4 yıl süren arayış, şüphe devrinden sonra iyice yorgun düşer. Bu dönemde sıkıntılarını dindirici etkisi nedeniyle kendisini eğlenceye vermiştir. Bu eğlencelerin geçici hazlarından sonra yine aynı aklî işkencelere maruz kalmakta ve kuşku denen canavar bütün benliğini, aklını, kalbini kavurmaktadır.

Yine bu eğlencelerden birinde, güzel bir bahar günü arkadaşlarıyla pikniğe gider. Gittikleri yerde başka insanlarda vardır. Güzel bir yer bulmak umuduyla dolaşırken iki hırpanî kılıklı adamın bulunduğu bir yeri beğenirler. Ve adamların 3-5 metre yanına malzemelerini koyarak, dinlenmeye çekilirler. Raci tesadüfen bu pejmürde adamların yanına düşmüştür. Adamlar aralarında konuşmakta, Raci de dinlemektedir.

Raci'nin anlatımıyla devam edelim(2):

"[...] Ellili yaşlarında görünen biri konuşuyor, daha genç olan dinliyor, bazen soru soruyordu. Konuşmalarından, önce deli olduklarına hükmettim. Gerçekten deliydiler. Ama delilerin meczup denilen türlerinden. İşin tuhaf tarafı, bu iki pejmürdenin delice konuştukları konular, beni oldum olası meşgul eden şeylerdi. Yaşlı olan genç deliye (gerçekte yalnız Allah'ın varlığının mevcut olduğundan bahisle/ TSD) şöyle diyordu:

"[...] Zaten hiç ile hep, birin ta kendisi, bir şeydirler! Ama cahil kalabalıklar bir şeyi iki farklı adla anıyorlar!..."

Diğer konularda benzer şeylerdi. İyice şaşırılmışım. İster istemez söze karıştım *"Tuhaf! Varla yok hiç bir olur mu? Örneğin ben şimdi varım, yarın yok olacağım. Bu ikisi arasında fark yok mu?"* dedim. Deli başını çevirdi. Kahkayı bastı :

"Vay! Sen varsın ha?! Acaba var mısın?"

Bu önemli soruyu kendi kendime çok sormuştum. Bu soru yüzeysel bir bakışla anlamsız hatta alay konusu olarak görülebilir. Ama öyle değildir. Eğer varsam, neden yok olacağım? Yok olmayacaksam, ruhum baki mi kalacak? [...] Ve daha cevabını bulamadığım bir çok soru. Deli ekledi :

"Ama ben varım. Çünkü hiçim ve yokum. Vücudum mutlaktır. Yok olma sınırlıdır. Mutlak olan vücuttur. Mevcuttur."

Bundan sonra sustu. Hiçbir soruma cevap alamadım. Sonunda ısrarlı sorularımdan rahatsız oldu. Arkadaşına :

"Haydi gidelim, bu hayvan bizi zevkimizden alıkoydu." dedi.

Kitap tanıtın kitap (1)

Kalkıp gittiler. Ne tuhaf! Perişan görünümlü bir deli, mükemmel tahsil görmüş bir insana hayvan diyebiliyordu!”

Daha sonra Raci bu düşüncelerle daha da tuhaflaşır. Süreki aynı soruları kendine sormakta aklen delinin ne demek istediğini bir türlü anlayamamaktadır. Piknikten sonraki ikinci günde kahvehane yolunda, her zaman geçtiği bir mezarlığın önünden geçerken, mezarlığın kapısının açık olduğunu görür. Mezarlığın içinde bir kulübe vardır. Terk edilmiş sandığı kulübenin kapısını açtığı anda içeriden eski püskü elbiseler giymiş birisi çıkar.

Elli yaşlarında olduğunu tahmin ettiği adamın başında yeşil bir takke vardır ki kırk elli ayna parçası yapıştırılarak süslenmiştir. Birçok kumaş parçaları yamanarak yapılmış ve gökkuşağını andıran yırtık cübbesine de ayna teneke türünden şeyler dikilmiş, yapıştırılmıştır. Bu görüntüye gülmek ele değildir. Ama bakışlarında o kadar hoş bir yumuşaklık ve alçak gönüllülük, çehresinde o kadar hüznü bir donukluk vardır ki Raci gülmediği gibi kendisine doğru bir adım atar.

Yine Raci'nin ağzından devam edelim :

“Kıyafetiyle tam bir tezat oluşturan bir ciddiyet içinde yavaş ve ahenkli bir sesle:

-“*Safa geldiniz nurum, buyrunuz*” dedi ve kulubesinden çıkardığı bir hasır parçasını yere serdi. Oturdum. Sırtımı kulübeye dayamıştım. Ön tarafımızda on beş kadar iri taşlı ve güzel sülüs yazılı mezarlar, sağ ve sol yanımızda sık dikilmiş ağaçlar bulunuyordu. Kulübenin sahibi bir kere daha içeri girdi, mangal işini gören bir çömlek getirdi. Bir daha girdi, eski bir cezve, iki fincan, bir ibrik, bir tütün tabakası, birkaç teneke kutu çıkardı. Kuru ot ve çerçöple yaktığı ateşe cezveyi sürdü. Tekrar :

“*Safa geldiniz nurum! Nasılsınız, iyi misiniz?*” dedi.

“*Allah'a hamdolsun*” dedim.

Adamın ciddiyetiyle kıyafeti arasındaki tezat beni şaşırtmıştı. Tekrar söze başlayarak:

“*Adınız nedir?*” dedi.

“*Ahmet Raci.*”

“*Ahmet Raci mi? -gülerek- “Beşeriyetin adını ellerinden almışsın nurum! İnsan türü o kadar çaresiz, zayıf ve muhtaçtır ki hayatını ricayla sürdürür. Raci demek, insan demektir.”* dedi. Bu mükemmel sözler üzerine şaşkınlığım bir kat daha arttı. Merakla sordum:

“*Sizin adınız nedir?*”

“*Benim adım çoktur, her yerde bir ad ve lakapla anılırım. Burada üzerimdeki aynalardan dolayı “Aynalı Dede” namıyla tanırım. Ama istersen Adem Baba de.”*”

Bir süre düşündükten sonra kendimi daha fazla tutamayarak şöyle dedim:

Kitap tanıtan kitap (1)

“Azizim, kemal sahibi bir kimse olduğunuz ortada. Böyleyken kemalinizi bu garip kıyafetin altında gizlemenizin nedenini anlayamıyorum.”

“Cevabı çok basitir.” -Kahveyi pişirip fincanımı doldurduktan sonra konuşmasını sürdürdü:-

“Herkes süse meraklıdır. Birçoğu büyük paralar harcayarak türlü türlü elbiseler diktirir. Ben de bu tür elbiseden hoşlanırım.”

Aldığım cevap, akla uygun değildi. Kafamda tarttığımında akılcı olmadığını görerek kendi düşüncemi söyledim. Bana şu cevabı verdi:

“Açıklamamı akılcı bulmuyorsunuz. halbuki bence akla uygundur. Elli yaşında bir adamın tanesini on, bazen yirmi kuruşa alıp boynuna taktığı ve adına boyun bağı dediği bir yuları akla uygun gördüğünüz halde külahıma taktığım ayna parçaları neden akla uygun olmasın? Tut ki her ikisi de insan münasebetsizliğini, deliliğini gösterebilir! Bu durumda bile benim deliliğim daha akla uygun ve daha mantıklıdır”

Birdenbire aklıma daha parlak bir fikir geldi. Deli kılığına girmiş bir bilge olma ihtimali bulunan Aynalı Dede ile ciddi konular hakkında konuşmak isteyerek:

“Sultanım, siz bu viranede gömülü bir hazinesiniz, bense bilgeliği arayan avareyim. Sizden yararlanmama izin verir misiniz? Lütfen elinizi verin, öpmek istiyorum.”

“El öpmek?!” -şaşıarak:- “Niçin? İstersen konuşalım. Ama sözden ne çıkar! Şimdiye kadar kimbilir kaç hayvan yükü kitap okudun, ne anladın? Hiç değil mi? İnsanların bilgileri nedir? Arzularını gidermek ve sanatlarını geliştirmek için edindikleri birşeydir. Peki Hakk ve hakikate ilişkin ne bilirler? Hiç! Akli denklemlerle Hakk’ın varlığını bulmak mümkündür. Ama bilmek, anlamak mümkün mü? Ne konuşalım! Harf dizisiyle bilgeliğin aslına ulaşılabilir mi?”

O an garip bir duyguya kapıldım. Koca bir medeniyetin, insanlığın binlerce yıllık birikiminin eseri olan bilgileri hor gören bu garip kılıklı delinin sözlerindeki büyüklük, ben de bir aşağılık kompleksine yol açmıştı. Çok alçalmış, çok küçülmüştüm. Ağzımı bile açmadan, yardım ve acıma uman bakışlarını ona diktim...”

Bundan sonra Raci’nin Aynalı Dede’nin refakatindeki ‘seyr-i süluk’u anlatılıyor. Yani kitap asıl buradan sonra başlıyor. Tasavvufun bütün öğelerini çeşitli dinlerin anlatılarıyla süsleyerek anlatan Filibeli Ahmet Hilmi, Raci’ye Aynalı Dede’nin ve ‘ney’in refakatinde; yokluk tepesi, ışıkla karanlığın savaşı, körler ülkesinde mor şeytanlarla ilgili tartışma, anka kuşunun sırtında evrende yolculuk, Kaf dağına arayış, azamet denizinde doğup, fındık kabuğunda kaybolan tecelli şelalesi, ebedi muamma ve nur dağında marifet ile konuşma, Hürmüz’le Ehrime’nin mücadelesi, aşk aynasının sorusu, kambur felekle kör talihin nasip dağıtması, ulular meclisi gibi olağanüstü hallere şahadetle; aklın kavrayamadığı, sembollerin ardındaki, tüm varlığı yaratan sonsuz gerçeği keşfettiriyor.

Hakikati arayanlara ne mutlu!...

***

Kitap tanıtın kitap (1)

Zevk-i dünyaya firîb olmadılar ehl-i kemal/Bildiler hasılı hep zill u huve'l-lu'b u hayal

Zevke teşbihi cihanın hele rüyaya misal/Damen-i aşkı tutup buldu kamu kurb-u visal..

Aynalı Dede

(1) A'mak-ı Hayâl - Yeditepe Yayınları. İst.2.Baskı. S.17

(2) A'mak-ı Hayâl - Yeditepe Yayınları. İst.2.Baskı. S.25-31

Türk Korkusu

Mehmet Yılmaz

« Bu kanlı hayvanı, çarmıha gerilmiş İsa'nın düşmanı olan acımasız ejderhayı görmüyorsunuz belki de? Elbette şu kâfir Türklerden bahsediyorum. Önce Şark'ı yerle bir ettiler ve iğrenç kokan nefesleriyle sayısız Hıristiyanı zehirlediler. Şimdi İtalya'ya yaklaşıyorlar ve bir harabeye çevirmek istedikleri Roma kilisesine saldırıyorlar. »

Bu satırlar 16cı ve 17ci yüzyıllarda gerçek bir best-seller olan ve hemen bütün Avrupa dillerine çevrilen bir kitaptan, [« Türklerin gelenekleri ve gizli kötülükleri »](#) adlı hatıratattan. Aslı Latince olan kitabın yazarı Macaristanlı Georges 1526'da [Osmanlıların](#) eline esir düşüyor ve 13 yıllık esareti sırasında önce [Müslüman](#) oluyor ardından da [Bektaşî](#). Macaristanlı Georges'un verdiği teknik bilgiler o kadar ayrıntılı ve bugünkü bilgilere o kadar yakın ki söylediklerinde samimi olduğunu düşünüyor birçok tarihçi.

Bizim [Kur'an](#)'dan daha doğrusu [Kehf](#) ve [Enbiya](#) surelerinden tanıdığımız Yecüc ve Mecüc (Batı dillerinde Gog ve Magog) Avrupa'daki inanışa göre dünyanın en doğu ucunda (bazılarına göre [Kafkasya](#)'da) yaşayan insan yiyen korkunç yaratıklar. Bronz bir kapıyla kapatılmış duvarların arkasına hapsedilmiş köpek başlı canavarlar söz konusu kimi rivayetlere göre. Ahiret günü bu kapılar açılacak ve Kıyamet'in ilk ateşlerini işte bu yaratıklar yeryüzüne taşıyacaklar.

Kitap tanıtın kitap (1)

Savaş meydanı

İşte Osmanlıların durdurulamaz ilerleyişi Türklerin bu Gog ve Magoglardan olduğu inancını yayıyor 1400'lü yıllarda. Gerçekten de 1444'te [Varna](#), 1448'de [Kosovo](#) savaşları , ardından da 1453'te [İstanbul'un fethi](#) Avrupalıları öylesine korkutuyor ki böyle büyük yenilgilerin ancak Tanrı tarafından kendilerine verilmiş bir ceza olabileceğini düşünüyorlar.

Peki ama 500 yıl öncesinde kalmış askeri yenilgiler nasıl oluyor da bugün hayatta olan Avrupalıların ortak hafızasında bir Türk korkusunu böyle diri tutabiliyor? Osmanlı ne ilk ne de son ordu Avrupa'yı korkutan. [Hun](#) ve [Viking](#) akınları, Arapların [İspanya](#)'yı almaları ve bugünkü Fransa'nın içlerine, Poitier'ye kadar gelmeleri, İngilizlerle yapılan [Yüz Yıl Savaşları](#), 100 milyon insanın ölümüne yol açan [II. Dünya Savaşı](#) ... Bütün bunlar Türk korkusunun yerine başka bir korkuyu koymaya yetmedi. Neden?

Bir ipucu 1461'de [Papa II. Pius](#)'un Fatih Sultan Mehmet'e yazdığı mektupta bulunabilir:

“Kusursuz bir Hıristiyan olmak için Türk'ün neyi eksik? Oruç tutuyorsunuz, sadaka veriyorsunuz, hacca gidiyorsunuz, verdiğiniz sözü tutuyorsunuz. Merhametli ve misafirperversiniz. Bütün farkımız bir kaç damla su”.

Fatih'i Hıristiyanlığa davet eden bu mektupta *“bir kaç damla su”* elbette vaftiz suyunu kastediyordu. Osmanlıların diğer yabancı ordulara bakarak önemli bir farkı vardı : Avrupalıyı **“Avrupalı”** yapan ne varsa **“Türk”** o alanların hemen hepsinde Avrupalı'dan üstündü. Dönemin bir çok tarihçisi İstanbul'a Roma Rediviva (Dirilmiş Roma – Dünyanın yeni başkenti) demiyorlar mıydı?

Avrupalının en gurur duyduğu savaşçısı Frank şövalyeleri idi. Gelin görün ki Haçlı savaşlarından sonra yaygın deyim **“nullus homo naturaliter debet esse miles nisi Franci et Turci”** oldu. (Franklar ve Türkler dışında kimse şövalye olduğunu söylemesin)

Barış zamanı

Sanatı, kültürü, mimarîsi ile de Doğu Batı'yı kıskandıırıyordu. Hamamları, kahvesi, nargilesi, zengin mutfağıyla Osmanlı ne Vikinglere ne de diğer yağmacılara benziyordu.

Kitap tanıtan kitap (1)

Özetle Türk'ün üstünlüğü savaş meydanıyla sınırlı kalmıyordu. Meselâ devlet organizasyonunda Türk Avrupalıyı kendine hayran bırakıyordu. 16cı yüzyılda İstanbul'da görev yapan bir büyükelçi yazdığı mektupta şöyle diyor:

“Türklerin ülkesiyle bizim ülkemizi karşılaştırdığım zaman korkudan titriyorum. Onlarda cemiyette yükselmek için bilgi, beceri ve çalışkanlık yeterli. Bizde ise soyluluk şart. Bunun için Türkler giriştikleri her işte başarılı oluyorlar.”

Toplumsal yapı ve ahlakî konularda Avrupalıların algısını Macaristanlı Georges'dan dinleyelim :

“İstisnasız gittiğim her yerde, bütün Türk ülkesinde kadınların ahlakı ve erdemi bizimkilerin çok üzerinde. Kıyafetleri sade, bedenleri örtülü. Ev dışındaki davranışları asla yabancı bir erkeğin dikkatini çekecek şekilde değil... [Daha sonra kendi ülkesindeki kadınlara hitaben] Ah kadın, sineni, bacaklarını açıkta bıraktığın, yabancı erkeklerin bakışlarını çektiğin hatta zina yaptığın zaman evlilik bağına sadık kaldığını mı zannediyorsun? Ya bütün bunlara göz yuman kocan?”

Kadın-erkek ilişkilerindeki farkların şaşırttığı tek kişi Macaristanlı Georges değil elbette. [Suriye](#)'li bir prens olan Usama ibni Munkid hayretle şunları aktarıyor günlüğünde :

“[Haçlılardan] bir karı-koca görüyorsunuz dolaşıyorlar, kadın başka bir adamla sohbete dalıyor, kocası uslu uslu tek başına yola devam ediyor.”

Türk bilmecesi

Katolik İspanya ve Portekiz'in Müslüman ve [Yahudi](#) vatandaşlarına [Engizisyon](#) yoluyla eziyet ettiği hatta soykırım yaptığı yıllarda Osmanlı Yahudi ve [Hristiyan](#) tebasına devlet yönetimi de dahil olmak üzere önemli sorumluluklar ve yükselme imkânı tanıdı.

Hristiyan olup da Osmanlıya büyük sadakat gösteren [Sırp](#), [Ermeni](#), [Gürcü](#) hatta [Venedikliler](#) Avrupa için hep çözülmesi imkânsız bir bilmece oldular. Bilgi ve becerilerine uygun saygı ve refahı Hristiyan toprağında bulamayan Hristiyanların Müslüman bir sultan'ın emrine böyle gönüllü girmeleri [Kilisenin](#)

Kitap tanıtım kitabı (1)

siyasî doktrinleri için tam bir yıkım demektir. Avrupalı kendini ideolojik düzlemde de alt eden Türk'e karşı asırlarca ezik kaldı.

Bin yıl boyunca Avrupa adına girilen askerî, dinî, ekonomik, siyasî her türlü proje Türk engeline çarptı. "Türk" avrupalının en sabit ve en yenilmez rakibi oldu, diğerleri gibi düşmanı değil. Kılıç Aslan'ın 1096'da [Birinci Haçlı ordusuna](#) verdirdiği kayıplardan Napoleon'un 1798'de [Mısır'daki Akka yenilgisine](#) hatta 1915 [Çanakkale savaşına](#) kadar Türk ülkesi Avrupalı için başarısızlığın adresi oldu hep. Amerika kıtasının "keşfinin" büyük heyecan uyandırdığı yıllarda bile Türkler hakkında yazılan ve adına **Turcica** denen eserler Amerika hakkında yazılanların iki misli kadardı. (*Michel Jolivet – CNRS, 2002*) Bu yönüyle Avrupalı kimliğinin oluşmasına büyük katkısı oldu. Avrupalı kimliğinin sınırlarını çizen bir "öteki" oldu Türk. Avrupalı olmak demek Türk olMamak, Türk'ün tersi olmaktı.

İşte bugün "Türkler Avrupalı değil" söyleminin arkasında yatan bilinçaltındaki gerçek bu kanaatimizce. İnsan hakları, ekonomi, tarih veya başka alanlardaki bahaneler öne sürülerek gizlenmeye çalışılan, **Avrupalı'nın korkusu, öcüsü, "ötekisi" olan Türk aslında onun kimliğinin de ayrılmaz bir parçası.** Bu bağlamda [Türkiye'nin AB üyeliği](#) insanlık tarihinin en büyük [psikanalitik](#) laboratuvarını oluşturuyor.

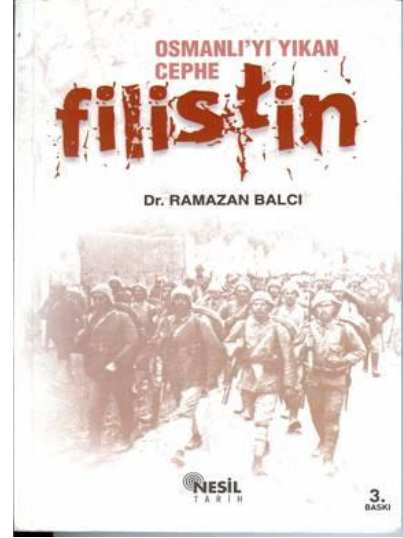
Osmanlı'yı Yıkan Cephe - Filistin

Tuncay Yılmaz

Tuncay Yılmaz

Gelibolu'yu Anlamak

Yenilgileri yazmak zordur bizler için... "Tarihimizin şeref levhaları" arasında kalan o karanlık günleri eşelemek, acı gerçeklerle, göz göre göre yapılan hatalarla yüz yüze gelmek, çoğu zaman hazmı zor, tadı acı mı acı, üstelik yan etkisi çok fazla bir ilacı almaya benzer. Genellikle tarihimizdeki başarısızlıkların nedenlerinin incelenmesi akademik, dar çerçeveli tartışmaların konusudur. Bu arada sürekli tekrar edilen, düşünmeyi dumura uğratan sloganlar da söylenir durur. "Araplar bizi arkadan vurdu" ya da "Almanlar yenildiği için biz de yenilmiş sayıldık!" vs. gibi... Üstü örtülen , nedenleri anlaşılmayan, araştırılmayan her yenilgi o ülkenin geleceğine ait bir kapıyı örter aslında... Askeri ya da siyasi bir başarısızlıktan iyi ders alındığı, nesillere iyi anlatıldığı takdirde çok daha fazla ders çıkarılabilir. Batı literatüründe askeri ve siyasi başarısızlıklarla ilgili çalışmalar çok daha dikkat çeker. Örneğin Çanakkale Savaşı ile ilgili yabancıların (daha doğrusu kaybedenlerin !) eserleri bizimkiyle karşılaştırıldığında bir hayli fazladır.

İçinde bulunduğumuz dönem sanki bu anlayış değişiyor gibi... Tarihe artan ilgi "niçin" sorularını da beraberinde getirdiği birbiri ardına nitelikli araştırmalar, saklı kalmış anılar birer birer ortaya çıkıyor.

"Tarihin Sarıkamış Duruşması" adlı çalışmasından tanıdığımız Dr. Ramazan Balcı'nın "Osmanlı'yı Yıkan Cephe - Filistin" (Nesil Yayınları-2006) adlı kitabı da yakın tarihimizin acı gerçeklerinden birisine ışık tutuyor, Osmanlı Devleti'nin sadece Filistin'den değil tarih sahnesinden fiilen çekilmesine yol açan bir yenilginin perdelerini aralıyor.

Kitap tanıtan kitap (1)

Dr. Balcı çalışmasında öncelikle Osmanlı Devletinin savaşa girmesi ve cihad ilanından sonra Suriye ve Filistindeki “sancak-ı şerif’in” açıldığı günleri anlatıyor. *“Mısır Akınına koşup giden birlikler arasında Osmanlı coğrafyasını temsil eden bütün unsurlar vardı. Arnavut bölüğü, Kürt taburları, Urban müfrezesi, Arap alayları, Ermeni birliği, Mevlevî taburları, Kadiri bölükleri, Çerkes gönüllüleri, Dürzi takımları ve Anadolunun askerliği peygamber ocağı sayan ulu gönüllü Mehmetçikleri hep aynı sevdaya gönül vermişlerdi. Sancak hepsinin gözünde birlik demektir, düzen demektir. Onun dalgalandığı yerde namusları emniyeteydi, hakları korunurdu”*.(s. 24) Kanal Harekâtı tamamen Almanların isteği doğrultusunda planlanmış, İngilizleri Süveyş kanalı üzerinden vurmaya amaçlayan bir seferdi. Ocak 1915’de Sina çölünde yaklaşık 350 kilometrelik mesafeyi boydan boya geçen 30.000 kişilik Osmanlı Ordusunun kavurucu sıcağa ve her türlü imkansızlıklara rağmen gerçekleştirdiği destansı yürüyüş, kitapta çok çarpıcı şekilde anlatılıyor. Balcı’ya göre Süveyş Kanalı’nın öbür yakasındaki İngiliz mevzilerine Şubat 1915’de yapılan ve ağır kayıplarla sonuçlanan Kanal Harekâtının halka ve askerlere anlatılış şekliyle ordu komutanlarının planları arasında farklılıklar var. Özellikle harpten sonra yayınlanan anılar; harekâtın Mısır’ı ele geçirmekten çok, İngilizlere Süveyş kanalı boyunca güvende olmadıklarını hissettirmek için yapıldığını ortaya koymuş, Kanal Harekâtı Çanakkale savunmasının bir dereceye kadar tamamlanmasına imkan sağlamıştı. (s. 55)

Balcı çalışmasında aynı zamanda, günümüzde de çok tartışılan bir konuyu gündeme getirerek yıllardır tekrarlanan, hiç sorgulanmadan kabul edilen bir olgu olarak kabul ettiği Arap isyanını irdeliyor. İngilizlerin özellikle Bedevi Arap kabileleri, ya da Mekke Emiri Şerif Hüseyin gibi sempaticanları üzerinden ayrılıkçı hareketleri körüklediğini belirten Balcı, İttihat-Terakki politikalarının Araplar üzerindeki olumsuz etkilerini İngilizlerin her fırsatta kullandığını belirtiyor. Buna en çarpıcı örnek de, iktidarı elinde tutan İttihat Terakki Partisinin Enver Paşa ve Talât Paşa ile birlikte triumvirasından biri olan bölgedeki 4. Ordu Komutanı Cemal Paşa’nın birçok Arap aydınını ihtilal hazırlığı içerisinde olmakla suçlayarak divan-ı harbe verip sonrasında 6 Mayıs 1916’da Şam’da idam ettirmesi. Gerçekten de söz konusu idamlar Türk-Arap ilişkilerinde ciddi bir kırılmaya yol açmıştı. Özellikle Cemal Paşa’nın Bab-ı Ali’den gelen tepkilere ve isnad edilen belgelerin tartışmalı olmasına rağmen (-ki bu belgeler tamamen savaş öncesine aitti ve ileri sürülen suçlamalar 1913 başlarında ilan edilen genel affın kapsamına giriyordu) bu idamları gerçekleştirmesi her kesimden tepki çekmişti.

Bütün bu olumsuzluklara rağmen başta Filistin olmak üzere hiçbir Arap vilayetinde toplu isyan görülmemişti. İngilizler “Arap İsyanı” adı verilen çapulcu hareketini Şerif Hüseyin ve etrafına toplanan bedevilerle yönettiler. Ağustos 1918’de İngilizlerin Filistin cephesindeki son büyük harekate başlamalarının hemen öncesinde Arap isyancıların son gücü topu topu 8000 kişilik 2 tünden ibaretti. Oysa sadece Filistin bölgesinde 1 milyona yakın Arap nüfus yaşıyordu. Balcı’ya göre bu rakamlar “Arap isyanı” adı verilen olayın siyasi nedenlerle büyütüldüğünün açık bir göstergesiydi.

Cephane eksikliği, susuzluk, iaşe tedarikindeki birçok aksaklık ve teknik imkansızlıklara rağmen Gazze-Telşeria-Birüssebi hattında bulunan Osmanlı Ordusunun Gazze Muharebelerindeki başarıları her türlü övgüye değerdi. Ancak bölgedeki dengeler, İngiliz General Admound Allenby’nin 28 Haziran 1917’de başa gelmesinden sonra değişecektir. Batı cephesindeki başarılarıyla göz dolduran Sir Allenby, İngiliz Başbakanı Lloyd George’a, Filistin’e karşı düzenlenecek büyük bir harekâtla Kudüs şehrini miladi yılbaşında hediye olarak sunmak istediğini açıklayacaktı. (s.117)

İngilizlerin böyle bir harekate çok iyi hazırlandıkları anlaşılıyor. Allenby ulaşım, su ve gizlilik olarak belirlediği 3 sorunu en kısa zamanda halletme yoluna gitmiş, demiryolu hatlarını uzatmış, aldatma amaçlı boş askeri kışlalar inşa ettirmiş, çok sayıda su kuyusu kazdırmış, özellikle Yahudi kökenli casuslardan büyük ölçüde yararlanmıştı. Buna karşılık Osmanlı Ordusu komuta kademesinde özellikle

Kitap tanıtan kitap (1)

Cemal Paşa ile Alman General Falkenhayn arasında yaşanan anlaşmazlıklar kaçınılmaz sonu beraberinde getirecekti. Allenby'nin ordusu söz verdiği gibi Noel'den önce muzaffer bir edayla Kudüs'e girmiştir. (9 Aralık 1917) Kudüs'ün düşmesi Osmanlı Devleti için kaçınılmaz sonun başlangıcıydı.

Filistin'in elde kalan kısmını savunmak için kurulan Yıldırım Orduları Komutanlığı'na General Liman Sanders'in atanması çok fazla bir şeyi değiştirmeyecekti. Çanakkale Savaşını kazanmış Osmanlı 5. Ordusu'nun komutanı olan Liman Paşa bir kere daha hatalı savunma stratejisiyle gündeme gelecek, Filistin'in geride kalan üçte birini düz bir cephe hattıyla savunması felaketle sonuçlanacaktı. Sorun sadece hatalı plan değildi elbette. Balcı'ya göre gece gündüzlü devam eden çarpışmalarda çok yıpranmış, doğru dürüst bakım yapılmamış, her türlü ikmal olanaklarından yoksun bırakılan kıtaların elverişsiz arazi şartlarında zaman zaman yeterli topçu desteğinden de mahrum bir durumda çok üstün düşmana karşı taarruzlara sevk edilmesi bir çok yerde ağır kayıplara yol açmıştı. Öyle ki kağıt üzerinde ordu adıyla anılan birlikler neredeyse tümen mevcuduna inmiştir. Türk birliklerinin bu şekilde cömertçe harcanması, savaşın sonunu etkileyecekti. (s. 175)

Ramazan Balcı'nın bu saptaması aslında Birinci Dünya Savaşı'nın geneline uygulanabilir. Müttefik kabul edilen bir ülkenin komutanlarına emanet edilen bu ülkenin evlatları Çanakkale'den Galiçya'ya, Sarıkamış'tan Filistin'e bir çok cephe'deki hatalı taktiklerin, planların kurbanı olmamışlar mıydı?

“Osmanlı'yı Yıkan Cephe - Filistin” kitabı; okurken sizleri kâh duygulandıracak, kâh rahatsız edecek bir kitap. Ancak yaklaşık 400 yıl adaletle, tüm milletlerin haklarına saygılı bir şekilde yöneten idarenin (ve iradenin) bu şekilde ortadan kalkmasından sonra Ortadoğu'nun 90 yıldır iflah olmadığını bilmek, hüznünüzü ve rahatsızlığınızı daha da artıracak.

